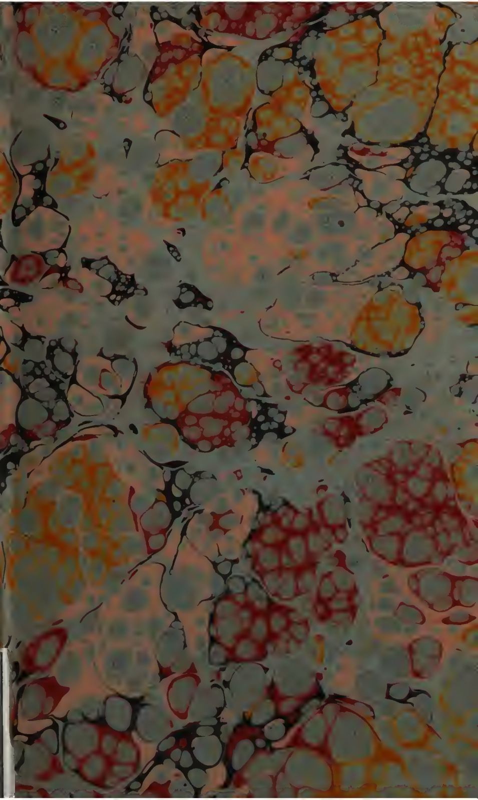
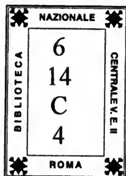

NAZIONALE
BIBLIOTECA
CENTRALE V. E. II
6
14
C
4
ROMA

QVINCTI

HORATII FLACCI

OPERA.

A I

QVINCTI
HORATII FLACCI
OPERA

AD MSS. CODICES
Vaticanos, Chisianos, Angelicos, Barberinos, Gregorianos, Vallicellanos, aliosque,
PLVRIMIS IN LOCIS EMENDAVIT
NOTISQVE ILLVSTRAVIT
Praesertim in iis, quae Romanas Antiquitates spectant

CAROLVS FEA
I C. Bibliothecae Chisianae, et Romanar. Antiquitatum Praefectus.

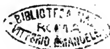
EDITIO ROMANA
PRIMA POST PRINCIPEM.

*Possis nihil urbe Roma
Visere maius.*
Horat. Carm. sec. II. 12.

TOMVS SECVNDVS

ROMAE EXCVDEBAT FRANCISCVS BOVRLIE'
ANNO M DCCC.XI.
PROSTANT APVD HEREDES RAGGI
BIBLIOPOLAS.

AH

Q·HORATII FLACCI

SATYRARUM

LIBER PRIMUS.

SATYRA I.

Invehitur primum in eos, qui sua sorte numquam contenti, aliorum vitæ institutum proprio anteferunt: deinde in eos, qui contra in instituto suo constantes, nullis laboribus parcunt, nulla non obeunt pericula, ut lucrum domum reportent; demum avaros insectatur.

Quî fit, Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem
Seu Ratio dederit, seu Fors obiecerit, illa
Contentus vivat; laudet diversa sequentes?
O fortunati mercatores! gravis annis

2 *sors*. *Fors*, et *Ratio* etiam opponuntur apud Cicer. XIV. ad Att. 12.: *Sed hæc Fors viderit, quæ talibus in rebus plus, quam Ratio potest*. Vid. I. od. 9. 2 *ulla* V.B. a 1. m. D. Vr.H. a 1. m. I.K. Vp. C.D. Ch.A. a 2. m. B.Cr.A. a 2. m. Va.C.Ba. a 1. m. B.C., ms. Mus. Brit. C. apud Combe, ed. Princ. Elegantius, et plenius vulgato *illa*. Cicero VII. in Verr. 3. sub finem: *Durum hoc fortasse videatur; neque ego ullam in partem disputo*. Pro in alterutram. *Ulli*, et *illi* passim permutari in mss., notavit Drakenb. ad Sil. Ital. IV. 435. Vid. de Art. poet. 382. 4 *gravis armis* coniicit anonymus quidam in diario Trevoltiensi anni 1715. mense Iunio, quem sequuntur novatores Sanadonus, Phil. Batt. Sandby, Val. Wakef.: quod milites Romani armis, aliisque impedimentis onusti incederent; quod Augusto imperante ultra annum XLVI. aut XLVII. non militarent; quod Horatius inter duriores conditionis vices, ut mercatorem tempestate iactatum, ita militem sub armis iter agentem inducit; denique, addit Wakefield, ut evitetur tautologia. Meræ argutiæ. Non militem sub armis iter agentem inducit Horatius; sed multo iam fracta membra labore, nempe longo servitio; vel etiam,

Miles ait, multo iam fractus membra labore.
Contra mercator, navim iactantibus Austris,
Militia est potior. Quid ni? concurritur: horæ
Momento cita mors venit, aut victoria læta.

ut ait Avienus Fab. XXXIX. 1., *attritum per praelia*; adeoque etiam annis, senio gravem; ut apud Sen. Herc. fur. 1308.: *Anima fessa senio, nec minus quassa malis*. Colum. lib. 1. præf.: *Defectissimum annis, et viribus*: ut tautologia hic non magis dicenda sit, quam apud Tacit. I. A. princ.: *Tiberium Neronem maturum annis, spectatum bello*. Est etiam *gravis* propelum ætatis longævæ, seu senectutis epitheton. Phædr. V. fab. ult. 3.: *Canis, quum domino semper fecisset satis, Languere cœpit annis ingravantibus*. Virg. IX. Æ. 246.: *Hic annis gravis, atque animi maturus Alethes*. Avien. XXXIV. 3.: *Confectus senio, postquam gravis adfuit aetas*. Sen. Œdip. 594.: *Gravis senectus sibimet*. Iuxta eumdem de Brev. vitæ, in fine: *Lex a quinquagesimo anno militem non cogit*; sed de Augusto videas quid referat Tacit. l.c. 35.: *Atrocissimus veteranorum clamor oriebatur, qui tricena, aut supra stipendia numerantes, mederetur fessis, neu mortem in iisdem laboribus; sed finem tam exercitæ militiæ, neque inopem requiem, orabant*. De militibus Cæsaris Lucan. V. 274. seqq.: *Iam respice canos, Invalidasque manus, et inanes cerne lacertos. Usus abit vita; bellis consumpsimus aevum. Ad mortem dimitte senes*. Et passim in antiquis marmoribus anni militiæ adnotantur. Apud Grut. p. 524. 5. C. Attius militavit annis XXXVIII. vixit annis LVIIII.: p. 529. 5. M. Aurelius Lucilio annorum LX. stipendiorum XXXX.: p. 538. 9. C. Cornelius Memor militavit annis XXVIII. iteratus vixit annis LXXX. 5 *fractus iam* Cuning. 6 *navem*.

7 * *Quid ni?* V.K. Vr. G. Ita etiam legendum proponebat Iac. Taurellus Lambino, dum ambo Romæ degerent; sed ex coniectura, nulla codicum auctoritate; quæ quum nunc accedat, merito præferenda erit lectio; ut sententia sit planior, ipso fatente Lambino. Ita pariter legisse videtur Acron, exponens *quare non? et est comicum*. 8 *momento aut cita mors* mss. 4. apud Lamb., quos sequitur Bentleius, et hunc Phil. Batt., et ante eos ed. Frib. 1536. Ex nostris vix Ch. B. a 2. m.

Agricolam laudat iuris, legumque peritus,
Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.
Ille, datis vadibus, qui rure extractus in urbem est;
Solos felices viventes clamat in urbe.
Cetera de genere hoc, adeo sunt multa, loquacem
Delassare valent Fabium. Ne te morer, audi,
Quo rem deducam. Si quis Deus, en ego, dicat,
Iam faciam quod vultis: eris tu, qui modo miles,
Mercator: tu, consultus modo, rusticus: hinc vos,
Vos hinc mutatis discedite partibus: Eia!
Quid statis? nolint. Atqui licet esse beatis.
Quid caussæ est, merito quin illis Iupiter ambas
Iratus buccas inflet; neque se fore posthac
Tam facilem dicat, votis ut præbeat aurem?
Præterea: (ne sic, ut qui iocularia, ridens
Percurram: quamquam ridentem dicere verum
Quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima.
Sed tamen amoto quæramus seria ludo.)
Ille, gravem duro terram qui vertit aratro;
Præfidus hic campo miles; nautæque, per omne

9 * *legum, iurisque* V.K. 10 *sub galli cantu* V.E.G. Vr. C. a 2. m. I. Vp.A. Va. A., alii mss. apud Combe, et ed. Princ. Locum de forensi buccina, sive de præcone tempus denotante, quod ad magistratus, ad causidicos, adque eos pertinebat omnes, qui in foro, ac in iudiciis aliqua versari ratione cogebantur, intelligendum putat Ansaldus de For. Iud. Bucc. §. 65. p. 114. Sed de vero gallicinio accipiendum patet vel ex Cicer. pro Murena c. 9.: *Vigilas tu de nocte, ut tuis consultoribus respondeas; ille, ut eo, quo intendit, mature cum exercitu perveniat. Te gallorum; illum buccinarum cantus exsuscitat*. Pluribus Bochart. Hieroz. par. 2. l. 1. c. 17.
11 * *ad urbem est* Vr.I. 14 * *Qua lassare* V.M. * *Delaxare* V. N. *Lassare ut valeant* Bonfinis. 19 *nolunt*.
19 * *licet esse beatus* V. M. Vid. sat. 2. 51. 23 * *nec sic ut* Vr.F.G. 25 * *Quis vetat?* V.K.Vr.G.I. 28 * *qui terram* Vr. I. 29 * Vulgata lectio *Perfidus hic caupo*,

Audaces mare qui currunt; hac mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Aiunt, quum sibi sint congesta cibaria: sicut

miles, tandem in dubium revocata est a Marklando Epist. crit. ad Franc. Hare p. 4. seqq.; sed is verba more suo, longis rationibus, ex ingenio refingens, ei substituit *Causidicus vafer hic, miles*: causidicum pro caupone; quia supponit, hic iterum agere Horatium de iuris perito. Valart in præfatione, pari methodo, legit *Callidus hic cautor, miles*, Schraderus Emend. c. 4., et quidam apud Taylor Elem. iur. civ. p. 220. iterum *cautor* legunt pro *caupo*. In re facillima cæcutierunt omnes. Fuse iam probavi in Miscell. filolog. crit. tom. 1. p. 9. et IX., et in Observationibus ad Virg. p. 167. seqq. legendum ut in textu: *Præfidus* pro *perfidus*, ut *prægrandis*, *præfulgens*, *præclarus*, pro fidissimo, summe fido: facili, et obvio scriptorum lapsu in *per*, *præ*, *pro*. Epitheton est militibus proprium ob militare sacramentum, ut signa etiam in ipso agone non deserant. Veget. II. 5.: *Iurant milites, omnia se strenue facturos, quæ præceperit Imperator, numquam deserturos militiam, nec mortem recusaturos pro Romana Republica*. Sen. epist. 95.: *Primum militiæ vinculum est religio, et signorum amor, et deserendi nefas; tunc deinde facile cetera exiguntur, mandanturque iusiurandum adactis*. Quinctil. Decl. 12.: *Adiurabunt pugnantem iusta sacramenta*. Hinc Statius Silv. I. 3. 72. seq. de Rutilio Gallico: *Mox innumeris exercita castris, Occiduas, primasque domos, et sole sub omni Promeruit iurata manus*. Eumenes apud Iustin. XIV. 4. milites suos *sacramento sibi devotos* dicit; et *devotissimi milites* appellantur in l. 17. Cod. Theod. de Erog. mil. ann. Quid vero hic *caupo* cum agricola, milite, nauta? Quæ pericula illi obeunda, et qui illius perfidiæ locus in hoc argumento? Quam facilis, simplexque eius loco lectio *campo*, seu etiam *canpo*, ut probavi l. c., et notum est, promiscue veteres scripsisse? *Campo* nitide scriptum in V. G. Vp. A. a 1. m. D. F. Ch. B. *Campus* ipsa acies, pugnæ locus. Propertius IV. el. 10. 35.: *Cossus ait, forti melius concurrere campo*. Virg. IV. Æ. 55. seqq.: *Teucrûm mirantur inertia corda, Non æquo dare se campo, non obvia ferre Arma viros, sed castra*

Parvula, nam exemplo est magni, formica, laboris,
Ore trahit quodcumque potest, atque addit acervo,

fovere. Sil. Ital. I. 266.: *Et quoties campo rapidus fera praelia miscet*. Sid. Apollin. Carm. V. 383.: *Nolo agmina campo*. 437.: *Hostibus expulsis, campum qui maximus exstat, Iam lustrare vacat*. Cl. Mamert. Paneg. Maxim. c. 6.: *A tribunali temet in campum, a curuli in equum transtulisti; et rursus ex acie cum triumpho redisti*. Miles *praesidus campo*, ut agricola, qui vertit terram gravem aratro duro; et nautae audaces per omne mare: omnes duro vitae genere, maximisque discriminibus obnoxio, exercentur, ut lucrum domum reportent, et in otia tuta recedant; miles praesertim hostium spoliis post victoriam in ipso campo. Sid. Apollin. l. c. 445.: *Hic agmina vestra Cum spoliis campum retinent, et Marte fruuntur*. Sallust. Cat. 38.: *Deinde multi, memores Sullanae victoriae, quod ex gregariis militibus alios senatores videbant, alios ita divites, ut regio victu, atque cultu aetatem agerent, sibi quisque, si in armis foret, ex victoria talia sperabat*. Ideo agricolarum, militum, ac nautarum vitae institutum, et comparatio, fere in proverbio habebantur apud veteres sive Latinos, sive Graecos passim. Ovid. de Arte am. II. 669. seqq.: *Dum vires, annique sinunt tolerate labores: Iam veniet tacito curva senecta pede. Aut mare remigiis, aut vomere scindite terras; Aut fera belligeras addite in arma manus*. De Remed. amor. I. 567. seqq.: *Est tibi rure bono generosae fertilis uvae Vinea: ne nascens usta sit uva time. Ille habet in reditu navem: mare semper iniquum Cogitet, et damno littora foeda suo. Filius hunc miles, te filia nubilis angant*. De Ponto II. el. 5. 61. seq.: *Rusticus agricolam; miles fera bella gerentem; Rectorem dubiae navita puppis amat*. Manil. I. 85. seqq.: *Tunc et lingua suas accepit barbara leges; Et fera diversis exercita frugibus arva. Et vagus incertum penetravit navita pontum, Fecit et ignotis iter in commercia terris. Tum belli, pacisque artes commenta vetustas*. Germanicus Arat. Phaen. p. 96. ed. 1589.: *Nondum vesanos rabies nudaverat enses, Nec consanguineis fuerat discordia nota, Ignotique maris cursus, privataque tellus Grata satis, neque per dubios avidissima ventos, Spes procul amotas fabricata mare petebat Divitias, fructusque dabat parata* (Ita le-

Quem struit, haud ignara, ac non incauta futuri.
Quæ, simul inversum contristat Aquarius annum,
Non usquam prorepit; et illis utitur ante
Quæsitis patiens: quum te neque fervidus æstus

gas non *placata*) *colono Sponte sua tellus, nec parvi terminus agri Præstabat dominis signo tutissima rura*. Sen. de Provid. c. 4.: *Sic sunt nauticis corpora ferendo mari dura; agricolis manus tritæ; ad excutienda tela militares lacerti valent*. Ausonius in epist. ded.: *Agricolam si flava Ceres dare semina terræ; Gradivus iubeat si capere arma ducem; Solvere de portu classem Neptunus inermem; Fidere tam fas est, quam dubitare nefas. Insanum quamvis hiemet mare, crudaque tellus Seminibus, bello nec satis apta manus: Nil dubites auctore bono*. Claudian. de Mall. Theod. cons. 174. seqq.: *Agrestem dudum me, diva, reverti Cogis .... Terribilis rursum lituos veteranus adibo, Et desueta vetus tentabo cærula vector*? S. Cyprianus contra Demetr.: *Deficit in agris agricola, in mari nauta, miles in castris*. Apud Græcos Lucian. Amor. n. 3. p. 400. tom. 2. ed. Reitz. 1743.: *Quin tu effusis multis in id genus nugis, beatum te esse putas, quod non squalidam tibi agriculturam fato Deus attribuit, neque mercatorum errores, militaremve in armis vitam*. S. Io. Chrysost. de Sacerd. IV. 2.: *Cur enim quum de re militari, de mercatura, de agricultura, deque aliis secularibus rebus deliberatur; non agricola navigationem, nec miles agriculturam, nec gubernator militiam suscipiat, etiamsi mortem illis sexcenties commineris*? Nullibi *cauponis* mentio. Fugit vulgo Interpretes, hic Horatium agere de illis, qui in proprio vitæ instituto perseverant, omnia etiam pericula obeundo; quum initio de iis dixerit, qui inconstantes, nulla sorte contenti, aliorum vivendi rationem appetunt.

35 * *haud incauta, ac non ignara* V. G. 36 * *constringit* Vp. C. 38 *patiens* V. A. D. E. I. M. Vr. E. F. I. H. Vp. A. C. F. Cr. A. Va. A. C. Ba. A. An. A., alii mss. apud Torr. Talb. Val. Combe; ita Acron, ed. Princ. Med. 1476. Venn. 1479. 1481. 1590. 1592. 1595. 1546. 1573. Aldi 1501. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. 1580. Lugd. 1538. Gryph. 1566.; defendunt Torr. Marcil. Ianus Dousa Comment. c. 2. Rappolt. Comment. p. 2. c. 1. *Sapiens*.

Demoveat lucro; neque hiems, ignis, mare, ferrum;
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.
Quid iuvat, immensum te argenti pondus, et auri
Furtim defossa timidum deponere terra?
Quod, si comminuas, vilem redigatur ad assem.
At, ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus?
Millia frumenti tua triverit area centum;
Non tuus hoc capiet venter plus, ac meus: ut si

alii mss. nostri, et plures aliorum, quos praeferunt Lamb. Cruq. Chabot, Dan. Heins. Bond, Dacer. Baxt. Bentl. Cuning. Sanad. Batt. Phil. Gesn. Oberl. Combe. Wakef. Sed ante ita legebat Porphyrio, Iunta 1503., et alii. Formica *sapiens*, ideo, quod generaliter gaudeat, ut contendunt Scaliger in Hypercritico, et Bentleius; avarus miser, et stultus gustare, et tangere sua non audeat. At formicae *sapientia* unice laudatur ab omnibus, et ideo ipsa providentiae, ac vigilantiae est symbolum, quia *non est ignara; nec incauta futuri*; per aestatem quaesitis, ac repositis alimentis; quibus demum hieme fruatur, quum proripere non potest libere in apertum. Virg. I. G. 186.: *Inopi metuens formica senecta*. Salomon Prov. XXX. 25.: *Quatuor ista sunt minima terrae; sed sapientia tamen, et sapientiam edocta: formica, populus debilis, quae aestate parant cibum suum*. Non erit ergo repetendum *sapiens*. *Patiens* vero, formicae conveniens epitheton; ut apud Q. Ser. Samonic. de Medic. VI. 81. seq.: *Pulvis, quem congerit alte Dulcibus ex latebris patiens formica laborum*; hic ideo recte additur, quia patienter in suis cuniculis ipsa delitescit hieme, aestatem exspectans, ut rursus prodeat in apricum. Avien. XXXIV. 5. seqq.: *Solibus obreptos hiemi formica labores Distulit; et brevibus condidit ante cavis. Verum ubi candentes suscepit terra pruinas, Arvaque sub gelido delituere gelu; Pigra nimis tantos non aequans corpore nimbos, In propriis laribus humida grana legit*. Quod scite opponitur avaro, quem neque aestus, neque hiems demovent a lucrandi cupiditate. 38 * *nec fervidus* V. N. a 1. m. Va. C. 39 *nec hi ms* Vr. G. 39 *Dimoveat*. Vid. IV. od. 5. 14. alio sensu. 43 * *in assem* Vr. K. 46 *capiat*. 46 *plus, ac mius*

Reticulum panis venales inter onusto
Forte vehas humero; nihilo plus accipias, quam
Qui nil portarit. Vel dic, quid referat intra
Naturæ fines viventi, iugera centum; an
Mille aret? At suave est ex magno tollere acervo.
Dum ex parvo nobis tantumdem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
Ut, tibi si sit opus liquidi non amplius urna,
Vel cyatho; et dicas: magno de flumine malim,
Quam ex hoc fonticulo tantumdem sumere. Eo fit,
Plenior ut si quos delectet copia iusto,
Cum ripa simul avulsos ferat Aufidus acer.
At qui tantuli eget, quanto est opus: is neque limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis.
At bona pars hominum, decepta cupidine falso,
Nil satis est, inquit: quia tanti, quantum habeas, sis.
Quid facias illi? Iubeas miserum esse, libenter

V. A. D. Vr. B. C. D. F. G. H. I. Vp. C. F. Ch. A. B. a 2. m. Cr. A. Va. A. An. A. a 2. m., alii mss. apud Bentleium, Combe; defendit Bentleius, sequuntur Cuning. Sanad. Phil. Wakefield. Al. *plus, quam meus* ex glossemate.
49 * *quid conferat intra* V. N. 50 *viventis* coniicit Cun.
52 * *Cum ex parvo* Vp. C. Ch. A. Ba. A. *Dum tamen e parvo nobis* Vr. I. 53 * *plus cumeris laudes* V. G.
55 *malim* V. A. E. Vr. C. F. H., alii mss. apud Lamb. Bentl. Val. Prætulit Bentleius, Cuning. San. Phil. Wakef. Al. *mallem*. 58 *qui tantulo*. 58 *quantum est opus* Bentl. ex mss. Cuning. San. Wakef. 60 *nec vitam* Ba. A., alii mss. apud Combe; ita Bentl. Cuning. San. Al. *neque vitam*. 61 *falsa* Ch. B. a 1. m., duo mss. apud Val.
63 *miseram* unus ms. apud Val., qui recepit in textum. Ita coniecerat Marcil., sed reiecerat: adoptavit ex coniectura Bentl., quem sequuntur Cuning. San. Phil., quia referatur ad *bona pars*. 63 *miserum esse, libenter*. Ita distinguas cum Torr. Cuning. Sanad. Oberl., et ita in Ch. B., et aliis mss. apud eumdem Torr. Vid. II. ep. 2. 106. seq. 126. seq. 135. seqq. Al. *miserum esse libenter, quatenus*.

Quatenus id facit: ut quidam memoratur Athenis
Sordidus, ac dives, populi contemnere voces
Sic solitus: populus me sibilat; at mihi plaudo
Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.
Tantalus a labris sitiens fugientia captat
Flumina. Quid rides? mutato nomine, de te
Fabula narratur. Congestis undique saccis
Indormis inhians; et tamquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tamquam gaudere tabellis.
Nescis, quo valeat nummus? quem præbeat usum?
Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,
Quis humana sibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem; noctesque, diesque
Formidare malos, fures, incendia, servos,
Ne te compilent fugientes, hoc iuvat? Horum
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.
At si condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te adfixit; habes qui

65 * *et dives* V.I. 68 *ab labris* Cuning. Sanad. 72 * *et pictis* Vr. G. 73 *quid valeat*. 76 *exanimum* Cuning. ex ingenio. 77 * *malos, fures*. Ita distinguas, ut infra sat. 4. 3., et Vp. C. Al. *malos fures*. 78 * *Non te compilent* Ba. B. 79 *optarem*. 80 * *ac si* Va. C. 81 *adfixit* V.A.G.I. Vr. H. a 1. m. I.K. Vp. A. C. D. F. Ch.A. a 2. m., alii mss. apud Pulm. Cruq. Marcil. Val., ed. Princ. Venn. 1479. 1483. 1490. 1509. Med. 1477. Flor. 1482. Aldus 1501. Iunta 1503. Loch. Basill. 1527. 1531. 1580. Erib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Mur. Dan. Heins. Chab. Desprez, Bond, Torr. Dacer. Bentl. Baxt. Cun. San. Batt. Phil. Val. Gesn. Combe, Wakef. Verbo *adfixit* magis diuturnitas morbi exprimitur, quam *afflixit*, ut alii legunt. Qui affligitur, mox et resurgere po est; qui adfigitur, manet; ut bene notant Marcil. et Gesnerus. Consonant *adfixit*, et *adsideas*; quod constantiam præsentiæ indicat; et *suscitet*, gravitatem morbi. Sen. epist. 67.: *Ago gratias senectuti, quæ me lectulo adfixit*. Ital. *inchiodato in un fondo di letto*. Alio sensu Virg. V. Æ. 852.: *Clavumque adfixus, et hærens, Numquam amittebat*.

Adsideat, fomenta paret, medicum roget, ut te
Suscitet, ac natis reddat, carisque propinquis?
Non uxor salvum te vult, non filius: omnes
Vicini oderunt, noti, pueri, atque puellæ.
Miraris, quum tu argento post omnia ponas,
Si nemo præstet, quem non merearis, amorem?
An sic cognatos, nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis, servareque amicos?
Infelix operam perdas: ut si quis asellum
In campo doceat parentem currere frenis.
Denique sit finis quærendi: quumque habeas plus,
Pauperiem metuas minus; et finire laborem
Incipias, parto, quod avebas. Ne facias quod
Ummidius; qui tam, non longa est fabula, dives,

X.160.: *Pallasque sinistro adfixus lateri*. Vid. II. sat.2.79.
83 *natis reddat* V. N. Vr. B. I. Vp. C. F. Ch. A., alii mss. apud Pulm. Cruq. Bentl. Combe; ita Bentl. Cun. Sanad.Phil.Val.Wakef.: quæ verborum collocatio et dulcior, et elegantior est, ut ait Bentl. 87 * *non mercaris* V.E.K.a 2.m. *miraris* Ch.B.a 2.m. 87 * *non merearis honorem* V.I.a 1.m. 88 *An sic* ms.Sorb.apud Val., et ita Idem Val.Wakef.in Observationibus. Al.*Anne*; *At si*; *An qui*; *Atqui* Baxt. Sandby. 90 * *operam perdes* Ch.B: 91 *in campum*. 92 *quoque habeas* Muret. Wakef. * *dumque habeas* V. E. 94 *Ne facias* V. A. D. I. K. N. Vr. A. B. F. H. K. Vp. C. Ch. A. B. Cr. A. An. A. Va. C., alii mss. apud Pulm. Cruq.Torr. Talb. Bentl. Val. Ita legit Charis. apud Putsch. p. 202., et Diomed. p. 388.; Bentl. Cun. Baxt. Sanad. Oberl. Combe, Wakef. . Al. *nec facias*.
95 *Ummidius* V. G. M. Cr. A. An. B., alius ms. apud Bentl. Itaque idem Bentl. Cun. San. Phil. Val. Gesn. Oberl. Combe. *Ummidius*, et *Ummidia* occurrunt apud Grut. p. 432. 1. 662. 4. 7. 895. 10. 11., et apud Fabrett. p.673. 13. *C.Ummidius Durmius Quadratus Legatus C.Cæsaris Germanici Imp.*; et gens *Ummidia* in nummis apud Spanh. de Usu et præst. num. tom. 2. p. 7. Mira varietas in hoc nomine sive in mss., sive in editis: *Ummidius*, *Humidius*, *Vimmidius*, *Numidius*, *Unidius*, *Vinidius*, *Vividius*, *Ubidius*, *Avidius*, *Uvidius*, *Vibidius*,

Ut metiretur nummos; ita sordidus, ut se
Non umquam servo melius vestiret; ad usque
Supremum tempus, ne se penuria victus
Opprimeret, metuebat. At hunc liberta securi
Divisit medium, fortissima Tyndaridarum.
Quid mî igitur suades? ut vivam Nævius? aut sic,
Ut Nomentanus? Pergis pugnantia secum
Frontibus adversis componere. Non ego, avarum
Quum veto te fieri; vappam iubeo, ac nebulonem.
Est inter Tanain quiddam, socerumque Visellî.
Est modus in rebus; sunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit consistere rectum.
Illuc, unde abii, redeo. Nemon' ut avarus
Se probet, ac potius laudet diversa sequentes?

Fufidius. Sic apud Tacit.A.XII.45. *Vinidius*, *Numidius*, *Ummidius*, 95 *Ummidius*, *qui tam dives*. Ex Ingenio quidem; sed acute, et recte Bentleius legit *qui tam*, pro *quidam*; sequuntur Cuning. Sanad. Val. Wakef. Ridiculam lectionem appellat Baxterus; ingeniosam, commodam, et modestam, sed non necessariam, Gesnerus. Immo ridicule *Ummidius*, homo adeo dives, ideoque notissimus, diceretur ab Horatio *quidam*, ut alius v.64.. De illo Celsus III.18.: *Quorumdam vani metus levandi sunt: sicut in homine prædivite famem timente incidit; cui subinde falsæ hereditates nunciabantur*. 96 *ut metiretur nummos*. Nempe modio. Plautus in Menæch. prol. 15.: *Nunc argumentum vobis demensum dabo, Non modio, neque trimodio; verum ipso horreo*. Petron. c. 37.: *Uxor Trimalchionis Fortunata adpellatur, quæ nummos modio metitur*. Vulgo nunc *a scorzi*. 100 *Tyndarearum* Cuning. ex ingenio, ab aliis merito refutatus. Sanad. Phil. et Val., *Tyndariarum* ex coniectura eiusdem Cuningamii. 101 * *Quid me igitur* Vp.F. *Quidam igitur* Bad. Ascens. 101 *Manius*, *Mævius* alii. 101 *An sic* ms. apud Bentl. *Ac sic* alii duo apud eumdem. 102 *Nomentanus*. Vid. sat. 8. 11. II. sat. 8. 23. 104 * *aut nebulonem* V. M. N. An. A. Vid. sat. 2. 12. 105 *Tanaim*. 107 * *Quos ultro citroque non est contendere tutum* Vr. K. 108 *Nemo ut avarus* Vr. I. Vp. C., alii mss. apud Pulm. Cruq., ed. Princ. Med. 1476. Ven. 1481. Baxt., aliique. 109 *at po-*

Quodque aliena capella gerat distentius uber,
Tabescat? neque se maiori pauperiorum
Turbæ comparet? hunc, atque hunc superare laboret?
Sic festinanti semper locupletior obstat.
Ut, quum carceribus missos rapit ungula currus,
Instat equis auriga suos vincentibus; illum
Prætericum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
Dicat; et exacto contentus tempore, vita
Cedat, uti conviva satur, reperire queamus.
Iam satis est: ne me Crispini scrinia lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

tius V. G., alius ms. apud Cruq., et ita Baxt. Combe. 110 * *capella ferat* Vp. C. 109-112 * *probat-laudat-comparat-laborat* Vr. H. 115 *suis* multi et scripti, et editi, post Acronem; ut sit sensus: Auriga equis suis instet vincentibus; sed melius *suos vincentibus*. Ovid. III. de Arte am. 595.: *Tunc bene fortis equus reserato carcere currit; Quum, quos prætereat; quosque sequatur, habet*. 118 *tempore, vita cedat* V. D. a 1. m. M. Vr. B. D. E. F. a 1. m. Vp. A. C. a 1. m. E. F. Cr. A., alii mss. apud Pulm. Cruq. Torr. Talb. Val. Combe; et ita Pulm. Cruq. Torr. Bentl. Cun. San. Val. Wakef. Cicero de Clar. Orat. c. 1.: *Perpetua usus felicitate cessit e vita*. Ad Octav. 3.: *Cedam vita; quæ quamquam sollicita est; tamen si profutura est Reipublicæ, bona spe posteritatis me consolatur: qua sublata, non dubitanter occidam*. Et III. de Fin. 18. Tacit. II. H. 55.: *Cessisse vita Othonem, attulerunt*. Cedit quis vita, ut conviva satur cedit cœna. Lucretianum est III. 951. ex philosophia Epicureorum: *Cur non ut plenus vitæ conviva recedis, Æquo animoque capis securam, stulte, quietem*. Etiam et Stoicorum. Epictet. II. 16.: *Cui enim licet, quum lubet, a convivio recedere, neque ultra ludere; etiamne is manens affligitur, et nauseat?* 120 *lippum* coniicit Bentl. arguitiis. Vid. sat. 3. 138. seq.

SATYRA II.

Stultos, dum vitia quædam declinant, in contraria incidere.

Ambubaiarum collegia, pharmacopolæ,
Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne
Mæstum, ac sollicitum est cantoris morte Tigelli;
Quippe benignus erat. Contra hic, ne prodigus esse
Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo, duramque famem propellere possit.
Hunc si perconteris, avi cur, atque parentis
Præclaram ingrata stringat malus ingluvie rem,
Omnia conductis coemens obsonia nummis?
Sordidus, atque animi quod parvi nolit haberi,
Respondet. Laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fufidius vappæ famam timet, ac nebulonis,
Dives agris, dives positis in fœnore nummis.
Quinas hic capiti mercedes exsecat; atque

2 * *mimi* V. B. a 2.m. I.N. a 2.m. 2 *baratrones* V. B. a 2. m. I., alius ms. apud Combe. 6 *diramque famem* ed. Princ. Med. 1476. Venn. 1483. 1490. 1492. 6 *propellere* V.D.G.M. Vr.H. Vp.C. Ch. A. B. Cr. A. An. A.B.Va. A. Ba. A. B., alii mss. apud Pulm.Torr.Talb. Bentl. Val. Combe, ed. Princ. Flor. 1482. Venn. 1490. 1492. Aldus 1501. Iunta 1503. Cuning. Sanad. Valart, Wakef. Al. *depellere*. Bentleius, qui hanc lectionem defendit, fatetur tamen, aliam auctoritate, et numero codicum præstare; ut iam antea fatebatur Torrentius: et locos scriptorum pro utraque affert. 8 *stringat*. De hoc verbo, et eius composito *destringo*, dixi in Observationibus ad Virg. p. 79. seqq. Vid. III. od. 1. 17. 12 *Fusidius*; *Fufitius* Dacer. * *Futidius* An. A. 14 *exsecat* V. B. D. G. I. a 2. m. M. O. Vr. B. E. a 1. m. G. a 2. m. H.. Vp. C. Ch. A. Cr. A., alii mss. apud Lamb. Torr. Talb. Val., Acron, et Porph. *Exsecat*, hoc est, de sorte deducit; quod durius est: nam ita usuræ non pro 100. exi-

Quanto perditior quisque est, tanto acrius urget.
Nomina sectatur, modo sumta veste virili,
Sub patribus duris tironum. Maxime, quis non,
Iupiter! exclamat, simul atque audivit? At in se
Pro quæstu sumptum facit hic: vix credere possis,
Quam sibi non sit amicus; ita, ut pater ille, Terenti
Fabula quem miserum gnato vixisse fugato
Inducit, non se peius cruciaverit, atque hic.
Si quis nunc quærat, quo res hæc pertinet? Illuc:
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Malchinus tunicis demissis ambulat: est qui
Inguen ad obscænum subductis usque facetus:
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

gebantur; sed pro 95., tamquam ex capite 100.; inique, et legibus reclamantibus apud Ulpianum in l. Rogasti 11. §.1. ff. de Reb.cred. Al. *exigit* in mss. et priscis editionibus, quod ex glossemate irrepsit in textum; Lambinus reiecit, et inde Chabot, Talb. Torrent. Dan. Heins. Dacer. Desprez, Bentl. Cun. Baxt. San. Phil.Batt. Val. Combe, Wakef. *In denarios centenos* usuræ recte exigebantur, l. Lecta 40. pr.eod.Vid.epod.2.69. 18 *exclamet*. 18 *at ipse*. 25 *Malchinus* V. B. E. I. M. N. Vr. E.G.H.I.Vp.C. Ch.A. B. Va.A. C. Ba. B. An. A.B. Cr. B., alii mss. apud Pulm. Bentl.Oberl.Combe, edd.Venn. 1490. 1492. 1495. 1509.1573. Aldus 1501. Iunta 1503. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531.Frib. 1536. Dion. ab Hars. Lugd. 1538. Gryph. 1566. Bad. Asceus. Mur. Bentl., qui defendit, Cuning. Wakef. Al.*Maltinus*, vel *Malthinus*, quam lectionem exponunt Lamb. Torr. Gesn., alii, ac si Horatius ficto nomine hominem mollem, delicatulum designare voluerit, atque ipsum etiam Mæcenatem. Sed *Malchinus* proprium nomen censendus est, ut *Rufillus*, et *Gorgonius*; neque verisimile puto cum Torr.et Gesn., poetám aulicum Mæcenati suo, aut Agrippæ illudere voluisse. 27 *Gargonius* V. D. Vr. A. B. E. H. Vp. D. E., alii mss. apud Bentl. Oberl. Combe; defendit Bentleius, sequitur Cuning., quod *Gargonius* frequentius in antiquis marmoribus scriptis occurrat. Sed præter numerum, et auctoritatem codicum nostrorum,

Nil medium est. Sunt, qui nolint tetigisse nisi illas,
Quarum subsuta talos tegat instita veste.
Contra alius nullam nisi olenti in fornice stantem.
Quidam notus homo quum exiret fornice, macte
Virtute esto, inquit sententia dia Catonis:
Nam simul ac venas inflavit tetra libido,
Huc iuvenes æquum est descendere, non alienas
Permolere uxores. Nolim laudarier, inquit,
Sic me, mirator cunni Cupiennius albi.
Audire est operæ pretium, procedere recte
Qui mœchis non vultis, ut omni parte laborent;
Utque illis multo corrupta dolore voluptas;
Atque hæc rara, cadat dura inter sæpe pericla.
Hic se præcipitem tecto dedit: ille flagellis
Ad mortem cæsus: fugiens hic decidit acrem
Prædonum in turbam: dedit hic pro corpore nummos:
Hunc perminxerunt calones; quin etiam illud
Accidit, ut cuidam testes, caudamque salacem
Demeterent ferro. Iure omnes; Galba negabat.
Tutior at quanto merx est in classe secunda!
Libertinarum dico; Sallustius in quas

et aliorum, versus sententia adducitur a Seneca epist. 96., ubi et in editis, et in 18. mss. Vaticanis nitide habetur *Gorgonii*. Similiter *Gorgonius* citat Nestor Dionysius in lexico v. Pastillus. 28 * *nolunt* V.A. 30 *olenti fornice* V.A.B.Vr.I.Cr.A. An.B., alius ms. apud Oberl., ed.Ven.1509. *olente* Bentl. ex ingenio. 36 *Cupennius*. 36 * *vulva Cupiennius alba* An.A.Cr.B., ex glossemate. 38 *mœchos* Bentl. ex aliquibus mss. et Cun. Wakef. 39 *correpta dolore* Va.C. 45 *cuidam* Lamb. ex duobus mss., in quibus *quoidam*, quod retinuit Cuning. *cuidam* Cruq. ex ms. 46 *Demeterent ferro* V.B. *Ferro* omnes mss., et editiones veteres. *Demeterent ferro* ex coniectura Barth. Advers. XXXVIII. 6., et Bentl. Liceat nunc ex ms., et recte; scilicet *calones demeterent*. Al. *demeteret ferrum* editores. 48 *in qua* Bentl. ex uno ms., inde Cun. Wakef. Sed vulgatum defendi posse fatetur

Non minus insanit, quam qui mœchatur. At hic si,
Qua res, qua ratio suaderet, quaque modeste
Munifico esse licet, vellet bonus, atque benignus
Esse; daret quantum satis esset; nec sibi damno,
Dedecorique foret. Verum hoc se amplectitur uno;
Hoc amat, et laudat: matronam nullam ego tango.
Ut quondam Marsæus, amator Originis; ille,
Qui patrium mimæ donat fundumque, laremque:
Nil fuerit mî, inquit, cum uxoribus umquam alienis.
Verum est cum mimis, est cum meretricibus; unde
Fama malum gravius, quam res trahit. An tibi abunde
Personam satis est; non illud, quidquid ubique
Officit, evitare? Bonam deperdere famam,
Rem patris oblimare, malum est ubicumque. Quid
Est in matrona, ancilla, peccesve togata? (inter-
Villius in Fausta, Sullæ gener, hoc miser uno
Nomine deceptus, pœnas dedit usque, superque,
Quam satis est: pugnis cæsus, ferroque petitus;
Exclusus fore, quum Longarenus foret intus.
Huic si Mutonis verbis mala tanta videntis

ipse Bentleius. Sen. Herc. Œt. 370.: *Referam quid alias? mene Thespiades vocant? Brevique in illas arsit Alcides face*. Nempe *in quas libertinas*. 49 * *Et hic si* V. A. *Ut hic si* Vr. B. C., alius ms. apud Bentl. 51 *Munificum*. 54 *et laudat* V.A.B.D.E. I. Vr. A.B.C.E.H.Vp.A. D. F. Cr. B., alii mss. apud Pulm., ed. Princ. Med. 1476. Venn. 1490. 1492. Iunta 1503. Dion. ab Hars. Lugd. 1538. Muret. Torr. Bentl. Al. *hoc laudat*. 54 * *nullam matronam* V. D. 56 * *donat mima* Vr. I. *mima censum donavit avara* Vp. F. a 1. m., alius ms. apud Combe.

61 *disperdere* Cun. nullo auctore. 63 *an matrona* Vr. I. Vp. F., Dan. Heins. *peccesne* V. E., alii mss. apud Bentl., qui ita legit, et ante ex coniectura Lambinus; ita Cun. Val. Wakef. 68 *videntis* V. E. Vr. F. a 1. m. G. a 2. m. Vp.F.Ch.B.Cr.B.An. A. Ba. A. B., Aldus 1501. Iunta 1503. Venn. 1509. 1573. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Hars. Lugd. 1538. Gryph. 1566. Lambinus in 1. edit. Mur. Cruq. Pulm. Chab. Dan.

Diceret hæc animus: quid vis tibi? numquid ego a te
Magno prognatum deposco consule cunnum,
Velatumque stola, mea quum conferbuit ira?
Quid responderet? Magno patre nata puella est.
At quanto meliora monet, pugnantiaque istis,
Dives opis natura suæ; tu si modo recte
Dispensare velis, ac non fugienda petendis
Immiscere! Tuo vitio, rerumne labores,
Nil referre putas? Quare, ne pœniteat te,
Desine matronas sectarier; unde laboris
Plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niveos, viridesque lapillos,
(Sit licet, o Cerinthe, tuum,) tenerum est femur, aut
Rectius; atque etiam melius persæpe togatæ. (crus
Adde huc, quod mercem sine fucis gestat; aperte
Quod venale habet, ostendit: neque, si quid honesti est,

Heins. Bond, Desprez, Dacer. Talb. Baxt. Cun. Gesn. Val. Phil. Oberl. Combe, Wakef. Al. *videnti*; quam lectionem retinet Bentl., quod eam habeant veteres editiones, et scripti codices ad unum omnes, et certe quibus ipse usus est. Nostros non vidit. 70 * *posco de consule* Cr.A. *prognatam deposco patre puellam* An.A.Cr.B. a 1.m.ex glossemate. 71 *mea dum* Vp.C. 74 *tu si* Va. A.Cr. A., alii mss. apud Combe, ed. Princ.Ven.1490. Iunta 1503. Dion. ab Hars. Lugd. 1538. Torr. Dan.Heins. Talb. Bentl.Cun. Al. *si tu*. 75 * *at non* V. G. 77 *putes* V. G. Vr. E. a 2.m., alius ms. apud Val. 78 *matronas sectari*, *sectari matronas*. 81 * *Sit licet*, *o Cerinthe, tuum* Vr.E.Cr.B.Va.A.An.A. *Sit licet*, *ô Cerinthe, tuo* Bentl. longis argumentationibus; *Sit licet*, *hoc*, *Cerinthe*, *tua* Cuning.Valart, licenter. Cerinthus, pulcherrimus puer, Sulpiciæ, et matronarum deliciæ, laudatus etiam a Tibullo IV. 3. 11., et alibi. Significat Horatius, hunc vel ipsis matronis præferendum, ut notat Baxt. 81 *femur*, *et crus* Ch. A. a 1. m. 82 *togata est* Bentl. Cuning. 83 *Adde hoc* V. B. 83 *apertum* V. A. E. Ba. A. 84 *neque si quid* V. B. E. I. M. Vr. A. B. C. E. F. G. H. I. K. Vp. C. F. Ch. A., ed. Med. 1476. Venn. 1490. 1509. Iunta 1503. Bentl. Al. *nec*. 84 * *ho-*

Iactat, habetque palam, quærit quo turpia celet.
Regibus hic mos est: ubi equos mercantur, opertos
Inspiciunt: ne, si facies, ut sæpe, decora
Molli fulta pede est, emtorem inducat hiantem;
Quod pulchræ clunes, breve quod caput, ardua cervix.
Hoc illi recte: ne corporis optima Lyncei
Contemplere oculis; Hypsæa cæcior, illa
Quæ mala sunt, spectes. O crus! o brachia! verum
Depygis, nasuta, brevi latere, ac pede longo est.
Matronæ, præter faciem, nil cernere possis;
Cetera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
Si interdicta petes, vallo circumdata; (nam te
Hoc facit insanum) multæ tibi tum officient res:
Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ,
Ad talos stola demissa, et circumdata palla:

nestum est Vp. C. Ch. B. a 1. m. 86 *apertos* Vr. I. K. a 2. m., edit. Flor. 1482. Venn. 1490. 1492. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Loch., placet Dacer. et Val.; sed *opertos* defendit Bentl. præ aliis. 88 *emptorem ducat* Bentl. ex ingenio. 90 *Lyncei* V. E., alii mss. apud Torr. Bentl. Combe. *Lynces* V. D. a 1. m. *Lyncis* Vr. I. a 2. m. Cr. A. *Lyncei* defendit Bentl. et recte; quidquid regerat Heusinger. Observ. Antib. cap. 2. v. Lynceus, p. 373., ut vulgatum *Lynceis* defendat. *Lynceus* nomen, ut epist. 1. 28., opponitur *Hypsææ*, nobili mœchæ vitiosis oculis; ex Plautiorum familia, cui cognomen *Hypsæus*; ut notat Manut. ad Cicer. ad Att. III. 8. Torr., et in nummis apud Theup. tom. 1. p. 76. seq. in fam. Plaut. Apuleius II. Met. p. 36. ed. Pric.: *Vides hominem ferreum, et insomnem, certe perspicaciorem ipso Lynceo, vel Argo, et oculeum totum*. Nazar. Paneg. Constant. Aug. 11.: *Non hinc tecum Lynceus ille certaret, qui, ut poetæ ferunt, parietum septa, et arborum truncos facile traiiciebat*. 90-93 *tu corporis-contemplare-spectas* emendat Bentl. *Hoc illi apte: ne tu, contemplans-spectes* refingit Cun. Sed bene Gesnerus adnotat, ne quidem hos doctos viros cogitaturos fuisse de mutatione, si hæc connexa legissent: *hoc illi recte faciunt*, eademque te monent, *ne corporis* &c. 96 *interdicta pedes*. 97 *officiunt*.

Plurima, quæ invideant pure apparere tibi rem.
Altera nil obstat: Cois tibi pene videre est
Ut nudam; ne crure malo, ne sit pede turpi:
Metiri possis oculo latus. An tibi mavis
Insidias fieri, pretiumque avellier, ante
Quam mercem ostendi? Leporem venator ut alta
In nive sectetur, positum sic tangere nolit:
Cantat; et apponit: Meus est amor huic similis: nam
Transvolat in medio posita, et fugientia captat.
Hiscine versiculis speras tibi posse dolores,
Atque æstus, curasque graves e pectore pelli?
Nonne cupidinibus statuit natura modum? quem
Quid latura sibi, quid sit dolitura negatum,
Quærere plus prodest; et inane abscidere soldo?
Num, tibi quum fauces urit sitis, aurea quæris
Pocula; num esuriens fastidis omnia, præter (num, si
Pavonem, rhombumque? Tument tibi quum inguina;
Ancilla, aut verna est præsto puer, impetus in quem
Continuo fiat, malis tentigine rumpi?

106 *sectatur*. Locum e Græco auctore desumptum observat Tanaq. Faber lib. 1. epist. 68.; et Dan. Heinsium, ut plagiarium Iosephi Scaligeri, taxat acerbe.
109 *Hiscine versiculis* V. A. B. D. G. K. Vr. B. E. F. K. Vp. C. F. Ch. B. An. A. Cr. A., ed. Princ. Venn. 1481. 1490. 1492. Aldus 1501. Iunta 1503. Muret. Dan. Heins. Baxt. Bentl. Cun. Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef. Al. *Hiscene*. 110 *e pectore tolli* ms. apud Combe, Bentl. Cun. *Velli* Ch. B. 111 *statuat* aliqui mss. et defendit Bentl. non bene. 113 *abscidere* Va.C., et alii duo ms. apud Pulm. Ita legendum pro vulgato *abscindere*; quæ duo verba perpetue in mss. confunduntur apud omnes scriptores. *Abscidere* hic idem valet, ac *excidere* sat. 3. 76., et *recidere* III. od. 24. 34. sat. 3. 123. de Arte poet. 447.: translate semper, ut etiam apud Murat. Thes. Inscript. p. 598.: ETIAMSI. VTRIVSQVE. SPEI. ALIQVID. ABSCISVM. EST. Solidum ferro cæditur, non scinditur manibus. Vide epod. 16. 35. sat. 3. 76. II. sat. 3. 303., ubi eadem varietas.

Non ego; namque parabilem amo Venerem, facilem-
Illam: post paullo: sed pluris: si exierit vir: (que.
Gallis; hanc Philodemus ait sibi, quæ neque magno
Stet pretio; neque cunctetur, quum est iussa, venire.
Candida, rectaque sit; munda hactenus, ut neque longa,
Nec magis alba velit, quam dat natura, videri.
Hæc, ubi supposuit dextrum corpus mihi lævo,
Ilia, et Ægeria est; do nomen quodlibet illi.
Nec vereor, ne, dum futuo, vir rure recurrat;
Ianua frangatur, latret canis; undique magno
Pulsa domus strepitu resonet, væ! pallida lecto
Desiliat mulier; miseram se conscia clamet:
Cruribus hæc metuat, doti deprensa, egomet mî:

121 *Gallis; hanc*. Ita distinguas cum V. E. G. Vr.B. E., Bentleio, et aliis. Galli sunt sacerdotes Cybeles, evirati, de quibus Iuven. VI. 366., pluribus Dominicus Georgius in peculiari opusculo, Winkelm. Monum. ant. ined. n. 8. Foggini Mus. Capit. IV. tab.16.; et probat ipsum Philodemi epigramma, vulgatum a Reisklo, cuius finis *την δ'αρα Γαλλος εχει*, notante Combe post Warton de Genio Popii, vol. 2. p. 353. Al. *Gallis hanc;*. 121 *Philodamus* V. E. F. Ch. A. 124 *quam dat* V. B. D. a 2. m. Vr. A. B. a 2. m. Vp. A. C. D. F. An. A. Ba. A. B. Va. C., alii mss. apud Pulm., ed. Med. 1476. Venn. 1481. 1490. 1495. Al. *quam det*. 125 *dextrolævum*. 127 *Nec metuo* V. E. Vr. B. a 1. m. E. An. A., alii mss. apud Pulm. 129 * *resonet, væ! Væ* Vr. A.E., alii mss., apud Torr. optimi quinque, Val. Combe, ed. Princ. Med. 1476. Ven. 1479. Bad. Ascens. Argent. 1514. Frib. 1536. Alii mss. et editi *ve, vel, veh, ut, ne*. *Vepallida* unitim scribendum censuere quidam apud Acronem, et Porphyrionem; inde Lamb. Talb. Dacer. Cun. Baxt. Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef.; idest, male pallida; ut *vesana, vegrandis*. Bentleius præfert *ne pallida*. Sed *væ!* interiectio paventis, optime: *væ miseræ uxori!* clament familiares; non vero Interiectio ipsius uxoris timentis, aut perturbatæ; ut putant Acron, atque Porph. Vid. sat. 8. 41. II. sat. 6. 115. 131 *doti illa prensa* coniicit Cun. in nota; Bentleius, post N. Heinsium, *doti*

Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo;
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est: Fabio vel iudice vincam.

SATYRA III.

In amicorum vitiis connivendum, neque peccata omnia in scelerum numero ponenda.

Omnibus hoc vitium est cantoribus; inter amicos
Ut numquam inducant animum cantare rogati;
Iniussi numquam desistant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæsar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris, atque suam, non
Quidquam proficeret: si collibuisset, ab ovo
Usque ad mala citaret: Io Bacche! modo summa

hac deprensa; uterque indocte. *Deprendere*, vel etiam *deprehendere*, ut in pluribus mss., hac in re solemne ve bum est apud scriptores, et iuridicum, passim in Pandectis, l. 2. §. 2. et 6. l. 14. pr. et §. 1. l. 23. l. 24. ad leg. Iul. de adult. coerc.; et in ipsa lege ab Augusto lata, teste Ulp. in l. 23. pr.; non autem *prendere*: et significat *in ipsa turpitudine deprehendere*, ut ait Macer in l. 24. Ulp. in l. 25. pr.; vel ut Pompon. In l. 23. pr., *in ipsis rebus Veneris: et hoc est, quod Solo, et Draco dicunt* ἐν ἔργῳ. Apuleius Apol. pag. 85. edit. Pric.: *Qui inaniores venere, signo dato pro adulteris deprehenduntur*. Et vulgo apud omnes scriptores. Nimirum supervenire, et retinere. Uxor tantum deprehensa asseritur ab Horatio; non ancilla, serva, quæ tantum *conscia* hic, ut II. sat. 7. 60.; non ipse poeta, cui fugiendum. Male ergo asserit Bentl., necessarium pronomen *hac*, quia *deprensa* per se dominam significare nequit; cum et conscia, et adulter ipse *deprensi* fuerint. Unice deprensa uxor nullo addito indigebat; nec video, quid *hac* repetitum distingueret planius.

7 *iteraret* Bentleius, nullo idoneo argumento; quin etiam ipse asserit, dici non posse *citare* satis Latine pro

Voce; modo hac, resonat quæ chordis quattuor ima.
Nil æquale homini fuit illi; sæpe, velut qui
Currebat fugiens hostem; persæpe, velut qui
Iunonis sacra ferret: habebat sæpe ducentos,
Sæpe decem servos: modo reges, atque tetrarchas;
Omnia magna loquens: modo, sit mihi mensa tripes, et
Concha salis puri; et toga, quæ defendere frigus,
Quamvis crassa, queat. Decies centena dedisses
Huic parco paucis contento, quinque diebus
Nil erat in loculis. Noctes vigilabat ad ipsum
Mane; diem totum stertebat: nil fuit umquam
Sic impar sibi. Nunc aliquis dicat mihi: quid tu?
Nullane habes vitia? Immo alia, et fortasse minora.

clamare. Sed hic, ut et alibi, *citare* est frequentativum a *cieo*, sæpe *ciere*, seu *repetere* eadem verba; ut in hymnis præsertim eædem voces, seu invocationes, aut strophæ recitantur: et est technicum; ut apud Ciceronem de Orat. I. 59., in hymnis ad Apollinem: *Hoc nos si facere velimus, ante condemnentur ii, quorum caussas receperimus; quam toties, quoties praescribitur, Pœanam, aut Nomionem, citarimus*. Bentleium sequitur Sanadonus. 7 *Io Bacche* coniicit Barth. Advers. XIII. 1., refutat Marcilius. 8 *chordis quæ quatuor* Cuning. Cacophonia! 10-11 *currebat-ferret*. Cic. I. de Offic. 36.: *Cavendum est ne aut tarditatibus utamur in gressu mollioribus, ut pomparum ferculis similes esse videamur; aut in festinationibus suscipiamus nimias celeritates*. Sallust. Cat. 15.: *Citus modo, modo tardus incessus*. 11 *alebat* Bentleius ex coniectura, et ex eo Wakef. 13 *mensa tripes*. Quæ hic disputant Interpretes de mensa tripede, ut pauperiorum propria, diversa ab aliis mensis divitum, nihil ad rem. Hac mensa contentus dicitur Tigellius, id est, ut cænet solus; unius enim erat illa, ut passim videtur in antiquis monumentis, præsertim sculptis, et pictis Herculanensibus. 14 *Concha*. Salinum ad formam conchæ marinæ, vel ipsa etiam concha, quæ pariter in instrumentis pictorum erat coloribus continendis, teste Marciano in l. 17. princ. ff. de Instr. vel instrum. leg. Vid. sat. 6. 117. 20 *aut fortasse* Vr. C. a 1. m. *haud fortas-*

Mænius absentem Novium quum carperet: heus tu,
Quidam ait, ignoras te? an, ut ignotum, dare nobis
Verba putas? Egomet mî ignosco, Mænius inquit.
Stultus, et improbus hic amor est, dignusque notari.
Quum tua pervideas oculis mala lippus inunctis;
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? At tibi contra
Evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi.
Iracundior est paullo: minus aptus acutis
Naribus horum hominum; rideri possit eo, quod
Rusticius tonso toga defluit, et male laxus
In pede calceus hæret. At est bonus, ut melior vir
Non alius quisquam: at tibi amicus: at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub corpore. Denique te ipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala; namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.
Illuc prævertamur; amatorem quod amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc

se Ch. B. a 2. m. Ceteri mss. nostri *et fortasse*; sic aliorum ad unum omnes, testibus Cruquio, et Bentleio; et priscæ editiones ante Aldum, et Iuntam, qui *haud fortasse* prætulerunt. Nostram defendunt præ aliis Bentl., et exscriptor eius Sanadonus. Consonat poeta in sat.4. 130. 139. *At fortasse* legit Baxterus, quem refutat Gesnerus. 21 *Mævius*, *Nævius*. 22 ignotus. 25 *provideas* Vr. K. Vp. A., alius ms. apud Combe; et ita Aeron ms. apud Bentl. Hic ex coniectura, post Ian. Rutgers. Venus. lect. c. 14. et Talbot, legit *prævideas*, quasi *prætervideas*; inepte: et *male* pro *mala*, cum Mureto, ex aliquibus mss. *Male* item Sanadonus; sed audacior aliis, pro *pervideas*, ex coniectura sua, ut etiam Mervil., legit *prætereas*. *Pervideas* defendunt Petr. Victorius Var. lect. lib. 20. c. 15. Nannius Miscell. lib. 3. c. 30. *Pervideas mala* etiam legebat Hildebertus, seculo XI. exeunte, Mor. Phil. oper. col. 996. 34 *sub pectore*.
34-35 * *te ipsum percipe* V.C. a 1. m. 35 * *insueverit* Vr. G. Vp. D. An. A. a 2. m. *inseruit* Vr. A. *insederit* Bos.

Delectant; veluti Balbinum polypus Hagnæ.
Vellem in amicitia sic erraremus; et isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At, pater ut gnati; sic nos debemus amici,
Si quod sit, vitium non fastidire. Strabonem
Appellat Pætum pater: et Pullum, male parvus
Si cui filius est; ut abortivus fuit olim
Sisyphus: hunc Varum, distortis cruribus: illum
Balbutit Scaurum, pravis fultum male talis.
Parcius hic vivit? frugi dicatur. Ineptus,
Et iactantior hic paullo est? concinnus amicis
Postulat ut videatur. At est truculentior, atque
Plus æquo liber? simplex, fortisque habeatur.
Caldior est? acres inter numeretur. Opinor,
Hæc res et iungit, iunctos et servat amicos.

40 *Hagnæ* V. D. K., alii duo mss. apud Torrent., edit. Ven. 1483., et ita Despauter.; quos sequuntur Bentl. Cun. Baxt. Gesn. Combe, Wakef. *Hagnes* præferunt Sanad. Phil. Val. ex Græco Ἁγνης: nomen servarum, et libertarum. In marmoribus scriptis promiscue usurpatur. VETTIAE HAGNAE apud Grut. p. 957. 8.: VIDIAE HAGNAE Reines. XIV. 152.: HAGNAE CONSERVAE Maivas. Marm. Felsin. p. 378. (male apud Murat. p. 1344. 11. HAGNE); Latina declinatione, ut HAGNVS apud eumdem Murat. p. 904. 1.: HAGNI Passion. p. 86. 20. Græca apud eumdem Grut. p. 955. 5. VLPIAE HAGNE: p. 574. 13. TVRRANIAE HAGNE. Ita in aliis Græcis nominibus; sed hic declinatio Latina est adoptanda cum mss. Vid. epod. 17. 12. 17. 42 * *Errori virtus nomen* V. E. Vr. F. 47 *Varum*. Dicitur *Varus*, qui crura habet divergentia in modum litteræ V, ut pluribus exposui in Observationibus ad Virg. p. 112. *Distortis* proprie *cruribus*, in diversas partes. Vid. II. sat. 3. 56.

48 *parvis fultum* V. O. Vp. D. Ba. A. a 1. m., alii mss. apud Val., edit. Princ. Ven. 1479. Combe. *Talis fultum male pravis* Cun. et San. ex ingenio. *Tali pravi*, non *parvi*: hoc est apud Petron. c. 102.: *Numquid et crura in orbem pandere? Numquid et talos ad terram deducere?* 54 *iungat-servet* Tanaq. Faber, et Cuning.

At nos virtutes ipsas invertimus; atque
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis
Nobiscum vivit; multum demissus homo. Illi
Tardo, cognomen Pingui damus. Hic fugit omnes
Insidias, nullique malo latus obdit apertum?
(Quum genus hoc inter vitæ versetur, ubi acris
Invidia, atque vigent ubi crimina) pro bene sano,
Ac non incauto, fictum, astutumque vocamus.
Simplicior quis; et est, qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi, Mæcenas; ut forte legentem,
Aut tacitum impellat quovis sermone? Molestus!
Communi sensu plane caret, inquimus. Heu, heu,
Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur: optimus ille est,
Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut æquum est,
Quum mea compenset vitiis bona; pluribus hisce
(Si modo plura mihi bona sunt) inclinet, amari
Si volet: hac lege, in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat; ignoscet verrucis illius. Æquum est,

57 *multum est demissus* Dacer. Combe, Wakef. *Homo ille* Bentl. Cuning. 58 *Tardo ac cognomen* Bentl. *Pinguis* An. A. a 2. m., alius ms. apud Pulm., ed. Ven. 1479. 60 *versemur* ex ms. Cruquii Bentleius, et Cun. 63 *Simplicior si quis, qualem*. Lambinus legit ex suis mss. *quis at est? qualem*. 65 *impellam* Mur. *adpellet* Lamb. Cun. *impediat* Bentl. argumentationibus; et perperam locum Senecæ sollicitat, ut ad suam sententiam illum trahat, de Constant. sapient. c. 9.: *Nam si illum tangit iniuria; et movet, et impedit*; legens *impellit* pro *impedit*. Indocte: *impedire* enim ibi est refrenare, compescere. Petron. c. 107.: *Sævi quoque, implacabilesque domini crudelitatem suam impediunt, si quando pœnitentia fugitivos reduxit*. Eleganter *impellat*, ut apud Pers. II. 21.: *Iovis aurem impellere tentas*. 65 *sermone modestus* aliqui mss. 70 *his te* Bad. Ascens. 74 *ignoscet verrucis* Vr. B. D. G. H. Vp. A., alii mss. apud Pulm. Bersm. Bentl. Val. Combe, ed. Med. 1477.

Peccatis veniam poscentem reddere rursus.
Denique, quatenus excidi penitus vitium iræ;
Cetera item nequeunt stultis hærentia: cur non
Ponderibus, modulisque suis ratio utitur? ac res,
Ut quæque est; ita suppliciis delicta coercet?
Si quis eum servum, patinam qui tollere iussus,
Semesos pisces, trepidumque ligurrierit ius,
In cruce suffigat; Labeone insanior inter

Flor. 1482. Ven. 1490. Loch.: post, fere ab omnibus eliminatam, revocavit in textum Bentleius, inde Baxt. Cun. Gesn. Val. Oberl. Wakef. Al. *ignoscat verrucis*. Socrates apud Sen. de Vita beata, in fine: *Papulas observatis alienas, ipsi obsiti plurimis ulceribus. Hoc tale est, quale si quis pulcherrimorum corporum navos, aut verrucas derideat, quem fœda scabies depascitur.* 76 *excindi*, seu *exscindi* mss. apud Lamb. Vid. epod. 16. 25. sat. 2. 113. II. sat. 3. 303. 81 *trepidumque* Vr. I. An. B., edit. Ven. 1481. Ius agitatum motu, tremulum. Ovid. XII. Met. 278.: *Ferrum igne rubens faber lacubus demittit; at illud Stridet, et in trepida submersum sibilat unda*; ubi eadem varietas in mss. *tepida*, notante Nic. Heinsio. Virg. I. G. 296.: *Et foliis undam trepidi despumat aheni*: ubi Servius notat, *trepidum* dici, *quia quod bullit, quasi tremere videtur*. Sen. Herc. Œt. 708. seq.: *Cor attonitum salit, Pavidumque trepidis palpitat venis iecur*. Vid. I. epist. 10. 21. Ideo servus ligurrit, seu lingit. Vulgo *tepidum*; quod nihili interesse videtur qua tale ius, sive sit *frigidum*. Vid. II. sat. 4. 79. 81 *ligurrierit* V. A. C. D. E. G. M. Vr. C. D. F. G. H. Vp. F. Va. C. An. A. a 1. m. Ba. A.; et ita habere omnes mss. suos asserit Cruquius; et de aliis veteribus libris Manutius. Al. *ligurierit*; quam orthographiam probat Heumannus ad Cellar., post Becmann. Orig. Ling. Lat. p. 621. 82 * *Labione* V. C. *Labieno* coniicit Bentl. Licet *Labienus* dici *insanus* potuerit; numquam, post Acronem, Antistius Labeo, Ictus celeberrimus, ut bene probant Bentleius, Baylius in Dictionario, art. Cassius, et Trotz de Mem. propag. c. 1. p. 33. seqq.; tamen in tanta mss. constantia nihil mutandum censeo; sed potius Labeonis nomine alium intelligendum ab Icto.

Sanos dicatur. Quanto hoc furiosius, atque
Maius peccatum est! Paullum deliquit amicus;
(Quod nisi concedas, habeare insuavis,) acerbus
Odisti, et fugis, ut Rusonem debitor æris:
Qui nisi, quum tristes misero venere Calendæ,
Mercedem, aut nummos unde unde extricat; amaras
Porrecto iugulo historias, captivus ut, audit.
Comminxit lectum potus; mensave catillum,
Evandri manibus tritum, deiecit; ob hanc rem,
Aut positum ante mea quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens, minus hoc iucundus amicus
Sit mihi? Quid faciam, si furtum fecerit? aut si
Prodiderit commissa fide? sponsumve negarit?
Quis paria esse fere placuit peccata, laborant, (gnant;
Quum ventum ad verum est: sensus, moresque repu-
Atque ipsa utilitas, iusti prope mater, et æqui.
Quum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum, et turpe pecus, glandem, atque cubilia propter,

86 *Rusonem* V. C. a 2. m. (a 1. *rosonem*) D. E. G. Vr. A. a. 2. m. B. C. a 1. m. D.F. H.Vp. A. F. Ch. A. B.Ba. A. a 1. m., alii mss. apud Pulm. Cruq. Torr. Bentl. Val.: probant Cruq.Bentl.Baxt.Cun.San.Gesn. Phil.Val. Oberl. Combe, Wakef. *Rusones* frequentes præsertim in marmoribus scriptis. *Drusonem* obtinuit in editis post Aldum 1501. ex aliquibus mss. Aliter in mss. et editis *Risonem*, *Rissonem*, *Rufonem*, *Ruffonem*, *Trusonem*. 87 *Calendæ*. Vid. epod. 2.70. 91 *manibus tortum*, hoc est tornatum, cælatum, fabricatum, coniicit Bentl. argutiis; arripuit tamen Cuning. *Tritum* manibus Evandri; simpliciter, et proverbialiter, pro antiquissimo, a tempore regis Evandri, usu fere consumpto, obsoleto; ad contemptum: non quia pretiosum ab antiquitate, vel excellentia operis, aut artificis nomine Evandri. *Vetus cratera* II.sat. 4. 80. Catillus longo usu detritus cum aliis minimis rebus merito comparatur a poeta. 94 *furtum si* Cuningamius. 95 * *sponsumque* Vr.I.An.A. 99 *animalia glebis* edit. Ven. 1509. 100 *ac turpe* Cuningamius.

Unguibus, et pugnis; dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quæ post fabricaverat usus:
Donec verba, quibus voces, sensusque notarent,
Nominaque invenere: dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire, et ponere leges;
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Caussa; sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapientes, more ferarum,
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.
Iura inventa metu iniusti, fateare necesse est;
Tempora si, fastosque velis evolvere mundi.
Nec natura potest iusto secernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda petendis.
Nec vincet ratio hoc, tantumdem ut peccet, idemque,
Qui teneros caules alieni fregerit horti;
Et qui nocturnus sacra Divûm legerit. Adsit
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas;
Ne scutica dignum, horribili sectere flagello.
Nam, ut ferula cædas meritum maiora subire

101 *hinc pugnis* Cun. *Et* optime coniungit ungues, et pugnos adeo sibi immediatos: *hinc* dissociat.

104 * *obsistere bello* Vr. I. 106 *Ne qui* Cun. 107 *deterrima* Cr. A., alii mss. apud Pulm., Aldus 1501. Vid. sat. 5. 7. 109 * *incestam* An. A. a 1. m. 116 *infregerit* Bentl. ex ingenio. 117 *Ut qui* Ch. A. a 1. m.

117 *sacra Divûm* V. B. C. D. E. G. I. O. Vr. C. D. E. F. G. H. I. K. N. Vp. A. Ch. A. B. An. A. Va. A. Ba. A. B., alii mss. apud Bersm. Combe, ed. Princ. Med. 1477. Venn. 1479. 1482. 1483. 1490. 1492. 1495. 1509. Flor. 1482., Aldus 1501. Iunta 1503. Loch. Argent. 1514. Basil. 1580.; revocavit in textum Bentleius, inde San. Phil. Val. *Divûm sacra* edd. Basil. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Gryph. 1566. Lamb. Cruq. Mur. ed. Ven. 1573. Chab. Desprez, Dan. Heins. Torr. Talb. Dacer. Bond, Batt. Oberl. *sacra Dîs sublegerit* ms. unus apud Val., et ita Cun. *Legerit*, *collegerit*, *ac per hoc subduxerit*; bene Scholiastes vetus apud Baxt. Consonat enim etymon *sacrilegus*. 120 * *Nam fe-*

Verbera, non vereor: quum dicas esse pares res,
Furta latrociniis; et magnis parva mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus, et solus formosus, et est rex;
Cur optas quod habes? Non nosti, quid pater, inquit,
Chrysippus dicat: sapiens crepidas sibi numquam,
Nec soleas fecit; sutor tamen est sapiens. Quî?
Ut, quamvis tacet, Hermogenes; cantor tamen, atque
Optimus est modulator: ut Alfenus vafer, omni
Abiecto instrumento artis, clausaque taberna,
Tonsor erat sapiens operis: sic optimus omnis
Est opifex solus, sic rex. Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri: quos tu nisi fuste coerces,

rula cadas Vp. D. Vr. I.; sed a 2. m. *Nam ferula ut*. 125 * *formosus solus* Vr. l. 126 *Num nosti* edit. Ven. 1509. 127-128 *crepidas neque fecit*, *Nec soleas umquam* Cuning. ex ingenio refingens. 128 *Quî* mss, apud Val.; item ex ms. Bentleius, et probat; hinc Cun. San. Wakef. Al. *Quo*? 130 *Alfenus*. Ita scribendum ex omnibus fere mss. nostris, et allorum, et editionibus, ex Pandectis Florentinis, ex marmoribus apud Grut. p. 856. 2., apud quem etiam *Alfenius*, *Alfena*, *Alfenia*, *Alfenatia*; apud Murat. sæpe, Guascum Inscr. Mus. Capit. n. 40. Marin. Arv. p. 610. col. 2. 699. col. 1. Al. *Alphenus*, qui rarius occurrit, apud Grut. p. 901. 6. Marin. p. 671. Variant scriptores in Fastis Consul. ad annum V. C. 755., ubi alii legunt *Alfinius*, alii *Alfenus*, vel *Alphenus*; sed ex marmoribus Gabinis recens detectis, apud eumdem Marin. p. 24. col. 2., *L. Alfenius*, consul suffectus. Hunc ipsum *Alfinium* esse, de quo Horatius, contendebat Cruquius. Certe Alfenum alium nostrum ab Alfeno Varo Icto., de quo in Pandectis, intelligendum, contra Acronem, evincunt Baylius in Dictionario, Trotz de Mem. prop. c. I. p. 40. De Felice in Codice humanitatis, Gallice, art. Alfenus. 132 *Tonsor erat* Bentl. ex ms. et Acrone ms., Cun. San. Oberl. Wakef. Al. *Sutor erat*. 132 *sic protinus omnis* Cun. ex ms., amore novitatis. 133 *opifex; sic rex solus*. 133 *vellent* V. A., alii mss. apud Lamb. 134 *ni fuste* V. G. Vr.

Urgeris turba circum te stante, miserque
Rumperis, et latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam; dum tu quadrante lavatum
Rex ibis; neque te quisquam stipator, ineptum
Præter Crispinum, sectabitur: et mihi dulces
Ignoscent, si quid peccato stultus, amici:
Inque vicem illorum patiar delicta libenter;
Privatusque magis vivam te rege beatus.

SATYRA IV.

Satyricorum poetarum, ac suam præsertim in scribendo licentiam excusat.

Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque, poetæ;
Atque alii, quorum comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,

B. C. G. Vp. F. Ch. A., ms. apud Val.; ita Bentl. Cun. 137 * *Nec longum* V. I. O. Vp. D. An. B. 139 *at mihi* V. M. An. A. Va. C. 140. *peccaro* V. A. E. Vr. B. D. F. a 1. m. H. Vp. D. Ch. B. a 1. m., alii mss. apud Lamb. Pulm. Talb. Val. Combe; revocavit Bentleius, sequuntur Cun. San. Phil. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Al. *peccabo*, *peccavero*.

1 *poeta*. Quinctil. Inst. Or. X. 1.: *Aristophanes, et Eupolis, Cratinusque præcipui*. Mar. Victorin. apud Putsch. c. 2513.: *Nostri in modulandis metris, seu rhythmis, veteris comœdiæ scriptores sequi maluerunt, id est Eupolin, Cratinum, Aristophanem*. Et totidem verbis Ruffinus ibid. c. 2707. 2713. 3 *aut fur* V. M. a 2. m. Vp. F. Ch. A. a. 2. m. Va. A., alius ms. apud Bentl., edit. Princ. Venn. 1479. 1481. 1483. 1490. 1495. 1509. 1552. Flor. 1482. Aldus 1501. 1519. Iunta 1503. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Gryph. 1566. Lamb. Cruq. Torr. Dan. Heins. Baxt. Oberl. Combe, et alii fere omnes usque ad Bentl., qui prætulit *ac fur* aliorum mss., quibus concinunt alii nostri; inde Cun. San. Phil. Val. Wakef. Sed rectius ma-

Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus, multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce sequutus,
Mutatis tantum pedibus, numerisque; facetus,
Emunctæ naris, durus componere versus.
Nam fuit hoc vitiosus: in hora sæpe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat stans pede in uno.
Quum flueret lutulentus, erat quod tollere velles:
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem;
Scribendi recte: nam ut multum, nil moror. Ecce;
Crispinus minimo me provocat. Accipe, si vis;
Accipiam tabulas. Detur nobis locus, hora,
Custodes; videamus, uter plus scribere possit.
Dî bene fecerunt, inopis me, quodque pusilli

lum a fure distinguendum puto, ut genericum; neque enim *fur malus* a *bono* distingui potest, ut *dolus malus*, et *bonus*; aut *venenum malum*, ac *bonum*. Plaut. Pseud. IV. 6. 21.: *Malus, et scelestus, et periurus.* IV. 7. 1.: *Malus, et nequam homo.* Sic etiam interpunximus supra sat. 1. 77. * *et fur* Vp. D. 13 * *non moror* Vr. I. *nil moror* An. A. a 1. m. 14 *mimo me* Nic. Heins., *nummo me* Bentl., ambo argutiis: refutantur a Baxtero, et Gesnero. 15 *accipiam* V. A. C. E. G. K. a 2. m. N. Vr. A. a 2. m. B. a 1. m. C. F. G. H. a 1. m. I. Vp. A. D. Ch. A. Ba. A. An. B. a 1. m., alii mss. apud Pulm. Cruq. Torr. Talb. Bentl., ed. Med. 1476. Ven. 1481. Aldus 1501. Iunta 1503. Lamb. Cruq. Dan. Heins. Chab. Baxt. Gesn. Val. Oberl. Combe, aliique non pauci; defendit Turn. Advers. XV. 9.; confirmat Porphyrio ms. Vo. et Ch., et in edit. Ven. 1490., in quibus legitur: *Accipe si vis. Accipiamus ait: mimetico charactere provocantem ad scribendum Crispinum ostendit*: non ut in edit. Basil. 1580. et apud G. Fabricium: *accipe iam ait.* Ex aliis mss. *Accipe iam* præferunt Landin. Aldus 1509. Bad. Ascens. Mur. Torr. Dacer. Bentl. San. Cun. Wakef. 15 *dentur* V. A. E. Vr. A. a 1. m. B. G. An. B., alii mss. apud Lamb. G. Fabric. Torr. Talb.; contra Horatii stylum, de quo ad IV. od. 11. 9.

Finxerunt animi, raro, et perpauca loquentis.
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes dum ferrum mollit ignis,
Ut mavis, imitare. Beatus Fannius, ultro
Delatis capsis, et imagine: quum mea nemo
Scripta legat, vulgo recitare timentis; ob hanc rem,
Quod sunt, quos genus hoc minime iuvat; utpote plures
Culpari dignos. Quemvis media erue turba;
Aut ab avaritia, aut misera ambitione laborat.

18 *loquentem* Lamb. Bentl. ex ingenio. 21 *emolliat* Bentl. ex coniectura; et *ferrum dum*, duriuscule, nulla necessitate, et nullo fundamento; sequitur tamen Cuning. 25 *erue* V. A. C. Vr. B. a 1. m. C. E. F. G., alii mss. apud Cruq. Oberl., edd. Venn. 1483. 1573. Aldus 1501. et 1519. Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. 1580. Argent. 1514. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Lamb. G. Fabric. Mur. Gryph. 1566. Cruq. Chab. Torr. Dan. Heins. Dacer. Cun., alii; et est vulgata. Al. *elige*, ex glossemate, dicam cum G. Fabric., et Henr. Steph. Diatr. p. 59. Errat vero Talbot, qui ita habere libros ante Lambinum impressos, asserit. *Eripe* mss. apud. Pulm. Cruq. *Arripe* coniicit Bentl. in nota; quod ut indubium statim arripuit Sanad. Sed eleganter *erue*, hoc est *extrahe*; ut passim apud omnes scriptores. Lucret. V. 279.: *Sic unum quidvis paullatim protrabit atas In medium, ratioque in luminis eruit oras*. Ovid. ad Pison. 48.: *Macenas alta Tonantis Eruit, et populis ostendit nomina Graiis*. Quinctil. Inst. Or. IV. 2.: *Hoc quoque tamquam occultum, et a se prudenter erutum, tradunt*. Vid. II. epist. 1. 13. 26 *Aut ab avaritia*. Ita ex coniectura Ianus Dousa Comment. c. 8. Dan. Heins. Tan. Faber, Dacer.; edidit Chabot; membranas laudat Marcilius, et ex duobus mss. dedit Bentl., quem sequuntur Cun. San. Batt. Phil. Wakef. Optime. Livius XXXIV. c. 1. n. 4.: *Diversis duobus vitiis, avaritia, et luxuria, civitatem laborare*. Vid. I. od. 27. 19. *Ab avaritiam* V. D. Vulgata *ob avaritiam*. 26 *miser ambitione* V. C. Vr. A. a 2. m. E. a 1. m. Ch. A., alii mss. apud Torr. Talb. Bentl. Val.; adoptavit Sanad., misere defendens. *Misera* est commune ambitionis epitheton. Cic. I. de Offic. 25.: *Miserrima*

Hic nuptarum insanit amoribus, hic puerorum.
Hunc capit argenti splendor; stupet Albius ære;
Hic mutat merces surgente a Sole ad eum, quo
Vespertina tepet regio: quin per mala præceps
Fertur, uti pullis collectus turbine; ne quid
Summa deperdat metuens, aut amplîet ut rem.
Omnes hi metuunt versus, odere poetas.
Fœnum habet in cornu, longe fuge: dummodo risum
Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico:
Et quodcumque semel chartis illeverit, omnes
Gestiet a furno redeuntes scire, lacuque
Et pueros, et anus. Agedum, pauca accipe contra.
Primum ego me illorum, dederim quibus esse poetas,
Excerpam numero. Neque enim concludere versum
Dixeris esse satis: neque, si quis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poetam.
Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os
Magna sonaturum, des nominis huius honorem.
Idcirco quidam, comœdia, necne poema
Esset, quæsivere: quod acer spiritus, ac vis,
Nec verbis, nec rebus inest; nisi quod pede certo
Differt sermoni sermo merus. At pater ardens
Sævit, quod meretrice nepos insanus amica
Filius; uxorem grandi cum dote recusat;
Ebrius et, magnum quod deducus, ambulat ante

est omnino ambitio, bonorumque contentio. Apul. Apol. p. 85.: *Nec quidquam ei relictum est ex largiore fortuna, præter ambitionem miseram, et profundam gulam.* Vid. infra sat. 6. 51. 129. II. sat. 3. 78. II. epist. 2. 207.
28 *are.* Vid. II. sat. 3. 21. 30 *patet regio* V. C. Vr. A.C. a 1. m. E. Vp.D. Ch. A. a 1. m. B. a 2. m., alii mss. apud Val. *Teget* San., nescio quare. 33 *poetam* Bentl. Sanadon. ex ingenio; refutat Baxterus. 36 * *quoscumque* V. D. a 2. m. Vr. G. An. A. a 1. m. 39 *poetis* Despauter. Bersm. Nic. Heins., et Bentl. Cun. Sanad. ex ingenio vel invitis mss. 40 *si qui* V. E. Ch. A., et ex aliis mss. Bentl. Cuning. 49 *insanit.* 50-51 *recusat-*

Noctem cum facibus. Numquid Pomponius istis
Audiret leviora, pater si viveret? Ergo
Non satis est puris versum perscribere verbis;
Quem si dissolvas, quivis stomachetur, eodem,
Quo personatus pacto pater. His, ego quæ nunc;
Olim quæ scripsit Lucilius; eripias si (bum est,
Tempora certa, modosque; et quod prius ordine ver-
Posterius facias, præponens ultima primis:
Non, ut si solvas: Postquam Discordia tetra
Belli ferratos postes, portasque refregit:
Invenias etiam disiecti membra poetæ.
Hactenus hæc: alias iustum sit, necne, poema;
Nunc illud tantum quæram: meritone tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
Ambulat, et Caprius, rauci male, cumque libellis:
Magnus uterque timor latronibus: at bene si quis,
Et vivat puris manibus, contemnat utrumque.
Ut sis tu similis Cœlî, Byrrhique latronum;
Non ego sim Caprii, neque Sulcî: cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos,
Quîs manus insudet vulgi, Hermogenisque Tigellî.
Nec recito cuiquam, nisi amicis, idque coactus;

ambulat V. D. Ba. A. Va. C. Cun. San. Al. *recuset-ambulet*. 52 * *Pompinius* V. N. Vr. E. F. 54 * *prascribere* Vr. I. Vp. C. 62 *invenies*. 65 *Sulgius*, *Fulgius*, *Fulcius*, *Vulgius*. 68 *et puris vivat manibus* Cun. * *es vivat manibus propriis* V. I. Vid. ep. 17. 49. 69 *Calî*. 69 *Byrrhique*. Ita legendum probat Christ. Guil. Franc. Walchius Historia Afran. Burrhi in Act. Societ. Ienens. vol. 1. p. 161. contra Bentl., qui *Birrii*, seu *Birrî* legit. *Byrrhius* apud Acronem in editis; in editis, et scriptis apud Porphyr. *Byrrhus*. Alius *Byrrhus* apud Grut. 55. 3.; idem, qui Burrus pag. 108. 4. Marin. Arvali p. 166. 178. b. 179. b. 70 *Caprii* V. A. Va. A., alii mss. apud Bentl., qui revocavit in textum; sequitur San. Val. *Caprius* hic, et obvie apud Gruter. et alios. Al. *Capri*, vel *Caprî*. 71 *habet ut neque* Val. audacter. 73 *Nec*

Non ubivis, coramve quibuslibet. In medio qui
Scripta Foro recitent, sunt multi; quique lavantes:
Suave locus voci resonat conclusus. Inanes
Hoc iuvat; haud illud quærentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. Lædere gaudes,
Inquis, et hoc studio pravus facis. Unde petitum
Hoc in me iacis? est auctor quis denique eorum,
Vix cum quibus? Absentem qui rodit amicum;
Qui non defendit alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis;
Fingere qui non visa potest; commissa tacere
Qui nequit: hic niger est; hunc tu, Romane, caveto.
Sæpe tribus lectis videas cenare quaternos;
E quibus imus avet, quavis adspergere cunctos,

recitem placet Lambino ex mss. *Non recitem quicquam* Bentl. *Neu recitem quidquam* Cun. San. ex ingenio. *Nec recitem quidquam* Oberl. Wakef. 74 *Non ubi ubi* Cun. 75 *recitant* V. D. I., alius ms. apud Combe. 79 *Inquit* Bentl. Cun.San.Phil. Wakef. 84 * *non iussa* V.D., non male. In mss. *iussus*, et *visus* facile permutari, multis exemplis notavit Drakenb. ad Sil. Ital. XIII.372. 87 * *Ex quibus* V. B. Vr. I. * *imus avet* V. K. a 1.m. Vr. D. E. a 2. m. Ch. A. *Imus* optime, ut sit omnium infimus, et abiectus. Petron. c. 38.: *Vides illum, qui in imo imus recumbit? Hodie sua octingenta de nihilo crevit: solebat collo modo suo ligna portare.* Ut *imi derisor lecti* I.epist.18. 10. Vid. de Arte poet. 32.Al. *unus avet*. *Unus amet* ex ms. apud Cruquium Bentleius, additis argutiis; ab eo Cun. San. Phil. Wakef.; et ex duobus aliis mss. Val. Illud *avet* languidum plane, et debile videtur Bentleio. Sed vir doctus notare poterat, apud omnes scriptores, sed frequenter apud Ciceronem, *avere* fortius significare, quam *amare*; nimirum cupiditatem alicuius rei; unde *avidus*, *aviditas*. Festus v. Avere: *Avere nihil aliud est quam cupere. Argumento est avidum, et aviditatem: ex quibus præcipua cupiditas intelligitur, cum significet et gaudere.* Cicero I. ad Att. 12.: *Valde aveo scire quid agas.* II. 18.: *Intellexi, quam suspenso animo scire averes, quid esset no-*

Præter eum, qui præbet aquam: post hunc quoque po-
Condita quum verax aperit præcordia Liber. (tus,
Hic tibi comis, et urbanus, liberque videtur
Infesto nigris: ego si risi, quod ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum;
Lividus, et mordax videor tibi? Mentio si qua
De Capitolini furtis iniecta Petillî
Te coram fuerit; defendas, ut tuus est mos.
Me Capitolinus convictore usus, amicoque
A puero est: caussaque mea permulta rogatus
Fecit; et, incolumis, lætor, quod vivit in Urbe:

vi. IV. 3.: *Avere te certo scio, quid hic agatur*. I. de Offic. 21.: *Itaque quum sumus negotiis, curisque vacui, tum avemus aliquid audire, et discere*. Sil. Ital. IX. 371.: *Aspera semper avens*, ubi alii *amans*: et XII. 451. *aves expugnare*; alii *ames*; ut notant Nic. Heinsius, et Drakenb. Gesnerus optaret, in bono libro legi, *unus-quivis*, idest, *unusquisque*: ineleganter, etiam contra sensum. 88 *qui præbet*, *aqua* Muret. ex ingenio. Sed bene *præbet aquam*, accusativo casu, ut II. sat. 2. 69.; id est convivator. Sicut qui aliquem per iocum frigida ex improviso, nil cogitantem, adspergit, ut excitetur, ac subsultet; et ut simili modo qui in deliquio sunt, adspersa in faciem aquà, ad sui sensum revocantur; ita translate, imus ille imi derisor lecti dicitur quavis aqua adspergere convivas omnes; id est, quælibet in quoslibet convicia, et sales mordaces iniicere, ut I. epist. 15. 30. Maledicus nempe, de quo latius Auctor ad Herenn. IV. 49.: *Iste quotidie per Forum medium, tamquam inbutus draco serpit, dentibus aduncis, adspectu rabido, spiritu venenato, circumspectans huc, et illuc, si quem reperiat, cui aliquid mali faucibus afflare, quem ore attingere, dentibus insecare, lingua adspergere possit*. 92 *Gorgonius*. Vid. supra sat. 2. 27.

93 *Invidus* V. I. a 1. m. N. a 2. m. Vr. I. Vp. A., alius ms. apud Combe, ed. Ven. 1481.; sed ex glossemate: quod patet ex vetere Scholiaste in Vr. B., ubi adnotatur: *Lividus, id est invidus*. 94 *Capitolinis*. 95 * *defendis* V. D. a 2. m. Ba. A. *defenses* Cuning. amore novitatis.

Sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud
Fugerit. Hic nigræ fucus lolliginis, hæc est
Ærugo mera: quod vitium procul abfore chartis,
Atque animo prius, ut si qui promittere de me
Possum aliquid, vere promitto. Liberius si
Dixero quid, si forte iocosius; hoc mihi iuris
Cum venia dabis. Insuevit pater optimus hoc me,
Ut fugerem, exemplis vitiorum quæque notando;
Quum me hortaretur, parce, frugaliter, atque
Viverem uti contentus eo, quod mî ipse parasset.

100 * *fucus* Vr.B. *sucus* V.B.C.D.E. G. I. M. N. Vr.E. F. G. H. K. a 2. m. Vp.A.C.F. Ch.A. An. A. a 1. m. B. a 1. m. Va. A. a 1. m. C., alii tres mss. apud Oberl. Porphyrio ms. Vo. et Ch. *sucus lolliginis*; ed. Ven. 1479. Flor. 1482. Ex *fuco*, levi mutatione, ortus *sucus*; et ex hoc ab ignaris grammaticis factus *succus* vulgatæ lectionis. In citato Vr. B. vetus Scholiastes notat: *fucus, id est virus*; et alius: *fucum atramento similem*. Hunc succum lolliginis (si *succus* dici potest) iam Plin. H. N. IX. 29. *atramentum* dixerat; et *virus* Ovid. sive Grat. Faliscus Halieut. 154. seq.: *Et nigrum niveo portans in corpore virus Lolligo*; et *virus* exponit Acron. Materia colorans, ut aiunt, sive ex regno animali, sive ex minerali, sive ex vegetabili, quin et color ipse, *fucus* generaliter dicitur; unde etiam *fucatus*. Lucret. II. 744.: *Scire licet menti quoque nostra corpora posse Verti in notitiam nullo circumlita fuco*. IV. 82.: *Ergo lintea de summo quum corpore fucum Mittunt*. Quinctil. Inst. Or.XII. 10. 75.: *Ut lana tincta fuco citra purpuram placet*. S. Ambros. Hexæm. V. 11.: *Aureum etiam vellus aqua nutrit; et lanam in memorati speciem metalli gignunt littora, cuius colorem nullus adhuc eorum, qui fucis diversis obducunt vellera, imitari potuit*. Et paulo post: *Hic naturalis color est, quem nullus adhuc fucus æquavit: hoc quoque pinnis ess vellus*. Vide et nostrum III. od. 5. 28. I. sat. 1. 83. I. epist. 10. 27. II. epist. 1. 207. 100 *lolliginis* V.C.N. Vr. B. Vp. F.An. B. Rectius, quam *loliginis*; quia prima brevis: eadem ratione, qua *rettulit, Appulus, quattuor*. 102 *si quid*. 103 *Possum aliud*. 105 *inservit*. 108 *parassem* ms. apud Bentl.

Nonne vides, Albî ut male vivat filius? utque
Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis velit. A turpi meretricis amore
Quum deterreret; Scetani dissimilis sis.
Ne sequerer mœchas, concessa quum Venere uti
Possem. Deprensi non bella est fama Treboni,
Aiebat. Sapiens, vitatu, quidque petitu
Sit melius, caussas reddet tibi: mî satis est, si
Traditum ab antiquis morem servare, tuamque,
Dum custodis eges, vitam, famamque tueri
Incolumem possum: simul ac duraverit ætas
Membra, animumque tuum; nabis sine cortice. Sic me
Formabat puerum dictis: et sive iubebat,
Ut facerem quid; habes auctorem, quo facias hoc;
Unum ex iudicibus selectis obiiciebat.
Sive vetabat: an hoc inhonestum, et inutile factu
Necne sit, addubites; flagret rumore malo quum
Hic, atque ille? Avidos vicinum funus ut ægros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit;
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitiis. Ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quæcumque ferunt: mediocribus, et quîs

109-110 *ut qui Farris inops* San. ex coniectura Bentleii. 110 *Barus*, *Varus*, *Baius*. 112 *Scetani* V. A. B. C. M. N. Vr. A. B. C. F. H. Vp. C. F. Ch. A. Cr. A. An. A. B. Ba. A. Va. C.; revocavit in textum Bentleius ex omnibus fere mss. sibi cognitis; inde Cun. Sam. Phil. Wakef. Vulgata *Sectani*. Sed in nomine æque ignoto tutius est cum Bentleio plurium exemplarium, et melioris notæ, auctoritatem sequi. 116 *reddat* Cun. 116 * *sed mihi sat si* V. C. a 2. m. D. E. Vr. B. Cr. A. An. A. Va. C.
118 * *famam*, *vitamque* Vr. I. 119 *possum* V. A. B. C. D. E. I. M. Vr. A. B. C. F. G. H. Vp. A. C. F. Cr. A. Va. A. Ba. A. An. A.; restituit in textu Bentl. Baxt. Cun. San. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Al. *possim*. 121 * *puerum digitis* Vr. I. 125 * *addubitas* Vp. C. An. A. *fragret* Cun. ex ms., et Bos Animadv. p. 65. 126 *Vides vici-*

Ignoscas, vitiis teneor; fortassis et isthinc
Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,
Consilium proprium: neque enim, quum lectulus, aut me
Porticus excepit, desum mihi. Rectius hoc est;
Hoc faciens vivam melius; sic dulcis amicis
Occurram. Hoc quidam non belle: numquid ego illi
Imprudens olim faciam simile? Hæc ego mecum
Compressis agito labris; ubi quid datur otî,
Illudo chartis. Hoc est mediocribus illis
Ex vitiis unum: cui si concedere nolis;
Multa poetarum veniet manus, auxilio quæ
Sit mihi; (nam multo plures sumus) ac veluti, te,
Iudæi, cogemus in hanc concedere turbam.

SATYRA V.

Facete iter suum Roma Brundisium usque describit.

Egressum magna me excepit Aricia Roma
Hospitio modico: rhetor comes Heliodorus,

num. Refutat Bentleius. 132 *abstulerint*. Vid. supra ad v. 15. 135 * *melius vivam* V.D.O.An.B. 136 * *numquam ego ne illi* Vr. I. a 1. m. 137 * *impudens* Vr.B. a 2.m. 138 * *Comprensis* Vr.I. *Compositis* Va.A. 139 *Incumbo*. 141 *veniat*. *Veniant* coniicit Cun. indocte. Socrates apud Senecam de Vita beata, c. 17.: *Prabui ego aliquando Aristophani materiam iocorum: tota illa comicorum poetarum manus in me venenatos sales suos effudit.*

1 *me excepit* V. A. B. C. I. M. O. Vr. A. B. C. E. F. G. H. Vp. C. D. F. Ch. A. B. An. B. a 2. m. Cr. A. Va. A.B. Ba. A., alii mss. ap. Val., Acron, ed. Med. 1476. Aldus 1501. et 1519. Iunta 1503. Venn. 1509. 1552. 1573. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Gryph. 1566. Mur. Torr. Bond, Dacer. Baxt. San. Gesn. Phil. Oberl. Combe, Wakef. Cic. II. de Leg. 5.: *Dulcis autem non multo secus est ea (patria) qua genuit; quam illa, qua excepit*. IV. ad Fam. 6.:

Græcorum longe doctissimus. Inde Forum Appî,

Non enim, ut tum, me a republica mastum domus excipiebat, qua levaret. Ovid.XVI. Her. 127.: *Excipit hospitio me vir tuus*. Petron. c. 100.: *Si quis Deus manibus meis, inquit, Gitona imponeret, quam bene exsulem exciperent!* Apul. VI. Met. p. 122.: *Ad ipsam protinus Proserpinam introibis, qua te comiter excipiet, ac benigne*. Sen. epist. 21.: *Paratus erit istius domicilii custos, hospitalis, humanus, et te polenta excipiet*. Vide supra sat.4. 136. *me accepit* V. D. K. N. Vr. K. An. A. B. a 1. m. Ba. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Torr. Val.; edit. Princ. Ven. 1481.; quam lectionem præcedenti vulgatæ anteposuit Lamb.ex suis mss., inde Cruquius, Chab. Desprez, Bentl. Cun.Batt.Val.*me cœpit* edit.Flor.1482.Venn. 1483.1490. *me capit* V. E. Vr. I. De confusione verborum *accipere*, et *excipere*, iam Burm.ad Propert.I.8.20.In urbe Aricia, ad XVI. ab Urbe lapidem, prima statio petentibus Roma Anxurşut patet etiam ex Arriani Epicteto lib.1.c.1.

3 *longe doctissimus* V. C. M. a 1. m. Vr. B. a 2. m. E. a 1. m. H. Vp. F., Acron, ed. Princ. Venn. 1479. 1552. 1573. Flor. 1482. Iunta 1503. Argent. 1514. Aldus 1519. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Gryph. 1566. Bad. Ascens. Lambinus, qui probat, et vulgatam appellat, G. Fabric. Dan. Heins. Chabot, Desprez, Bond, Torrentius, tamen nutans, Talb. Dacer. Bentl. Cun. San. Phil. Batt. Val. Wakef. *lingua* in aliis mss., et priscis editionibus; quam lectionem defendere conatur Turneb. L. Advers. 29., et Cruq., sequuntur Baxt. Gesn. Oberl. Combe; nullo argumento idoneo. Recte observavit Lambinus, laudem esse ridiculam, si Horatius Heliodorum, natione Græcum, laudaret, quod Græcæ linguæ scientiam maximam haberet. Hæc laus magis grammatico tribuenda, quam rhetori, ex iis, quæ A. Gell. XIX. 9. scribit: *Venerat tum nobiscum ad eam cenam Antonius Iulianus rhetor, docendis publice iuvenibus magister, Hispano ore, florentisque homo facundia; et rerum, literarumque veterum peritus*; et præsertim Cicero de Inventione Rhethorica. *Longe doctissimus* eleganter, ut apud eumdem Cicer. II. de Leg. 15., de Platone: *Sapientissimus Græcia vir, longeque doctissimus*. Vopisc. in Aurel. c.4.: *Matrem quidem eius, Callicrates Tyrius, Græcorum lon-*

Differtum nautis, cauponibus, atque malignis.
Hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos
Præcinctis unum. Nimis est gravis Appia tardis!

ge doctissimus scriptor, sacerdotem templi Solis, in eo vico, in quo habitabant parentes, fuisse dicit; ubi nostrum Horatii locum præ oculis habuisse videtur. Sane idem Horatius III. od. 8. 5. Mæcenatem doctum dicit *sermones utriusque linguæ*. 4 *cauponibus, atque malignis*. Sic distinguendum cum Acrone, ut maligni sint alii a cauponibus; contra quam sentiunt Landinus, Cruquius, Dacerius, Bentleius, Gesnerus, aliique non pauci. *Maligni*, sunt invidi homines, et scelesti; ut II. od. 3. 39. 40. *vulgus malignum*. Seneca de Ira, I. 11.: *Quid Scipio? Nonne relicto Hannibale, Punico exercitu, omnibusque, quibus irascendum erat, bellum in Africam transtulit, tam lentus, ut opinionem luxuriæ, segnitiæque malignis daret?* Amm. Marcellin. XXII. 12.: *Quæ maximis molibus festinari cernentes obtrectatores, desides, et maligni.*

6 * *Nimis est gravis* V.B.M. a 2. m. N.Vr.H. a 2. m. K. Vp. C., alii mss. apud Landin. et Cruq.: vera lectio, quam hucusque neglexerunt critici; et quam etiam sine codicum præsidio sensus, et contextus omnino exigebant, pro vulgata *minus est gravis*; facili, et solita vocum huiusmodi permutatione. Quomodo enim poeta, qui primo ignaviam suam accusat, sibique imputat Appiani Fori incommoda, quæ postea detestatur, viam ipsam, seu tractum ab urbe Aricia ad Anxuris (non Roma ad Forum Appii, ut scribit Acron, Bad. Ascens., aliique) laudet ut minus gravem viatoribus; quum potius laudet alte præcinctos, seu expeditiores, qui sibi cavebant, uno itinere properantes? Non quod ibi frequentia essent diversoria, ubi possent viatores manere quocumque pervenirent, ut somniant Acron, et alii Scholiastæ, Landinus, Bad. Ascens. Dacer. Sanad. Cam. Peregrin. in Appar. ad Antiq. Capuan. disc. 2. c. 35. In fine; quia neque eorum præconium intexendi hic locus erat; neque de iis cogitare quidem poterat Horatius, quum ibi non essent: non quod biduo mollius iter fieret delicatulis, qui lente in curru procederent, ne silicibus exagitarentur, quibus via strata; nam silice primum hæc via strata ab Im-

Hic ego propter aquam, quod erat deterrima, ventri
Indico bellum; cenantes haud animo æquo
Expectans comites. Iam nox inducere terris
Umbras, et Cælo diffundere signa parabat.
Tum pueri nautis; pueris convicia nautæ

peratoribus Nerva, et Traiano legitur in columnis milliaribus ibi repertis, apud Fabrett. de Col. Trai. p. 291.; et aliis, quas vidi, et quas referunt Chaupy Decouv. de la mais.de camp. d'Hor. t. 3. p. 391. Nicolai de' Bonif.delle terre Pontine, l. 1. c. 19.: glarea tantum antea; et ideo lutosa Horatio II. epist. 1. 10., atque *uda* Lucano III. 85.: *Et qua Pomptinas via dividit uda paludes*. Lectionem inseruimus in editione Parmensi Bodoniana. 7 *deterrima* omnes mss. nostri, præter Ch. B. a 1. m. Vr. H. a 2. m., et unum apud Pulm.; sic editiones ante Aldum 1501. Iunctam 1503. Argent. 1514. Basil.1531., in quibus *teterrima*. Nihilominus hanc lectionem, fere obliteratam, revocavit in textum Bentleius ex illo ms. Pulmanni, quem optimum appellat, ut fucum faciat; et ex aliquibus Lucretii, et Propertii locis, in quibus *tetra venena*, *tetra absynthia* dicuntur; ut inde inferat, etiam aquam Fori Appii *teterrimam* dici merito; quia et malo sapore, et insalubris. Eum sequuntur Baxt. Cun. Sau. Batt. Val. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Sed neque insalubris, neque adeo mali saporis dici poterat hæc aqua, ut veneno tetro, aut tetro absynthio comparari posset; nam et a comitibus Horatii, et ab aliis omnibus impune potabatur; uni fortasse poetæ delicioso, qui puris aquæ rivis delectabatur, III. od. 6. 7. II. sat. 6. 2. I. epist. 16. 12., adeo exosa; ut ad summum *deterrima* dici posset; quod et apud alios scriptores est proprium huiusmodi aquæ epitheton. A. Gell. XIX. 5.: *In eo libro* (Aristotelis) *scriptum fuit*, *deterrimam esse potui aquam e nive*. Cruqulus, et Gesnerus decepti sunt male intellecto Flavii Blondi loco Ital. illustr. reg. 3. Latina, p. 318. Basil. 1531., ubi fœtidas aquas sub Sarmineta nominat, propter quarum odorem, inquiunt, Horatius non cenaverit; non advertentes, Blondum loqui de aqua illa sulphurata, cui hodie nomen *aqua puzza*, longe ab aqua Fori Appii diversa et loco, et qualitate. 11 * *Tunc*

Ingerere. Huc appelle! trecentos inseris! hoe!
Iam satis est! Dum æs exigitur, dum mula ligatur,
Tota abit hora: mali culices, ranæque palustres
Avertunt somnos; absentem ut cantat amicam
Multa prolutus vappa nauta, atque viator
Certatim. Tandem fessus dormire viator
Incipit; ac missæ pastum retinacula mulæ
Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.
Iamque dies aderat, nil quum procedere lintrem
Sentimus: donec cerebrosus prosilit unus;
Ac mulæ, nautæque caput, lumbosque saligno
Fuste dolat: quarta vix demum exponimur hora.
Ora, manusque tua lavimus, Feronia, lympha.
Millia tum pransi tria repimus, atque subimus
Impositum saxis late candentibus Anxur.
Huc venturus erat Mæcenas optimus, atque

pueri Vr.I. 12 * *ingeris* V.A. Sed recte cum aliis omnibus, *inseris*. Etiam in marmore apud Fabrett. p.233. n. 612. et Bonad. II. 232.: LAETVS ADONEIS LVSIBVS INSERERIS. 12 * *hoe*! Sic legas ex Charis. lib.2. p. 259. Basil. 1551. Al. *ohe*, *oe*. 15 *absentem ut cantat* V. A. B. K. M. a 1. m. Vr. H. Vp. E. a 1. m. Ch. A. a 1. m. B. An. B. Ba. A., alii mss. apud Pulm. Torr. Bentl. Combe, edit. Princ.; Bentleius restituit, inde Baxt. Cun. San. Gesn. Phil. Oberl. Combe, Wakef. *absentem et cantat* Val. nulla data ratione; sed inepte. 18 * *et missa pastum* V. I. *ac pastum missa* Cun. ex ingenio.
20 *nil quum* V. A. B. D. I. N. O. Vr. A. B. C. E. G. H. I. K. Vp. A. C. E. Ch. A. B. Cr. A. Ba. B. An. B. Va. C., alii mss. apud Pulm. Bersm. Bentl. Oberl. Combe, edit. Princ. Medd. 1476. 1477. Venn. 1479. 1481. 1483. 1490. 1495. 1509. Flor. 1482. Aldus 1501. 1519. Iunta 1503. Argent. 1514., et forte omnes ante Aldum 1519., ex quo vulgata *cum nil* fere apud omnes usque ad Bentleium, qui primam revocavit; inde Cun. San. Val. 20 * *producere lintrem* Vr. H. 24 *lavimur* Bentl. ex coniectura Nic. Heinsii, et argutiis. 25 *repsimus*. 26 * *late saxis*. V. E. K. N. 27 *Mæcenas, optimus atque*. Sic distin-

Cocceius, missi magnis de rebus uterque
Legati; aversos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere. Interea Mæcenas advenit, atque
Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad unguem
Factus homo; Antonî, non ut magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco prætore libenter
Linquimus, insani ridentes præmia scribæ;
Prætextam, et latum clavum, prunæque vatillum.
In Mamurrarum lassi deinde urbe manemus;
Murena præbente domum, Capitone culinam.
Postera lux oritur multo gratissima; namque
Plotius, et Varius Sinuessæ, Virgiliusque
Occurrunt: animæ, quales neque candidiores
Terra tulit; neque quîs me sit devinctior alter.

guit Bentleius; ut etiam sat. 10. 82., quod *optimus* sit compellatio paullo familiarior, quam ut Mæcenati, regi eius, et patrono, decore tribui possit. Sed abunde refutatur ab Horreo Miscell. crit. lib. 1. c. 5. p. 79. seqq. Huiusmodi constructionis exemplum adducit Bentleius ex præcedenti v. 4., *cauponibus atque malignis*; sed vide, quæ ibi adnotavimus. 28 * *de magnis* V. I.

32 *ad unguem*. Vid. de Arte poet. 294. 36 *vatillum* V. A. E. O. Vr. C. D. E. G. H. Vp. C. Ch. A. B. An. B. a 2. m., alii mss. apud Pulm. Torr. Cruq. Talb.; laudant Cruquius, et Torrent.; restituit Baxter. Gesn. Oberl. Combe. Recte: puto enim esse diminutivum a *vas*, ut adnotatur in V. A., ut *vasculum*. Ita vetus Scholiastes ad hunc locum, apud Torr. et Vossium in Etym. v. Batillus: *Vatillum diminutivum a vase, et vas parvum, in quo pro felici hospitum adventu incensis odoribus Iovi hospitali sacra fiebant*. Et paullo post: *Est et vatillum, in quo ponuntur pruna in hieme super mensam, ne cana frigeat*. Alii mss. nostri, et aliorum, facili, et solita permutatione *b*, et *v*, *batillum*; et ita editiones. *Bacillum* edit. Iuntæ 1503. *catillum* Aldi 1519. Basill. 1527. 1531. Quæ de *bacillis pruneis*, seu *pruni*, huc adduxit Baruffaldus de Hortatore nautico, in Collect. opusc. scient. et philol. tom. 29. pag. 141., iam

O qui complexus, et gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim iucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit; et parochi, quæ debent ligna, salemque.
Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.
Lusum it Mæcenas; dormitum ego, Virgiliusque:
Namque pila lippis inimicum, et ludere crudis.
Hinc nos Cocceî recipit plenissima villa,
Quæ super est Caudî cauponas. Nunc mihi paucis
Sarmenti scurræ pugnam, Messîque Cicirri,
Musa, velim memores; et quo patre natus uterque

explosit Gesnerus. 43 *fuere* Cuning., licenter more suo. 44 * *pratulerim* Vr. G. I. Ch. B. a 1. m. Va. A. 47 * *Hic muli* V. K. a 2. m. 51 *Caudî* V. K. Vr. E., alii mss. apud Pulm. Torr. Combe, Acron, et Porph., edd. Venn. 1483. 1486. 1490. 1492. 1509. 1552. 1573. Med. 1486. Aldus 1501. 1519. Iunta 1503. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Mur. Talb. Baxt. Bentl. Cun. San. Gesn. Phil. Batt. Val. Oberl. Wakef. Al. *Claudi* in mss. et impressis plurimis, præsertim edit. Princ. Lambini, Chab. Torr. Dan. Heins. Desprez, Bond., Dacer. *Caudium*, urbs Samnitum prope Beneventum, celebris apud omnes historicos, et poetas, præcipue ob Furcas Caudinas. De ea plura dabit testimonia Cluver. Ital. ant. lib. 4. c. 7. p. 1196. seq., ubi notat, eamdem varietatem haberi etiam in impressis Livii, Strabonis, Plutarchi, et Ptolemæî. Vide etiam, si placet, opus Italico Idiomate Francisci Danielis de Furcis Caudinis, earumque topographia. Caudii etiam mentio in marmoribus apud Fabrett. p. 105. n. 248. p. 233. n. 89. Donat. p. 347. 7. et in Itinerariis apud de Vita Antiq. Benevent. Diss. 4. tom. 1. p. 36. et 152. 52 *Cicirri* V. G. Vr. H. Ba. B. Va. C., alii mss. apud Pulm. Bentl., qui feliciter restituit; sequuntur Baxt. Gesn. Cun. San. Phil. Val. Oberl. Combe, Wak. *Cicirrus* est κίκιρρος *gallus gallinaceus*. Hesychius: κίκιρρος ἀλεκτρυών. Alii mss. et impressi ante Aldum *Cicirrhi*; inde ab illo *Cicerri* in vulgatis.

Contulerit lites. Messî clarum genus Osci;
Sarmenti domina exstat: ab his maioribus orti
Ad pugnam venere. Prior Sarmentus: equi te
Esse feri similem, dico. Ridemus: et ipse
Messius: accipio; caput et movet. O, tua cornu
Ni foret exsecto frons, inquit, quid faceres, quum
Sic mutilus minitaris? At illi fœda cicatrix
Setosam lævi frontem turpaverat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus;
Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat:
Nil illi larva, aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicirrus ad hæc: donasset iamne catenam
Ex voto Laribus, quærebat: scriba quod esset,
Deterius nihilo dominæ ius esse. Rogabat

60 *minitaris* V. B. Vr. E. K. Ch. B. a 1. m. An. B. Aldus 1501. 1519. edit. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Lamb. Mur. Cruq. Gryph. 1566. Ven. 1573. Chab. Torr. Talb. Maitt. Baxt. Gesn. Oberl. Combe. Al. *miniteris* in pluribus mss. nostris, et aliorum, ed. Princ. Medd. 1476. 1477. Venn. 1479. 1483. 1490. 1492. 1495. 1509. Flor. 1482.; revocavit in textum Bentl., inde Cun. San. Phil. Wakef. Sed utitur exemplis optativi modi, abs re. Hic *quum minitaris*, est, *quando minitaris*, positivi. Cic. in Sall. 7.: *Non te tui piget, homo levissime; quum ea culpas, quæ in historiis gloriæ mihi ducis?* 61 * *Setosam frontem lævi* V.G. Vp.C. Va.A. 67 *Deterius nihilo* V.A.E.G.Vr.I.K.Vp.A.C.Ch.B. Cr. A. An. A. Ba. A. B. Va. A., alii mss. apud Lamb. Cruq. Torr. Talb. Combe, duo apud Canter. l. 4. c. 12., et libri omnes impressi ante Bentleium, et Baxterum. *Nullo deterius* Vr. H. An. B. Va. C., alii apud Talb. *Nilo deterius* Baxt. Oberl. Combe. Alii mss. nostri, et aliorum, et Porphyrio Vo., *Nihilo deterius*; in qua lectione anapæsti licentiam defendunt Lamb. Torr. Canterus, ex II. epist. 2. 120. *Vehemens, et liquidus*; inde Bentleius, qui admisit in textum, fultus aliis argutiis: post Cun. San. Val. Wakef. Sed præter numerum, et auctoritatem nostrorum codicum optimæ notæ, et aliorum; standum potius naturali verborum ordini; semotis tot figuris, ubi

Denique, cur umquam fugisset; cui satis una
Farris libra foret, gracili sic, tamque pusillo?
Prorsus iucunde cenam produximus illam.
Tendimus hinc recta Beneventum; ubi sedulus hospes
Pæne arsit, macros dum turdos versat in igni:
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Vulcano, summum properabat lambere tectum.
Convivas avidos cenam, servosque timentes
Tum rapere, atque omnes restinguere velle videres.
Incipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus, et quos

necessariæ non sunt, præsertim in sermone pedestri. 70 *produximus illam* Va. A. et impressi ante Bentl., qui prætulit *producimus*, tum ex mss., tum quod Horatius in hac eadem satyra vv. 25. 35. 50. 71. 85. efferat omnia verba præsenti tempore. At paullo accuratius inspicienti occurrit præteriti temporis v. 94. *pervenimus*; et ad tempus, et modum remotum spectat *illam*, quam longa digressio postulabat; atque ideo etiam *produximus*. Alias dicendum erat, *cenam producimus istam*. In verbis adductis præsentis temporis, ideo modus idem, quia iter continuabatur; *cena* vero *illa* præteriti temporis, quia iam exacta; ut v. 79. *erepsemus*, bu. *recepisset*. * *Deduximus* Vr. G. *perduximus* Va. A.; erronee quidem, sed præterito tempore. 72 *Pæne arsit*, *marros*. Licet invitis mss. omnibus, hæc constructio, ita reformata a Lambino ex uno ms., retinenda est præ alia, *Pæne*, *marros*, *arsit*, quam in editione sua restituit Baxterus, Bentleius, qui in alio ms. vidit ut Lambinus, Cun. Oberl. Combe, Wakef. Sensus ita omnino exigit. Non enim hospes *pæne arsit turdos*, ut exponit Acron; sed ipse pæne arsit, et domus tota. A Lambini lectione si discedas, inquit scite Torr., confuse, seu per synchysim, ut vocant, loqui poetam fateare necesse est; quod in sermonibus locum habere non debet, ut dixi ad v. 67. 72 *in igni* Vr. C. E. F. H. Vp. C. a 2. m. Ch. A. Va. C., alii mss. apud Bentl., qui probat; ut I. od. 4. 3. od. 34. 6. *in ignem* V. A. et duo apud Bentl. Al. *in igne*. 73 *delapso*, *delapsa*. Sed bene *dilapso*. Vid. IV. od. 13. 28.

Numquam erepsemus, nisi nos vicina Trivici
Villa recepisset, lacrymoso non sine fumo,
Udos cum foliis ramos urente camino.
Hic ego mendacem stultissimus usque puellam
Ad mediam noctem exspecto. Somnus tamen aufert
Intentum Veneri: tum immundo somnia visu
Nocturnam vestem maculant, ventremque supinum.
Quattuor hinc rapimur viginti et millia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est;
Signis perfacile est. Venit vilissima rerum
Hic aqua: sed panis longe pulcherrimus; ultra

83 *exspecto noctem* Cun. 87 *oppidulo*. Hoc *Equotutium*, vel *Equum tuticum*, exponunt Acron, et Porphyrio. Cluver. Ital. ant. lib. 4. c. 11. p. 1217. eorum opinionem refert, qui putant *Arpos*, quæ et *Agyrippa* dicitur, ab Horatio describi; sed eam refutat, quod utrumque vocabulum versus admittat. Qui rem diligentius, et ad topographiam observavit, Thomas Vitali in Historia Ariani, patriæ suæ, pag. 4. seqq. Romæ 1794., contra Pratillum, et alios, pluribus ostendit, Horatium non per viam communem, postea Traianam dictam; sed per aliam parallelam, Herculeam dictam, iter fecisse Brundisium versus Benevento, in qua Trivicus erat; non autem Equus tuticus, qui in via Traiana dicta, et in regione Hirpinorum; at oppidulum in Daunia, seu Apulia situm erat. Per Equum tuticum Roma Brundisium iter fecisse Atticum, patet ex Cicerone ad eumdem VI. ep. 1. 87 *versu quod dicere* Cun. perpetua cacophonia, et amore novitatis. 89 * *longe panis* Vr. I.

89 *ultra* V. A. B. C. D. E. G. I. M. Vr. A. B. C. E. F. G. H. Vp. A. C. F. Ch. B. a 2. m. An. B. Va. C., alii mss. apud Val.; edit. Princ. Medd. 1476. 1477. 1486. Venn. 1479. 1481. 1483. 1490. 1492. 1495. Flor. 1482. Gryph. 1566. Lamb. Cruq. Torr. Dan. Heins. Bentl. Cun. San. Gesn. Val. Oberl. Combe. Wakef. Miror, Baxterum notasse, eos, qui *ultra* legerunt, id fecisse ex coniectura, non ex codicibus. Al. *ultro*, præsertim post Aldum 1501. et 1519. Iuntam 1503.; inde multi, H. Steph. Mur. Chab. Desprez, Bond, alii.

Callidus ut soleat humeris portare viator :
Nam Canusî lapidosus ; aquæ non ditior urna :
Qui locus a forti Diomede est conditus olim .
Flentibus hinc Varius discedit mæstus amicis .
Inde Rubos fessi pervenimus ; utpote longum
Carpentes iter , et factum corruptius imbri .
Postera tempestas melior ; via peior , ad usque
Bari mœnia piscosi : dehinc Gnatia , lymphis
Iratis exstructa , dedit risusque , iocosque :
Dum , flamma sine , thura liquescere limine sacro ,
Persuadere cupit . Credat Iudæus apella ;

91 *non dulcior* . 92 *Qui locus* . Hunc versum ut spurium reiicit Bentleius , argutationibus magis , quàm rationibus ; et præcipue , quod ignoraverit *locum* etiam dici *pagum* , seu *vicum* , ex Cic. ad Att. XII. 19. , ut notavit Forcellinus in lexico v. Locus . Vulgo etiamnum Ital. *luogo*. 93 *hic Varius* V. pl. B. Ch. A. , alii mss. apud Torr. Bentl. Val. , ed. Med. 1476. Venn. 1479. 1481. 1490. 1495. Flor. 1482. Loch. Bentl. Baxt. Cun. San. Val. Oberl. Combe , Wakef. Placet Torrentio ; etiamsi non adoptet ; sed et ipse , et Bentl. propugnator , non viderunt , *hinc* in motu a loco usurpari , ut vv. 47. 71. I. od. 34. 14. III. od. 14. 58. seq. epod. od. 2. 31. od. 5. 97. I. sat. 1. 17. sat. 9. 16. I. epist. 19. 41. ; *hic* vero statum , et actionem in loco designare , ut vv. 7. 30. 82. 89. I. od. 2. 49. od. 34. 16. III. od. 26. 6. Qui discedit , a loco movetur . 93 *discessit* Va. A. 97 *Gnatia* . Sic dictam ab Horatio ex modo populari , existimat Vitus Maria Iuvenatius in Diss. de urbe Aveia in Vestinis , p. 10. seq. ; quum proprie , et eleganter *Egnatia* diceretur ; et ita est in ed. Flor. 1482. *Dein* legit Bentl. ex aliquibus mss. 99 *flammis* Cun. Quare plurali numero ? *Flamma* idem est ac *igne* . 99 *lumine sacro* V. B. E. K. V. I. An. A. B. , ed. Princ. Flor. 1482. Ven. 1495. 100 *apella* . Apud Cic. ad Att. XII. 5. proprium nomen *Apella Chius* occurrit ; et ad Fam. VII. 2. X. 17. *Apella* libertus ; et alii *Apella* apud Gruterum : attamen hic non proprium nomen alicuius Iudæi eo tempore notissimi , ut putant Scaliger , et Baxterus ; sed potius , cum Acrone , et Porphyrione , dicam lusisse in nomine poetam , ut recutitum , sine pelle Iudæum ; *curtum* ,

Non ego: namque Deos didici securum agere ævum:
Nec, si quid miri faciat natura, Deos id
Tristes ex alto Cæli demittere tecto.
Brundisium longæ finis chartæque, viæque est.

SATYRA VI.

De vera nobilitate. Bonæ educationis, et medioeris fortunæ laus.

Non, quia, Mæcenas, Lydorum quidquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te:
Nec, quod avus tibi maternus fuit, atque paternus,

I. sat.9.70., innueret, eiusque religioni illuderet; quippe quæ *gens superstitioni obnoxia, religionibus adversa* apud Romanos traducebatur, teste Tacito V. H. 3. et 13.; et apud Iuven. VI. 546.: *Qualiacumque volet Iudæi somnia vendunt*. 102 *faciat miri* Cuning. more suo: 103 *dimittere*. Vide etiam supra sat. 4. 143. 104 *Brundisium* V. A. B.C.D.a 1.m.Vr.A.B.C.E.F.Va.C.Ba.A., alii mss. apud Pulm. Oberl., edit. Ven. 1481. Lamb. Mur. Cruq. Chab. Torr. Dan. Heins. Talb. Dacer. Bentl. Cun. Sic in marmoribus scriptis apud Gruter. p.151. 2. 801. 5. Murator. p. 1104. 2. Pratilli Via Appia p. 509. 527. 529. 533. 552. De Vita Antiq. Benevent. t. 3. p. XXV. Marin. Arv. p. 21. col. 2. Dausq. et Cellar. in Orthographia hac voce. Et ita legit in fragmentis Ennii Paul. Merula p. XVII. et 388., ut vera scriptura. Al. *Brundusium*; quæ varietas etiam in mss. aliorum scriptorum habetur; sed meliora exemplaria *Brundisium*, ut notat Drakenb. ad Silium Ital. VIII. 576. Item *Brundusium* in lapidibus apud Th.Vitalem loco paulo ante citato p. 54. et 8. Pratillum l. c. p. 553. De ipsa urbe vide Cluver. Ital. ant. l. 4. c. 13. p. 1245. 104 *viaque est* V. A. B. C. D. E. G. I.K.Vr.A.B.C.E.F.H.Vp.A.E.Ch. A.An.A.B. Va.C.Ba.A.B.Cr.A., alii mss. apud Val., Porph. ms. Ch., Aldus 1501. Iunta 1503. Ven. 1509. Argent. 1514. Basil. 1527. Rutgers. Al. *viaque*. Recentiores critici, et editores silent. Vid. sat. 7. in fine. epist. 1. et 9. in fine.

1 *quisquis*. 3 * *Non quod avus* Vr. B. a 1. m.

Olim qui magnis regionibus imperitarunt ;
Ut plerique solent , naso suspendis adunco
Ignotos ; ut me libertino patre natum .
Quum referre negas , quali sit quisque parente
Natus , dum ingenuus ; persuades hoc tibi vere ,
Ante potestatem Tullî , atque ignobile regnum ,
Multos sæpe viros, nullis maioribus ortos ,
Et vixisse probos , amplis et honoribus auctos .
Contra , Lævinum Valerî genus , unde Superbus
Tarquinius regno pulsus fugit , unius assis
Non umquam pretio pluris licuisse ; notante
Iudice , quo nosti , populo ; qui stultus honores

4 * *magnis regionibus* Ch.B. Ita legendum præ vulgata *magnis legionibus* , iam fuse disserui in Miscell. filol.crit. tom. 1. p. XI., et in Observationibus ad Virg. p. 140. seq. ; præsertim , quia lectio concinit Horatio ipsi I. od. 1. 2. III. od. 29. 1. Propertio III. el. 7. princ.: *Mæcenas eques Etrusco de sanguine regum* . C. Pedoni Albinovano eleg. in ob. Mæcen. 13.: *Regis eras genus Etrusci* . Silio Ital. X. 41.: *Sceptris celebratum nomen Etruscis* ; Martiali XII. epigr. 4.2. : *Mæcenas atavis regibus ortus eques* ; et iis , quæ adducunt Scaliger , Dempsterus , Gorius , Bentleius , Burmannus , aliique , ut Mæcenatis regiam stirpem ostendant . Postea eamdem ut ex ingenio proposuit in textu Wakef. 4 *imperitarunt* V. K. N. Vr. E. a 2. m. An. B., alii mss. apud Palm. Bersm. Val. Combe , ed. Princ. Rectius ; ut sit positivum ; et ex Lucretio derivatum puto III. 1040.: *Inde alii multi reges , rerumque potentes Occiderunt , magnis qui gentibus imperitarunt*. Al. *imperitarint* , *imperitarent* . 11 *multis et honoribus* . 13 *pulsus fugit* V. A. a 1. m. C. a 1. m. Vr. E. Ba. A., alii mss. apud Lamb. Cruq. Bersm. Bentl. Val. Oberl. Combe . Bentleius revocavit in textum ; merito ; sequuti sunt Cun. San. Phil. Val. Wakef. Al. *fuit* . 15 *quem nosti* edit. Argent. 1514. Aldus 1519. Basil. 1527. 1531. Frib. 1536. Dionys. ab Harsio Lugd. 1538. Lamb. Mur. ; inde fere apud omnes usque ad Bentl., qui revocavit in textum *quo nosti* ; ab eo Baxt. Cun. San. Gesn. Phil. Oberl. Combe , Wakef. Ita mss. nostri ,

Sæpe dat indignis, et famæ servit ineptus;
Qui stupet in titulis, et imaginibus. Quid oportet
Nos facere, a vulgo longe, longeque remotos.
Namque esto, populus Lævino mallet honorem,
Quam Decio mandare novo; censorque moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel merito, quoniam in propria non pelle quiessem.
Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. Quo tibi, Tilli,
Sumere depositum clavum? fierique tribuno?
Invidia accrevit, privato quæ minor esset.
Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
Pellibus, et latum demisit pectore clavum;
Audit continuo: quis homo hic? et, quo patre natus?
Ut si qui ægrotet, quo morbo Barrus, haberi

et aliorum, priscæ editiones, quas vidimus, usque ad Ven. 1509. inclusive. 18 *Vos* Bentl. ex ingenio; refutant Baxt. et Gesn. 18 *longe, longeque* V. A. C. D. E. G. K. M. N. Vr. A. B. C. E. F. G. H. I. Vp. A. C. Ch. A. B. An. A. B. Cr. A. Va. A. C. Ba. A., alii mss. apud Cruq. Torr. Talb. Val. Combe, Porph. ms. Ch., ed. Princ. Cruq. Bentl., qui fusius probat; inde Cun. Baxt. San. Phil. Val. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Al. *longe, lateque*. 24 *Tilli* V. A. C. E. G. M. Vr. A. B. C. E. H. M. Ch. A. B. a 2. m. Ba. A. An. A. B. a 2. m. Porph. Vo., alii mss. apud Pulm. Bersm. Torr. Bentl. Combe; probat Bentl., sequuntur Cun. San. Phil. Wakef. Al. *Tulli*. 25 *tribuno?* V. B. C. D. I. K. M. Vr. A. C. E. H. K. Ch. A. a 2. m. B. An. A. B. Ba. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Talb. Combe, Porph. Vo. Ch. et editus, ed. Princ. Aldus 1501. Iunta 1503. Basil. 1580. Lamb. Cruq. Torr. Talb. Dan. Heins. Bentl. Baxt. Cun. San. Val. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Al. *tribunum?* 27 *impediet*. 29 *hic? et, quo* V. A. C. E. Vr. C. E. F. G. Vp. A. An. A. B., alii mss. apud Torr. Talb. Bentl.; ita Baxt. Gesn. Oberl. Combe. Rectius cum copulativa *et*; ut usu fit. Sic in marmore apud Fabrett. p. 21. n. 85.:

NON NOMEN NON QVO GENITVS NON VNDE QVID EGI
MVTVS IN AETERNVM SVM CINIS OSSA NIHIL.

Al. *hic? aut quo*; vel *hic est? quo*. *est hic? quo* V. B.

Ut cupiat formosus : eat quacumque , puellis
Iniiciat curam quærendi singula ; quali
Sit facie , sura , quali pede , dente , capillo .
Sic qui promittit , cives , Urbem sibi curæ ,
Imperium fore , et Italiam , delubra Deorum ;
Quo patre sit natus , num ignota matre inhonestus ,
Omnes mortales curare , et quærere cogit .
Tune , Syri , Damæ , aut Dionysi filius , audes
Deiicere e saxo cives , aut tradere Cadmo ?
At Novius collega gradu post me sedet uno ;
Namque est ille , pater quod erat meus . Hoc tibi Pa-
Et Messala videris ? At hic, si plostra ducenta , (ullus,
Concurrantque Foro tria funera , magna sonabit ,
Cornua quod , vincatque tubas : saltem tenet hoc nos.
Nunc ad me redeo libertino patre natum :
Quem rodunt omnes libertino patre natum ;
Nunc , quia sim tibi , Mæcenas , convictor ; at olim ,
Quod mihi pareret legio Romana tribuno .
Dissimile hoc illi est : quia non , ut forsit honorem

31 *Ut cupiat* V. A. C. Vr. A. C. F. Ch. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Talb. Bentl. Val., ed. Princ. Med. 1476. Venn. 1479. 1483. 1490. 1492. 1509. Flor. 1482. Aldus 1501. Iunta 1503.; restituit , et probat Bentl., ab eo Cun. San. Phil. Val. Wakef. Al. *Et cupiat* ; quod si retineas , morbo corporis laborasse Barrus dicendus erit ; quum evidens sit , de morbo animi loqui Horatium , ut Barrus formosus haberi cuperet . 31 *quocumque* . 34 *urbes* . 35 *Italiam , delubra deorum* V. A. B. C. D. E. I. K. Vr. B. C. E. F. G. H. I. K. Vp. A. Ch. B. Cr. A. An. B. Va. C., alii mss. apud Torrent. Oberl. Combe . Al. *Italiam , et delubra deorum* . 37 * *ac quarere* Vr. I. 37 *cogat* . 42 *plaustra* . 47 *quia sim tibi , Macenas* V. A. B. D. E. I. M. Vr. A. B. C. E. a 1. m. F. H. Ch. A. B. a 2. m. Ba. A. An. A. B., alii mss. apud Pulm. Torr. Bentl. Val. Oberl. Combe , Porph. ms. et editus , edd. Venn. 1490. 1492. 1495. Aldus 1501. Al. *quia sum tibi , Macenas* . Alii *quia , Macenas , tibi sim* . 49 *forsan* .

Iure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum;
Præsertim cautum dignos adsumere, prava
Ambitione procul. Felicem dicere non hoc
Me possum, casu quod te sortitus amicum.
Nulla etenim mihi te Fors obtulit: optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem.
Ut veni coram, singultim pauca loquutus;
(Infans namque pudor prohibebat plura profari)
Non ego me claro natum patre; non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo:
Sed, quod eram, narro. Respondes, ut tuus est mos,
Pauca: abeo; et revocas nono post mense, iubesque
Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego duco,
Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum;
Non patre præclaro; sed vita, et pectore puro.
Atqui si vitiis mediocribus, ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta; (velut si
Egregio inspersos reprehendas corpore nævos)

53 *Me possim* V. A. D. K. Vr. A. B. C. E. F. H. Vp. A. Ch. A. An. B., alii mss. apud Pulm. Val. Oberl. Combe. Al. *Me possum*. *Me possunt* Bentl. ex vetere Scholiaste Cruquiano; sed antea 12. editiones apud Cuning. Refutant Baxt. et Gesn. *Me possit* idem Cun. ex ingenio.

54 *tibi me* Bentl. argutiis, tamquam modestius; sed absurdius, et impudenter pro Horatio; ac si Fortuna obtulisset homini summo poetam, paucis aliis poetis tunc vix notum; non potius Fortuna obtulisset iuveni poetæ Mæcenatem, patronum eximium, veluti thesaurum. Vid. II. sat. 6. 12. 13. Bentleium sequuntur Cun., aliis ineptiis ductus, San. Phil. Val. ex duobus mss., Wakef. 54 *sors*. 55 *Varus*. 55 *quis essem* mss. 11. apud Val. 59 *Satireiano*, vel *Satri Iano*. 65 *aut mea* Vr. G. a 2. m. *ut mea* Aldus 1501. 67 *inspersos*. 67 *reprehendas* V. A. D. Vr. E. F. H. K. Va. A. C., alius ms. apud Oberl., ed. Princ. Med. 1476. Venn. 1479. 1481. 1490. Flor. 1482. Aldus 1501. Iunta 1503. Et ita legitur versus integer apud S. Hieronym. ep. st. ad Salvinam, 79. op. edit. Veron. tom. 1. col. 502.: *Egregio inspersos reprehendas corpore nævos*.

Si neque avaritiam, neque sordes, aut mala lustra
Obiiciet vere quisquam mihi: purus, et insons,
(Ut me collaudem) si et vivo carus amicis:
Caussa fuit pater his; qui macro pauper agello
Noluit in Flavî ludum me mittere, magni
Quo pueri magnis e centurionibus orti,
Lævo suspensi loculos, tabulamque lacerto,
Ibant octonis referentes Idibus æra.
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Artes, quas doceat quivis eques, atque senator
Semet prognatos: vestem, servosque sequentes
In magno ut populo si quis vidisset, avita
Ex re præberi sumptus mihi crederet illos.
Ipse, mihi custos incorruptissimus, omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum
(Qui primus virtutis honos) servavit ab omni
Non solum facto, verum opprobrio quoque turpi.
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim
Si præco parvas; aut, ut fuit ipse, coactor
Mercedes sequerer. Neque ego essem questus: at hoc
Laus illi debetur, et a me gratia maior. (nunc

68 *aut mala* ex Acrone ms. et edito in Ven. edit. 1490., et aliis argumentis, Bentleius; inde San. Batt. Zeun. Wakef. Vide similes locos III. od. 12. 2. od. 23. 7. II. sat. 1. 1. 15. II. sat. 2. 22. *ac mala* mss. et editiones veteres. *Nec mala* ex ms. Cruquius, et ex eo Dacer. Cuning. Baxt. Gesn. Combe. 68 *mala lucra* V. H. a 2. m., alii mss. apud Lamb. Tort. Sed bene *lustra*, de quibus passim apud Plautum, Ciceronem, Apuleium; Servium, Festum, aliosque. 75 * *Idibus assem* Vr. A. a 2. m. ex glossemate. 79 *si qui* Vr. E. F., alii mss. apud Cruq. Val. Combe, Bentl., qui adoptavit; inde Cuning. Wakef., exiguis momentis. 87 *nec ego*.
87 *at hoc* V. E., Aldus 1501. Optime: pro *immo*, sed hac de re. Eadem varietas epod. od. 9. 17. Al. *Ob hoc*. *Ad hec*, quam prætulit Bentleius; inde Cuning. San. Wakef. 88 * *at a me* Vr. G.

Nil me pœniteat sanum patris huius : eoque
Non , ut magna dolo factum negat esse suo pars,
Quod non ingenuos habeat , clarosque parentes ,
Sic me defendam. Longe mea discrepat istis
Et vox , et ratio. Nam , si natura iuberet
A certis annis ævum remeare peractum ,
Atque alios legere;ad fastum quoscumque parentes
Optaret sibi quisque : meis contentus , honestos
Fascibus , et sellis nollem mihi sumere ; demens
Iudicio vulgi , sanus fortasse tuo : quod (stum.
Nollem onus , haud umquam solitus , portare mole-
Nam mihi continuo maior quærenda foret res ,
Atque salutandi plures : ducendus et unus ,
Et comes alter ; uti ne solus rusve , peregreve
Exirem : plures calones , atque caballi
Pascendi ; ducenda petorrita . Nunc mihi curto
Ire licet mulo,vel, si libet , usque Tarentum ;
Mantica cui lumbos onere ulceret,atque eques armos.
Obiiciet nemo sordes mihi , quas tibi , Tilli ,
Quum Tiburte via prætorem quinque sequuntur
Te pueri , lasanum portantes , œnophorumque .
Hoc ego commodius,quam tu , præclare senator,
Millibus , atque aliis, vivo . Quacumque libido est ,
Incedo solus : percontor quanti olus , ac far :

96 *onustos*. 97 *nolim*. 102 *peregre aut*.
104-105 * *mulo-curto* Vr. l. 109 *lasanum portantes, œnophorumque*. Lasanum , iuxta Acronem , vas , in quo exoneratur venter ; id est , in quo ventrem purgamus , inventum ad requisita naturæ . Œnophorum , vas aquæ ad lavandum . De utroque Petron. c. 41. : *Ab hoc ferculo Trimalchio ad lasanum surrexit* . c. 47. : *Et medici vetant continere ; vel , si quid plus venit , omnia foras parata sunt : aqua , lasanum , et cetera minutalia*. 111 *Millibus* mss. et editiones ante Lambinum , qui emendavit *multis* ; non advertens , veteres etiam declinasse adiectivum *mille* ; quod notarunt Cruq. , et Baxterus.
112 * *aut far* Vr. G. K.

Fallacem Circum, vespertinumque pererro
Sæpe Forum: adsisto divinis; inde domum me
Ad porri, et ciceris refero, laganique catinum.
Cena ministratur pueris tribus; et lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet: adstat echinus,

113 *vespertinusque*. 116 *lapis albus*. Vulgo Interpretes locum exponunt de mensa marmorea simpliciter, non intellecto antiquorum usu. Est engytheca, seu *basis vasorum collocandorum causa parata*, ut ait Iavolenus in l. 100. §. 3. ff. de Legat. 3.; *abacus* dicta Sidonio carm. XVII. 7. seq.: *Nec per multiplices abaco splendente cavernas, Argenti nigri pondera defodiam*; ubi Savarus notat, abacos, id est Delphicas fuisse multiforatiles, in quarum foraminibus, quæ cavernas Sidonius vocat, pocula collocabantur; splendoris, et ornamenti causa. Sed in hoc errat Savarus; non enim hac de causa; verum, quia stare per se nequibant pocula, fundo eorum sphærico, non plano, ut in nostris, basi inserebantur. Talia videntur pocula, seu calices antiqui vitrei, apud Winkelm. Stor. delle arti del dis. tom. 1. p. 35. et 42. editionis meæ; et in picturis prope Lateranum detectis anno 1780., apud Cassinum tab. VII. Hanc basim, seu engythecam, sustinebat parvula tabula marmorea, saltem in aliquibus, illi similis, quam legimus in marmore apud Castilion. Observ. in crit. dec. III. p. 157. et apud Grut. p. 48. 1. dono datam Herculi CRATERAM . ARGYROCORYNTHIAM . CVM . BASI . SVA . ET . HYPOBASI . MARMOREA . Plura de engytheca dabunt Athen. V. 8. Festus v. Incitega, ubi Scaliger, Du Cange v. Enceteria, Bonarot. Vetri cemet. p. 213. Venuti Diss. supra i coli vin. in Act. Acad. Cortonens. tom. 1. p. 83. 117 *echinus*, nempe *concha salis*, supra sat. 3. 14.; *salinum* II. od. 16. 14.; quia concha fiebat *ex echinis concharum*; ut notat Acron ad II. od. 7. 23.; et Commentator Cruq.: *Echinum dixit vas salis, in modum echini marini*. Alii legunt *echino* ex paucis mss., et inter recentiores Baxt. Gesn. Combe. Sed inepta sunt, quæ hic adnotant Lambinus, Cruquius, cui locus obscurus est, et ipso echino spinosior, cum propter variam interpunctionem; tum propter ignorationem, et usum vasorum in mensis antiquorum; Baxterus, Gesne-

Vilis cum patera guttus, Campana supellex.
Deinde eo dormitum; non sollicitus, mihi quod cras
Surgendum sit mane; obeundus Marsya, qui se
Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
Ad quartam iaceo; post hanc vagor, aut ego lecto,
Aut scripto, quod me tacitum iuvet; ungor olivo,
Non quo fraudatis immundus Natta lucernis.
Ast ubi me fessum Sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio Campum, lusumque trigonem.
Pransus non avide, quantum interpellet inani
Ventre diem durare; domesticus otior. Hæc est
Vita solutorum misera ambitione, gravique.
His me consolor victurum suavius, ac si
Quæstor avus, pater atque meus, patruusque fuisset.

rus, alii. Salini mentio ab Horatio omitti non poterat, ut patet ex aliis adductis locis: et quia salinum omnium mensis accedebat; non tantum ob id, quod sal inter præcipua ciborum condimenta erat; sed et quia salino apposito sacra habebatur mensa. Arnobius Adv. Gentes lib.2. p.91. edit. Lugd. Bat.1651.: *Sacras facitis mensas salinorum appositu, et simulacris Deorum*? Bene Cannegiet. Monument. Dodenwerd. c.6. p. 235. Hinc etiam patera, et guttus. Vid. IV.od.5.34.

124 *Natta* mss. omnes nostri, et fere omnes priscæ editiones ante Aldum 1509.1519., ubi *Naca*, et in nota ad edit. Argent.1514.; inde *Nacca* Marcil. Baxt. Combe, pro vili aliquo fullone, ficto nomine; sed iam refutaverat Cruquius, notans, ab Horatio sordidum aliquem Romanum innui, ut habet Commentator Cruq. Acron, et Porphyrio; eumque non ignobili familia. Meminit Cicero pro L. Mur. 35. L. Nattæ, privigni ipsius Murenæ; et statuæ Nattæ, de Divin. II.20.21. 125 * *Aut ubi* Vr.G. 126 *fugio Campum, lusumque trigonem* Bentl. ex ms. Blandiniano apud Cruq., contra alios mss. omnes, et priscas editiones; etiam contra Acronem, et Porphyr.; sed probat. Sequitur Cun. Baxt. San. Phil. Valart, qui adducit alium ms., Oberl. Combe, Wakef. Al. *fugio rabiosi tempora signi*. 127 * *interpellat* V.D.I.M. a 1.m.N.Vr.K. 130 *victurus*. 131 *fuisset* Vr. C.G. Ch. B. a 2.m. An.B. Va.A., alii mss. apud Bentl. Val. Combe,

SATYRA VII.

Rupilii, et Persii rixam facete describit.

Proscripti Regis Rupilî pus, atque venenum,
Hybrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
Omnibus et lippis notum, et tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenis; etiam lites cum Rege molestas:
Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem;
Confidens, tumidusque: adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.
Ad Regem redeo. Postquam nihil inter utrumque
Convenit; (hoc etenim sunt omnes iure molesti,
Quo fortes, quibus adversum bellum incidit. Inter
Hectora Priamiden, animosum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors:
Non aliam ob caussam, nisi quod virtus in utroque
Summa fuit. Duo si discordia verset inertes;
Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
Cum Lycio Glauco; discedet pigrior, ultro
Muneribus missis) Bruto prætore tenente
Ditem Asiam, Rupilî, et Persî par pugnat; uti non
Compositum melius cum Bitho Bacchius. In ius

edd. Venn. 1483. 1490. Loch.; restituit Bentl., a quo Cun. Baxt. San. Val. Oberl. Combe, Wakef. Stylus Horatianus. Vid. supra sat. 4. 15. Al. *fuissent*.

6 *Dirus homo* edit. Ven. 1481. 6 *posset qui* Cuning. ex ingenio. 9 *nil inter* Cuning. 12 *animosumque inter*. 15 *verset* Bentl. ex mss. Lambini; inde Cun. San. Phil. Val. Wakef. 15 * *vexet inermes* Vr. I. 16 * *incidit* Vr. B. a 2. m. 17 *discedat pulchrior*. 20 *Compositum* V. C. Vr. B. Ch. A. a 1. m., alii mss. apud Bentl., qui præfert *compositi* ex alio ms.; Porph. ms. Ch., Cun. Sanad. Phil. Val. Wakef. *Compositum* amoverunt Baxt. Gesn. Oberl. Combe; sed vulgatum *Compositus* aliorum mss. non improbat Bentleius. 20 *Bito*, *Bico*; sed communius in mss. et editis *Bitho*; est enim *Bithus*,

Acres procurrunt, magnum spectaculum uterque.
Persius exponit caussam; ridetur ab omni
Conventu: laudat Brutum, laudatque cohortem:
Solem Asiæ Brutum appellat; stellasque salubres
Appellat comites, excepto Rege; canem illum,
Invisum agricolis sidus, venisse: ruebat
Flumen ut hibernum, fertur quo rara securis.
Tum Prænestinus salso, multoque fluenti,
Expressa arbusto regerit convicia; durus
Vindemiator, et invictus; cui sæpe viator
Cessisset, magna compellans voce cuculum.
At Græcus, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat: per magnos, Brute, Deos te
Oro! qui reges consuesti tollere, cur non
Hunc Regem iugulas? Operum hoc, mihi crede, tuorum est.

SATYRA VIII.

Canidiæ, et Saganæ veneficia describit, ac detestatur.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum:
Quum faber, incertus scamnum, faceretne Priapum;
Maluit esse Deum. Deus inde ego, furum, aviumque
Maxima formido; nam fures dextra coercet,
Obscænoque ruber porrectus ab inguine palus.
Ast importunas volucres in vertice arundo

ut notat Bentleius, in marmoribus occurrens nomen apud Grut. p. 702. 12. Malvas. Marm. Fels. p. 21.; ut et *Bachius* apud eumdem Grut. p. 903. 12. 21 *Acres concurrunt*. 28 *multoque* Vr. G. a 1. m. Ch. B. Va. C., alii mss. apud Torr. Talb. Bentl. Val., Porphyrio. Bentleius restituit; inde Cun. Baxt. San. Val. Oberl. Combe, Wakef. Al. *multumque*. *Mustoque* coniiciebat Dan. Heins., et magnos fautores reperiit; sed refutat idem Bentleius. 30 * *et invicto* Vp. F. 32 * *percussus aceto* Vr. G. 2 * *faceretve* Va. A. 3 * *unde ego* Va. A.

Terret fissa; vetatque novis considere in hortis.
Huc prius angustis eiecta cadavera cellis
Conservus vili portanda locabat in arca:
Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum,
Pantolabo scurræ, Nomentanoque Nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agro
Hic dabat: heredes monumentum ne sequeretur.

7 * *fissa*. Ita lego pro vulgata *fixa*. *Scissa* Vp.D. ex glossemate, quod supponit in textu *fissa*. *Scixa* Vr.E. a 1. m. *fixa* a 2. Arundine ostiarii monebant accedentes. Petron. c. 134.: *Arundinem ab ostio rapuit: iterumque nihil respondentem mulcavit; ac, nisi primo ictu arundo quassata verberantis ictum minuisset; forsitan etiam brachia mea, caputque fregisset*. Seneca de Const. sap. c. 14.: *Ille pusilli animi est, qui sibi placet, quod ostiario libere respondit; quod virgam eius fregit*. Hæc *fissa*, seu *scissa* erat, ut concussa strepitu ipso terreret. Propert. IV. el. 7. 21.: *Nec crepuit fissa, me propter, arundine custos*: ubi eadem varietas in mss. et editis *fissa*, et *fixa*; quæ pariter in Virg. IX. Æ. 413. Ovid. X. Met. 512. Vide, quæ fuse notat Burmannus ad eumdem Propertii locum. 7 * *insistere* Vp. D. *consistere* V. K. a 1. m. Vr. K. Vp. A. 9 * *vilis* Vr. G. a 1. m. Vp.C. a 2.m.

11 *Pantalabo*, vel *Pantalabro*. 11 *Nomentanoque*. Vid. II. sat. 8. 23. 12 *in agro*. Formula sepulcralis, quæ passim in marmoribus scriptis occurrit, apud Gruterum, aliosque. Al. *in agrum*. Ut plurimum in marmoribus formula legitur his notis: IN FR. IN AG. vel AGR.; sed passim etiam explicite IN FRONTE IN AGRO, Vid. præ ceteris Fabrett. p. 176. seqq. Indicat terminos sepulcro addictos, in fronte, quæ respiciebat viam; in agro alia latera versus contiguum agrum, in quo sepulcrum exstructum. Apud Petronium, si recte se habet, c. 71. *in agrum* legitur: *Præterea ut sint in fronte pedes centum, in agrum pedes ducenti. Omne genus etiam pomorum volo sint circa cineres meos, et vinearum largiter. Valde enim falsum est, vivo quidem domos cultas esse: non curari eas, ubi diutius nobis habitandum est; et ideo ante omnia adiici volo*: HOC . MONVMENTVM . HEREDEM . NON . SEQVATVR . 13 *sequeretur*. Eadem

Nunc licet Exquiliis habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari; quo modo tristes
Albis informem spectabant ossibus agrum.
Quum mihi non tantum furesque, feræque suetæ
Hunc vexare locum, curæ sunt, atque labori;
Quantum carminibus quæ versant, atque venenis,
Humanos animos: has nullo perdere possum;
Nec prohibere modo, simul ac vaga Luna decorum
Protulit os, quin ossa legant, herbasque nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana maiore ululantem: (pallor utrasque
Fecerat horrendas adspectu) scalpere terram
Unguibus, et pullam divellere mordicus agnam
Cœperunt: cruor in fossam confusus; ut inde
Manes elicerent animas, responsa daturas.

formula æque frequens in marmoribus scriptis. Al. *sequerentur*. 14 *Exquiliis*. Vid. epod.od.5. 100. 15 *qua* legit Bentl. invitis licet codicibus; eum sequuntur Cun. San.Zeun. Sed *qua* est, per quem locum; *quo* est, quo loci. Cic. Contra Ant.: *Ut non esset locus tam sanctus, quo non adventus tuus crimen afferret*. 16 * *deformem* Vp.C. 17 * *feraque soluta* V.G. 18 * *cura sint* V.C.Vp.C.
19 *vexant* V.B. Vr.I. Vp.D. F., alii mss. apud Burm. ad Ovid. II. Amor. 2. 29., et Combe. Vid. II. od. 9. 3.
20 * *Humanas animas* V.G. 24 *sparsoque* Vr.G.I.Vp. C. a 2. m., alii mss. apud Val. Combe; ex glossemate.
27 * *divergere* V.E. *devellere* Vr.A. a 2.m.E. 27 *morsibus* ms. apud Combe. 28 *Cœpere* Cun. ex ingenio.
28 * *in fossa* Vr. G. *confossus* V. C. Vr. A. *diffusus* ms. apud Combe. 29 *Manes elicerent animas, responsa*. Sic distinguas; ut sint *animæ manes*, id est *bonæ*: *Manum enim antiqui bonum dicebant*, ut notat Serv. ad Virg. I. Æ. 139. III. 63.; et Apuleius, vel alius, apud eumdem Servium: *Manes, animæ dicuntur melioris nota*. Festus v. *Manes*. Hinc in marmore apud Guther. de Iure Man. II. 16., et apud Grut. p. 786. n. 5.: ANIMAE. SANCTAE. COLENDAE . . . PETO. VOS. MANES. SANCTISSIMI. Præter laudatum Gutherium,

Lanea et effigies erat; altera cerea: maior
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, servilibus ut quæ
Iam peritura modis. Hecaten vocat altera, sævam
Altera Tisiphonen. Serpentes, atque videres
Infernas errare canes; Lunamque rubentem,
Ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
Corvorum; atque in me veniat mictum, atque cacatum
Iulius, et fragilis Pediatia, furque Voranus. (tes
Singula quid memorem? quo pacto alterna loquen-
Umbræ cum Sagana resonarent triste, et acutum?
Utque lupi barbam variæ cum dente colubræ

vide etiam Vossium Etym. v. Manes. Al. *Manes elicerent, animas*. 32 *ut quæ* V.M. Vr. A. E. H. I. a 2. m. Ch. A. Va. C. Ba. A., alii mss. apud Pulm. Torr. Talb. Bentl., qui revocavit in textum; inde Cun. San. Val. Phil. Wakef. * *atque ut* V.D. Al. *utque*. Tacit. II. H. 71. de fugitivo quodam loquens: *Sumptum de eo supplicium in servilem modum*. Et IV. 11. de Asiatico Vitellii liberto: *Asiaticus malam potentiam servili supplicio expiavit*. Ut Psyche repræsentatur in Sarda Musei Florentini, apud Gorium tom. 1. tab. 79. 6.; flexis genibus, manibus post terga revinctis, tunica induta. 38 *veniant* V. A. I. K. Ch. B., edit. Flor. 1482. Ceteri mss. nostri, et aliæ veteres editiones, *veniat*; quam lectionem merito restituit Bentleius ex mss. Pulm., et suis contra Lambinum. Sequuntur Cun. Baxt. San. Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef. Vide supra sat. 4. 132. 39 *Pedacia*, *Pedatia*. 40 * *alterna sequentes* Vr. B. a 1. m. 40 * *Qui memorem* V. N. 41 *resonarint* Bentleius ex ingenio contra mss. omnes, et editiones; ut cum sequentibus congruat, *Abdiderint*, *Arserit*, *Horruerim*; quippe, ait, tempus perfectum necessario requiritur. Immo imperfectum requiritur; quia umbræ, et Sagana alterne loquebantur per tempus continuatum, non finitum; id est sæpius, non una vice; ut in aliis exemplis, ideo modi præteriti. Bentleium sequuntur Cun. Baxt. San. Phil. Gesn. Oberl. Combe, Wakef.

Abdiderint furtim terris; et imagine cerea
Largior arserit ignis; et ut, non testis inultus,
Obruerim voces Furiarum, et facta duarum?
Nam, displosa sonat quantum vesica, pepedi,
Diffissa nate, ficus: at illæ currere in Urbem;
Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrum
Excidere; atque herbas, atque incantata lacertis
Vincula, cum magno risuque, iocoque videres.

SATYRA IX.

Molesti cuiusdam hominis importunam loquacitatem describit.

Ibam forte Via sacra, sicut meus est mos

43 * *Addiderunt* V.D. 43 * *ut imagine* Ch.A.a 2.m.; et ita coniicit Cun. In nota. 45 * *Obruerim voces* Vr.G. Per metaphoram, dissipaverim, confuderim, exturbaverim, compresserim, ut contextus exigit: et proprie, atque significanter dictum; pro vulgato *horruerim*. Cicero II. de Fin. 32.: *Nec enim absolvi beata vita sapientis, nec ad exitum perduci poterit, si prima bene ab eo consulta, atque facta, ipsius oblivione obruentur*. In Somnio Scip. c. 7.: *Sermo autem omnis ille et angustiis cingitur his regionum, quas vides; nec unquam de ullo perennis fuit; et obruitur hominum interitu, et oblivione posteritatis extinguitur*. Priapus de maleficis illis vindictam sumens, ut testis non inultus, etsi alias perdere antea nullo modo potuisset; has dissipavit, earumque opera obruit solo ventris crepitu. Voces, et facta illarum, non horrore commovere Deum debebant, ut refugeret; sed ad iram provocare, et ad vindictam deridiculam spectatoribus. 45 * *ac facta* Vp.F.; et ita legit Cun. ex ingenio. *et fata* Vr. A. a 1. m., alii mss. apud Combe, edit. Ven. 1479. * *et dicta* V.r.D. 47 *Diffisa* V.D., edit. Argent. 1514. Basil. 1527.; et ita Cun. * *Discissa* Vp.A. *Difissa* Vr.A. *Difusa* V.I. a 1.m. *Defissa* a 2.m.

1 *Ibam ut forte* Bentl. inepte. 1 *sicut meus est mos*. Hæc verba referantur ad sequentia; tum quia cum præcedenti *forte* stare nequeunt; tum quia hic Horatii mos, meditandi inter vias, confirmatur ex II. epist.

Nescio quid meditans nugarum; totus in illis.
Accurrit quidam, notus mihi nomine tantum;
Arreptaque manu: quid agis dulcissime rerum?
Suaviter, ut nunc est, inquam; et cupio omnia, quæ vis.
Quum adsectaretur: num quid vis? occupo. At ille:
Noris nos, inquit; docti sumus. Hic ego: pluris
Hoc, inquam, mihi eris. Misere discedere quærens,
Ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid puero: quum sudor ad imos
Manaret talos, o te, Bolane, cerebri
Felicem! aiebam tacitus. Quum quidlibet ille
Garriret; vicos, Urbem laudaret; ut illi
Nil respondebam: misere cupis, inquit, abire,

2.70.seq. 2 *et totus* V.A.Vp.A.Ba.A., alii mss. apud Pulm.; ita Dacer. Baxt. Val. Gesn. Oberl. Combe; superflue, et inelegantius. 3 *Accurrit* V.A.K.Vr.E.H.I.a 1.m.Vp.A.Ch. A. An.B.Ba. A., alii mss. apud Pulm. Lamb. Cruq. Talb. Val. Combe, edit. Princ. Med. 1476. 1477. Venn. 1479. 1481. 1483. 1490. 1492. 1495. 1509. Flor. 1482. Aldus 1501. Argent. 1514. Frib. 1536. H. Steph. Lamb. Cruq. Pulm. Torr. Talb. Chab. Dan. Heins. Desprez, Dacer. Bond, Bentl. Cuning. Baxt. San. Phil. Val. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Hoc certe verbum, ut notat Talbot, officioso, atque importuno magis convenit, quam *Occurrit* aliorum mss., et aliquot editorum inde ab Iunta 1503. Aldo 1519. Basill. 1527. 1531. 1580. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Venn. 1552. 1573. Gryph. 1566. Mur., aliorumque paucorum. 3 *Quidam*. Huiusmodi prædeambulatores vulgari ioco *Sacravienses* dictos, putat Baxterus; sed ii sunt *Sacravienses* iuxta Festum v. *October equus*, qui in Sacra via habitabant; præsertim artifices, dicti *a Sacra via* in marmoribus; quos recensuit Martorell. de Reg. Theca calam. pag. 248. Alia dabit Walchius in Act. Societ. Ienens. vol. IV. p. 60. seqq.

8 * *cupide discedere* V. A. a 2.m. 9 * *in aure* V. D.

11 *Bolane* V.A.B.E.M.Vr.A.D.F.H. Ch.B. An.A. Ba.B., alii mss. apud Torr. Apud Grut. p. 66. n. 2. p. 128. n. 5. p. 163. n. 7. est *M. Vettius Bolanus*, consul anno post C. N. 111; et *Sextus Bolanius Quintianus* pag. 170. 1.; a Cicerone

Iamdudum video : sed nil agis : usque tenebo ;
Persequar . Hinc, quo nunc iter est tibi? Nil opus est te
Circumagi : quemdam volo visere , non tibi notum ,
Trans Tiberim : longe cubat is , prope Cæsaris hortos.
Nil habeo quod agam , et non sum piger ; usque sequar.
Demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus , (quar te.
Quum gravius dorso subiit onus . Incipit ille :
Si bene me novi , non Viscum pluris amicum ,
Non Varium facies : nam quis me scribere plures ,
Aut citius possit versus ? quis membra movere
Mollius ? invideat quod et Hermogenes , ego canto .
Interpellandi locus hic erat : est tibi mater ?
Cognati , quîs te salvo est opus? Haud mihi quisquam.
Omnes composui . Felices ! nunc ego resto.
Confice ; namque instat fatum mihi triste , Sabella
Quod puero cecinit , divina mota anus urna :

ad Fam. XIII. 77. memoratur *M. Bolanus* ; alter *Bolanus* a Statio Silv. V. 2., alius a Tac. II. H. 65. XV. A. 3. *Bollane* in aliis mss. et editis . *Bolanus* a Bola, Equorum urbe, de qua Virg. Plin., aliique apud Cluver. Ital. ant. lib. 2. c. 16. p. 782.

16 *Persequar* V. A. B. C. D. K. N. Vr. A. a 2. m. C. E. G. H. Vp. A. D. Ch. B. Va. A. C. Ba. A. B., alii mss. apud Val., edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1479. 1481. 1483. 1490. 1492. 1495. 1552. 1573. Flor. 1482. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Gryph. 1566. Lamb. Torr. Dan. Heins. Chab. Dacer. Baxt. Gesn. Oberl. Combe , innumerique alii. *Persequor* Vr. A. a 1. m., edit. Ven. 1500. *Prosequar* V. E. Vr. B. D. F. K. Vp. C. F. Ch. A. An. A. B., alii mss. apud Cruq. Bentl. Val., Aldus 1501. 1519. Iunta 1503. Argent. 1514. Frib. 1536.; reproduxit Bentl., inde Cun. San. Phil. Wakef.: sed *prosequar* officiosius esset , quam contextus postulat in homine importuno : *persequar* est minarum præcedentium summa . Male etiam totum versum interpungunt. 20 * *ut mentis asellus iniqua* Va. A. 21 * *Dum gravius dorso* Vp. F.

27 * *Quibus est te salvo opus* Vr. G. 28 * *compositi* Vp. D. 30 *mota divina anus* Bentl. ex coniectura Cruquii , et argutiis . Bene Dacer. exponit , *anus ma-*

Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,
Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra;
Garrulus hunc quando consumet cumque: loquaces,
Si sapiat, vitet simul atque adoleverit ætas.
Ventum erat ad Vestæ, quarta iam parte diei
Præterita; et casu tunc respondere vadato
Debebat: quod ni fecisset, perdere litem.
Si me amas, inquit, paullum hic ades. Inteream, si
Aut valeo stare, aut novi civilia iura;
Et propero quo scis. Dubius sum, quid faciam, inquit;
Tene relinquam, an rem. Me sodes. Non faciam, ille;
Et præcedere cœpit. Ego, ut contendere durum
Cum victore, sequor. Mæcenas quomodo tecum?
Hinc repetit. Paucorum hominum, et mentis bene sanæ:
Nemo dexterius fortuna est usus. Haberes
Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,
Hunc hominem velles si tradere: dispeream, ni
Summosses omnes. Non isto vivimus illic,
Quo tu rere modo: domus hac nec purior ulla est,
Nec magis his aliena malis: nil mî officit umquam,

ta urna Divina. 34 * *simul ac* V. I. a 1. m. Vr. B. G. 35 * *ad Vestam* Vr.F. Va.C. Vid. I. od. 2. 16. 36 * *casu tum* V.E.G. Vr.A.I. Vp. F. Ch. A. Va. A. 36 *vadatus*: Laurenb. et Bentl. ex ingeniosis coniecturis, contra mss. et editores omnes, Acronem ipsum, nulla necessitate; quum ipse Bentleius fateatur, *vadatum* active, et passive sumi. Refutavit Dacer. Baxt. Gesn. Bentleium sequuntur, et male tuentur, Cuning. San. Phil. Wakef. 37 * *qui ni fecisset* V. G. 38 * *huc adés* Vr. I. Vp. A. 41 * *aut rem* Vr. I. 42-43 *durum Cum* V. A. M. Vr. H. Vp. C. sine *est*: melius. Ita et Bentl., et ab eo Cun. San. Wakef. 43 *tecum est?* Ch.A., et mss. 2. apud Val. 44 * *Hic repetit* Ch.B. a 2. m. Va. A. 44 * *hominum, mentis* V. E. *ut mentis* ms. apud Val. 47 *vivitur* Ch. B. a 1. m., et ex 3. mss. Bentleius; ab eo Phil. Val. Wakef. *Isto non vivitur* Cun. ex ingenio; sequitur Sanad. *Vivimus*, cum aliis mss. et editoribus, rectius; quia poeta de se, et de societate doctorum, et amicorum intelligit. 49 *non purior* ms. apud Combe. 50 *officit, inquam*

Ditior hic, aut est quia doctior; est locus uni
Cuique suus. Magnum narras, vix credibile. Atqui
Sic habet. Accendis, quare cupiam magis illi
Proximus esse. Velis tantummodo, quæ tua virtus,
Expugnabis: et est qui vinci possit; eoque
Difficiles aditus primos habet. Haud mihi deero:
Muneribus servos corrumpam: non, hodie si
Exclusus fuero, desistam; tempora quæram:
Occurram in triviis; deducam. Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. Hæc dum agit; ecce
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus; et illum
Qui pulchre nosset. Consistimus. Unde venis? et
Quo tendis? rogat, et respondet. Vellere cœpi,
Et pressare manu lentissima brachia; nutans,

Bentl. ex aliquibus mss., quibus concinunt plures nostri, et aliorum; sequuntur Cun. San. Phil. Wakef. Sed cum Baxtero elegantiam non video, quam reperit Bentl. in voce *inquam*, præsertim toties repetita, ut recedamus a lectione *umquam* aliorum mss., et ipsius Acronis, et editorum usque ad Combe. Significantius etiam est dictum, ut indicet, nullo casu id evenire posse. 55 * *expugnabit* Vr.G. (sed ab eadem manu *expugnabis*) Va.A.

55 *poscit* I.Dousa; refutat Bentl. 55 *eo quod* V.K.a 1. m. Vp. C., edit. Med. 1477. 60 * *Hac dum ait* V. C. D.Vr.K.Vp.A. a 1.m. F. Ch.B. a 2. m. 62 * *unde venisset* Vr. C. Vp. A. Ch. B. *veniret* Vr. D. 63 * *Quo tendit* Vr. C. D. Vp.A. 64 *pressare* V. A. B. C. G. I. K. N. Vr. B. a 1. m. C. D. E. F. G. K. Vp. A. Ch. A. B. a 1. m. Ba. A. An. A. Va. A., alii mss. apud Pulm. Lamb. Torr. Talb. Oberl. Lambinus restituit, sequitur Bond, fortasse solus. Præfero et ego vulgatiori *prensare*, quidquid dicant Cruquius, et Baxterus; ut pote fortius, atque ad rem significantius; non enim *prensabat* ambitiose Horatius; sed *pressabat*; dissimulanter, et quasi latenter arrepta brachia lentissima, flexibilia, Aristii attrahebat, et tractim comprimebat: eo sensu, quo Virg. III. E. 18.: *Frustra pressabimus ubera palmis*. Propert. III. el. 17. 4.: *Et nova pressantes inquinet uva pedes*. Qui vellere cœperat, iam prehenderat.

Distorquens oculos, ut me eriperet: male salsus
Ridens dissimulare; meum iecur urere bilis.
Certe, nescio quid secreto velle loqui te,
Aiebas, mecum. Memini bene; sed meliori
Tempore dicam: hodie tricesima sabbata: vin' tu
Curtis Iudæis oppedere? Nulla mihi, inquam,
Relligio est. At mî: sum paullo infirmior, unus
Multorum: ignosces; alias loquar. Hunccine Solem
Tam nigrum surrexe mihi! Fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit. Casu venit obvius illi
Adversarius: et, quo tu turpissime? magna
Inclamat voce: et, licet antestari? Ego vero
Appono auriculam: rapit in ius; clamor utrinque;
Undique concursus. Sic me servavit Apollo.

68 *meliore* Vr. E.I.Va.C., alii mss. apud Pulm. Bentl., edit. Ven. 1490. Loch.; prætulit Bentl., ab eo Cun., ductus exemplis, quibus alia multa facile opponi possunt. 69 * *vis tu* Vp.D.; et ita Bentleius ex coniectura, invitis codicibus, ut ait. Vid. sat. 6. 92. 71 * *paulum* Vp. A. 73 * *Tam mihi surrexisse nigrum* An. A. 74 * *liquit* Va.C. 76 *Inclamat* V.M. Vr.D. F. H. Ch. B.Va.A., alii mss. apud Bersm. Bentl. Oberl., edit. Princ. Dan. Heins. Rutgers. Bentl., inde Cun. Sanad. Batt. Val. Wakef. Lucretianum verbum III. 967.: *Non merito inclamet magis, et voce increpet acri*: Et apud Plautum, Ciceronem, Livium, Ovidium, Plinium, A. Gellium V. 9., alios. Al. *exclamat, adclamat*. 76 *licet antestari?* Formula iuris etiam apud Plautum Curcul. V. 2., et late Brissonius de Form. l. 5. princ. p. 366. 77 * *Appono* V.G. Vr. I. Vix ex his duobus mss. vera eruitur lectio, quæ hucusque fugit Interpretes; etsi altera vulgata *Oppono* stet sensu rei, et menti auctoris opposito. Qui enim opponit, renuit, resistit; ut notum, et vide I. od. 11. 5. III. od. 26. 7. 8. epod. 3. 21. II. sat. 3. 136. sat. 5. 94. 95. Atqui testis, interrogatus, præbebat aurem, quam vellet actor; eamque Horatius ei *ultro, libenter obtulit*; ut exponit Acron., et patet ex contextu. *Est in aure ima*, inquit Plinius H. N. X. 41., *memoria locus, quem tangentes antestamur*. Muretus Var. lect. XII. 5. se vidis-

SATYRA X.

Suum de Lucilio iudicium tuetur, et quædam scribendarum satyrarum præcepta adspergit.

Lucili, quam sis mendosus, teste Catone,
Defensore tuo, pervincam, qui male factos
Emendare parat versus. Hoc lenius ille,
Est quo vir melior: longe subtilior illo,
Qui multum puer et loris, et funibus udis
Exhortatus, ut esset opem qui ferre poetis
Antiquis posset contra fastidia nostra,
Grammaticorum equitum doctissimus. Ut redeam illuc:

Nempe incomposito dixi pede currere versus

se scribit aureos nummos, in quibus viri duo insculpti erant, quorum unus alteri aurem vellebat: in orbem autem scriptum erat, ΜΝΗΜΟΝΕΥΕ *memento*. Item testatur Lipsius Epistolic. quæst. lib. 5. n. 26. de lapillo, in quo sculptum caput, et manus aurem atterens, cum eadem allata inscriptione. Sic emendant eruditi apud Catonem de Re rust. c. 157. *apponito*, pro *opponito*; et apud A.Gell.VII.9. *apponitur*, pro *opponitur*, ad mss. codices, et ad sensum.

4 *ille* Vr.F. 6 *Exhortatus* V.A.I.Vp.A.D.An.A.a 1.m. Va.A.,edit.Princ.ms.*Exoratus* V.G.Vr.C.D.K.Ba.B. 8 *illic* V.A.a 2.m. 8 *illuc*. Octo versus, quos præfixos habet hæc satyra, an Horatii vere sint, dubium: convenit tamen inter omnes emunctæ naris criticos, præter Lambinum; antiquitatem eos sapere, ac Horatianum stilum redolere. Idcirco nos quoque cum Gesnero, atque aliis, hic adiiciendos eos putamus. Habentur in mss. nostris V. A. G. I. Vr. C. D. F. K. Vp. A. D. F. a 2. m. An. A. a 2. m. Ba. B. Va. A., et in editione Principe Bibliothecæ Vaticanæ, ubi scripti ab antiqua manu; et ex codice vetustissimo, dicuntur. Impressi fuerunt in prima Zaroti; inde in alia Mediol. 1486., ab Aldo 1501. Iunta 1503.Argent.1514., et ab aliis sive in contextu, sive in notis, usque ad Combe. Plura addit laudatus Gesnerus.

Lucilî: quis tam Lucilî fautor inepte est,
Ut non hoc fateatur? At idem, quod sale multo
Urbem defricuit, charta laudatur eadem. (nam sic
Nec tamen hoc tribuens, dederim quoque cetera;
Et Laberî Mimos, ut pulchra poemata, mirer.
Ergo non satis est, risu diducere rictum
Auditoris: et est quædam tamen hìc quoque virtus.
Est brevitate opus, ut currat sententia; neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures.
Et sermone opus est modo tristi, sæpe iocoso;
Defendente vicem modo rhetoris, atque poetæ;
Interdum urbani, parcentis viribus, atque
Extenuantis eas consulto. Ridiculum acri
Fortius, et melius magnas plerumque secat res.
Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est,
Hoc stabant, hoc sunt imitandi; quos neque pulcher
Hermogenes umquam legit, neque simius iste,
Nil præter Calvum, et doctus cantare Catullum.
At magnum fecit, quod verbis Græca Latinis
Miscuit. O seri studiorum! quine putetis
Difficile, et mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit? At sermo, lingua concinnus utraque,
Suavior, (ut Chio nota si commixta Falerni est)
Quum versus facias. Te ipsum percontor, an et quum
Dura tibi peragenda reî sit caussa Petillî,
Scilicet oblitus patriæque, patrisque; Latine

2 * *inepti est* Vr.E.a 1.m. 3 * *non hac* V. D. 5 *num sic, non sic, nec sic.* 7 * *deducere* Vr.G.Vp.A. 8 * *hac quoque* Vp.A. 11 * *tristi modo* An. A. 13 * *urbane* Vr.A.a 1.m. 15 * *ac melius* Vp. F., et ita Cun. ex ingenio.
19 * *Calvum, doctus* Vr.H.a 1. m. 20 * *Ac magnum* Vr.A.a 1.m. 20 *verbis quod* Cun. ex aure sua. 21 *putatis* V.A.I.Vr.F. a 2. m.Va.A., Aldus 1501. Iunta 1503. edit. Ven. 1509. 25 *et an cum* Vp. A., Et ita mss. apud Cruq. 27 *patria patrisque* Vr. E. Vp. A. 27 *Latine* ex duobus mss. Lambinus; inde Cruq. Turneb. Advers. XIV. 19., Torr., qui nihilominus asserit, veteres libros omnes

Quum Pedius caussas exsudet, Poplicola, atque
Corvinus; patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis?
Atqui, ego quum Graecos facerem, natus mare citra,
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, quum somnia vera:

habere *Latini*; Talb. Baxt. Cun. San. Batt.; ex aliis 4. mss. Val. *patrisque Latini* aliorum mss. et editionum, defendunt Mur. Desprez, Dacer. D.Heins. Bentl. Gesn.; sequuntur Phil. Oberl. Combe, Wakef. Lambinus hac adducitur ratione, quod *Latine* ad verbum *exsudet* pertineat. Sed nemo rem tangit. *Latine* quidem legendum puto; quia hic est totius contextus sensus. Tu, inquit Horatius, oblitus patriae, et patris tui, qui Latine loquebatur; qui te loqui Latine docuit; quin etiam; dum Pedius, Poplicola, atque Corvinus caussas *exsudant Latine*; id est, anxie solliciti sunt, ne ullam, in caussis perorandis, extranearum vocum admixtionem sibi permittant; tu solus, seu primus, defendens caussam rei Petillii, (de quo supra sat.4.94.) in linguam patriam verba Graeca inferre, atque adeo illa intermiscere velis, ut videaris ore bilingui loqui, more Canusinorum? Hoc non admittebat poeta noster, nisi caute, et parce. Vid. de Arte poet. 46. seqq. Bentleius plane abutitur eruditione, quum de *patre Latino*, de quo Virg. VII. Æ. 61., hic agi, probare conatur; quodque Gesnerus exponit, *patris Latini*, id est, originis ab illo rege, cuius et nomen debet commendare linguam. Rem quam alte repetunt! Mitto ceteras Bentleii argutias in *caussas*, quae post nostram expositionem evanescunt. Longe etiam a vero aberrat San., qui legere amaret *patrumque*, nempe avorum: sensu plane opposito poetae, qui de patre immediate praecedenti tantum intelligit. 28 *exsudat* Vp.A., mss. duo apud Bentl., et ita Zar. 31 *Atqui ego* Vr.G., mss. duo apud Combe; ita dedit Lambinus, nulla auctoritate, Gryph.1566., et Cruquius; inde Bentleius eorum exemplo, et ex uno ms.; deinde Cun.San.Val.Wakef.Al. *Atque ego*. 32 *vetuit tali me* Bentl. ex uno ms. et ex auribus suis; licentius adhuc Cun. ex ingenio, *tali vetuit me voce*. 33 *Post mediam*

In silvam non ligna feras insanius, ac si
Magnas Græcorum malis implere catervas.
Turgidus Alpinus iugulat dum Memnona, dumque
Defingit Rheni luteum caput; hæc ego ludo,
Quæ neque in æde sonent certantia, iudice Tarpa;
Nec redeant iterum, atque iterum spectanda theatris.
Arguta meretrice potes, Davoque Chremeta
Eludente senem, comis garrire libellos
Unus virorum, Fundani: Pollio regum
Facta canit, pede ter percusso: forte epos acer,
Ut nemo, Varius ducit: molle, atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure Camenæ.
Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino,
Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
Inventore minor: neque ego illi detrahere ausim
Hærentem capiti cum multa laude coronam.

visus noctem Cun. more solito. 34 *insanior* Cun. 35 *Graiorum* San. 37 *Defingit* V.D.E.M.Vr.B.G.I.a 2.m. Vp.A.F.Ch.B. a 2.m.An.A. a 2.m. Va.A.C., Porph., edit.Princ. Med. 1476. Venn.1479. 1481.1483.1490.1492.1495. Aldus 1501.1519. Basill.1527.1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio 1538.Gryph.1566.Lamb.Cruq.Bentl.Cun.Baxt. San. Gesn. Phil. Val. Oberl. Combe, Wakef. Al. *Diffingit*, *Defigit*, *Depingit* in mss.et editis.Sed *defingit*, ironice, in poemate Alpinus caput luteum fluminis Rheni personificati; translate a sculptoribus, qui creta *defingunt*, *fingunt*, seu *formant* prius opera, quæ postea ære fundunt, vel marmore sculpunt. Exemplum videas in anaglypho Villæ Albanæ apud Wink. Mon.ant. 186., Storia &c. t. 2. p. 5. Marini Inscr. Alb.p. 96. Plura de verbo *Defingo* dedi in Observationibus ad Virg. p.87. 38 *qua neque* V.C.E.G.Vr.B.I.Vp.A.Ch.A.B., alii mss. apud Bentl. Oberl. Combe, edd. Venn.1479. 1481.1483.1490.1495.1514. Flor.1482. Bad.Ascens. Bentl., ab eo Cun. San. Val. Al. *qua nec*, durius. 38 *in æde*. Vid. Carm. sec. 65. 39 *spectata*. 41 *comes*. 44 *Varius dictu molle* V.G.Vr.D.G., alii mss. apud Turn. Advers. XVIII. 11. *ductu molle* Vr.C., alii mss. apud Cruq. Combe, et ita Cun. *Varius dicit* Vp.A.C., alii mss. apud Pulm. 45 *annuerint*, *annuerant*. 47 *possim*, *possum*. 49 *cum multa* V.

At dixi, fluere hunc lutulentum; sæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis: age, quæso,
Tu nihil in magno doctus reprehendis Homero?
Nil comis tragici mutat Lucilius Accî?
Non ridet versus Ennî gravitate minores,
Quum de se loquitur, non ut maiore reprensis?
Quid vetat, et nosmet Lucilî scripta legentes,
Quærere num illius, num rerum dura negarit
Versiculos natura magis factos, et euntes
Mollius; ac si quis, pedibus quid claudere senis,
Hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem cenatus? Etrusci
Quale fuit Cassî rapido ferventius amni
Ingenium: capsis quem fama est esse, librisque
Ambustum propriis. Fuerit Lucilius, inquam,
Comis, et urbanus; fuerit limatior idem,
Quam rudis, et Græcis intacti carminis auctor;
Quamque poetarum seniorum turba: sed ille,
Si foret hoc nostrum fato delatus in ævum,
Detereret sibi multa; recideret omne, quod ultra

B.C.D.G.Vr.C.D.E.F.K.Ch.A.Va.C., alii mss. apud Pulm. Torr.Talb.Bentl.Oberl.Combe,edit.Princ.Med.1476.1477. Venn.1479.1481.;probat Bentleius.Al.*multa cum.* 51 *age, quaro* Vr.E.G.I., alii mss. ap. Pulm. Combe. 52 *reprendis.*
53 *Acti, Atti.* 54 *Num ridet* V.D.Vp.A.,alius ms.apud Combe. 56 *Quis vetat* Vr. G., alius ms. apud Combe.
58 * *magis comptos* Vr.F.*magis altos*,vel *aptos* mss.apud Combe. 59 *ac si* V.B.D.M.Vr.A.C.D.E.K.Vp. F. Ch.A. a 1.m. Va. A., alii mss. apud Pulm. Torr. Bentl. Val. Combe, edit. Venn. 1479. 1509. Med. 1486. Iunta 1503. Cruq.Talb.Bond;probat Bentl., inde Cun.Baxt.Gesn. San. Batt. Phil. Val. Oberl. Zeun. Combe, Wak. *An si quis* Dac.,refutat Bentl. 62 * *amne* Vp.A. 68 * *hoc vestrum* Vr.I. 68 *Dilatus* V.I.Vr. H., alii mss.apud Lamb. Pulm. Cruq.Talb.Val.Combe,Aldus 1509.edit.Basill. 1527.1531. 1580.Frib.1536.Dion.ab Harsio Lugd.1538.Ven.1552.Mur. Gryph. 1566. *Dilapsus* Ch. A. B., alii mss. apud Pulm. Oberl. Val. Combe, ed. Princ. Medd. 1476. 1477. 1486.

Perfectum traheretur; et in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, vivos et roderet ungues.
Sæpe stylum vertas, iterum, quæ digna legi sint,
Scripturus: neque, te ut miretur turba, labores;
Contentus paucis lectoribus. An tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego; nam satis est, equitem mihi plaudere; ut
Contemptis aliis, explosa Arbuscula dixit. (audax,
Men' moveat cimex Pantilius? aut cruciet, quod

Venn. 1479. 1481. 1483. 1490. 1495. Bos Animadv. p. 59. *Delapsus* ms. apud Pulm., Aldus 1501. Iunta 1503. edit. Ven. 1509. Argent. 1514. Bad. Ascens. *Delatus* V.M., alii mss. apud Lamb. Cruq. Torr. Lambinus prætulit *dilatus*, hoc est *reservatus*; inde receperunt Cruq. Chab. D. Heins. Torr. Talb. Dacer. Desprez, Bond, Bentl. Cun. San. Batt. Phil. Val. Zeun., alii. *Delatus* placuit Baxtero; inde Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Recte: nam Horatius supponit Lucilii præcedentem exsistentiam; et ipsum ævo suo ex improviso reviviscere. Tunc ipse, si poema suum, antea tot plausibus vulgo exceptum, ad regulas ævi Augustæi exigere vellet, detereret multa, recideret omne &c. Facit locus Ciceronis IV. de Fin. c.22.n.61.: *Quid si reviviscant Platonici illi, et deinceps qui eorum auditores fuerunt, et tecum ita loquantur? Nos cum te, M. Cato, studiosissimum philosophiæ, iustissimum virum, optimum iudicem, religiosissimum testem audiremus; admirati sumus, quid esset, cur nobis Stoicos anteferres, qui de rebus bonis, et malis sentirent ea, quæ ab hoc Polemone Zeno cognoverat, nominibus uterentur iis, quæ prima specie admirationem; re explicata risum moverent.* Dicitur autem Lucilius *fato delatus*, id est, translatus repente, Fortuna, vel Diis annuentibus, ab ævo suo ad ævum Horatii; ut apud eumdem Cicer. pro L.Mur. c.31. n.64.: *Ilos ad magistros si qua te Fortuna, Cato, cum ista natura detulisset; non tu quidem vir melior esses, nec fortior, nec temperantior, nec iustior (neque enim esse potes); sed paullo ad lenitatem propensior.* 70 *in versus* V. A. D. Vp. A., Aldus 1509.

78 * *Pantillius* Vp.A. Va. C. 78 * *Cruciat* V. C. Vp. F. Ch. A. Va. A. Al. *crucier*, quod merito reiecit Bentleius; quia in nullo codice, neque in priscis editio-

Vellicet absentem Demetrius? aut quod ineptus
Fannius Hermogenis lædat conviva Tigelli?
Plotius, et Varius, Mæcenas, Virgiliusque,
Valgius, et probet hæc Octavius optimus, atque
Fuscus; et hæc utinam Viscorum laudet uterque:
Ambitione relegata, te dicere possum,
Pollio; te, Messalla, tuo cum fratre; simulque
Vos, Bibule, et Servi; simul his te, candide Furni:
Complures alios, doctos ego quos, et amicos
Prudens prætereo; quibus hæc, sint qualiacumque,
Arridere velim; doliturus, si placeant spe
Deterius nostra. Demetri, teque, Tigelli,
Discipularum inter iubeo plorare cathedras.
I, puer; atque meo citus hæc subscribe libello.

nibus illud ipse invenerit. Sic de mss. nostris, et de priscis editionibus ante Aldum 1501., æque testamur. Inter recentiores editores *crucier* retinent Dacer. Batt.

80 *Tigilli* V. A., edit. Ven. 1483. 82 *Octavius optimus*. Vid. supra sat.5. ad v.27. 83 * *probet hoc* Vp.A.

84 * *possim* V. A. a 2.m. 91 *discipularum* V. A. C. D. G. K. M. Vr. A. B. C. E. F. G. H. K. Vp. A.C.D.F. Ch.B. An.A. Ba.A.B. Va.A. C., alii mss. apud Lamb.Pulm. Val., Porph.,ed.Princ. Med.1476. Venn. 1479.1481.1483.1490. 1495. 1509.1514. Flor. 1482. Aldus 1501. Iunta 1503. Argent. 1514. Lamb. Pulm. Cruq. edit. Basil. 1580. Torr. D.Heins. Talb. Rutgers. Desprez, Bond, Dacer. Bentl. Cun. San.Baxt.Phil. Batt. Gesn. Val.Oberl. Combe, Wakef. Recte; ob mollitiem discipulorum Demetrii, et Tigelli; vel etiam, quia puellas ipsi docerent musicam, et cantiunculas amatorias flebili voce decantare, *plorare*; nam cathedræ erant illarum propriæ, ut et aliarum feminarum: In anaglypho Villæ Albanæ, apud Wink. M. I. 187.Marin.I.Alb.p.78.,sedet in cathedra Cl. Italia, annorum XXX., uxor defuncta Cl. Hermiæ, læva sustinens volumen, in quo scriptum: ΠΑCΗC ΜΟΥCΙΚΗC ΜΕΤΕΧΟΥCΑ *omnem musicam edocta*. Al. *discipulorum* post Aldum 1509., edd. Basill.1527. 1531. Dion. ab Harsio Lugd.1538. Mur. Chab. edit. Ven. 1573., alii.

92 * *citus hoc* V. G. Vr. E. a 2. m. Vp. A.Ch. A.Va.A.

Q. HORATII FLACCI SATYRARVM

LIBER SECVNDVS.

SATYRA I.

Fingit se cum Trebatio Iurisconsulto deliberare, utrum a scribendis satyris abstineat.

Sunt, quibus in satyra videor nimis acer; et ultra
Legem tendere opus: sine nervis altera, quidquid
Composui, pars esse putat; similesque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam, præscribe. Quiescas. Ne faciam, inquis,
Omnino versus? Aio. Peream male, si non
Optimum erat: verum nequeo dormire. Ter uncti

1 *videor* V. A. D. Vr. D. F. G. Vp. D. Ch. B. Ba. A. B., alii mss. apud Lamb. Bentl. Val.; et ita legit Baxt. Cun. San. Phil. Val. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Rectius cum indicativo, quia positivum, non dubitativum; ut v. 3. *putat*. Favet Acron, exponens *alii dicunt*. 2 *intendere* V. N. Vp. A., alii mss. apud Lamb.; quam lectionem prætulit Nic. Heins. et Cun., inde San. Phil. Sed quum translate hoc dictum sit a nervis, seu fidibus nimium intentis, ut notat Lambinus; et *tendere barbiton* dixerit idem Horatius I. od. 1. 34., et *tendere arcum* I. od. 29. 10. II. od. 10. 19.; *tendere catapultas*, *balistas* Tac. XII. A. 56.; quid innovemus, etiam durius, contra mss. reliquos, aliosque editores? *Lex* hic non est lex Decemviralis *contra* famosos libellos, ut putat Rutgersius, *ultra quam*; sed modus, et numerus ipsius concentus, lex harmoniæ, quam acriter, et aspere violamus, nimium tendendo chordas. Cic. IV. de Fin. c. 27.: *Ut in fidibus plurimis, si nulla earum ita contenta numeris sit, ut concentum servare possit; omnes æque incontenta sint*. Ludit tamen Horatius dilogia, verbo pariter iuridico cum Iurisconsulto; ut perpetuo in hoc sermone. 4 *diduci*. Vid. de Art. poet. 129. 5 *perscribe*. 5 * *Quiescam?* Vr. D. K.

Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto;
Irriguumque mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris invicti res dicere; multa laborum
Præmia laturus. Cupidum, pater optime, vires
Deficiunt: neque enim quivis horrentia pilis
Agmina, nec fracta pereuntes cuspide Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Parthi.
Attamen et iustum poteras, et scribere fortem;
Scipiadam ut sapiens Lucilius. Haud mihi deero,
Quum res ipsa feret. Nisi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem:
Cui male si palpere, recalcitret undique tutus.

9 *Irriguumve* ms. Mus.Brit. apud Combe; ita Rutgers. Val.. 10 *te capit* ex uno ms. Benth., et argutiis; alius ms. a 2. m. apud Oberl. *Rapit* ardentem amorem exprimit scribendi carmina, de quo infra sat.3. 322.II. epist. 2. 90. Vid.III. od.8.27. 14 *nec fracta* Vr.I.,et Cun.San.

15 *describat* V. A. D. E. K. Vr. F. K. Vp. C. D. F. Ch. A.,alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq., edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1479. 1483. 1490. 1495. 1509. 1514. 1552. 1573. Flor. 1482. Argent. 1514., Lambinus, Gryph.1566., Muret. H.Steph.Cruq.Chab. Dan. Hein. Desprez, Bond, Talb. Dacer. Cun. Baxt. San.Gesn. Phil. Val. Oberl.Combe. *describit* V. C. G. H. I. N. Vr. A. B. C. D. E. G. I. Vp. A. Ch. A. Ba. A. Va. C., alii mss. apud Pulm. Combe. Aldus 1501. Iunta 1503.; prætulit Bentl. Wakef. *Describet* Vr. H.. Ch. B., alii mss. apud Lamb. Pulm., edit. Ven. 1481. Aldus 1509. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Pulm. Torrent. * *Scribebat* V. B. Primam lectionem tenui, quia difficultatem, et periculum scribendi innuit; et fere imperativo modo, et vetantis; ut etiam stylo totius sermonis congruat. *Non quivis describit*, non quoscumque; sed plures scribere innueret; quod ex sequentibus non videtur probabile. Vid.I. epist. 3. 7. II. epist. 1. 250. seqq. 18 * *Dum res* V.A.Vr. D.E. a 1. m. Ba.A.

19 *attentas-aures* V.N., alius ms.Mus.Brit. apud Combe. 20 *Qui, male*. 20 *palpare* V. D. a 1. m. N. Vr.

Quanto rectius hoc, quam tristi lædere versu
Pantolabum scurram, Nomentanumque Nepotem?
Quum sibi quisque timet; quamquam est intactus, et odit.
Quid faciam? saltat Milonius, ut simul icto
Accessit fervor capiti, numerusque lucernis.
Castor gaudet equis; ovo prognatus eodem,
Pugnis: quot capitum vivunt, totidem studiorum
Millia. Me pedibus delectat claudere verba
Lucilî ritu, nostrum melioris utroque.

B. Vp. F. Ba. B., alius ms. apud Bentl. 20 *palpere-recalcitret* Vr. B. a 1. m. An. A., alius ms. apud Bentl., qui adoptavit, eo quod melius utrumque verbum eodem efferatur. *Recalcitret* etiam modestius dictum, ut possibile. 21 * *tristi quam* V. M.; et ita coniicit in nota Cuning. 22 *Nomentanumve* V. A.N. a 2. m.Vr.A.B.C.D. E. Ch. A. Va. C., alii mss. apud Bentl., qui admisit in textum; inde Cuning.San. Rectius *Nomentanumque* cum aliis omnibus mss., et editoribus, quia unitim cum Pantolabo; ut I. sat. 8. 11. * *Nomentanumne* Ba. A.

24 *Millonius* Vr. H., alius ms. apud Bentl. Est et *Millonius Auctus* apud Grut. p. 54. 1. Sed standum ceteris mss., et editis *Milonius*. *Milonia Apollonia* apud Murat. p. 1380. 8. Uterque *Milonius*, et *Milonia* fortasse a *Milonia* Marsorum urbe, de qua Cluver. Ital. ant. lib. 2. c. 15. p. 772. 24 * *ut simul* V. N. Sic legendum potius, quam vulgatum *ut semel*, præter ms., suadere videtur Porphyrio ms. Vo. et Ch., et editus, quum exponit: *Saltat Milonius, scurra illorum temporum, qui simul ebrius fuisset, statim saltare incipiebat*. Fere ut Cicero ad Fam. VI. 18.: *Simul ut accepi a Seleuco tuo litteras; statim quæsivi e Balbo per codicillos*. II. de Fin. c. 11. n. 33.: *Omne animal simul ut ortum est, et seipsum, et omnes partes suas diligit*. IV. Acad. c. 16. n. 51.: *Itaque simul ut experrecti sumus, visa illa contemnimus*. Plin. H. N. XI. 49.: *Urso quoque simul ut spiraverit, cornescere aiunt genitalia*. Sæpe Horatius *simul* habet, pro *simul ut*. Vid. II. od. 8. 5. IV. od. 7. 10. I. sat. 1. 36. I. epist. 7. 90. et alibi. Eadem variatio *semel*, et *simul* habetur II. sat. 8. 24. 25 *capiti fervor* Cun. 28 * *versuum* Ba. A.

Ille, velut fidis arcana sodalibus, olim
Credebat libris: neque, si male cesserat, umquam
Decurrens alio; neque si bene: quo fit, ut omnis
Votiva pateat veluti descripta tabella (ceps:
Vita senis. Sequor hunc, Lucanus, an Appulus, an-
Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus;

31 *cesserat* V.A.Vr.A.E., edit.Argent.1514. Ven.1514. Basill.1527. 1531 Frib.1536. Dion. ab Harsio 1538. Hinc patet, quam confidenter Valart scribat, omnes mss. et editiones ante Lambinum exhibere *gesserat*; et Baxterus, Bentleium arbitrio suo, pro *gesserat*, posuisse *cesserat*. Hanc lectionem probavit Lambinus; adoptavit H. Steph.Chab.Desprez, Bond, laudavit Nic.Heins.ad Ovid. II. Fast. 380., confirmavit Bentleius; inde Dacer. Cun. San. Phil. Batt. Wakef.; quidquid, præter Baxterum, mutiant Torr. Talb. Gesn. Aliorum scriptorum locos abunde attulit Bentleius. Neque hic de vita, de operibus, aut rebus gestis, vel gerendis a Lucilio agitur; sed de versibus eius, quos sive male, sive bene tornatos, numquam ipse revocabat ad incudem, contentus effutiisse: quod vitium Illius iam reprehenderat Horatius I. sat. 1. 55. seqq. *Si quid vitiose scripserat*, recte exponit Acron; quod probat, ipsum legisse *cesserat*. Eodem sensu, quo *cesserat*, Cicero pro C. Rab. Post.princ.: *Quamquam hoc plerumque facimus, ut consilia eventis ponderemus; et, cui bene quid processerit, multum illum providisse; cui secus, nihil sensisse dicamus*.

31 *umquam* V. A. B. C. I. K. Vr. A. B. C. a 2. m. K. Ch. A. B. a 1. m. Ba. A. An.A. a 2. m. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Talb. Val.Combe, Aldus 1501.1509. Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Muret. Gryphius 1566. edit. Ven. 1573. Chab.Bond. Al. *usquam, decurrens alio*; quam lectionem præferunt recentiores editores. Non video, quid hic sit *usquam*, id est, *ullo in loco*: quomodo conveniret illi, qui discurreret? vel, si pro *ullum in locum* sumatur, idem erit ac *alio*; ut notum ex ipso Tursellino Partic. Lat. orat. c. 207. 34 *Sequor hunc*. Verum huius loci sensum iam fuse exposui in Anthol.Rom. anni 1796. n. 35. seqq. 35 *finem sub utrumque*. Hoc dictum puto, ut ab Apuleio Apol. p. 28. edit. Paris. 1635.: *De*

Missus ad hoc, pulsis (vetus est ut fama) Sabellis;
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis;
Sive quod Appula gens, seu quod Lucania bellum
Incuteret violenta. Sed hic stylus haud petet ultro
Quemquam animantem; et me veluti custodiet ensis
Vagina tectus: quem cur destringere coner
Tutus ab infestis latronibus? O pater, et rex
Iupiter, ut pereat positum robigine telum;
Nec quisquam noceat cupido mihi pacis! At ille,
Qui me commorit, (melius non tangere, clamo)
Flebit, et insignis tota cantabitur Urbe.
Servius iratus leges minitatur, et urnam;

patria mea vero, quod eam sitam Numidia, et Getulia in ipso confinio, meis scriptis ostendistis, quibus memet professus sum, cum Lolliano C. V. presente publice disseverem, Seminumidam, et Semigatulum; non video, quid mibi sit in ea te pudendum: haud minus, quam Cyro maiori, quod genere mixto fuit, Semimedus, ac Semipersa. Ideo Horatius *anceps*, *Lucanus*, *an Appulus*; quia Venusia eius patria in confinio utriusque provinciæ sita.

41 *destringere* V. B. D. K. N. Vr. B. E. Vp. A. F. Ch. A. Ba. B. Va. C., alii mss. apud Pulm. Torr. Val., edit. Venn. 1481. 1509. Lamb. Cruq. Bentl. Cun. Baxt. Sanad. Phil. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Al. *distringere*. Vid. I. od. 35. 39. III. od. 1. 17. 42 * *o pater*, *o rex* Vp. A.

43 *robigine*. Vid. III. od. 23. 7. 47 *Servius* Vr. B. a 1. m. F.; ita Mur. Chab. Bond, Desprez, Dacer. Al. *Cervius*. Hunc, quocumque nomine dicatur, accusatorem fuisse, et calumniatorem, notat Acron, aliique Interpretes. Servium illum fuisse non dubito, de quo Cœlius Ciceroni ad Fam. VIII. 12.: *Postea non destitit arcessere palam Servium accusatorem, inire cum Domitio consilia: quibus quum parum procederet, ut ulla lege mihi ponerent accusatorem, compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissimi homines summis Circensibus ludis meis postulandum me lege Seantinia curant.* Et idem Cicero Q. fratri, ibid. II. 13.: *Vereor, ne homo teter, et ferus, Pola Servius ad accusationem veniat: nam noster Cœlius valde oppugnatur a gente Clodia.* 47 * *legem* V. N. Vp. A.

Canidia Albutî, quibus est inimica, venenum;
Grande malum Turius, si quid, se iudice, certes.
Ut, quo quisque valet, suspectos terreat; utque
Imperet hoc natura potens; sic collige mecum.
Dente lupus, cornu taurus petit: unde, nisi intus
Monstratum? Scævæ vivacem crede nepoti
Matrem; nil faciet sceleris pia dextera: mirum!
Ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos;
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam: seu me tranquilla senectus
Exspectat, seu mors atris circumvolat alis;
Dives, inops; Romæ, seu, Fors ita luserit, exsul;

48 *Albutî*, alii *Albucî*. Utriusque nominis plures occurrunt apud Grut. et alios. In homine alias ignoto, cum Acrone, et Porphyrione lego potius *Albutî*. An hic pater, vel maritus fuerit Canidiæ, iam disputabant veteres apud Acronem. Absurde prorsus Baxterus, quem sequitur Oberlinus, scribit, Canidiam minitari venenum Albutii; nempe venenum, quo Albutius uxorem interemit, iuxta veterem Scholiastam. Latine *Canidia Albutii*, est illius coniux; ut in monumento suo sepulcrali, apud Grut.pag.377.7., *Metella Crassi*, est Crassi uxor; sic *Elissa Sichæi*, Ovid.epist.VII.193.: *Marcia Catonis*, Lucan.II. 343. Canidiæ patrem fuisse crederem Canidium, cuius meminit Cœlius inter epistolas Ciceronis ad Famil. VIII. 9., et Plaucus X.21. Vid.epod. od.5. (A). 49 *si quid, se indice, certes* Vr. A., alii mss. apud Bentl. Val., edit. Ven. 1481.; probat Bentl., inde Cun. Baxt. San. Phil. Val. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Al. *si quis-certet*. vel *si quid-certet*. * *si quis te indice certet* Ba.A. 51 * *imperat* Ba.A. *imperitet* ms.apud Val., Cun. San. ex ingenio. 53 * *monstratum est* Vr. A.; sed puto, ex nota irrepsisse in textum. 54 * *nil faciat* V. N. 45 * *dextera mirum est* V. A. Ba. A., edit. Ven. 1509. *dextera verum* Vr. C. D. *nec dente* Cun. 55 *petat bos* An. A., alii mss. apud Bentl. 56 * *Sed male* Vr. A. a 2. m. E.; et ita Cuning. ex ingenio, sequitur San.

56 * *tollat* Vr.B. a 1. m. 58 * *expectet* V.A. 58 *circumvolet* V.A., alius ms.apud Val., edit.1495. 59 *seu sors*.

59 * *ita luserit* V.A. ab eadem manu in margine, Ch.

Quisquis erit vitæ, scribam, color. O puer, ut sis
Vitalis, metuo; et maiorum ne quis amicus
Frigore te feriat. Quid? quum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem;
Detrahere et pellem, nitidus qua quisque per ora
Cederet, introrsum turpis; num Lælius, et qui
Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen,
Ingenio offensi? aut læso doluere Metello?
Famosisque Lupo cooperto versibus? Atqui
Primores populi arripuit, populumque tributim:
Scilicet uni æquus virtuti, atque eius amicis.
Quin ubi se a vulgo, et scæna, in secreta remorant
Virtus Scipiadæ, et mitis sapientia Lælî;
Nugari cum illo, et discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. Quidquid sum ego, quamvis
Infra Lucilî censum, ingeniumque; tamen me
Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia; et fragili quærens illidere dentem,

A.a 1.m. Ba.A.a 1.m. *Iusserit* V.C. Egregia lectio, paullatim corrupta in *Iusserit*, deinde in vulgatam *iusserit*. Et eleganter more Horatiano II. od.1.3. III. od. 29. 50. infra sat.8.62. Sen.epist.74.: *Hanc imaginem animo tuo propone, ludos facere Fortunam; et in hunc mortalium cœtum honores, divitias, gratiam excutere*. Petron.c.13.: *O lusum Fortunæ mirabilem!* 65 *non Lælius*, mss. apud Pulm.Combe; et Iac.Cuiacius Observ.XII.18. 65 *et qui* V.A.C.Vr. A.1., alii mss.apud Torr.Bentl., Oberl.; probat Bentl., inde Baxt.Cun.San.Val.Gesn.Oberl.Combe, Wakef.Al.*aut qui*.

68 *Famosisve* Cun. San. 71 *scæna*. De hac orthographia satis dictum a Manutio, et Harles ad Cellar.Orthogr. Lat. h. v. edit. Altenb. 1768. t. 1. p. 350., et a Norisio Cenot. Pis. Diss. 4. c. 6., et post Cellar. cit. t. 2. p.278. Unam addam Musei Vaticani Inscriptionem in marmore, in qua SCÆNARIVM. Inde *obscænus*. Vid. epod. 5.98. Al.*scena*, *scœna*. 72 *Scipiadæ*. Publius Cornelius Scipio Africanus Æmilianus, de quo vide IV. od. 8. 17.

77 * *fragili cupiens* V. K. a 1. m. ex glossemate.

77 * *dente* V. A.

Offendet solido : nisi quid tu , docte Trebati ,
Dissentis . Equidem nihil hinc diffindere possum .
Sed tamen , ut monitus caveas , ne forte negoti
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum :
Si mala condiderit in quem quis carmina , ius est ,

78 * *offendat* V. B. 78 *ni quid* Cuning. ex ingenio.

79 *diffindere* . Longum nimis , et inutile esset , mss. codices omnes , et editiones numerare , in quibus variantes lectiones habentur huius verbi . Verba recitare sufficiat : *Diffundere* , *diffidere* , *defingere* , *defindere* , *diffingere* , *diffigere* , *defringere* . Nostrorum mss., et priscarum editionum pars maior dat *diffingere* ; alii numero pauciores *diffidere* . *Diffingere* longis rationibus defendere nititur Bentleius , quem sequuntur Cun. San. Phli. Batt. Wakef. Præfero ego *diffindere* . Iam Politian. Miscell. c. 42. ostenderat , hoc verbum iuridicum esse pro *diferre* , *transferre litem* in alium diem . Ut Horatius translate ludat etiam in hoc verbo cum Iurisconsulto ; vulgo indubium est , *diffindere* idem significare , ac findere , dividere in duas , vel plures partes , ut III.od. 16.3.,apud Cic. de Univ.c.7. Cat.de Re rust. c.41.Varr.de Re rust.l.1. c. 40.Colum. l.2. c. 4. Virg. IX. Æ. 118. Apul. IX. Met. pag. 189. ed. Pric.: *His , et huiusmodi suadelis validum addens cuneum , qui rigentem prorsus servi tenacitatem violenter diffinderet* . Idem , ac partem a toto divellere ; ut I. sat. 2. 113. *inane abscidere soldo* . Et poetæ sensus est , ut exponunt Acron , et Porphyrio : Adeo æqua , et vera sunt quæ dicis , ut ea infirmare , et contradicere nequeam ; ne verbum quidem reiicere , avellere a toto , ne hilum quidem dissentire . Et verbo ludit æque iuridico , quod in diem alium caussæ definitionem transferre , et ferme in duos dies dividere , significat : nempe ut dicat , lis statim decisa est , ut reproponi non debeat . *Diffindere* ex nostris mss. V. B. Vr. G. a 2. m. K. ; et sic ediderunt ex recentioribus Baxt. Val. Oberl. Combe . *Defringere* adoptavit Zeun. cum Wielandio , ut ad antecedentia referatur , de eo , qui quærit fragili dentem illidere ; sed insipienter . Lectioni *Diffindere* addas etiam *hinc* , non *hic* cum Baxtero ; quia *hinc* , est , ab hoc sermone . Vid. I. sat. 5. 93. 80 *ut caveas monitus* edit. Ven. 1509.

Iudiciumque. Esto, si quis mala: sed bona si quis
Iudice condiderit? Laudatur Cæsare. Si quis
Opprobriis dignum latraverit, integer ipse?
Solventur risu tabulæ, tu missus abibis.

SATYRA II.

Luxuriosam vitam insectatur, frugalitatem commendans.

Quæ virtus, et quanta bonis sit vivere parvo;

84 *laudatur Cæsare* V. A. B. C. D. E. G. Vr. C. a 2. m. G. Vp. A. C. F. Ch. A. Ba. B. An. B., alii mss. apud Palm. Combe. ed. Princ., et aliæ usque ad Bentleium, qui prætulit *laudatus*; inde Cuning. Baxt. San. Oberl. Wakef. Sed Phil. Gesn. Batt. Val. Combe retinuerunt *laudatur*. * *laudetur* V. I. Legem XII. Tabularum contra famosos libellos renovavit Augustus, teste Svet. c. 55.: *Id modo censuit cognoscendum posthac de iis, qui libellos, aut carmina ad infamiam cuiuspiam suo, vel alieno nomine edant*. Si poeta, qui carmina scripserat, iudicio lacessitus, non solum ab iudice absolutus erat; sed bona carmina, id est, quæ vera vitia carperent, condidisse iudicatus; a Cæsare ipso, legis auctore, laudabatur; qui et carmina scribebat, et poetas amabat. Vid. II. epist. 1. 214. seqq. 85 *Opprobrio* mss. apud Lamb. 85 *laceraverit* mss. apud Lamb.; quam lectionem ipse admisit in textum; et operoso molimine conatus est probare Bentleius, quem vix unus Wakef. sequutus est. Refutavit plenius Oudinus in Miscell. observ. crit. nov. anni 1744. Amstel. p. 426. Eleganter, et satyrice dictum *latraverit*. Ex glossemate Aeronis ortum *laceraverit*; quam lectionem ex nostris mss. unus tantum habet V. K. Quod vero addit Bentleius, ordinem esse: *Si quis, ipse integer, opprobriis laceraverit dignum*; putidius est, quam ut refutari mereatur. 86 * *tum missus* An. A.

1 *bonis* V. C. D. I. a 2. m. Vr. D. E. a 1. m. Vp. C. D. Ch. A. B. Ba. A. a 2. m. B. An. A. a 1. m. B. Va. A., alii mss. apud Cruq. Torr. Val., Aeron, edit. Princ. Med. 1476. 1477. 1502. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495.

(Nec meus hic sermo est; sed quæ præcepit Ofellus
Rusticus, abnormis sapiens, crassaque Minerva)
Discite, non inter lances, mensasque nitentes;
Quum stupet insanis acies fulgoribus, et quum
Acclinis falsis animus meliora recusat:
Verum hic impransi mecum disquirite. Cur hoc,
Dicam, si potero. Male verum examinat omnis
Corruptus iudex. Leporem sectatus, equove
Lassus ab indomito; vel si Romana fatigat
Militia adsuetum græcari; seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente laborem;
Seu te dicus agit; pete cedentem aera disco.
Quum labor extuderit fastidia; siccus, inanis

1509. 1514. 1573. Flor. 1482. Aldus 1501. Iunta 1503. Argent. 1514. Frib. 1536. Bad. Ascens. Gryph. 1566. Mur. Georg. Fabr. Basil. 1580.; laudat Marcii. *boni* in pluribus mss. nostris, et aliorum; et in editis ab Aldo 1509. Basill. 1527. 1531. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Lamb., post quem fere omnes usque ad Wakef.; vocandi casu. Male omnes; est enim *bonis hominibus*, ut exponit Acron; et *bonus est, qui vivit contentus parvo*, ut bene Landinus: viri boni, integri, probatisque moribus; Ital. *persone dabbene*: præsertim rustici. Hinc Sen. epist. 88.: *Simus hoc titulo rusticiore contenti: O virum bonum!* Æque decepti sunt Interpretes in vocativo casu III. od. 2. 1. 2 *sed qua* Vr. D. E., alii mss. ap. Torr. Val.; laudat Torr., probat Bentl. Baxt., inde Cun. San. Oberl. Combe, Wakef. Al. *sed quem*. 3 *abnormi*, *anormis*. 4 *non lances inter* Cun. ex ingenio. 5 * *Dum stupet* Vr. K. 6 *Adclinus* Cun. eodem. Alii *acclivis*; reiecit Lamb. Turn. Advers. III. 19. 13 * *aget* Vr. E. H. Ch. B. a 1. m. 14 *extuderit* V. B. a 2. m. C. a 2. m. N. Vr. B. a 2. m. C. a 1. m. D. Vp. C. D. Ch. A. B. An. A. Va. A., Acron, edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. 1509. 1514. 1552. 1573. Flor. 1482. Iunta 1503. Aldus 1509. Basill. 1527. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538., inde fere omnes editiones. *Extulerit*, quod in aliis mss. nostris, et aliorum plurimis, prætulit Aldus 1501. edit. Arg. 1514. Bas. 1531., aliique pauci. *Extuderit* perperam sollicitavit suis argutiis Bentleius, eique substituit *expulerit*, ex quodam

Sperne cibum vilem: nisi Hymettia, mella Falerno
Ne biberis diluta: foris est promus, et atrum
Defendens pisces hiemat mare; cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet. Unde putas, aut
Quî partum? Non in caro nidore voluptas
Summa; sed in te ipso est. Tu pulmentaria quære
Sudando: pinguem vitiis, albumque, neque ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina iuvare lagois.
Vix tamen eripiam, posito pavone, velis quin
Hoc potius, quam gallina tergere palatum:
Corruptus vanis rerum; quia veneat auro
Rara avis, et picta pandat spectacula cauda:
Tamquam ad rem attineat quidquam. Num vesceris (ista,
Quam laudas, pluma? cocto num adest honor idem?
Carne tamen quamvis distat nil hæc magis illa;

glossemate. Sed non vidit elegantiam, et vim verbi *extundere*, quod hic idem valet, ac *retundere*, reprimere, enervare. Quinctil. Inst. Orat. I. 3.: *Sunt quidam, nisi institeris, remissi; quidam imperia indignantur; quosdam continet metus; quosdam debilitat; alios continuatio extundit; in aliis plus impetus facit*. Terent. Heaut. V. 1. 72.: *Ut eius animum, qui nunc luxuria, et lascivia diffluit, retundam*. Cic. ad Fam. XII. 14.: *Quorum improbitatem aliquando retundi, et non pati impunitate augeri, non solum utile est Reipublica nostra; sed etiam necessarium*. Phædr. IV. fab. 23. 21.: *Satis profecto retundi superbiam*. 15 * *vilem; et nisi* Vr. A. 19 *caro non in nidore* Cun.: quam grate auribus! 21 *nec ostrea* V. I. N. Vp. C. D., Aldus 1501. Iunta 1503. Argent. 1514., aliique ante Bentleium, qui restituit *neque*; et inde Baxt. Cuning. Sanad. Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef.

24 * *torgere* Vr. K. Ba. B. 26 * *pandit* Va. A. 28 *cocto nec* Vr. I. K. Ch. B. a 2. m., alii mss. apud Bentl.; ita Aldus 1501. Multa hic miscent Interpretes, ut locum mutent, præsertim Torr. Talbot, Bentl. Baxt. Cuning.

29 * *nil hac magis illa* V. A. C. Ba. A. Nimirum: quamvis hæc caro pavonis (de qua immediate dictum) nihil magis distat, excellit, illa gallinæ; patet, te deceptum potius specie, pulchritudine eiusdem pavonis antequam

Impatibus formis deceptum te patet. Esto:
Unde datum sentis, lupus hic Tiberinus; an alto
Captus hiet? pontesne inter iactatus; an amnis
Ostia sub Tusci? Laudas, insane, trilibrem
Mullum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.
Ducit te species, video: quo pertinet ergo,
Proceros odisse lupos? Quia scilicet illis
Maiorem natura modum dedit, his breve pondus.
Ieiunus raro stomachus vulgaria temnit.

coqueretur; cui etiam carnis coctæ saporem responsurum tibi fingebas. Hoc recte ad mentem poetæ, qui pavonis carnem præfert carni gallinæ. Ita etiam evanescunt tot difficultates, et mutationes a Marcilio, Torrentio, Bentleio, aliisque excogitatæ, ut verba, et eorum sensum deforment. Al. *distat nihil hac magis illa*. Audacter Cun. *distat nil hic magis illa*. * *nihil hac distet magis illa* Vr. G. 32 * *pontesve* Ba. B. Sunt pontes Sublicius, et Senatorius, inter quos Cloaca maxima sordes antiquæ Urbis egerebat; ibique attrahebat pisces. Quod sumpsisse Horatium ex Lucilio, patet ex Macrob. Sat. III. 16. Iuven. V. 104. seqq.: *Aut glacie adspersus maculis Tiberinus, et ipse Vernula riparum pinguis torrente cloaca; Et solitus media cryptam penetrare Subura.* 35 *Quid*, vel *quod pertinet*. 38 *Ieiunus raro stomachus* mss. nostri omnes; item omnes Lamb. Pulm. Torr. Talbot; Acron, et editiones ante Aldum 1501. Iuntam 1503. Argent. 1514., aliosque, qui habent *Ieiunus stomachus raro*, usque ad Lambinum, qui restituit veram lectionem; sequuti sunt Pulm. Cruq. Chab. Torrent. Talb. D. Heins. Desprez, Bond, Bentl. Cun. Wakef. Nihilominus Baxterus verborum ordinem vulgatæ retinet; sed abutens opinione alicuius grammatici apud Acronem, pro *raro* legit *rare*: sequitur Oberl. Quod vero oblitus omisit hic Bentleius; ad v. 337. de Arte poet. dixit; hunc versum reiiciendum tamquam spurium; et revera indubitanter eiecerunt San. Val. At illum tamquam apodosin versui proxime præcedenti iungendum, optime dixit Gesnerus. Nostræ lectionis sensus, ut notant Lamb. et Torr., accipiendus est de eo, qui raro ieiunus est; id est, qui fere semper satur, et con-

Porrectum magno magnum spectare catino
Vellem, ait Harpyis gula digna rapacibus. At vos
Præsentes, Austri, coquite horum obsonia: quamquam
Putet aper, rhombusque recens, mala copia quando
Ægrum sollicitat stomachum; quum rapula plenus,
Atque acidas mavult inulas. Nec dum omnis abacta
Pauperies epulis regum; nam vilibus ovis,
Nigrisque est oleis hodie locus. Haud ita pridem
Gallonî præconis erat acipensere mensa
Infamis. Quid? tum rhombos minus æquora alebant?
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido;
Donec vos auctor docuit prætorius. Ergo,
Si quis nunc mergos suaves edixerit assos;
Parebit pravi docilis Romana iuventus.
Sordidus a tenui victu distabit, Ofello
Iudice; nam frustra vitium vitaveris illud,
Si te alio pravum detorseris. Avidienus,
Cui Canis, ex vero ductum, cognomen adhæret,

fertus cibo, vulgares cibos contemnit, atque fastidit: sententiose cohærens præcedentibus. Apud Hildebert. Mor. phil. oper. col. 986. legitur hoc modo: *Ieiunus raro stomachus vulgaria tempsit*. 39 * *in magno* Vr. A. a 2. m. 41 *quamvis*. 44 * *abacta est* Vr. I. 48 *tunc* V. B. Vr. K. Ch. A., alius ms. apud Oberl. 48 *æquora alebant* V. E. I. M. Vr. B. Vp. A. C. Ch. A. B. a 2. m. An. A. Ba. B. Va. A., alii mss. apud Pulm. Bentl. Oberl., Porphyrio, et editiones omnes, quas vidi, ante Lambinum, qui legit ex aliis mss. *æquor alebat*: eum sequuti sunt non pauci, et inter recentiores Dacer. Baxt. Gesn. Phil. Batt. Oberl. Combe. Iterum primam lectionem revocavit Bentl., sequuntur Cun. San. Val. Wakef. Rectius; ut indicet poeta, plura æquora alere rhombum, piscem non rarum. 50 * *Donec nos* Ba.B. 53 *distabat* ms. plures ex nostris, et alii apud Pulm. Cruq. Talb. Bentl. Oberl. Sed rectius *distabit*, quia sententiose, non historice dictum. 55 *pravus* ex ms. et argutiis Bentl. 55 *detorserit*. 55 * *Aufidienus* V.N. 56 *ex vero ductum* Vr. B. a 2. m., alius ms. apud Pulm. Cruq.

Quinquennes oleas est, et silvestria corna;
Ac, nisi mutatum, parcit defundere vinum; et,
Cuius odorem olei nequeas perferre, (licebit
Ille repotia, natales; aliosve dierum
Festos albatus celebret) cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens utetur? et horum
Utrum imitabitur? Hac urget lupus, hac canis angit.

Talb., ed. Gryph. 1566.; laudat, sed non recipit, Lamb.; adoptavit ex suo ms., et ut etiam litaret Lambino, Cruquius; Chab. Desprez, Talb. Bentl., qui probat, Cun. Baxt. Sanad. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Cic. I. Acad. c. 11. n. 41.: *Sed, quum acceptum iam, et approbatum esset, comprehensionem appellabat, similem iis rebus, quae manu prehenderentur: ex quo etiam nomen hoc duxerat.* Al. *ex vero dictum.* 56 *adhaesit* Vr. H., alius ms. apud Pulm. Sed recte *adhaeret*; quia de Avidieno vivo, et comedente loquitur poeta; ut adnotat Bentl. 56 * *At nisi* V. N. 58 *defundere* V. C. Vr. A. E. F. K. Vp. F. Ch. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Val.; ita Lamb. Pulm. Gryph. 1566. Chab. Torr. D. Heins. Talb. Desprez, Bond, Dacer. Baxt. Bentl. Cun. San. Phil. Batt. Val. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. * *perfundere* Vr. C. D. *diffundere* alii mss. plures nostri, et aliorum; priscae editiones, aliaeque multae. Vina, quum deferbuerunt, *diffunduntur* in cados, aut amphoras, vasaque minora e doliis; ut in illis maneant, donec usus caussa probentur; iuxta Proculum in l. penult. ff. de Trit. vin. et oleo leg., Plin. H. N. XIV. 16.; deinde vel dietim, vel propter repotia, dies festos, et natales *defunduntur*; ut amicis, aliisque propinentur, iterum *diffundantur* partite in pocula. Cicero II. de Fin. c. 8. n. 23.: *Quibus vinum defusum e pleno sit oenophoro, ut ait Lucilius*: quomodo ibi legunt doctiores; *diffusum*, ut alii: id est, haustum. Facit etiam Turn. Advers. I. 1. Vid. IV. od. 5. 34. 59 *oleum* mss. apud Torr. Vid. Bentleium. 62 * *non largus* Vr. F. a 2. m.

64 *canis angit* mss. omnes nostri, alii apud Talb. Combe; Porphyrio ms. et editus, et editiones omnes priscae, quas vidi, excepta Principe Romana; et fortasse omnes ante Lambinum, qui ex aliquot mss. dedit *aiunt*; deinde alii multi, praesertim recentiores. Dacer.

Mundus erit, qua non offendat sordibus; atque
In neutram partem cultûs miser: hic neque servis,
Albutî senis exemplo, dum munia didit,
Sævus erit; neque, sicut simplex Nævius, unctam
Convivis præbebit aquam: vitium hoc quoque magnum.
Accipe nunc, victus tenuis quæ, quantaque secum
Afferat. In primis valeas bene: nam variæ res

Baxt. Bentl. Cun. San. Phil. Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef.; ac si ita magis proverbium sapiat. Proverbium revera est, ut infra sat. 3. 59. 65 *offendet*, *offendit*. *Qua* Bentl. ex Acrone; id est, *quatenus*. Recte. Sensus est: sapiens mundus erit eatenus, quatenus ipse non offendat sordibus: neque inclinans in nimiam, et supervacuam munditiem; neque in victum immundum, et sordidum. Hinc, neque erit sævus in servos delinquentes in munditie; neque nimium simplex, præbebit aquam unctam. Aurea mediocritas, de qua Horatius II.od. 10.5. Sen. epist. 110.: *Turpe est, beatam vitam in auro, et argento reponere: æque turpe est in aqua, et polenta*. *Qua*, magis poetice, et ad sensum; quidquid contra dicat verbis Baxterus: et solita, ac facilis amanuensium aberratio in voculis *quî*, *qua*, *qua*, *quis*, *quid*, *quod*; ut passim vidimus. Bentleium sequuntur Cun. San. Wakef. 66 *cultu miser* Aldus 1501. Iunta 1503. 67 * *dum munia adibit* Vr. E. a 2. m. Ch. A. a 1. m. Speciosa lectio, quæ commode accipi posset de magnificis conviviis, splendidisque epulis, quas exhibebant illi, qui munera publica, seu magistratus ingrediebantur; de quibus fuse Stuckius Antiq. conviv. lib. 1. c. 20.: sed exemplum senis Albutii ostendit, hic potius de privatorum conviviis agi, in quibus paterfamilias acrius sæviret, castigaret servos, qui peccarent in officiis sibi commissis pro laute, ac diligenter apparando convivio; de quorum officiorum distributione est locus Plauti Pseud. I.2.28., Iuven. XIV.60., Sen. de Brev. vitæ, 12. Vid. infra sat. 8.65. seqq. Ridendus Scholiastes Cruquianus, laudatus a Baxtero, qui *munia didit* exponit, *quæ quisque agat, ut puta: Tu rus ibis, Tu boves pasces, Tu granaria curabis*. 68 * *neque sic ut* V.N.Al. *Nec*. 69 * *præbebat* V.N.Vr.B. 70* *tenuis qua secum, quantaque victus* Vr.I.

Ut noceant homini, credas; memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit. At simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis;
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita. Vides, ut pallidus omnis
Cena desurgat dubia? Quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægravat una,
Atque adfigit humo divinæ particulam auræ.
Alter, ubi dicto citius curata sopori
Membra dedit, vegetus præscripta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam;
Sive diem festum rediens advexerit annus;
Seu recreare volet tenuatum corpus; ubique
Accedent anni, tractari mollius ætas

72 * *credes* Ch. B. a 1. m. 73 * *ac simul* Vr. B. 79 *affligit* V.C.Vr.G.I. Ceteri mss. nostri, et aliorum omnes, teste Bentleio, et veteres editiones ante Lambinum, *affigit*. Lambinus, ut ipse notat, ex 12. mss. prætulit novam lectionem; eamque reproduxit Baxt., et multis probare nititur Bentleius, quem sequuntur Oberlin. Combe, Wakef.: ut sensus sit: *Corpus externa crapula onustum, animum quoque, divinæ auræ particulam, una secum prægravat, et humo affligit*. Quid irrationabilius; quid, quod magis non animam, sed inanimatum sapiat! affligere humo animam; id est, cum vi, et impetu terræ illidere? Hoc de corpore, eiusque membris dici potest; ut probant loci auctorum ab ipso Bentl. allati; de capite Tac. IV. A. 45.; et de poculis Sen. de Ira I. 16.: sed de anima, *affigit* suadent loci Platonis in Phæd., Plut. Sympos. VIII. 2., et S. Hieron. Contra Iovin. lib. 2. n. 8. ab eodem Bentleio allati; quorum primus inquit: *Omnis voluptas, ac dolor animum corpori, quasi clavo, et fibula affigit*. Hebetat nempe crapula, et quasi materiæ partem efficit animam. Sen. epist. 60.: *Ventri obedientes animalium loco numeramus*. Vid. I. sat. 1. 81. Oudend. ad Sil. I. 674. 80 * *citius dicto* Vr. H. a 1. m. 83 *adduxerit*. 85 * *Accedant* Vr. B. a 1. m. *Accedunt* Vr. A. E. a 1. m. 85 *anni, tractari* V. A. M. Vr. B. E. H. I. K. Ch. A. B. An. A. Va. C., omnes mss. Pulm. et Bersm., plu-

Imbecilla volet: tibi quidnam accrescet ad istam,
Quam puer, et validus præsumis, mollitiem; seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?
Rancidum aprum antiqui laudabant; non quia nasus
Illis nullus erat: sed, credo, hac mente; quod hospes
Tardius adveniens, vitiatum commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret. Hos utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset!
Das aliquid famæ, quæ, carmine gratior, aurem
Occupat humanam? Grandes rhombi, patinæque
Grande ferunt una cum damno dedecus: adde
Iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum;
Et frustra mortis cupidum, quum deerit egenti
Æs, laquei pretium. Iure, inquit, Trausius istis
Iurgatur verbis: ego vectigalia magna,
Divitiasque habeo tribus amplas regibus. Ergo,
Quod superat, non est melius quo insumere possis?

res Torr., Bentl. Oberl., et priscæ editiones, sine *et*, quod retinet Bentleius; sed in versu præcedenti emendat ex ingenio, et exemplis longe diversis, *ubive*: sequuntur Cun. San. Phil. Val. *Et* ex aliquo glossemate, omnino impedit, ac dividit sensum. Vid. de Art. poet. 175. seq. 88 * *addatur ad istam* Vr. B. a 1. m. ex glossemate. 87 * *mollitiam* Vr. A. An. A. a 1. m. Ba. A. Va. A. 95 *occupet*.

99 *As, laquei pretium*, lectionem aliquot mss. nostrorum, et aliorum, et editionum recentiorum, defendit Bentl. exiguis argumentis; sequuntur Baxt. Cuning. San. Phil. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Quis credat assem præcise laquei pretium? 99 *inquit, Trausius* V. B. M. Vr. B. a 2. m. C. a 2. m. E. F. H. Ch. A. a 2. m. B. Va. A. C., alii mss. apud Cruq. Bentl., edit. Princ. Medd. 1476. 1477. Venn. 1479. 1481. 1483. Flor. 1482. Bentleius probat etiam ex marmoribus apud Grut. p. 744. 3., aliisque. Sequuntur Cun. San. Gesn. Phil. Val. Batt. Oberl. Combe, Wakef. Al. *Trasius*, *Trallius*, *Transius*, *Traustius*, *Travius*, *Traxius*, *Rausius*, *Tranlius*, *Tosius*, *Tralius*. Baxterus perperam asserit, Bentleium ex sola coniectura legisse *Trausius*.

Cur eget indignus quisquam, te divite? quare
Templa ruunt antiqua Deûm? cur, improbe, caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris acervo?
Uni nimirum tibi rectæ semper erunt res?
O magnus posthac inimicis risus! Uterne
Ad casus dubios fidet sibi certius? hic, qui
Pluribus adsuerit mentem, corpusque superbum;
An qui contentus parvo, metuensque futuri,
In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?
Quo magis his credas: puer hunc ego parvus Ofellum,
Integris opibus novi non latius usum,
Quam nunc accisis. Videas metato in agello
Cum pecore, et gnatis, fortem mercede colonum,
Non ego, narrantem, temere edi luce profesta
Quidquam; præter olus fumosæ cum pede pernæ.
At mihi seu longum post tempus venerat hospes,
Sive operum vacuo gratus conviva per imbrem
Vicinus; bene erat, non piscibus urbe petitis;

105 * *magno emetiris* Vp.A.*ex magno metiris* V.D.*e tanto* ed.Princ.Cun.ex ingenio. 106 *recte tibi*. 106 *eunt* Bentl.ex coniectura. 108 * *certior* Vr.A.a 2.m.B.a 2.m. 113 *non lautius* Vr.G.a 2. m., Henr. Stephanus ex coniectura, quam laudat Cruquius in nota; refutat Bentleius. *Latius uti*, Ital. *largheggiare*. Opponitur *anguste*. Vid. III. od. 2. 1. 114 *accissis*, *abscissis*, *abscisis*, *succisis*. 117 *fumoso* Ch.B. a 2.m. Aldus 1501. 118 *At mihi seu longum* V. A. I. N. Vr. B. E. I. K. Vp. A. D. Ch. B. a 1. m. Va. A., alius ms. apud Pulm. * *Ac mihi post longum tempus seu* Vr. G. *Ac mihi seu longum*, lectio vulgata: *si longum* An.B. *cum longum* edit. Basil. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Gryph. Ven. 1552. *quum* Henr. Steph. *At mihi cum longum* Mur. Bentleius miratur, unde malum huc pedem intulerit illud *cum*; cum omnes codices, et editiones haberent *seu*. *Ac mihi seu longum tempus post* Iunta 1503. *longo post tempore* San.ex coniectura quorumdam apud Lamb.,non vero post Cun., ut ipse asserit San. *Ac*, et *at* etiam in mss.Virg.I.G. 50.,ut ibi notat Burm..; et apud alios passim. 119 *imbres*:

Sed pullo, atque hædo: tum pensilis uva secundas,
Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu.
Post hoc ludus erat, culpa potare magistra;
Ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto,
Explicuit vino contractæ seria frontis.

121 * *tunc pensilis* V. I. Ch. B. 123 * *Post hac* V. I. 123 *cuppa potare magistra* Lamb. ex ingenio; id est, ut ipse explicat, nullo alio bibendi magistro adhibito, nisi ipsa *cuppa*; suo scilicet arbitratu quisque potabat; seu grandia mallet pocula, sive modica, ut infra sat. 6. 67. seqq.: *cuppam* pro poculo, calice, cyatho, accipiendo. Sed bene probat Bentleius, *cuppam*, non poculum esse; sed ingens vas vinarium, instar dolii; et *cupa*, hoc sensu, legit Theod. Marcilius. Quo posito, quisque pro lubitu bibisset *vinum defusum e pleno œnophoro*, ut inquit Cicero, supra adductus ad v. 56.; vel *totum œnophorum sitiens*, ut apud Iuvenal. VI. 424. seq.: quod quis credat, intemperanter adeo, permissum pro ludo in frugali cena Ofelli? Æque exsibilanda alia ipsius Bentleii lectio *cupa*; id est muliere, quæ vinum e taberna vendebat: quod ipse intelligit; Ofellum non domi e cella sua; sed forte e taberna venale vinum petiisse, quo hospitem suum lautius, et prolixius acciperet; et mulierem illam potandi fuisse magistram. Atqui cetera iam exposita alimenta Ofellus, non foris; sed e proprio penario depromere gloriatur. Quidni et vinum? Et qui locus mulieri saltatrici, et crotalistriæ de taberna inter laudatos *bonos*, honestosque familiares? En quibus ineptiis lectiones omnium mss., et editionum veterum sollicitantur, atque e sede moventur magno, speciosoque verborum apparatu. 124 *ita culmo surgeret* V. A. B. C. D. E. G. N. Vr. B. C. D. E. H. a 1. m. K. Vp. A. C. F. Ch. A. B. An. A. Va. C. Ba. A., alii mss. apud Pulm., edit. Princ. Med. 1476. 1477. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1495. 1509. 1514. Flor. 1482. Aldus 1501.; restituit Bentl., inde Baxt. Cun. San. Phil. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. *ita culmo ut* Vr. A. D. F. G. H. a 2. m., Iunta 1503. Aldus 1509. 1519. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Venn. 1545. 1552. 1566. 1573. Chab. Torr. D. Heins. Desprez, Dacer. Batt. * *ita culmo surgeret alto ut* V. D. F. *uti culmo* Lamb. Cruq. Bond; obliti, ut notat Bentl., ve-

Sæviat, atque novos moveat Fortuna tumultus; (vos,
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius, aut
O pueri, nituistis, ut nunc novus incola venit?
Nam proprie telluris herum natura neque illum,
Nec me, nec quemquam statuit: nos expulit ille;
Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris;
Postremûm expellet certe vivacior hæres.
Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli

cabulum *uti* posteriorem syllabam semper producere.

127 * *Quantum aut imminuet?* V.C.N. Vr.A. a 2. m.B. D.Æ.G. a 1.m. H.Vp.A.D.F.Ch.A.B.An.A.Va.C. Sed recte *hinc* ceteri mss. et editi, cum Acrone. *imminuat* Vr.I. *hinc eminuet* ex quibusdam mss. apud Lambinum Cun.et San., novo verbo: ita et ms.unus apud Val. 128 *Postremo* Vr. H. Vp. A. a 2. m. Lamb. Cruq. Mur. edit. Ven.1573. Chab. Bond, Desprez, Talb. Baxt. Gesn. Val. Phil.Batt. Oberlinus, Combe. Ceteri mss. et editi, *Postremum*.

128 *vixistis* Vr.I., alius ms.apud Pulm. 129 * *proprium* Ch.A.a 2.m. *proprie* plures mss., et edit. Venn. 1495.1509. Vulgo *propria*; facili errore amanuensium, qui diphthongos omittebant, vel intrudebant casu, non ratione. Eruditi grammatici, seu editores, vocem spectare ad *tellurem* existimantes; illam eodem gignendi casu exhibuerunt. Sed *propria* dici nequit *tellus*, dum huiusmodi proprietas denegatur. Rectius ergo *proprie*; hoc est, privatim, peculiariter; cui opponitur publice, promiscue, communiter. Cic. ad Fam. IX. 15.: *Quod me amas, est tibi commune cum multis: quod tu ipse tam amandus es, tamque in omni genere iucundus, id est proprie tuum.* II. Agrar. 31.: *Si campus Martius dividatur, et unicuique vestrum bini pedes assignentur; tamen promiscue toto, quam proprie parva parte frui malletis.* Livius XXXIV. c.2. n.5. sub fin.: *Quod in rebus ad omnes pariter viros, feminasque pertinentibus fecisse eas nemo miratus est; in causa proprie ad eas pertinente miramur fecisse?* Celsus lib. 7. c. 26. sect. 4.: *Illa curationes in feminis quoque similes sunt: de quibus parum, proprie tamen quædam dicenda sunt.* Iam Lucilius apud Nonium c. 4. n. 346.: *Quum sciam, nihil in vita proprium mortali datum esse.*

133 *Umbreni*. Homo negotiator, celebris in coniura-

Dictus erat; nulli proprius: sed cedit in usum
Nunc mihi, nunc alii. Quocirca vivite fortes,
Fortiaque adversis opponite pectora rebus.

tione Catilinaria. Vid. Sallust. Cat. 41. 134 *Dictus erat; nulli* V.D.E.L.K.M. Vr.B. a 1.m. Vp.A.C.E. Ch.B. a 1. m. An. A. B. Va. C., alii mss. apud Bentl., edit. Ven. 1481., Aldus 1501. Iunta 1503. Bentleius revocavit in textum, merito; inde Baxt.Gesn.Oberl. Combe. Ordo est: Ager, qui nunc vulgo notus est *sub nomine* Umbreni; paullo ante *dicebatur* Ofelli. *Sub nomine*, et *dictus erat* tantum; quia non proprius. 134 * *proprius nulli* V. K.

134 *cedit* Vr. F., alius ms. apud Bentl., qui scite admisit in textum; sequuntur editores, qui supra. *In usum*, quia tunc Ofellus colonus vere erat; et quia ex Stoicorum dogmate nemo dominus; sed omnes coloni, usuarii, vel usufructuarii: ideo ager *dicebatur* Umbreni, vel Ofelli; quia proprie neuter credebatur dominus; et Umbrenus *novus incola* erat tantum. Epictetus Enchirid. c. 15. Delphis 1723.: *Numquam te quicquam perdidisse dicito; sed reddidisse. Filiolus obiit? Redditus est. Prædium est ereptum? Annon id quoque est redditum? At improbus est, qui eripuit. Quid id tua refert, per quem is, qui dederat, abs te repetierit? Sed quamdiu concesserit, tamquam alienum id curato, ut cauponam viator*. Sen. epist. 88.: *Doces me, quomodo nihil perdam ex finibus meis? At ego discere volo, quomodo totos hilaris amittam. Paterno agro, inquit, et avito expellor. Quid? ante avum tuum quis istum agrum tenuit? Cuius, non dico hominis, sed populi fuerit, expedire potes? Non dominus isto, sed colonus intrasti. Cuius colonus es? Si bene tecum agitur, heredis. Negant Iurisconsulti, quidquam usucapi, quod publicum est: publicum est hoc, quod tenes; et quidem generis humani*. Eamdem sententiam expressit Lucianus in epigrammate Græco, ita Latine verso a Marcilio ad hunc locum: *Nuper agellus Achæmenidæ, nunc deinde Menippi; Hunc quoque mox mutabo, atque alium, atque alium. Ille ratus nuper, nunc hic me retur habere; At proprie nullus, Fors, nisi forte, tenet*. 135 * *nunc aliis* Vc. F. K. 136 *Martiaque* San. ex ingenio audaci, quia eius aurem ferit repetitio.

SATYRA III.

Omnes insanire, etiam ipsos Stoicos dum hoc docent.

Sic raro scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque retexens;
Iratus tibi, quod vini, somnique benignus
Nil dignum sermone canas. Quid fiet? Ab ipsis
Saturnalibus huc fugisti. Sobrius ergo,
Dic aliquid dignum promissis: incipe. Nil est!

1 *Si raro scribes* Bentl. ex aliquibus mss. et argutiis. Sequuntur Cun. San. Phil. 2 *recenseus* V.A. Ch. B., alii mss. apud Val. ex glossemate. * *retentes* V. K. Bene *retexens*; quod est translate, recensere. Manil. IV. 218. seq.: *Non alio potius genitus sit Servius astro, Qui leges potius posuit, quam iura retexit.* 4 * *canis* An.A. a 1.m.

4 *at ipsis* Vr.C.a 1. m.; atque ita introduxit in textum Bentl. ex aliis mss.; sequuntur Baxt.Cun.Sanad.Phil.Gesn. Oberl.Combe, Wak. Male. *Ab ipsis*, ut in ceteris, est ante *initium Saturnaliorum*; seu, fugisti ipsa Saturnalia. *Ipsis*, sine præpositione *ab*, esset, intra dies Saturnaliorum. Sic Augustus Cæsar libro 2. de vita sua, apud Serv. ad Virg. I. G. et Plin. H. N. II. 25.: *Iis ipsis ludorum meorum diebus, sidus crinitum per septem dies in regione Cæli, quæ sub Septentrionibus est, conspectum.* Horatius fugit illorum dierum strepitum, in villam se recipiens. Vid. infra sat. 7. 4. 5 *fugisti. Sobrius ergo.* Sic interpungas: non enim fugit sobrius ante Saturnalia; sed in villa longe a Saturnalibus sobrius est; Illa abhorrens. Ad hunc sensum referendi erant Sen. epist. 18., de ipsis Saturnalibus loquens: *Hoc multo fortius est, ebrio, ac vomitante populo, siccum, ac sobrium esse.* Iuven. VII. 96.: *Tunc par ingenio pretium, tunc utile multis Pallere, et vinum toto nescire decembri.* Bentl. aliter probare nititur *fugisti sobrius*. Pro *ergo*, V. A. a 2. m. habet *esto*; quod ex alio ms. Cruquii laudat idem Bentl., et inclinat præferre.

Culpantur frustra calami, immeritusque laborat
Iratis natus paries Dîs, atque poetis.
Atqui vultus erat multa, et præclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro;
Eupolin Archilocho, comites adducere tantos?
Invidiam placare paras virtute relicta?
Contemnere, miser: vitanda est improba Siren,
Desidia; aut, quidquid vita meliore parasti,
Ponendum æquo animo. Dî te, Damasippe, Deæque,

7 * *Frustra culpantur* V. D. *Culpantur calami frustra* Ch. B. 9 *multa ac praclara* Cun. ex ingenio: vere auribus suavis tot *a a a a a a a* concursus. Unus amplexus est San., novitatum venator acer. 10 *tepido-lecto* conlicit in nota Bentl., lecto scilicet lucubratorio. Anne lecto huiusmodi contentus esse poterat in villa Horatius, qui, impatiens frigoris, ad mare descendebat, ut ipse fatetur II. epist. 7. 10. seq.? 12 *Archilocho* V. E. Vr. B. a 1. m. Vp. F. Ita legit Bentleius ex uno ms. Reginensi a 2. m. Nunc tutius admitti potest elegantior lectio. Bentleium sequitur Wakef. 12 *comites adducere* Vr. H. Præfero lectionem venustiorem, et propriorem contextui; nempe *huc*, ut v. 5. * *et ducere* V. N. Vp. A. Al. *educere*. 12 *tantos*. Rutgersius argutiis emendare amaret, *quid? tu*. Laudat, sed reiicit Bentl. in nota. 13 *pares* ms. apud Valart, cui placet. 16 *Damasippe*. De hoc Damasippo, Iuven. VIII. 185. seq. De eodem, uti emace, et vendace loqui videtur Cicero ad Famil. VII. 23.: de alio, et de illius satellitibus Sallustius in Fragm. lib. 1. cap. 13. oper. tom. 1. pag. 27. edit. Haverc. 1742.; et de illius divitiis, ac de fine in Cat. 51.: *Nostra memoria victor Sulla, cum Damasippum, et alios huiusmodi, qui malo Reipublica creverant, iugulari iussit; quis non factum eius laudabat? Homines scelestos, factiosos, qui seditionibus Rempublicam exagitaverant, merito necatos aiebant. Sed ea res magna initium calamitatis fuit. Nam uti quisque domum, aut villam, postremo aut vas, aut vestimentum alicuius concupiverat, dabat operam, uti in proscriptorum numero esset. Ita illi, quibus Damasippi mors lætitia fuerat, paulo post ipsi trahebantur: neque prius finis iugulandi fuit, quam Sulla omnis suos divitiis explevit.*

Verum ob consilium, donent tonsore: sed unde
Tam bene me nosti? Postquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis: olim nam quærere amabam,
Quo vafer ille pedes lavisset Sisyphus ære;
Quid sculptum infabre, quid fusum durius esset.
Callidus huic signo ponebam millia centum:
Hortos, egregiasque domos mercarier unus
Cum lucro noram; unde frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen compita. Novi,
Et miror morbi purgatum te illius. Atqui
Emovit veterem mire novus; ut solet, in cor

18-19 *Ianum ad medium*. Vid. I. epist. 1. 54. 20 *excussis* Vr. B., alius ms. apud Oberl. 21 * *Quo faber* Vp. F. a 1. m. Ch. A.: et *faver*, quod in aliquibus membranis invenit Torr., stat pro *faber*; non pro *vafer*; ut ipse ait. Idem pro *amabam*, invenit *habebam*; pro quo suspicatur *avebam*. 21 *are*. Æra dicebantur opera Corinthia, seu ex metallo Corinthio. Vid. I.epist. 6. 17., Iunium de Pict.vet.III.11.§.3. Quinctil.VIII.2.: *Idem, quod commune est et aliis nomen, intellectu alicui rei tribuitur, ut Urbem, Romam accipimus: et venales, novitios: et Corinthia, æra: quum sint urbes aliæ quoque, et venalia multa; et argentum, quam æs Corinthium*. Sen.de Brev.vitæ, 12.: *Corinthia paucorum furore pretiosa, anxia subtilitate concinnat; et maiorem dierum partem in æruginosis lamellis consumit*.
22 *scalptum* Vr.C.E., Aldus 1509. Arg.1514. Basill.1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Ven.1552. Muret. Inscite reproduxit Baxterus, inde Oberl. Combe. Vid. III. od. 11. 52. 25 *Callidus*. Cicero Parad. VI. 3.: *Isti callidi rerum æstimatores, prata, et areas quasdam magno æstimant*. 25 *Mercuriali* editio Gryphii, sequuntur San. Val. Wakef.; contra mss. omnes, et contra ipsum Acronem. 27 *Et miror morbi* V. B. D. E. G. M. Vr. A. D. E. F. G. H. I. K. Vp. D. F. Ch. A. B. An. B. Ba. A. Va. C., alii mss. apud Pulm. Torr. Bentl. Val. Oberl. Combe, edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1514. Flor. 1482. Aldus 1501.; restituit Bentl.; sequuntur Cun. San. Val. Al. *Et morbi miror*: minus liquide. 28 * *Evomit* V. N. a 2. m. Vp. A. F. *Evo-*

Traiecto lateris miseri, capitisve dolore;
Ut lethargicus hic, quum fit pugil, et medicum urget.
Dum ne quid simile huic, esto ut libet. O bone, ne te
Frustrere: insanis et tu, stultique prope omnes;
Si quid Stertinius veri crepat: unde ego mira
Descripsi docilis præcepta hæc, tempore, quo me
Solatus iussit sapientem pascere barbam;
Atque a Fabricio non tristem ponte reverti.
Nam, male re gesta, quum vellem mittere operto
Me capite in flumen, dexter stetit; et, cave faxis
Te quidquam indignum: pudor, inquit, te malus angit,
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primum nam inquiram, quid sit furere: hoc si erit in te
Solo; nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala stultitia, et quemcumque inscitia veri
Cæcum agit; insanum Chrysippi porticus, et grex
Autumat. Hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. Nunc accipe, quare

muit An. B. 29 * *Transiecto* Vp. A. 29 *capitisve* V.N. Vr. H. Vp. A. D. Ch. B., alii mss. apud Bentl. Val. Combe, edit. Venn. 1478. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1514. Flor. 1482.; restituit Bentl., sequuntur Cun. San. Batt. Val. Wakef.; renuentibus Baxt. Phil. Gesn. Oberl. Combe, qui retinent *capitisque*. Disiunctiva opus est, ne simul concurrant lateris, atque capitis dolor. Nam de cardiacis scribit Celsus lib. 1. cap. 8.: *Stomachum autem infirmum indicant pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea, et nolentium vomitus; in ieiuno dolor capitis*.
31 *ut lubet-te ne*. 34 *verum*. Vide I. sat. 5. 102.
35 * *crescere barbam* Vp. C. a 1. m. ex glossemate.
38 * *dextra* Vr. K. 39 *angit* V. B. Vr. B. a 2. m. E. a 2. m. H. Vp. D. Ch. B. An. A. Va. C., alii mss. apud Pulm. Cruq. Bersm. Torr. Bentl. Oberl., edit. Princ.; restituit Bentl., sequuntur Cun. Baxt. San. Phil. Gesn. Val. Oberlinus, Combe, Wakef. Al. *urget*, forte ex v. 30.
40 * *haberi?* Vr. C. H. 41 *sit furor* V. A. Vr. K. Vp. C. a 2. m. Ba. A., alii mss. apud Lamb. 43 *quacumque*. *Cuiusque* Cun. audacter; ab eo San. 44 * *et porticus* V. D. 46 * *qua re* V. A.

Desipiant omnes, æque ac tu, qui tibi nomen
Insano posuere. Velut silvis, ubi passim
Palantes error certo de tramite pellit;
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit: unus utrique
Error; sed variis illudit partibus: hoc te
Crede modo insanum; nihilo ut sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. Est genus unum
Stultitiæ, nihilum metuenda timentis; ut ignes,
Ut rupes, fluviosque in campo obstare queratur.
Alterum, et huic varum, et nihilo sapientius, ignes
Per medios, fluviosque ruentis: clamet amica,

48 * *Insani* Ba.B. 49 * *de certo tramite* Vr.I. 52 *utrisque*. *Utrimque* mss. apud Val.; Cun. ex ingenio, inde Sanad. 52 * *nihil ut* Vr. A. 53 * *trahit* V.D.E.M. N. Vp. A. An. B. Ba.B. Va.C. Recte *trahat*; nempe sit tamquam pecus, ut bene exponit Acron; et de pecudibus palantibus intellexit poeta v. 48. seqq. Caudam fictam piscis trahebat Plancus, personatus ut Glaucus, maris Deus; ut de eo Vell. Paterc. II. 83.: *Quum caeruleatus, et nudus, caputque redimitus harundine, et caudam trahens, genibus innixus, Glaucum saltasset*. Similiter Horatius, hominem divitem sub metaphora asinum, vel equum I. epist. 10. 48. dixit: *Tortum digna sequi potius, quam ducere funem*. Porphyrio huc advocat ludum puerorum, qui non sentienti caudam pecudis a tergo suspendunt irrisionis caussa. Vide infra v. 299. Dacerius Turnebum, Pulmannum, aliosque refutat, qui caudam trahere exponunt, superbe incedere. Cruquius putat *trahat*, pro *contrahat*, ut infra sat. 6. 26.; metaphora ducta a brutis, quæ quum timent, caudam contrahunt. Sed hoc nimium. 56 *et huic varum* Vr. E. Ch. A. An. A. a 1. m., alii mss. apud Val. Oberl.; ita Acron, et Porphyrio, ex quibus revocavit in textum Baxterus, Gesn. Oberl. Combe: et est *oppositum*, *diversum*. Vid. I. sat. 3. ad v. 47. Al. *varium*.

57 * *clamat* Vr. G. 57 *clamet amica*, *Mater*. Ita distinguas, ut *amica* sic diversa a *matre*. *Amica*, ut I. sat. 3. 38. I. epist. 1. 20. II. epist. 15. 21. Cicero II. Phil. c. 24. n. 58.: *Reiecta mater*, *amicam impuri filii*, *tamquam nurum*, *sequebatur*. Al. *amica Mater*.

Mater, honesta soror cum cognatis, pater, uxor:
Hic fossa est ingens, hic rupes maxima; serva!
Non magis audierit, quam Fufius ebrius olim,
Quum Ilionam edormit; Catienis mille ducentis,
Mater, te appello! clamantibus. Huic ego vulgus
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit veteres statuas Damasippus emendo;
Integer est mentis Damasippi creditor? Esto.
Accipe, quod numquam reddas mihi, si tibi dicam;
Tune insanus eris, si acceperis? an magis excors,
Reiecta præda, quam præsens Mercurius fert?
Scribe decem a Nerio: non est satis; adde Cicutæ

59 * *hinc rupes* Vr. B. E. a 2. m. Ch. A. a 1. m. An.B. 60 *Fufius* V. A. B. Vr.A.C.E.H., alii mss. apud Pulm. Torr. Val., edit. Princ. Ven. 1476. *Sufius* Ven. 1479.; revocavit Bentl., inde Cun. San. Phil. Gesn. Oberl. Wakef. Gens *Fufia* apud Theup. Mus. Theup. t. 1. p. 54.; item sæpe *Furii* apud Gruterum, Reinesium, Murat., alios; nullibi *Fusii*. Eadem varietas apud Ciceronem sæpe, ubi doctores legunt *Fufium*. Ita variatur in *Fusidio*, et *Fufidio* I. sat. 2. 12. 62 *inclamantibus* Cun. 62 *vulgus* Vr. A. B. a 1. m. E. a 1. m. H. Ch. B. a 1. m. An.B., alii mss. apud Pulm. Bentl., edit. Princ. Med. 1474. Ven. 1509.; restituit Bentl., inde Cun. San. Phil. Val. Wakef. Quod ut intelligas, ordo est, vulgus cunctum insanire errorem similem huic; ut notant Sanad. Gesn.: similiter ac vitam vivere, furorem furere, dolorem dolere; non *vulgum similem*; quod fortasse caussam erroris dedit vel amanuensibus, vel grammaticis. 64 * *Damasippus emendo?* Vr. H. 69 *Decem Nerio* V. E. Ba. A. a 2. m. Ch. B., edit. Flor. 1482. Venn. 1483. 1486. 1490. 1495. 1509. 1514. 1552. 1573. Aldus 1501. 1509. 1519. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538., Muret.; ita Acron, Porphyrio, vetus Scholiastes Persii ad sat. II. 14., et Servius ad Virg. VII. Æ. 422. Inde a Lambino prævaluit *a Nerio*, vulgatum; quod iam aliquos legisse ævo suo, testantur Acron, et Porphyrio. Et recte: est enim sensus: *scribe te accepisse tot a Nerio*. Debitor scribebat, ut apud Mode-

Nodosi tabulas centum ; mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus .
Quum rapies in ius malis ridentem alienis ; (arbor .
Fiet aper , modo avis, modo saxum ; et , quum volet,
Si male rem gerere , insani est ; contra , bene sani ;
Putidius multo cerebrum est , mihi crede , Perillî ,
Dictantis , quod tu numquam rescribere possis .
Audire , atque togam iubeo componere , quisquis
Ambitione mala , aut argenti pallet amore ;

stinum in l.41.§.2.ff. de Usur.: *Ille scripsit , me accepisse , et accepi ab illo mutuos, et numeratos decem : quos ei reddam Calendis illis proximis cum suis usuris placitis inter nos* : apud Scævolam in l. Ex pluribus 89. princ. de Solut. et liber . : *Titius Mævius dico , me accepisse , et habere , et accepto tulisse Gaio Titio reliquum omne , ratione posita eius pecuniæ , quam mihi Stichus Gaii Titii servus caverat* . Vel ut apud Paulum in l. 40. princ. de Reb. credit. : *Lucius Titius scripsi , me accepisse a Publio Mævio quindecim mutua numerata mihi de domo* . Plura Brisson. de Formul. lib. 6. p.597. ed.Paris.1583. Facit locus apud S. Lucam XVI. 6.: *Quantum debes domino meo ? At ille dixit : Centum cados olei . Dixitque illi : accipe cautionem tuam ; et sede cito : Scribe quinquaginta* . Vid. II. epist. 1. 105., ubi multa Bentleius pro vulgata lectione .

70 * *centum tabulas* V.I. 72 * *Quum rapias* V.M. 72 *in ius malis* Vr. E. a 1. m. H. Vp. D. Ch. B., alii mss. apud Lamb. Cruq. Talb., edit. Princ., Porphyrio . Defendunt Turn. Advers. XXIII. 5. Canter. Nov. lect. lib.2. c. 16., inde Lamb. Talb.; sequuntur alii editores fere omnes . *Malis* intellige *maxillis* , non *damnis* ; quo sensu ultimo ductus aliquis grammaticus , ad metrum sarciendum *iura* substituit. *Malis alienis* ridere dicitur , qui invitus lætitiam simulat , ut apud Val. Flacc.VIII.164.: *Errantesque genæ , atque alieno gaudia vultu* . Ad Homeri locum Odyss.XXIII.374.respexisse Horatium , notarunt prædicti , Chabot etiam , Dacerius ; atque in proverbio fuisse , testatur Eustathius ad eumdem Homeri locum , ab iisdem allatus . 74 *insani* , *contra bene sani est* ex 2. mss. Bentl., quem sequitur Wakef. *insani est* , *contra bene sani est* Cuning. 75 *mî crede* Cuning. 75 *Perelli* .

Quisquis luxuria, tristive superstitione,
Aut alio mentis morbo calet. Huc propius me,
Dum doceo insanire omnes, vos ordine adite.
Danda est hellebori multo pars maxima avaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Heredes Staberî summam incidere sepulcro:
Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio Arrî;
Frumenti quantum metit Africa. Sive ego prave,
Seu recte; hoc volui: ne sis patruus mihi. Credo,
Hoc Staberî prudentem animum vidisse. Quid ergo
Sensit, quum summam patrimonî insculpere saxo
Heredes voluit? Quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium; et cavit nihil acrius: ut, si
Forte minus locuples uno quadrante perisset,
Ipse videretur sibi nequior. Omnis enim res,
Virtus, fama, decus, divina, humanaque pulchris
Divitiis parent: quas qui construxerit, ille

* *Parellî* V.A. 84 *summam incidere sepulcro*. Ita in sepulcro Trimalchionis apud Petron. c. 71.: EX. PARVO. CREVIT. SEXTERTIVM. RELIQVIT. TRECENTIES.
86 *Arrî*, *et* Bentl. ex ingenio. 88 * *volui hoc* An. A. 88 * *neu sis* An. A. 89 *iussisse* ex ingenio Lambinus, sequutus phrasim iuridicam; ut inquit Cruquius.
90 *inscalpere* ed. Venn. 1483. 1552. Vid. supra ad v. 22.
91 * *quod ad vixit* Va. A. 92 *nil acrius* V. A. N., ed. Venn. 1490. Iunta 1503. Cuning. 94 *perisset* V. B. K. M. Vr. E. a 2. m. F. K. Ch. A., alii mss. apud Pulm. Cruq. Bentl. Val. Ita legisse videtur Acron, dum exponit *reliquisset*. Probat Bentl. in nota; adoptarunt Baxt. Cun. San. Bos, Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef. *Perisset-videretur*; ut I. sat. 6. 84. *vidisset-crederet*. Al. *periret*.
96 *construxerit* V. B. E. Vr. A. H. Vp. D. Ch. B. a 1. m. An. A. a 2. m. B. Va. C., alii mss. apud Cruq. Talb. Oberl. Combe, edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1479. 1483. 1486. 1490. 1495. 1509. Flor. 1482. Iunta 1503. Aldus 1509. Arg. 1514. Frib. 1536. Basil. 1580. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Lamb. Cruq., et inde fere omnes. *Contraxerit* in

Clarus erit, fortis, iustus. Sapiens ne? etiam rex;
Et quidquid volet. Hoc, veluti virtute paratum,
Speravit magnæ laudi fore. Quid simile isti

mss. aliis, aliisque editis; adoptat Baxterus, eamque ait elegantiorem lectionem; et aliam ex Interpretamento ortam. At parum Latine sapit, qui talia periculo suo asserit. Nedum verbum Horatianum est hoc sensu *construere* I. sat. 1. 44., ut *exstruere* II. od. 3. 19. Petron. c. 84.: *Qui solas exstruere divitias curant*; Festus v. Struere; sed primum passim apud omnes. Cic. II. Phil. c. 38. n. 97. *Itaque tanti acervi nummorum apud istum construuntur; ut iam appendantur, non numerentur pecunia*. I. contra Rull. 5.: *Videtis iam, P.C., omnibus rebus, et modis constructam, et coacervatam pecuniam decemviralem*. Idem quod exaggerare. Phædr. III. prol. 24. et seq.: *Qui magnas opes Exaggerare quærit omni vigilia*. At vero *contrahere*, est in unum colligere, redigere, vel corripere pecunias sive multas, sive paucas; quin in acervum construantur: quo sensu Apul. IX. Met. p. 182. ed. Pric.: *Ad istum modum, divinationis astu captioso, contraxerant non parvas pecunias*. Baxterum sequitur Combe. 97 *Sapiensne* Vr. B. Vp. D., mss. omnes Lambini, alii apud Pulm. Cruq. Torr. Talb. Ita cum interrogatione Vr. B., aliqui apud Lamb. Pulm. Talbot; Bentl. Baxt. Cun. San. Oberl. Combe, Wakef.; quasi hoc verbo, ut notat Talb., Damasippi oratio a Flacco interrumpatur; festive satis quærente, an etiam sapientiam conciliare possint divitiæ? Hanc particulam agnoscit Priscianus XVI. ap. Putsch. c. 1032., qui tamen non interrogativam; sed confirmativam esse ait. Sic sine? ex nostris mss. Vp. D., alii apud Lamb. Pulm. Talb.; sequitur Lambinus, Cruquius, Torrentius, aliique non pauci. * *Sapiensve* V. E. Vp. F. *sapiensque* V. N. Vr. K. An. A. a 2. m. Va. C., alius apud Pulm. *sapiens, ne etiam rex* Iunta 1503. Alii mss., et editi plurimi, continuato Damasippi sermone, *sapiens, etiam et rex*. Sed *etiam rex* V. D. E. N. Vr. G. H. K. Vp. F. An. A. a 1. m. Va. A. C. Ba. A., edit. Venn. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1495. 1514. Pariter Hildebert. Mor. phil. col. 990.: *Sapiens, etiam rex*. * *Sapiens*. *iustusque*, *etiam et rex* V. M. *Et* videtur redundare. 99 * *simile istis* Vr. F. a 1. m.

Græcus Aristippus, qui servos proiicere aurum
In media iussit Libya, quia tardius irent
Propter onus segnes? Uter est insanior horum?
Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.
Si quis emat citharas, emtas comportet in unum;
Nec studio citharæ, nec Musæ deditus ulli:
Si scalpra, et formas non sutor; nautica vela
Aversus mercaturis: delirus, et amens
Undique dicatur merito. Quî discrepat istis,
Qui nummos, aurumque recondit, nescius uti
Compositis; metuensque velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
Porrectus vigilet cum longo fuste; neque illinc
Audeat esuriens dominus contingere granum;
Ac potius foliis parcus vescatur amaris:
Si positis intus Chii, veterisque Falerni

104 *quod litem*. 105 * *cithara studio* An.B. 108 *quîd discrepat*. 108 *discrepat iste* Vr. E. a 1. m. G. Cb. A., alii mss. tres apud Cruq. 112 *Proiectus* Bentl. ex coniectura, et meris argutiis; quem tamen sequitur Cuning. Ait, *porrectos* iacere, qui in molli lectulo; hunc nostrum *proiectum* dici, quia omnium Euclionum miserrimus, in nudo solo, vel vili stramine vigilabat. Quid hac ratione miserius? *Proiectus* recte dicitur ille, qui casu, temere iacet; ut apud Stat. Theb. V. 587.: *Viridi nam cespite terræ Proiectum temere*. Non qui consulto extentus iacebat, ut aditum intercluderet ad granarium. Numquid Tityos *proiectus* eo modo, aut *porrectus* in molli calcitra, apud Tibull. I. el. 3. 75.: *Porrectusque novem Tityos per iugera terræ*? Numquid Serpens in Septentrione apud Vitruv. IX. 6.: *Item Serpens est porrecta; e qua stella, quæ dicitur Polus, plus elucet circum caput maioris Septentrionis. Namque quæ est proxima Draconem, circum caput eius involvitur; una vero circum Cynosuræ caput iniecta est fluxu, porrectaque proxime eius pedes*? Vid. II. epist. 1. 268. Miror, Burmannum secundum ad Propert. II. el. 7. 21. hanc Bentleii novitatem laudasse. Vid. III. od. 16. 3. 11 *longo cum fuste* Cun. more suo. 11 * *nec illinc* Vr. G.

Mille cadis; nihil est: tercentum millibus; acre
Potet acetum: age; si et stramentis incubet, unde
Octoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blattarum, ac tinearum epulæ, putrescat in arca:
Nimirum insanus paucis videatur; eo quod
Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.
Filius, aut etiam hæc libertus ut ebibat heres,
Dîs inimice senex, custodis? ne tibi desit?
Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum,
Ungere si caules oleo meliore, caputque
Cœperis impexa fœdum porrigine? Quare,
Si quidvis satis est, periuras, surripis, aufers
Undique? Tun' sanus? Populum si cædere saxis
Incipias; servosve tuos, quos ære pararis;
Insanum te omnes pueri, clamentque puellæ.
Quum laqueo uxorem interimis, matremque veneno,
Incolumi capite es? Quid enim? neque tu hoc facis Argis;
Nec ferro, ut demens, genitricem occidis, Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente?

116 *nil est* Cun. 127 *aufers*. Cic. Parad. VI. 1.: *Si quotidie fraudas, decipis, poscis, pacisceris, aufers, eripis.*
129 *servosque tuo* Vr.B.E.An.A.Ba.A.a 1.m.; ita septem editiones Ascensianæ; et ex coniectura T. Faber, quam laudat Dacer., sed non sequitur; inde Bentl.Baxt.Cun. San.Phil.Batt. Gesn. Val.Oberl.Combe, Wakef. Ceteri nostri, et ut videtur, aliorum omnes, cum aliis editionibus, *tuos*: quod retinendum puto. Inepta est enim Bentleii ratio: *Si semel tuos dixeris, nihil attinet illa adiicere, quos ære pararis.* Ignorabatne ille, servos pluribus modis tunc acquisitos? Petron. c. 47.: *Emptitius, an domi natus es? Neutrum, inquit cocus; sed testamento Pansæ tibi relictus sum.* Solemus autem pluris habere, et carius id, quod ære nostro acquisivimus. Vid. II. epist. 2. 5. 129 * *parasti* An.A.Va.A. 131 * *uxorem perimis* Vr.G. 132 *Quidni? neque enim hoc facis Argis* Bentl. argutiis. *Quid ni?* solus amplexus est Wakef. Vid. sat. 1. 7.
133 *occidis* V.N. Vr.G.H. Ch.B., alii mss. apud Pulm. Bersm. Bentl. Val., edit. Princ. Zar. 1474.; Bentl. resti-

Ac non ante malis dementem actum Furiis, quam
In matris iugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin, ex quo est habitus male tutæ mentis Orestes,
Nil sane fecit, quod tu reprehendere possis:
Non Pyladen ferro violare, aususve sororem
Electram: tantum maledicit utrique; vocando
Hanc Furiam; hunc aliud, iussit quod splendida bilis.
Pauper Opimius argenti positi intus, et auri,
Qui Veientanum festis potare diebus
Campana solitus trulla, vappamque profestis,
Quondam lethargo grandi est oppressus; ut heres
Iam circum loculos, et claves lætus, ovansque
Curreret. Hunc medicus, multum celer, atque fidelis,
Excitat hoc pacto: mensam poni iubet, atque
Effundi saccos nummorum; accedere plures
Ad numerandum: hominem sic erigit: addit et illud;
Ni tua custodis, avidus iam hæc auferet heres.
Men' vivo? Ut vivas igitur, vigila: hoc age. Quid vis?
Deficient inopem venæ te, ni cibus, atque
Ingens accedit stomacho fultura ruenti.
Tu cessas? agedum, sume hoc ptisanarium oryzæ.
Quanti emptæ? Parvo. Quanti ergo? Octussibus. Heu, (heu!

tuit: sequuntur Baxt. Cun. San. Val. Oberl. Gesn. Combe, Wakef. Al. *occidit*. 137 *tuta male mentis* Cun. 138 *reprendere*. 139 *ausus que*. 139 *sororem est* Vr. H.: ex aliis duobus mss. admisit in textum Bentleius; sequuntur Cuning. San. Val. 141 * *quod iussit* Vr. G. Va. A. 143 *Veientanum*. Vid. II. epist. 2. 167. 148 * *mensam apponi* Vr. A. ex glossemate. 150 * *agrum sic erigit* Va. A. 151 *iam iam* Cun. 154 *accedit* Vr. B. E. E. H. I. Vp. C. F. Ch. A. An. A. Ba. A. B., alii mss. apud Pulm. Bersm. Bentl. Val. Combe; revocavit in textum Bentl., sequuti Cun. San. Phil. Val. Wakef. Ad rem urgentior est vulgata *accedat*; ut paullo ante v. 151. et II. sat. 7. 118. * *accessit* Ch. B. a 1. m., a 2. *accedat*. 155 *Quid cessas?* Muret.; refutat Talbot. Ita mss. apud Val. 156 *octo assibus* Lambinus ex coniectura; inde alii pauci.

K

Quid refert, morbo, an furtis, pareamve rapinis?
Quisnam igitur sanus? Qui non stultus. Quid avarus?
Stultus, et insanus. Quid, si quis non sit avarus;
Continuo sanus? Minime. Cur, Stoice? Dicam.
Non est cardiacus, Craterum dixisse putato,
Hic æger. Recte est igitur, surgetque? Negabit;
Quod latus, aut renes morbo tentantur acuto.
Non est periurus, neque sordidus. Immolet æquis
Hic porcum Laribus. Verum ambitiosus, et audax.
Naviget Anticyram: quid enim differt, balatroni

157 * *Quid referet* Vp. C. 157 *pereamve* V. B. M. Vr. E. Vp. C. An. A. Ba. A. B., alii mss. apud Bentl., qui probat; sequuntur Baxt. Oberl. Alii mss. nostri, et aliorum, priscæ editiones, et vulgo plures, usque ad Wakef., *pereamque*. *pereamne* Ch. B. a 2. m., Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Hartio Lugd. 1538. Muret. Pulm. Torr. Audacter, et gutturi insultantes, Cun. et San., *peream, anne rapinis*. 158 * *quis avarus* Vr. G. 162 * *surgetne* Ch A. a 1. m. 163 * *latus, et renes* V. A. N. Vr. B. H. Ch. B. An. B. Sed bene *aut* disiunctivum; sunt enim morbi diversi. Vid. I. epist. 6. 28., et Celsum IV. 6. 10. 163 *tentantur* V. B. D. E. M. N. Vr. G. K. Vp. D. F. Ch. B. Ba. A. B., alii mss. apud Pulm. Cruq. Bentl., edit. Med. 1476. Venn. 1479. 1483. 1486. 1490. 1514. Flor. 1482., Priscianus apud Putsch. c. 691., Porphyrio; probat Bentl., inde Cun. San. Val. Wakef. 165 *Hic porcam* Cuning. ex ingenio, inde San. Vid. II. epist. 2. 173. 166 *balatroni*. Hanc lectionem, et alias, *barathrone*, vulgatiorem; *balatrone*, *baratroni*, et *barathroni*, sive mss., sive editionum, fuse discutit Bentleius; qui tandem requiescit in *balatrône*. Sed Latine a *balatro* est *balatroni*, dandi casu. Ita iam dederant Acron, et Porphyrio; ita mss. 2. apud Bersm., Cun. San. *Balatro* dicebatur homo luxuriosus, nequam, ganeo, decoctor: et hoc cognomine dictum quemdam Servilium Horatio coævum, asserit Acron. Huius furfuris homines designari ab Horatio; non vero *barathrum* dici, quod esset in ventrem, et ingluviem profundere, patet ex opposito. Nempe ait poeta, eodem peccare, qui abstinet paratis omnino, recondens omnia;

Dones quidquid habes ; an numquam utare paratis ?
Servius Oppidius Canusî duo prædia , dives
Antiquo censu, natis divisse duobus
Fertur ; et hæc moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum : Postquam te talos , Aule , nucesque
Ferre sinu laxo ; donare , et ludere vidi :
Te , Tiberi , numerare ; cavis abscondere tristem :
Extimui , ne vos ageret vesania discors ;
Tu Nomentanum , tu ne sequerere Cicutam .
Quare , per Divos oratus uterque Penates ;
Tu cave , ne minuas ; tu , ne maius facias id ,
Quod satis esse putat pater , et natura coercet .
Præterea ne vos titillet gloria , iure-
Iurando obstringam ambo : uter ædilis , fieritve

ac ille , qui prodigus omnia donat alicui luxurioso ; ut qui donat mimæ fundumque , laremque I. sat. 2. 56. : neutro modo ipse gaudet quæsitis . At qui donat ventri , si Latine dicitur , nimium gaudet . *Balatrones* pariter dicti loco mox citato v. 2. Ex mss. nostris *balatrone* habet Ba.A.a 1.m.; *baratroni* An.B.a 2.m. 170 *et hor.*

172 *et perdere vidi* Bentl., ex ingenio intemperanti, et inscite ; inscitius adhuc Cun. *donare* , *credere* ; quem sequitur , speciosi auceps , San. Sane argutiis Bentleins , quas videas ; inscitius Cuning. , quia contra sensum auctoris. Vis , et elegantia est in *sinu laxo* ; quod est, abundanter, copia immodica, sinu amplo, referto talis, et nucibus , quibus luderet ipse , et aliis daret ad ludendum ; ut poeta notet excessivum ludendi amorem in puero ; unde grandior factus, eo procederet, quo illi apud Iuven . I.89.: *Neque enim loculis comitantibus itur Ad casum tabulæ ; posita sed luditur arca* . Huic oppositus frater , nuces , res tenues , numerabat , et cavis abscondebat ; quod animum avarum , et sordidum prænunciabat : inde metus futuræ discordiæ . His fratribus oppositum par aliud fratrum v. 244. *Sinu soluto* eodem sensu dixit Sen. de Benef. IV. 24. : *Non recipit sordidum virtus amatorem ; soluto ad illam sinu veniendum est* ; id est , plena liberalitate , copia effusa. Scutica dignior Wakef., qui emendat , *donare* , *effundere* , *vidi* . 180 *fuerit* , *vel* Iunta 1503.

Vestrum prætor; is intestabilis, et sacer esto.
In cicere, atque faba, bona tu perdasque lupinis,
Latus ut in Circo spatiere; aut æneus ut stes;
Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis?
Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa, feras tu;
Astuta ingenuum vulpes imitata leonem?
Ne quis humasse velit Aiacem, Atrida, vetas cur?
Rex sum. Nil ultra quæro plebeius. Et æquam
Rem imperito: ac, si cui videor non iustus, inulto
Dicere, quod sentit, permitto. Maxime regum,
Dî tibi dent capta classem deducere Troia.

Aldus 1509.1519.edit.Argent.1514.Basill.1527.1531.Frib. 1531.Dion.ab Harsio Lugd.1538.;inde alii multi. 183 *latus*. 183 *et aeneus ut stes* Bentl.,sed non probat;sequuntur Cun. Sanad. Phil. Wakef. *Aut* disiunctiva facit ad sensum; non *et* coniunctiva. * *Et ut aeneus astes* V.A.

185 *ingenium* An. A., edit.Ven. 1495. * *ingenio* Vr. G. *ingenium* . . . *leonum* Vr.B.a 1.m. 187 *Atride*.Vid.Bentl., qui *Atrida* defendit. 187 *vetas? cur?* aliqui mss. nostri,et edit.Flor.1482. 188 * *non ultra* Vr.G. 188 *Quare* Canter. Nov. lect. lib. 4. c. 12. Bentl. ex ms. et argutiis. Pugnaret cum v. 190. 189 * *aut si* Vr. G. I. *At si* V. K. ms. unus apud Cruq., duo apud Val.; Ita Baxt. Oberl.Combe, Wakef. Refutat Bentl. 190 *quod sentit* V. B. D. E. I. M. N. Vr. B. C. E. F. I. K.Vp. F. Ch. A. B. An. A. B. Va.C. Ba.A., alii mss. apud Pulm. Bentl., edit. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1495. 1514. Flor. 1482.; restituit Bentleius, et probat; inde Baxt. Cun. San. Val.Oberl. Combe, Wakef. * *quid sentit* V.A. Vr. H. Vp. D. *qua sentit* edit. Princ. Med. 1476. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531.Frib.1536.Dion.ab Hars.1538. Lamb.Mur.; inde vulgata usque ad Bentl. 191 *deducere* Vr. F. Ch. B. a 2. m., Porph.ms.et editus,edit.Flor.1482.Venn. 1483.1486.1490. 1492. 1495.1514.1552.1573.Aldus 1501.1509.1519.Argent. 1514.Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio 1538. Gryph. 1566. Mur. Chab. Desprez, Dan. Heins. * *classem capta deducere* V.K. a 1.m., a 2. *reducere*. *Reducere* Lamb. ex aliis mss.; vel *redducere*, alii editores multi usque ad Bentl., qui primam restituit. Recte; quia hæc in

Ergo, consulere, et mox respondere licebit?
Consule. Cur Aiax, heros ab Achille secundus,
Putescit; toties servatis clarus Achivis?
Gaudeat ut populus Priami, Priamusque inhumato;
Per quem tot iuvenes patrio caruere sepulcro?
Mille ovium insanus morti dedit; inclytum Ulyssem,
Et Menelaum una mecum se occidere clamans.
Tu, quum pro vitula statuis dulcem Aulide gnatam
Ante aras; spargisque mola caput, improbe, salsa;
Rectum animi servas? Quorsum? Insanus quid enim
Fecit, quum stravit ferro pecus? Abstinuit vim
Uxore, et gnato: mala multa precatus Atridis;
Non ille aut Teucrum, aut ipsum violavit Ulyssem.

Asia dicebantur, ubi in agro Troiano insepultus iacuit Aiax: *deduci* igitur inde debuit classis, ut postea ad Græciam appelleret. Stertinius Agamemnoni auguratur, ut voti compos fiat. Bene igitur *deducere*. Ita etiam ante bellum eidem prædixit Chalcas, apud Apuleium De Deo Socr. pag. 158. t. edit. Aldi 1521.: *Enimvero in Aulide desidentibus obsessis, ac retro ventis abnuentibus, difficultas belli, et facultas itineris, et tranquillitas maris, et clementia ventorum per fibrarum notas, et alitum vias, et serpentium escas explorata sunt. Tacent nempe muta duo illa sapientiæ Græciæ summa cacumina, Ithacensis, et Pylius. Chalcas autem longe præstabilis ariolus simul alites, et altaria, et arborem contemplatus est actutum sua divinatione; et tempestates flexit, et classem deduxit, et decennium prædixit*. 194 *Putescit* V. A.B.D.Vr.C.E.F.G.H.I.K.Vp. D. Ch.A. B. a 1. m. An. A. a 2. m. Ba. A. a 1. m. B. Va.C. alii mss. apud Pulm., Cruquii omnes, alii apud Torr. Bentl.; defendunt Cruq. Torr.; sequuntur Baxt. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Optime. Putrescunt et quæ malum odorem non emittunt; et quæ sub terra; at hic Aiax *putescere* dicitur, quia *inhumatus*: quod horrorem, et commiserationem excitabat. Al. *Putrescit*, quod male defendunt Lamb. et Bentl.; sequuntur Cun. San. Batt. Val.; et est vulgatior cum priscis etiam editionibus. Eadem varietas infra sat. 4. 66. 199 * *natam* V. A. Vr. H. Vid. supra ad v. 191. 201 * *Quorsum insanis?* V. D. Vr. G. 203 *Atridi* V. N. a 2. m.

Verum ego, ut hærentes adverso littore naves
Eriperem; prudens placavi sanguine Divos.
Nempe tuo, furiose. Meo; sed non furiosus.
Qui species alias veri, scelerisque, tumultu
Permixtas, capiet; commotus habebitur; atque
Stultitiane erret, nihilum distabit, an ira.
Aiax, quum immeritos occidit, desipit, agnos:
Quum prudens scelus ob titulos admittis inanes,
Stas animo? et purum est vitio, tibi quum tumidum est
(cor?
Si quis lectica nitidam gestare amet agnam;
Huic vestem, ut gnatæ, paret; ancillas paret, aurum;
Rufam, aut Pusillam appellet; fortique marito

208 *alias veris*. 211 *Aiax cum immeritos* V. B. D. E. K. N. Vr. G. I. Ch. B. An. B.. alii mss. apud Pulm.; alios laudat Lamb.; restituit Bentl., sequuntur Baxt. Cun. San. Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef. *Aiax immeritos tum occidit* V. A. G. Vr. E. F. H. Vp. F., edit. Venn. 1479. 1486. 1514. Aldus 1501. Arg. 1514. Frib. 1536. * *Aiax dum immeritos* An. A. *immeritos dum* Vr. K. Ch. A. An. A., edit. Princ. Med. 1476., Iunta 1503.; inde aliæ multæ; et est vulgata.
212 *Tu-cum admittis* Bentl. ex ingenio: *committis* V. N. An. A., alii mss. apud Bentl., Porph. 213 *tumidum cor* V. N. Vr. G. I. K. Va. A. a 1. m., edit. Venn. 1479. 1483. 1486. 1490. Flor. 1482. 215 *ancillam*. 216 *aut Posillam* Bentl. meris argutiis, inde Cuning. Wakef. *et Rufillam* Despauter. Art. versif. lib. 3. Baxt. Oberl. Combe. *Pupam, aut Pupillam*, ex quibusdam Lambini mss. San. Val.; alii aliter: sed omnes desipiunt qui in hisce vocibus nomina propria puellarum divinant. Cognomina hominibus, feminis, et bestiis imposita novimus per lasciviam, et iocos, aut blanditiis, quæ aliquando in vera cognomina adoptata sunt; sed cum bestiis, vel cum pueris blandiendo, eos nominibus appellamus etiamnum fictis, vel ab aliqua re deductis, quæ postea tralatitia evaserunt; ut infra v. 259. Certe mss. omnes nostri habent ut in textu; paucis exceptis, in quibus *Ruffam*, et *Pussillam*. Plautus in Asin. III. 3. 76. et 103. et seq.: *Dic igitur me anaticulam, columbam, vel catellum, hirundinem, monedulam, passerculum, putillum*.

Destinet uxorem : interdicto huic omne adimat ius
Prætor, et ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid? si quis gnatam pro muta devovet agna,
Integer est animi? ne dixeris. Ergo ubi prava
Stultitia, hic summa est insania : qui sceleratus,
Et furiosus erit: quem cepit vitrea fama;
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.
Nunc age; luxuriam, et Nomentanum arripe mecum:
Vincet enim stultos ratio insanire nepotes.
Hic simul accepit patrimonî mille talenta,
Edicit, piscator uti, pomarius, anceps,
Unguentarius, ac Tusci turba impia vici,
Cum scurris fartor, cum Velabro omne macellum,
Mane domum veniant. Qui quum venere frequentes,
Verba facit leno. Quidquid mihi, quidquid et horum
Cuique domi est, id crede tuum; et vel nunc pete, vel
Accipe, quid contra iuvenis responderit æquus. (cras.
In nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum

219 * *quod si* V.A.C. a 2. m. 219 *si qui* Bentl.Cun. 219 * *natam* V. A. Vr.H. 220 *ubi parva*. 221 * *est hic summa insania* V. A. 221 * *quis sceleratus* Vr. C. Va. A. 224 *cepit quem* Cun. 225 *Vincit* Vr. E., edit. Venn. 1479. 1483. 1486. 1490. 1514. Aldus 1501. Lamb. Muret., alii. 230 *Qui cum* V. E. K.; ita Bentl. ex ingenio; inde Wakef.:nunc liceat ex mss. *quid enim* Vp. F., alii duo mss.apud Torr., inde Cun.San.* *quid tunc* Vr. I. * *quid tu* V.I.N. Recte Bentl.: quorsum enim incidere, et interturbare orationem, quasi res inexspectata sequeretur, velut I. sat. I. 7.; sive legas *quid enim*? sive cum vulgata *quid tum*? Neque hæc sive Damasippo, sive Horatio convenire possunt : neque mirum, si turba illa nebulonum *venere* frequentes ad lucrum.

231 * *quidquid eorum* V. N. 234 * *contra hoc* V. K. Vr. A. B. Ch. A. *contra hic* Va. A. *contra hac* V. A. B. E. G. M. N. Vr. G. H. I. K. Vp. D. F. Ch. B. An. A. B. Ba. A. Va. C., alii mss. apud Pulm. Torr. Val. Combe. Sed omnia redundant ex glossemate. 234 *Tu nive* Bentl., ineptiis; inde Cuningamius, Sanad. Wakef. 234 *duras*

Cenem ego: tu pisces hiberno ex æquore vellis:
Segnis ego, indignus qui tantum possideam: aufer:
Sume tibi decies: tibi tantumdem; tibi triplex,
Unde uxor media currit de nocte vocata.

ocreatus Marklandus ad Stat. Silv. V. 1. pag. 248. Audacter, et inscite more suo. Vid. I. epist. 6. 58.

235 *verris* Lamb. ex paucis mss.; quamvis *vellis* fateatur vulgatum: item defendit Bentl.; quos sequuti sunt multi, præsertim recentiores, Torr. Desprez, Talbot, Dac.Cun.San.Phil.Gesn.Batt.Val.Wakef. Sed *vellis*, præter mss. nostros V.B.E. Vr.E.a 1.m.H.Vp.F.a 1.m.Ch. B.An.C.a 1.m. Ba.A.Va. A., et aliorum multos, et editiones ante Lambinum, etiam Acron; licet alios *verris* habere dicat: et, ex recentioribus, Muret. D.Heins. Baxt. Oberl. Combe. Recte; quod magis hiberno mari id conveniat, ut notavit Torr. Id advertendum erat Bentleio, qui exemplis nititur communibus; et Gesnero, qui inconsiderate proprium verbum asserit *verrere*; quia inde *verriculum*, et *everriculum*. Tranquillo mari *verrere*, hoc est trahendo, contrahendo retia funditus, et undequaque quoscumque pisces corripere, comprehendere liceat; ut apud Manil. IV. 285.: *Et placidum inductis everrere retibus æquor*: alio sensu Ovid. XIII. Met. 961.: *Cæsariemque meam, quam longa per æquora verro*. Sic, ut in venatione ferarum, et volucrum æquo tempore. Sil. Ital.XIV. 262.: *Seu silvis sectere feras, seu retibus æquor Verrere, seu cælo libeat traxisse volucrem*. Sive, ut Stat. V. Theb. 309.: *Non arva viri, non æquora verrunt*; et de ventis Virg. I. Æ. 58. seq.: *Maria, ac terras, cælumque profundum Quippe ferant rapidi secum, verrantque per auras*. Late, et quaquaversus. Quo sensu verbum *verrere* ipse Horatius usurpavit I. od. 1. 10. At hoc impossibile est *hiberno tempore*, mari tempestatibus agitato; quam difficultatem innuere voluit Horatius, ut notat Acron; quemadmodum de venatore, qui ocreatus dormit in nive Lucana, ut aprum venetur, hic, et dicta od. 1. 25. Tunc *vellis* proprie dictum; quia piscator tractim hac, illac; vel alio etiam, quam retibus, modo, evellit, extrahit magno labore, ac periculo electos pisces, quibus helluones cenent; de qua significatione vide I. sat. 3. 133. II. epist. 1. 46. 238 *currat* Vr. E., Aldus

Filius Æsopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet ut decies solidum exsorberet, acetó
Diluit insignem baccam: quî sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen, iaceretve cloacam?
Quincti progenies Arrî, par nobile fratrum;
Nequitia, et nugis, pravorum et amore gemellum;
Luscinias soliti impenso prandere coemptas,
Quorsum abeant? sanin' creta, an carbone notandi?

1509. 1519. edit. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Venn. 1552. 1573. Gryph. 1566. Lamb. Torr. D. Heins. Desprez, Bond, Dac. Phil., aliique non pauci; sed recte *currit* cum ceteris mss. nostris, et omnibus Cruquii, et Torr. summo consensu, ut ipsi asserunt; aliis apud Pulm. Talb. Val.; inde Bentl. Baxt. Cun. Val. Oberl. Combe, Wakef.; nempe, uxor, quæ solita est *currere*; mœcha; non quæ tunc pacta esset: quod repugnaret æquitati iuvenis, qui imo prohibet. *Decurrit nocte* Vr. I., duo mss. apud Torr. 238 * *nocte citata* Ba. A. a 2. m., Porphyrio.

239 *Metella.* Cæciliæ Metellæ Metelli filiæ, ait Acron, de qua supra ad sat. 1. 48. 240 *exorberet* V.G.Vr.B.G. Ch. A. a 1. m., alii mss. apud Pulm. Val. Oberl., edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1496. 1514. Flor. 1482. Aldus 1501. Iunta 1503., et inde vulgata usque ad Bentl., qui prætulit *absorberet* ex aliis mss.; sequuntur Cun. San. Wakef. Sed nimis genericum *absorbere*, quod est late *consumere*. *Exsorbere*, proprius *ebibere* liquefactum unionem; ut constat ex Plin. H. N. IX. 35. Macrob. Sat. II. 13., ubi etiam legere mallem *exsorbuit*. Cicero II. ad Att. 71.: *Gustaras civilem sanguinem, vel potius exsorbueras*. II. Tuscul. c. 8. n. 20.: *Iam decolorem sanguinem omnem exsorbuit*. I. de Orat. c. 52. n. 225.: *Ne iniquo iudicio exsorbeatur sanguis tuus*. Ovid. VI. Fast. 145. de strigibus: *Pectoraque exsorbent avidis infantia linguis*. Plin. H. N. XXVIII. 2.: *Ut quisque ova exsorbuerit*. Alii passim. *Obsorberet* Ba. B., alii mss. apud Pulm. Bentl. Vid. infra 8. 24. 241 * *qui insanior* V. N. 242 * *in fluvium rapidum* Va. A. 244 *Nequitie et nugis* Cun. ex aure sua, et San. 246 *sani creta, sani an creta, sani ut creta; sanine creta* Vr. K.,

Ædificare casas, plostello adiungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum; amentia verset.
Si puerilius his ratio esse evincet amare;
Nec quidquam differre, utrumne in pulvere, trimus
Quale prius, ludas opus; an meretricis amore
Sollicitus plores: quæro, faciasne, quod olim
Mutatus Polemon? ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia; potus ut ille

alius ms. apud Pulm., et ita Bad. Ascens.; * *sanii creta* V. A. Vp. A. *samii* mss. duo apud. Bentl. Vulgata, *abeant sani? creta*. *Abeant? sanin' creta* Bentl. ex coniectura: et *notati*, pro *notandi*; quod habent mss. ab ipso adducti, et plures ex nostris. Ex *sanine*, probo cum Bentl. et Cun. *sanin'*; et cum interrogatione cum San. Phil. et Val. Sed *notati* dandum Bentl. et Cun.; nam male ita primus exponit: *Non enim* abeunt *ablegati ad insanos*, notandi *carbone*; *sed iam tum* notati *illuc deportantur*. Alio sensu *abeant* accipiendum est: nempe, qua via; dextrorsum, an sinistrorsum, ex v. 50.; ut ex alterutra notentur. Baxterus præfert *sani ut creta*; et cum eo Oberl. Combe, Wakef. 249 *delectat*. 249 * *versat* V. B. D. M. N. *vexet* V. A. Vp. F. a 2. m.; alii mss. apud Lamb. 250* *Sed puerilius* V.G.Vr.G.Al. *Sic puerilius*.

253 * *faciesne* Va.C. 254 *Palemon* plures mss. Sed bene *Polemon*, Gr. Πολέμων. De eo plenius Val. Maxim. VI. 9. ext. 1. Diog. Laert. IV. 16. *Polemo* Cuning. San. Phil.

255 *cubital* Porph. ms. Cb., Lamb.: recte, etsi contra mss. omnes, et priscas editiones; per apocopen, ut *toral*; de quo vide I. epist. 5. 22.: quia *cubitale* non patitur carminis lex: nam prima nominis *focalia* syllaba producitur; cum a *faucibus* sint appellata. Nec a *foco* dici potest *focale*, ut *focillo*, et *refocillo*, cum Cruquio, qui opinatur, *focale* etiam accipi posse pro ferro ad crispandos crines apparato; aut ligneis, vimineisque orbiculis, qui igni, atque flammæ opponi solent contra ardorem. Nam certum est, *focale* ad vestem pertinere; et a faucibus derivari; ut a *collo collare*; Ital. *corvatta*: et patet ex Sen. NN. QQ. IV. 13.: *Vides, inquam, quosdam graciles, et palliolo, focalique circumdatos, pallentes, et ægros*. Quinctil. I. O. XI. 3.: *Palliolum, si-*

Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
Postquam est impransi correptus voce magistri?
Porrigis irato puero quum poma, recusat.
Sume, citelle; negat: si non des, optat: amator
Exclusus quî distat, agit ubi secum, eat, an non
Quo rediturus erat non arcessitus; et hæret
Invisis foribus? Ne nunc, quum me vocat ultro,

cut fascias, quibus crura vestiuntur, et focalia, et aurium ligamenta sola excusare potest valetudo. Sed hac amictus observatio, dum incipimus . . . Lavam a faucibus, ac summo pectore adducere licet. Martial. XIV. ep. 142. 2.: *Hoc focale tuas asserat auriculas*. 257 *correctus* V. A. Ch. B. a 2. m., alii mss. apud Lamb., qui ita dederat in prima editione. Vid. I. ep. 15. 37. 258 * *recuset* Vr. K. a 2. m. Ba. B. 259 *sume citelle* V. B. a 1. m. N. Vp. A. Ch. A. a 2. m. B. a 2. m. Ba. A., edit. Venn. 1486. 1490. 1492. 1495. 1498. 1514. Flor. 1482. Bad. Ascens. * *cirelle* V. I. *catille* Vp. F. *Batelle* Iunta 1503. Unus vidit Ascensius, etiamnum Italos hac voce blandiri pueris; et est vulgo Romæ, *buon zitello*; cuius etymon non bene asseruere Ferrarius, et Menagius Orig. della Ling. Ital. v. Citto. Alio sensu de mulierculis S. Hieron. ad Eustoch. epist. 22. n. 29. op. t. I. col. 112.: *Istiusmodi hortari solent, et dicere: Mi catella, rebus tuis utere, et vive dum vivis: et num quid filiis tuis servas?* quem locum huc adducunt Torr. et Bentl.

259 * *neget* Vr. G. 260 * *quid distat* Vr. I. 260 *ait ubi secum* V. B. An. A. Va. C., Aldus 1501. 1509. 1519.

261 *non accersitus* V. D. K. M. N. Vr. B. I. K. Vp. A. D. F. Ch. A. B. An. A. Ba. A. B. Va. A. B. C., alii mss. apud Pulm., edit. Princ. Bad. Ascens. edit. Frib. 1536. Alii mss. nostri, et aliorum solita varietate, et editores, præsertim post Lambinum, habent *arcessitus*. Vid. I. ep. 5. 6. Locus, de quo in textu, desumptus est ex Terent. in Eun. I. princ., ubi Phædria: *Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem, Quum arcessor ultro? An potius ita me comparem, Non perpeti meretricum contumelias? Exclusit; revocat: redeam? Non, si me obsecret*. Imitatus est quoque Persius V. 112.: *Nunc ferus, et violens: at si vocet, haud mora, dicas. Quidnam igitur faciam? ne nunc quum arcessor, et ultro Supplicat, accedam?* 262 * *ne*

Accedam? an potius mediter finire dolores?
Exclusit; revocat: redeam? Non, si obsecret. Ecce
Servus, non paullo sapientior: o here, quæ res
Nec modum habet, neque consilium; ratione, modoque
Tractari non vult. In amore hæc sunt mala; bellum,
Pax rursum: hæc si quis tempestatis prope ritu
Mobilia, et cæca fluitantia sorte, laboret
Reddere certa sibi; nihilo plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione, modoque.
Quid? quum, Picenis excerpens semina pomis,
Gaudes, si cameram percusti forte; penes te es?
Quid? quum balba feris annoso verba palato,
Ædificante casas quî sanior? Adde cruorem
Stultitiæ, atque ignem gladio scrutare. Modo, inquam,
Hellade percussa Marius, quum præcipitat se,
Cerritus fuit? an commotæ crimine mentis
Absolves hominem; et sceleris damnabis eumdem,
Ex more imponens cognata vocabula rebus?
Libertinus erat, qui circum compita siccus

nunc V. A. Vr. E., alii mss. apud Bentleium; et ipse Bentleius, qui probat; Baxt.Cun.San.Val. Oberl.Combe, Wakef. *ne cum* Aldus 1501. Iunta 1503. * *nec non cum* Va.A. *me cum* Vr. I. Al. *nec nunc*. 263 * *ac potius* Vr.H. *et potius* V.D.M. *aut potius* Vr.K. 263 *labores*. Vide ad epod.17. 64. 265 *o here*. Idem Terent.l.c.12.seqq.: *Here, quæ res in se neque consilium, neque modum Habet ullum, eam consilio regere non potes*; et quæ sequuntur.

268 *si qui* Cun. 270 *nihilo magis*. 272 * *qui cum* Vr. H.a 1,m. 272 *Picenis*. Vide infra 4.70. 273 * *cameram*. Refert Charis. lib. 1. p.55. edit. 1551., Verrium Flaccum *camaram* scribere, non *cameram* per *e*: sed Lucretium scripsisse *cameram*; ideoque scribi posse promiscue. Apud Vitruvium VII. 3. *camera* legitur: apud Petron. c. 30. 40. 73. *camara*; ubi vide quæ adnotant Schefferus, N. Heinsius, Burmann.; etiam pro aliis scriptoribus, apud quos hoc verbum occurrit. Apud Reines. cl. 1. n. 105. in marmore: CONCAMARATIO. In mss. et editis Horatii nulla varietas. 279 * *absolvens* Vp. A.

Lautis mane senex manibus currebat; et, unum,
(Quid tam magnum? addens) unum me surpite morti!
Dis etenim facile est, orabat: sanus utrisque
Auribus, atque oculis; mentem nisi litigiosus
Exciperet dominus, quum venderet. Hoc quoque vulgus
Chrysippus ponit fecunda in gente Menenî.
Iupiter, ingentes qui das, adimisque dolores!
(Mater ait pueri menses iam quinque cubantis,)
Frigida si puerum quartana reliquerit; illo
Mane die, quo tu indicis ieiunia, nudus
In Tiberi stabit. Casus, medicusve levarit
Ægrum ex præcipiti; mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimque reducet.
Quone malo mentem concussa? timore Deorum.
Hæc mihi Stertinius, sapientum octavus, amico
Arma dedit; posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audiet; atque
Respicere ignoto discet pendentia tergo.
Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris;
Qua me stultitia (quoniam non est genus unum)

282 * *lotis* V.N.a 2.m. 283 *Quid tam magnum?* V.A.E. Vr.A.a 2.m.B.a 2.m.E. a 1.m.F. a 1.m. Vp.D.Ch.A. a 1.m. B.a 1.m.Ba.B.a 1.m., alii mss.apud Pulm.Cruq.Torr.Talb. Bentl., qui probant;Cun.San.Phil.Batt.Sandby,Wak.: laudat Torr. ex suis, sed non adoptat. *Quoddam magnum* Dion. ab Harsio 1538. Mur. Vulgata (*Quiddam magnum addens*), quam non bene defendit Gesnerus. 285 * *litigiosi* Vr. G. 286 * *vulgi* Ch. A. *vulgo* Vp. F. a 1. m.
287 *Chrysippi*. 288 *qui dasque adimisque labores* Cun. *dasque, adimisque dolores* San. *minuisque* Zar. 291 *Magne die* aliqui mss.; quod esset, *magne Iupiter*. Sed bene *mane die*. Plin.V.II.epist.21.: *Forte accidit, ut eo die mane in advocationem subitam rogarer*. 291 * *quando indicis* Vr.G.Va.A.
292 *medicusque*. 292 * *levarat* Vr.A. 294 *febremque*.
294 * *reducit* Ch.A. 299 * *pendentia collo* Vr.H. a 1.m.
301 *Quam me stultitiam* Cruquius unius ms.auctoritate, et Lamb.coniectura fretus; sequitur Bentl., hellenismi servandi studio, Cun.San.Wak. Male: nam, *qua stultitia* est

Insanire putas? ego nam videor mihi sanus.
Quid? caput abscissum manibus quum portat Agave
Gnati infelicis, sibi tum furiosa videtur?
Stultum me fateor, (liceat concedere veris)
Atque etiam insanum: tantum hoc edissere, quo me
Ægrotare putes animi vitio. Accipe: primum
Ædificas; hoc est, longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis; et idem
Corpore maiorem rides Turbonis in armis
Spiritum, et incessum: quî ridiculus minus illo?
An quodcumque facit Mæcenas, te quoque verum est,

ablativus causæ; ut apud Plinium H.N. X. 37.: *Harum* (columbarum) *amore insaniunt multi*; alio sensu a v. 63. supra, et l. epist. 1. 101., et Seneca de Vita beata, c. 12.: *Plerisque contingit, hilarem insaniam insanire*.

303 *caput abscisum* V. A. B. D. G. M. Vr. A. B. E. G. H. I. K. Vp. F. Ch.A. An. A. Va. A. C. Ba. A. B., alii mss. apud Pulm.Bentl.Oberl., edit.Venn.1495.1514. Sed tanta codicum multitudine despecta; aliorum, et editorum vulgatum *abscissum* retinendum est; nec pro levi habenda utriusque verbi differentia, ut putat Bentleius, in hoc loco; nam Agave non ferro caput filiò amputavit; quod esset *abscisum*, ab *abs*, et *cædo*; sed manibus discerpsit, dilaniavit: *abscissum*, a *scindo*, et *ab*. Testis Theocr.Idyll. XX.26. seqq. Plaut. in Merc.II. 4. 1.: *Pentheum diripuisse aiunt Bacchas*. Ovid. III. Met. 732.: *Sunt membra viri manibus direpta cruentis*; aliique omnes Græci, et Latini. Vid. epod. 16. 35. 303 *manibus* Vr. E. a 2. m. Ch. B. a 2. m. Va. B. a 2. m., et antiqua manus ex ms. in ora exemplaris Aldini 1519. in Bibliotheca Angelica; alius ms. apud Pulm., alius apud Cruq., edit. Medioll. 1470. 1474. Zarot.; revocavit in textum Bentleius, et probat ex Eurip. in Bacch. 967. 1137. 1275. Sen. in Theb. 363. seqq.: *Felix Agave facinus horrendum manu, Qua fecerat, gestavit; et spolium tulit Cruenta nati Mænas in partes dati*. Ovid. l. c. 725. seqq.: *Visis ululavit Agave, Collaque iactavit, movitque per aera crinem; Avulsumque caput digitis complexa cruentis, Clamat, Io!* &c. Al. *demens*. 303 * *portet* Vp.E. 304 * *sibi tunc* V. B. K. Vr. G. I. Vp. E. Ch. A. Va. C. Ba. A.

Tanto dissimilem, et tanto certare minorem ?
Absentis ranæ pullis vituli pede pressis,
Unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
Bellua cognatos eliserit: illa rogare,
Quantane ? num tandem, se inflans, sic magna fuisset ?

313 *Tantum dissimilem* Bentl. ex duobus mss. Cruquii: addere poterat editionem Venetam Gryphii 1552.; sed non probat. *Tanto* hic Latinum est, et unice ad rem; quod ipse negat: nam comparativi loco est post *dissimilem*; et cum subsequenti iungitur. *Tantum*, accipi posset hic pro *solum*, *tantummodo*, *dumtaxat*: quod notum satis. Bentleium sequuntur pedibus Cun. San. Phil. Wakef. * *Dissimilem tanto* An. A. 315 * *uti ingens* V. K.

317 *num tandem*, *se inflans*, *sic magna fuisset* ? Primus in hæc verba insurrexit Cruq., ex suis mss. emendans: *num tantum*, *sufflans se*, *magna fuisset* ? Hanc emendationem deinde verbis multis propugnavit Bentleius; sequuti sunt Baxt. Cun. Phil. Oberl. Combe, Wakef. Audacius adhuc ex ingenio San. dedit, *magna fuit* ? *Tum*; eumque laudat, et sequitur Val. At hi non emendant; sed pervertunt auctoris sensum, et verba inscite, nec Latine. Ubinam scriptorum *tantum* pro *tam* in compositione: *tantum magna* ? ubi in hoc contextu *sufflare se*, pro *se inflare* ? Ex mss. nostris unus Vr.B. habet *tantum*. Ceteri *tandem*; ut etiam Porphyrio, ante omnes mss., quod ipse pro *tam* positum asserit. Rectius dices cum Tursellino, hoc adverbium vim habere instandi vehementius. Cic. I. de Leg. c. 1. n. 5.: *Quorsum tandem, aut cur ista quaeris* ? III. Tusc. c. 4. n. 8.: *Quonam tandem modo* ? Pro Flacco c. 10. n. 24.: *Utrum hic tandem disceptationem, et cognitionem veritatis; an innocentia labem aliquam, aut ruinam fore putatis* ? I. de Nat. Deor. c. 38. n. 105.: *Hoc, per ipsos Deos, de quibus loquimur, quale tandem est* ? Pro Rab. Post. c. 4. n. 38.: *Quod genus tandem est istud ostentationis, et gloria* ? Ac si diceret rana mater: *Finalmente, alla fin fine, quanto mai sarà grande questa bestia* ? *Ebbene* ? *sarà mai così grande* ? Phædrus in hac eadem fabula I. 24. 4. dixit: *Rana Rugosam inflavit pellem*. Et vv. 9. 10.: *Novissime indignata, dum vult validius inflare sese*. Quidni Horatius *se inflans*; quum paullo post repetat, *se inflaret* ? Illud *se inflans*, quod in nullo codice reperit Bentl.; videre poterat in uno

Maior dimidio. Num tanto? Quum magis, atque
Se magis inflaret; non, si te ruperis, inquit,
Par eris. Hæc a te non multum abludit imago.
Adde poemata nunc; hoc est, oleum adde camino:
Quæ si quis sanus facit; et sanus facies tu?
Non dico horrendam rabiem. Iam desine. Cultum
Maiorem censu. Teneas, Damasippe, tuis te.
Mille puellarum, puerorum mille furores.
O maior, tandem parcas, insane, minori.

apud Pulm., in alio apud Talbot; alios supponunt Lamb. et Torr.; ita in Vr. K. Ch.B. Ba. A., in uno a 2. m. apud Oberl. Denique, dici *sic* pro *tam*, nemo ignorat. Prudenter saltem asserit Torr., huius versus lectionem se non habere, quam receptæ anteponat. 318 *Maior pernimio* coniicit Bentleius in nota: inde: *Num tantum*? ex ms. Cruq. *Maior. dein*: *Num tantum*? Cuning. et Sanad.

322 *facit, et sanus facies tu*? Vr. B. Vp. D. F. Ch. A. An. A. Va. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. *facit, et sanus facias tu* Va. A., quod placet Torrent. in nota ex duobus suis. *facias tu* Ba. A. a 1. m. In aliis mira varietas; sed, *sanus facies tu* etiam V. D. M. N. Vr. A., alius ms. apud Cruq. Vulgatum: *fecit, sanus facis et tu*? etiam inde a primis editionibus. 323 *Non dicam* V. N. Vr. H. Vp. A. Va. B., alius ms. apud Pulm., ed. Princ. Ven. 1481. 1483. 1486. 1490. 1495. Flor. 1482.

324 *Teneas tuis te*. Nempe *tuis vitiis*: cura te ipsum; ut patet ex v. ult.; et bene Porphyrio, Bond, alii: non ut Bad. Ascensius: *inter tuos, et tui similes*; vel *cura res tuas*, ut Dac. San. Batt. *Tenere se suis* Latine genericum est; et supplendum ex contextu, vel ex eo intelligendum. Sic apud Cic. III. de Fin. 1.: *Quare illam quidem dimittamus, et suis se finibus tenere iubeamus*. At apud Petron. c. 64.: *Osculatique mensam, rogamus nocturnas* (sagas, seu veneficas), *ut suis se teneant, dum redimus a cena*; subintelligas *sociis*; id est, *insimul exspectent*: non *finibus*, vel *sedibus*, ut Burm. contendit.

SATYRA IV.

Catii Epicurei philosophi fatuitatem irridet, qui summam hominis felicitatem in arte culinaria poneret.

Unde, et quo Catius? Non est mihi tempus aventi,
Ponere signa novis præceptis; qualia vincunt
Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.
Peccatum fateor, quum te sic tempore lævo
Interpellarim: sed, des veniam bonus, oro.
Quod si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox;
Sive est naturæ hoc, sive artis; mirus utroque.
Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem;
Utpote res tenues, tenui sermone peractas.
Ede hominis nomen: simul et, Romanus, an hospes.
Ipsa memor præcepta canam; celabitur auctor.
Longa quibus facies ovis erit; illa memento,
Ut succi melioris, et ut magis alba rotundis,

2 *vincunt* V.F. Vr.A. a 1. m. C. a 1. m. E. a 2. m. F.K. Vp. D. F. Ch. A., alii mss. apud Lamb. Cruq. Talb., editiones priscæ fere omnes usque ad Lamb., qui ex aliquibus mss. prætulit *vincant*; inde iterum propugnavit Bentl., sequuntur Cun. San. Phil. Batt. Sandby, Wakef. Etiam ex nostris ita exhibent V. A. Vr. A. a 2. m. Ba. A. Va. C., alii apud Cruq. Talb. Alii vero ex nostris, et aliorum, *vincent*. Sed vulgatum *vincunt* retinendum est cum Cruquio, Talbot, Baxtero, aliisque innumeris; tum quia Epicurei arrogantiam melius exprimit, ut ait Cruquius, et Talbot; tum quia præcepta illa actu vincebant; non futura cum illorum philosophorum præceptis collatione: ac si Catius veram felicitatem in culina reperisset, ad quam nova hæc præcepta recens didicerat; exultans fere ut Archimedes de sua inventione, apud Vitruv. IX. 3. 6 * *Quin si* An. B. 7 * *munus* V. I. a 1. m. 10 *simul an*. 11 *Ipse memor*. * *Ipse canam præcepta memor* V. I. 13 *magis alma* Bentl. ex argutiis; ut sit, *bene alentia*, *bene nutrientia*; vel, ut

Ponere: namque marem cohibent callosa vitellum.
Caule suburbano, qui siccis crevit in agris,
Dulcior; irriguo nihil est elutius horto.
Si vespertinus subito te oppresserit hospes;
Ne gallina malum responset dura palato,
Doctus eris vivam musto mersare Falerno:

notat Gesn. ex Varr. de Re rust. II. 11. 3., *alibilia*: sequuntur Oberl. Wakef. Pelus adhuc Cun. *alta*, id est *nutrisa*; quam novitatem amplexati sunt Phil.Val.Oberl.; sed laudibus effert Sanad., et vertit *plus nourris*. Unde hoc? Ovane rotundiora inania sunt, aut macra? Quin imo ipse vulgatam lectionem *alba*, omnium mss., et editorum, ridiculam dicit. Qui ridicula, si Latine sapias, et ad illius ævi opinionem? *Ova magis alba* illis erant, quæ *magis abundant albumine*; seu *albiora* iuxta Acronem. Hæc, iuxta Catium, interprete etiam Plin. H. N. X. 74. *quæ oblonga sunt ova, gratioris saporis putat Horatius Flaccus. Feminam edunt, quæ rotundiora gignuntur; reliqua marem*. Ita opinabantur Romani etiam apud Columellam VIII. 5.; et ita hodiedum mulierculæ, quæ ideo rotundiora ova ab oblongis separant, ut pro lubitu vel feminas, vel mares obtineant; contra quam asserebat Aristoteles Hist. anim. VI. 2. Sed hanc distinctionem derident recentiores physici; et repetitis observationibus præsertim O'Reilly Annal. des arts et manuf. tom. 21. p.208. Paris. 1804. Albumine primum nutriuntur pulli, deinde luteo. Vid. Aristot. de Gen. anim. III. 1. Plin. X. 52. Nonnum de Re cib. II. 37.

15 *Cole*. 15 *siccis qui* Cun. 15 * *in arvis* Va. A.

17 *oppresserit*. Ita Cicero ad Attic.XIII.38.: *Equidem vereor maxime, ne in Tusculano opprimar: in turba hæc essent faciliora*. 19 *musto mersare Falerno* Bentleius ex coniectura; sed multo ante Castellanus: sequuntur Cun. Sanad.Phil.Val.Wakef.; illisque est accedendum, licet invitis omnibus mss.; facili etiam lapsu, in *misto*, vel *mixto*, pro *musto*. Nam *mixto Falerno* esset, vino Falerno aqua diluto; quod *miscere* significabat tum apud Latinos, tum apud Græcos, et Hebræos; ut multis probat Stuckius Antiq.convival. III. 11. p.530.: idque contra rei veritatem, et mentem auctoris. Vinum Falernum ævo Horatii omnium optimum habebatur, teste Varr. de

Hoc teneram faciet. Pratensibus optima fungis
Natura est: aliis male creditur. Ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quæ legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno,
Mendose: quoniam vacuis committere venis
Nil, nisi lene, decet: leni præcordia mulso
Prolueris melius. Si dura morabitur alvus;
Mitulus, et viles pellent obstantia conchæ;
Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
Lubrica nascentes implent conchylia Lunæ:
Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.
Murice Baiano melior Lucrina peloris:
Ostrea Circæis, Miseno oriuntur echini;
Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.
Nec sibi cenarum quivis temere adroget artem,

Re rust. I. 2. 6.: dictum *severum* I. od. 27. 9. 10., *ardens* II. od. 11. 19., *forte* hic v. 24. At in *musto* eiusdem vini suffocabatur gallina, quia et actuosius, et dulcissimum eiusdem carnes laxabat, et mollefaciebat; ut generaliter vini dulcis proprium est enervare, et emollire potantes; gravius, et inflans. Non ergo vinum dilui, enervari aqua debebat. Notum est ex Cat. de Re rust. c. 120. Colum. XII. 20. Plin. H. N. XIV. 19. Pollione c. 16., veteres mustum in totum annum conservasse. Etiamnum ad eumdem effectum coqui in os, et stomachum vivæ gallinæ per vim obtrudunt vel vinum generosum, vel spiritum vini; vel, ut efficacius, *rhum*. At illum suffocandi modum apud veteres male probat Bentleius ex Cicer. pro Mur. c. 29., qui de quocumque suffocandi modo loquitur, vel obtorto collo; ut legenti patet: *Nec minus delinquere eum, qui gallum gallinaceum, quum opus fuerit; quam eum, qui patrem suffocaverit.* Landinus edidit *mulso*, nullo auctore. 22 * *peragit* Ch. A. V2. C. 22 *nigris qui* Cun. more suo. 28 *Mitilus*, *Mytilus*, *Mutulus*, vel *Mugilis*. 28 *et dulces* Vr. H. a I. m. *Petulus et dulces* Sax. apud Combe. 30 * *complent* Vr. A. 33 *Circais*, Vid. epod. I. 30. 33 * *Messano* V. I. 34 *se iactat*. 35 * *Ne sibi* V. M.

Non prius exacta tenui ratione saporum.
Nec satis est cara pisces avertere mensa,

36 *Ni prius* V. I. Vr.H. a 1. m. Ch.A. a 2. m. Va. A., alii mss. apud Pulm. Val. Oberl. Combe. 36 * *Non prius exausta* Vr. G. 37 *avertere* V. A. a t. m. Vr. C. F. a 1. m. G. a 2. m. H. Ch. A. B. a t. m., alii mss. apud Lambinum, Pulm. Cruquium, Bentleium, Val. Sed *avertere* ceteri mss. nostri, et aliorum, Porphyrio, et editiones, fortasse omnes, ante Lamb., qui ex suis mss. dedit *avertere*; deinde approbavit Nic.Heins. ad Sil.Ital. III. 321., et pluribus Bentl.; sed alio sensu prorsus expiscato; ut sit *avertere pisces* de mensa convivatoris pro *reliquiis*; utpote quos nemo convivarum tangere velit, propterea quod aptum cuique condimentum desit. Lectionem approbant etiam Baxterus, San. Phil. Val. Batt. Oberl. Combe, Wakef., et Gesn., qui ait, illam sibi placere, quod sit, celeriter, et cupide emendo pisces de mensa cetarii. Sed iam notavimus supra ad sat. 4. 235., *verrere*, et *avertere* de omnibus, cuiusque et speciei, et pretii piscibus indistincte accipi: quod neque *cara mensa*; neque opulentiæ convivatoris nostri convenit; eo ipso intellectu, quo infra v.76.seq.; de piscibus nempe exquisitis, et sumptuosis; quos qui emunt, cum aliis obsonatoribus ut plurimum luctando, et pretium augendo, quodammodo per vim auferunt: ideoque *avertere* dici poterat eleganter. Hinc recte Porphyrio exponit: *avertere autem, abstrahere, auferre*. Virg. X. Æ. 78.: *Arva aliena iugo premere, et avertere prædas*. Sil.Ital. l.c.: *Invadere fluctu Audax naufragia, et prædas avertere ponto*. Ammian. Marcell. XIV. 11.: *Obtruncatis omnibus, merces opimas, velut viles, nullis repugnantibus, avertebant*; ubi videndus Lindenbrog., et Muret. ad Catull. Nupt. Pel. et Thet. v. 5. Eodem sensu usurpant Cæsar de B.C.III. 59.: *Prædam omnem domum avertebant*. Livius, alii; et pluribus docuit Gronov. Observ.IV.5., illud proprium esse de rebus illis, quas ex aliena in nostram potestatem, et ditionem, ut plurimum fraude, et malis artibus redigimus. De quodam mullo quattuor pondo, et ad selibram, Sen. epist. 95.: *Licitati sunt: vicit Octavius; et ingentem consecutus est gloriam, quum quinque millibus* HS. *emisset piscem, quem Cæsar vendiderat; ne Apicius quidem emerat*.

Ignarum quibus est ius aptius ; et quibus assis
Languidus in cubitum iam se conviva reponet .
Umber , et iligna nutritus glande , rotundas
Curvat aper lances carnem vitantis inertem :
Nam Laurens malus est , ulvis , et arundine pinguis .
Vinea submittit capreas non semper edules .
Fecundi leporis sapiens sectabitur armos .
Piscibus , atque avibus quæ natura , et foret ætas ,

38 * *Ignaro* V.D.Vr.F. a 2.m.An.B. 39 *se iam* Cun. 39 * *reponit* Vr. A. C. a 2. m. K. Ch. A. a 2. m. B.Va. A. · 41 *Curvat* V. A. N. Vr. A. E. F. G. H. I. K. Vp. C. Ch. A. a 2. m. B. Ba. A., alii mss. apud Lamb. Bentl.Val. Oberl., Acron , edit. Princ., et aliæ plurimæ veteres , et recentiores . Sed Muretus præsertim , Desprez , Bentleius , inde eius asseclæ Cun. Baxt. Sanad. Phil. Oberl. Combe , Wakef., ex aliis mss. legunt *curvet* . Verum in re , quæ erat notissima , vox præcipientis minime convenit ; ut neque in versu subsequenti . Etiam nunc vulgo notum , apros , et sues glande saginatos duriori , et solidiori carne esse ; quæ saliture , et omnibus salsamentis, et condituris aptior , et durabilior . Integros apponebant apros , quibus lances curvabantur , Iuven.I.140.: *Quanta est gula , quæ sibi totos Ponit apros* . Petron.c.40.: *Secutum est hos repositorium , in quo positus erat primæ magnitudinis aper* . Vid. infra sat.8.6. In picturis prope Lateranum detectis , de quibus diximus ad I. sat. 6.116., tab.II. fertur ad mensam lanx cum integro , ut videtur , porcello bimestri; de quo ad III.od.17.15. De apro Laurenti diximus ad epod.od.5.28. 43 * *submittat* Vp.C. 44 *Fecunda* Ch.A. a 1.m., ex 2. mss.Cruquius : mire placuit Bentl., qui multis argumentis contendit , lepus et feminino genere dici ; et hic quidem doctius , et probabilius , quia de femina agatur . Adoptarunt Baxt. Cun. Sanad. Batt. Val. Oberl. Combe, Wakef. Sed ante probandum erat , hic tantum de femina agi , et ipsam ad rem *fecundam* prædicari ; quum hoc potius sit epitheton generis utriusque , quod æque fecundum recte dicitur . Nam , ut sensum penitus introspiciamus ad veterum scriptorum naturalis historiæ peritorum mentem , lepus apud Latinos masculino genere enunciabatur præcipue , quia putabatur incerti sexus ; ac esse modo mas , modo femina ; et mares lepores ,

Ante meum nulli patuit quæsita palatum .
Sunt, quorum ingenium nova tantum crustula promit.
Nec quemquam satis in re una consumere curam :
Ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret;
Quali perfundat pisces securus olivo .
Massica si Cælo supponas vina sereno ;
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura ;
Et decedet odor nervis inimicus : at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem .
Surrentina vafer qui miscet fæce Falerna
Vina, columbino limum bene colligit ovo ;
Quatenus ima petit volvens aliena vitellus .
Tostis marcentem squillis recreabis, et Afra

vel potius androgynos, uno, eodemque tempore tum alios implere, tum ex sese parere : adeoque fecundos dici per excellentiam ; quia dum utero ferunt, superfoetant, et singulis mensibus generant vel duos, vel tres. Illorum scriptorum testimonia videas apud Conradum Gesnerum Hist. anim.lib.1. de quadrup.p.685.seqq.Tiguri 1551. Nulla sexus distinctione habita, etsi eadem ipsa antiquorum opinio apud multos obtineat, hodieque catillones in lepore sectantur femora, et lumbos, seu armos,ut bene exponit Acron ; in lumbos enim agunt calcaria, Virg.VI.Æ.882.,non in *humeros*; quos hic vulgo Interpretes pro *armis* intelligunt.Vid.I.sat.6.106. 46 * *patuit nulli* Ba.A. 46 * *palato* V.D.I.Vr.K., alius ms. apud Combe. 48 * *Nec quemquam* Ch.A.a 2.m., et ex ms. in ora edit.Ald.1519. in Bibliotheca Angelica.Optima lectio patet ex contextu. Al. *Nequaquam*. 48 *satis est re una* Cun.ex ingenio. 49 * *solum hac* Vr.A.K. 51 *supponas* V.A.D.G.K.N.Vr.E.I.K.Vp.F.Ch.A.An.A.Va.C.Ba.A.,alii mss.ap.Val.,edit.Mediol.1476.Venn.1478.1479.1481.1483. 1495. 1509. 1552. 1573. Ald.1501.1509.1519. Iunta 1503. Arg.1514. Basill.1527.1531.1580. Frib.1536.Dion.ab Harsio Lugd. 1538. R. Steph. 1544.; inde vulgata usque ad Bentl., qui *suppones* aliorum mss., et editionum aliquot veterum prætulit,nullo idoneo argumento : eum sequuntur Cun. San. Val. Wakef. *Massica subpones cœlo si vina sereno* Cun. invertit more suo. 57 *Quatinus ima petat* V.A. a 2.m.Vr.A.H.K. a 2.m., alius ms. apud Pulm.

Potorem cochlea; nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho: perna magis, ac magis hillis
Flagitat immorsus refici; quin omnia malit,
Quæcumque immundis fervent allata popinis.
Est operæ pretium, duplicis pernoscere iuris
Naturam: simplex e dulci constat olivo;
Quod pingui miscere mero, muriaque decebit;

59 * *innatet* Vr.I. 60 *illis*. 61 *immorsus* V.D.I.K.M. N. Vr. G. Vp. C., edit. Venn. 1479. 1483. Frib. 1536. R. Steph. 1544.: *inmorsus* reliqui nostri; sed aliqui divisim *in morsus*; quod in editis prævaluit, iam ab editione Principe fere in omnibus; exceptis ex recentioribus Cun. Sanad. Phil. Hinc disputatum, quid sit *in morsus*, vel *immorsus*. At primo notandum, *inmorsus* esse ab aliquorum scriptorum orthographia, qui *n* scribebant ante *m* in hac voce, ut in aliis immediate sequentibus *inmundis*, *inmane*: quod non advertentes vel ceteri amanuenses, vel etiam eruditi editores, inde duas voces statuerunt *in morsus*; hoc est, *in frusta*, sensu plane diverso, et insulso; quum *immorsus*, vel *inmorsus*, casu primo, sit *impransus*, vel *inpransus*, ut aliqui adnotatores exponunt in iisdem mss. nostris; vel *ieiunus*, qui *refici* flagitat, seu amat; ut multi etiamnum usu habent, qui comestionem a perna, vel allis salsamentis ordiuntur. *Immorsus* Bentleio est potius *stomachus vellicatus*, *excitatus*, *punctus*, *pervulsus*; quod et aliqui Scholiastæ notant. 61 *mavolt* Bentl. Cun. Val. Wakef., vetustatis studio. *Mavult* San. * *malet* Vr.H.a 1.m. 65 *At pingui* Ch. A. a 2. m. *At* iam dederat ex uno ms. Simeo Bosius; ex quo id iterum proposuit Bentl., inde Cun. San. Phil. Quamquam hic multa afferat Bentleius, ut vulgatum *quod* reiiciat; nihil mutandum puto. Recte enim se habet; et sensus est: duplex ius oleo præsertim constat: unum e simplici oleo dulci: *quod*, ut fiat alterum, miscetur mero pingui, id est, non tenui; et muria Byzantia; deinde spargitur croco. *Hoc*, hæc mixtura cocta, *ubi stetit*, postquam ebulliit, ubi frigescit, et ad consistentiam redacta est; tunc illi additur, *insuper*, aliud oleum Venafranum optimum, infra sat. 8. 40., tamquam conditura præcipua. *Pingui aliud* Val. ex ingenio, inscite: *aliud ius* non miscetur;

Non alia, quam qua Byzantia putuit orca.
Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis,
Corycioque croco sparsum stetit; insuper addes
Pressa Venafranæ quod bacca remisit olivæ.
Picenis cedunt pomis Tiburtia succo:
Nam facie præstant. Venucula convenit ollis:
Rectius Albanam fumo duraveris uvam.
Hanc ego cum malis; ego fæcem primus, et halec;
Primus et invenior piper album, cum sale nigro
Incretûm, puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium, dare millia terna macello;
Angustoque vagos pisces urgere catino.
Magna movet stomacho fastidia; seu puer unctis

sed ex mixtura obtinetur: quod et ipsi Bentleio erat advertendum. 65 *putuit* V. A. D. I. M. N. Vr. A. C. F. G. H. I. K. Vp. A. C. Ch. A. B. An. B. Va. C. Ba. A., alii mss. apud Pulm. Torr., edit. Princ. Aldus 1501. Cruq.; restituit Bentl., inde Cun.Baxt.San.Batt.Phil.Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef. *Putuit* etiam legit Nestor Dionysius in Lexico v. Orcus, et Puteo. *Orca* erat vas fictile, in quo salsamenta adservabantur: *Byzantia*, quia Byzantio advecta; et quæ muria odorata erat: Periphrasis, pro muria, quæ advehebatur Byzantio in orca; quia thunni, qui muria conservabantur, ibi optimi erant. Alii mss. nostri, et aliorum, et plurimæ editiones tum veteres, tum recentiores, habent *qua*, vel *qua putruit*; nempe *orca*, piscis, quæ *putruit*; seu *muria*, *qua putruit orca*. Quod, quam sit absurdum, patet vel prima fronte; quia pisces ea de causa sale, seu muria condiebantur, ne putrescerent. Quinctil. Instit. Orat. VIII. 2.: *Nec video, quare orator duratos muria pisces nitidius esse crediderit; quam ipsum id, quod vitabat.*
70 *Picenis.* Vide supra sat.3.272. 72 *Venacula,venecula, venuncula, vennuncula, vernucula.* Eadem varietas apud Plin.H.N.XIV.2.5. 72 * *Albinam* V.I. *induraveris* Vp.C.
73 *halec.*Vid.infra sat.8. 9. 74 *inveni*. 78 *movet* V.B.D. M.Vr.C.a 1.m. G.H.K. Ch.A. Va.A., alii mss. apud Torr. Bentl.,edit.Princ.; restituit Baxt., probat Bentl.; sequuntur Cun. San. Phil. Sandby, Val. Oberl. Combe, Wakef.:

Tractavit calicem manibus, dum frusta ligurrit:
Sive gravis veteri crateræ limus adhæsit.
Vilibus in scopis, in mappis, in scobe, quantus
Consistit sumptus? neglectis, flagitium ingens.
Ten' lapides varios lutulenta radere palma,
Et Tyrias dare circum illota toralia vestes;
Oblitum, quanto curam, sumptumque minorem
Hæc habeant; tanto reprehendi iustius illis,
Quæ nisi divitibus nequeant contingere mensis?
Docte Cati, per amicitiam, Divosque rogatus,
Ducere me auditum, perges quocumque, memento.
Nam, quamvis memori referas mihi pectore cuncta;
Non tamen interpres tantumdem iuveris: adde
Vultum, habitumque hominis; quem tu vidisse beatus
Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocris inest, fontes ut adire remotos;
Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ.

stylo Horatiano, absolute, et impersonaliter positum; tum ex sequentibus disiunctivis, quæ singularem numerum postulant. Al. *movent*. 79 *dum frusta* V. A. I. Vr. H. Ba. A., alii mss. apud Lamb. Cruq. Talb. Combe. Vid. I. sat. 3. 81.: *semesos pisces*. Sen. de Brev. vitæ, c. 12.: *Quanta arte scindantur aves in frusta non enormia*. Epist. 47.: *Alius pretiosas aves scindit; pectus, et clunes, certis ductibus circumferens eruditam manum, in frusta excutit*. Al. *furta*. 81 *in mattis* Tan. Faber ex coniectura; inde Sanad. 82 * *consistat sumptus* Vp. C. 84 *illuta* Vr. E., alii mss. apud Torr. *inlota* Vr. H. a 1. m. a 2. *inluta* Va. A. 86 *reprendi*. 87 *nequeant* V. A. Vr. A. C. K. Ch. A. Ba. A., alii mss. apud Lamb. Cruq. Bentl., qui admiserunt in contextu; inde Baxt. Cun. San. Val. Oberl. Combe, Wakef. Al. *nequeunt*. 90 *memori referas mihi* V. A. B. D. I. K. N. Vr. A. C. E. F. G. I. Vp. A. C. Ch. A. An. A. Ba. A. Va. A. C., Priscian. apud Putsch. c. 772., edit. Vascos.; alii mss. apud Bentl., qui probat; inde Dacer. Cun. San. Phil. Val. Wakef.: id est, *pectore memori referas mihi*, dilucidius; et ex v. 11. *Referas memori mihi* obtinebat in editis iam inde ab editione Principe. 92 * *qua tu* V. A. a 1. m. 93 * *ac mihi* V. N.

SATYRA V.

Hereditatum captatores quibus artibus uterentur, faceto Ulyssem inter, et Tiresiam dialogo exponit.

Hoc quoque, Tiresia, præter narrata, petenti
Responde: quibus amissas reparare queam res
Artibus, atque modis. Quid rides? Iamne doloso
Non satis est Ithacam revehi, patriosque Penates
Adspicere? O nulli quidquam mentite! vides ut
Nudus, inopsque domum redeam, te vate; neque illic
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus: atqui
Et genus, et virtus, nisi cum re, vilior alga est.
Quando pauperiem, missis ambagibus, horres;
Accipe, qua ratione queas ditescere. Turdus,
Sive aliud privum dabitur tibi; devolet illuc,

3 *dolose* Vr.F. a 2. m.; et ita dedit Bentl. ex alio mss., et mirifice captus coniectura Daniel. Heinsii, qui ait: *Scribe*, dolose; *ut lepidissime illi alteri respondeat*; o nulli quicquam mentite. Inepta mihi, non lepida ratio, et comparatio: *doloso* enim dandi casu, et plane omnino, et modestius cum rege; illum quoquo modo indirecte redarguens: et alio loco directe, vocandi casu, quia laudat. Imperfecta etiam esset oratio eo casu; quia nisi suppleas, *tibi non satis*; quis in patriam redeat, ignoratur. Bentleium sequuntur Cun.San.Sandby, Phil. Val. Wakef. Sed ante omnes duæ editiones Britannici, et Cevallerii in versione Gallica; ut notat Cun. 4 * *Num satis* Vr.I. 4 * *patriosve* Ba.A. 5 * *O quicquam nulli* V. G. M. N. 6 *redeo* Cun. San. 6 *nec illic* Vr. K., alius ms. apud Combe. 8 * *alga* Vr. E. Ch.A., sine *est*. 11 *aliud primum* V. B. a 1. m. K. a 1. m. N. Vr. I. K. Vp. A. D. a 1. m. An. B., alii mss. apud Pulm. Talb. Val. Combe, edit.Princ. Flor. 1482. Venn. 1483. 1486. 1490. 1492. 1552. *Privum* est peculiare, et rarum. Sic et Lucilius: *Abdomina thunni priva dabo*; quasi peculiaria, et in usum proprium recondita; ut

Res ubi magna nitet, domino sene: dulcia poma,
Et quoscumque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare dives:
Qui quamvis periurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus; ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.
Utne tegam spurco Damæ latus? haud ita Troiæ
Me gessi, certans semper melioribus. Ergo
Pauper eris. Fortem hoc animum tolerare iubebo;
Et quondam maiora tuli. Tu protinus, unde
Divitias, ærisque ruam, dic, augur, acervos.
Dixi equidem, et dico: captes astutus ubique
Testamenta senum: neu, si vafer unus, et alter
Insidiatorem præroso fugerit hamo;
Aut spem deponas, aut artem illusus omittas.
Magna, minorve Foro si res certabitur olim;
Vivet uter locuples sine gnatis, improbus, ultro
Qui meliorem audax vocet in ius, illius esto
Defensor: fama civem, caussaque priorem
Sperne; domi si gnatus erit, fecundave coniux.
Quincte, puta, aut Publi, (gaudent prænomine molles
Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicum:
Ius anceps novi, caussas defendere possum;
Eripiet quivis oculos citius mihi, quam te

bene Cruquius. *Privi* Cun. more suo. *Aliquid privum* ms.apud Oberl.Ovid. II. de Arte am. 269. seqq.: *Quin etiam turdoque licet, missaque corona, Te memorem dominæ testificare tuæ. Turpiter his èmitur spes mortis, et orba senectus.* De *privo* pluribus agit Gifanius ad Lucret. v. Privus. 16 * *non tamen* V. A. 18 *Visne tegam* Vr. K. a 1. m., editio Aldina, Iuntæ 1503. Argent. 1514. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Refutat Lambinus. Apul. III. Met. p. 51. ed. Pric.: *Lateri eius obambulabam obtectus.* 22 * *eruam* V. N. Va. C. 23 * *dicam* Va. A. 24 * *ne si* Vp. C. 26 *Haud spem* V. D. Vr. B. 28 * *natis* Vr. G. 29 *in ius vocet* Cun. 31 * *fecundaque* Vr. H. 35 * *ecius mihi* V. M. Vr. I.

Contemptum quassa nuce pauperet: hæc mea cura est,
Ne quid tu perdas; neu sis iocus. Ire domum, atque
Pelliculam curare iube: si cognitor ipse;
Persta, atque obdura, seu rubra Canicula findet
Infantes statuas; seu pingui tentus omaso
Furius hibernas cana nive conspuet Alpes.
Nonne vides, (aliquis, cubito stantem prope tangens,
Inquiet) ut patiens! ut amicis aptus! ut acer!
Plures adnabunt thunni, et cetaria crescent.
Si cui præterea validus male filius in re

36 *quassa nuce* V. A. B. E. G. I. K. a 1. m. M. Vr. A. B. C. E. F. G. K. Vp. C. Ch. A. Ba. B. Va. A. C. a 1. m., alii mss. apud Pulm., omnes Cruquii, Torr. Talb. Vai., edit. Princ. Zar. et Med. 1477. Aldus 1501. Iunta 1503. Ven. 1509.; restituit Baxt., sequuntur Val. Oberl. Al. *cassa nuce*, quod idem sonare scribit ipse Baxterus. Iuxta Serv. ad Virg. II. Æ. 85.: *Cassum est quasi quassum, et nihil continens*: quod improbat Nonius Marc. c. I. v. Cassum, et Vossius Etym. v. Careo. Poetam innuere nuces, *inanes, ac sine medulla ventosas*, ut ait Petron. c. 137., nullum dubium. Sed hic rectius *quassas* dici, quam *cassas*, nempe *inanes*, *vacuas* simpliciter, puto. *Quassa* enim nux erit, quæ manu capta, quassatur, concutitur; ex quo intelligimus, illam esse inanem, non *gravem, et plenam integro fructu*; ut ait idem Petron. Nam *quassare* id significat. Ennius apud Macrob. Sat. VI. 3.: *Equus sape iubam quassat*. Plaut. in Merc. III. 4. 15.: *Tristis incedit, quassat caput*. Catull. Carm. LXIV. 13. ad fundum suum: *Hic me gravedo frigida, et frequens tussis quassavit*. Sen. Troad. 164.: *Artus horridus quassat tremor*.

37 * *ne sis iocus* Ch. A. Petron. c. 57.: *Nunc spero, me sic vivere, ut nemini iocus sim*. 38 *si cognitor* V. A. E. K. a 2. m. N. a 1. m. Vr. A. C. F. H. Vp. C. Ch. A. An. A. a 2. m. Va. A. C. a 1. m., alii mss. apud Lamb. Bentl., edit. Med. 1476. Ven. 1479.; restituit Lamb., inde Cruq. Torr. Talb. Bentl. Baxt. Cun. San. Sandby, Batt. Wakef. Al. *si*, *sis*, *fis*. Male Gifanius l. c.: *Si cognitor ipse?*

39 * *Prosta* Vr. G. *Presta* V. N., edit. Princ. Ven. 1509. *Insta* V. K. 41 * *Spurius* Ch. B. Va. A. 41 *conspuit* V. I.

42 *aliquem* San. 44 *thinni*, *tinni*, *thynni*. 44 * ce-

Præclara sublatus aletur ; ne manifestum
Cælibis obsequium nudet te , leniter in spem
Adrepe officiosus ; ut et scribare secundus
Heres ; et , si quis casus puerum egerit Orco ,
In vacuum venias : perraro hæc alea fallit .
Qui testamentum tradet tibi cumque legendum ;
Abnuere , et tabulas a te removere memento :
Sic tamen ut limis rapias , quid prima secundo
Cera velit versu ; solus , multisne coheres ,
Veloci percurre oculo . Plerumque recoctus
Scriba ex quinqueviro corvum deludit hiantem ;
Captatorque dabit risus Nasica Corano .
Num furis ? an prudens ludis me , obscura canendo ?
O Laertiade , quidquid dicam , aut erit , aut non :
Divinare etenim magnus mihi donat Apollo .
Quid tamen ista velit sibi fabula , si licet , ede .
Tempore , quo iuvenis Parthis horrendus , ab alto
Demissum genus Ænea , tellure , marique
Magnus erit ; forti nubet procera Corano
Filia Nasicæ , metuentis reddere soldum .
Tum gener hoc faciet : tabulas socero dabit , atque
Ut legat , orabit . Multum Nasica negatas

taria crescant Vr. I. 47 * *ludet te* Ch. B. a 1. m. An.A. a 2. m. *ludat* . 47 * *lenius* Va.A. 48 *et ut* V. I. Va.A., editio Gryphii . 49 *si qui* Cun. 49 * *arroget orco* Va. A. 50 * *fallet* Vr. C. a 1. m. An. B. *ludit* V.G.M.An.A.
54 * *multisve* Va. A. 56 * *deludis* Vr.I. Ch.A. Al. *deludet* , quam lectionem vulgo prætulerunt editores ; quia fortasse putarunt referri ad sequens *dabit* ; sed ad *plerumque* referenda ; ut sit , *quia plerumque* ; quod præsens tempus requirit . De Domitio Tullo , qui heredipetas testamento delusit , scribit Plin. VIII. epist. 18. : *Alii contra , hoc ipsum laudibus ferunt , quod sit frustratus improbas spes hominum : quos sic decipere , pro moribus temporum , prudentia est .* 60 *mihi donat magnus* ms. apud Combe . 61 * *edam* V.A. a 1. m. I. Va.A. An.A. a 2. m.
66 * *Tunc gener* An. A. *Cum gener* Vp. A. *Tum gener hac* V. I. *huic faciet* V. D. 67 * *rogatas* V. E. a. 1. m.

Accipiet tandem, et tacitus leget; invenietque
Nil sibi legatum, præter plorare, suisque.
Illud ad hæc iubeo: mulier si forte dolosa,
Libertusve senem delirum temperet; illis
Accedas socius: laudes, lauderis ut absens.
Adiuvat hoc quoque; sed vincit longe, prius ipsum
Expugnare caput. Scribit mala carmina vecors?
Laudato: scortator erit? cave te roges: ultro
Penelopam facilis potiori trade. Putasne,
Perduci poterit tam frugi, tamque pudica;
Quam nequiere proci recto depellere cursu?
Venit enim, magnum donandi parca, iuventus;
Nec tantum Veneris, quantum studiosa culinæ.
Sic tibi Penelopa frugi est: quæ, si semel uno
De sene gustarit, tecum partita lucellum;
Ut canis, a corio numquam absterrebitur uncto.
Me sene, quod dicam, factum est. Anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadaver
Unctum oleo largo nudis humeris tulit heres:
Scilicet, elabi si posset mortua; credo,

68 * *tandem*, *tacitus* Cun.: et ita sine *et* nonnulli mss. apud Torrent. 70 * *ad hoc* V. K. Vr. K. *adhuc* V.E.G. Ba. B. 71 * *Libertusve* Vr. G. 71 * *istis* V. A. a 1. m. 73 * *vincet* V. B. D. G. I. M. N. a 2. m. Ch. B. An. A. 74 * *scribit* V. A. Ch. A. Al. *scribet*. 75 *caveas roget* V. A., alii mss. apud Oberl. * *cave non roget* Vr. A. *cave ne* Vr. I. *caveto* Vr. B. 76 *Penelopam* V. A. a 1. m. G. Vr. B. Vp. D. Va. C., alii mss. apud Bentl. Oberl.: ita Lamb. Cruq.; probat Bentl., inde Cun. Vid. epod. 17. 12. et 17. 78 *nequivere* Vr. C. Ch. A. B. Va. D., Iunta 1503. 79 *Venit enim magno* ms. apud Val.; coniicit Simeo Bosius apud Lamb., et Tan. Faber; sequitur Cun. *Venit enim* (*indignum*) Bentl., argutiis; ut vere sit indignum, in sensu aperto: nempe, iuventus parca; seu, quæ non facile donabat magnum quid, ingentem summam, seu munera pretiosa, qualia requirebantur ad conciliandam Penelopam. 80 * *Veneri* Ch. A. a 2. m. 82 * *gustaret* Vr. B. C. a 1. m. Ba. A. 84 *quid dicam*. 87 *sic*

Quod nimium institerat viventi. Cautus adito;
Neu desis operæ, neve immoderatus abundes:
Difficilem, et morosum offendet garrulus; ultra
Non etiam sileas. Davus sis comicus; atque
Stes capite obstipo, multum similis metuenti.
Obsequio grassare: mone, si increpuit aura,

posset V. E. Vr. I. Ch. A. Ba. A., alii mss. apud Cruq. Combe. 89 * *Non desis* An. B. *Ne desis* edit. Ven. 1490. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Ven. Gryphii 1552. Mur. 90 *offendes* Bentl. ex coniectura; quam adoptant Cun. San. Phil. Val. 90 *ultra* V. A. a 2. m. I. Vr. A.B. C. a 2. m. E. G. a 1. m. K. Vp. C. D. Ch. B. a 1. m. Va. A. C., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq.; et ita Baxt. Oberl. Combe. *Ultra* hic absolute ponitur, ut apud Cic.de Univ. c.3. n.7.: *Ut si probabilia dicentur, nil ultra requiratis*. Ad Att. XV. 1.: *Est autem oratio scripta elegantissime sententiis, verbis; ut nihil possit ultra*. Quod idem est, atque alibi: de Invent. I. c.49. n.91.: *Remotum est, quod ultra, quam satis est, petitur*. Noster I. epist. 1. 32. epist. 6. 16. de Arte poet. 443.: eodem fere sensu, ac I. sat. 3. 2. 3.: nimium garrulus, et nimium taciturnus. Vid. infra ad v.96. Al. *ultro*; sed illud alii editores præcedenti; alii sequenti voci coniungunt. 93 *increpuit* V. D. E. H. K. a 1. m. M. N. Vr. F. a 1. m. K. Vp. C. D. Ch. A. a 1. m. B. An.B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Combe, Aldus 1501. Elegantius, et ad rem, quam *increbuit*, vel *increbruit*: hoc est, ad quemcumque auræ motum, atque crepitum. Plaut. in Rud. Prol. 69: *Increpui hibernum, et fluctus movi maritumos*. Cic. de Orat. II. c.5. n. 21.: *Simil ut discus increpuit*. Ovid. XIV. Met. 164.: *Ictu Verberis increpuit*. Virg. VIII. Æ. 106.: *Iterum, atque iterum fragor increpat ingens*. Propert. I. el. 17. 6.: *Sævas increpat aura minas*. Nonius Marc. c.4. v. Crepare. Et per translationem, Cic. pro Mur. c.10. n.22.: *Simul atque increpuit suspicio tumultus, artes illico nostræ conticescunt*. I. Cat. c. 7. n. 18.: *Quidquid increpuerit, Catilinam timeri, non est ferendum*. Attentus heredipeta, ac de salute sui divitis sollicitus, ad primum auræ sibilum monet illum statim, ut caveat; velet caput, ne ipse frigore infestetur. *Increbruit*, vel *increbuit*, esset, si auræ vis augesceret. * *increverit* Vr. G. *si crepuit* Vr. I.

Cautus uti velet carum caput: extrahe turba
Oppositis humeris: aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari? donec, hoe! iam!
Ad Cælum manibus sublatis, dixerit, urge; et
Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
Quum te servitio longo, curaque levarit;
Et certum vigilans, quartæ esto partis Ulysses,
Audieris, heres: ergo, nunc Dama sodalis
Nusquam est? unde mihi tam fortem, tamque fidelem?
Sparge subinde; et, si paullum potes, illacrymare: est
Gaudia prodentem vultum celare. Sepulcrum
Permissum arbitrio, sine sordibus exstrue: funus

94 * *Catus uti* V.N. 95 *distringe* Porphyrio editus; sed bene *substringe* in ms., in cuius significatione exponenda Interpretes multa dicunt prorsus absona. Adulator ille, ut surdi faciunt, manum cavam retro, et subter aurem applicabat; ut intentius se audire simularet. Vid.II.od. 13.32. 96 * *ho ho* Vr.I. Vid.I.sat. 5. 12. seq.: *Ohe! iam satis est!* 97 *urge*. Deest *et* in V. A. Vr. A. F. G. H. I. Vp. D. Ch. B. Va. A. C. An. A., in aliis mss. apud Pulm. Oberl. Combe; edit. Ven. 1490. Iunta 1503. 99 *servitio longo*. Cic. Parad. VI. c. 1. in fine: *An eorum servitus dubia est, qui cupiditate peculii nullam conditionem recusant durissimæ servitutis? Hereditatis spes quid iniquitatis in serviendo non suscipit? Quem nutum locupletis orbi senis non observat? Loquitur ad voluntatem: quidquid denuntiatum sit, facit: assectatur, assidet, muneratur. Quid horum est liberi? quid denique non servi inertis?* 100 *quarta esto* V. A., alii mss. apud Lamb. Bentl., qui probat; præsertim quia nota formula iuris: sequuntur Cun. Baxt. Phil. Sandby, Val. Oberl. Wakef. * *quarta est* (pro *esto*) Vr. B. E. Ba. B. Al. *quarta sit*.

101 * *ergo tunc* Vr. A. a 2. m. I., ubi adnotatur *dices*.

102 * *Nunquam* Vr.A. a 1. m. 103 *illacrymare*. Deest *est* in V. D. E. M. Vr. A. C. E. I. K. Vp. C. Ba. A. Va. A. An. A., edit. Venn. 1483. 1490. 104 * *celato* Vr. A. a 2. m. 105 *Permissum* V.A. D. I. K. M. Vr. B. F. G. H. I. K. Vp. A. C. D. Ch. A. B. An. A. Ba. B. Va. C., alii mss. apud Lamb. Pulm. Torr., edit. Venn. 1478. 1486.

Egregie factum laudet vicinia. Si quis
Forte coheredum senior male tussiet; huic tu
Dic, ex parte tua, seu fundi, sive domus sit
Emptor, gaudentem nummo te addicere. Sed me
Imperiosa trahit Proserpina: vive, valeque.

SATYRA VI.

Otii, et vitæ rusticæ, præ curis urbanis, laudes.

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus ubi, et tecto vicinus iugis aquæ fons;
Et paullum silvæ super his foret. Auctius, atque
Dî melius fecere: bene est: nil amplius oro,
Maia nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis.
Si neque maiorem feci ratione mala rem;
Nec sum facturus vitio, culpave minorem:
Si veneror stultus nihil horum; o si angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum!

1490. 1492. Probant Lamb. et Torr. *Commissum* alii mss. et editiones ex priscis multæ, et aliæ; etiam Mur. D. Heinsii, Dac. 106 * *laudat* Vr. K. Vp. C. An. A. a 2. m. Ba. A. 3 * *Aptius atque* Vr. I. 4 *nil* V. I. Vr. E. F. H. K. Vp. D. Ch. A. B. Va. A., alii mss. apud Pulm. Bentl. Oberl.: editiones Vascos. Buon.; restituit Bentl., sequuntur Baxt. Cun. Oberl. Combe. Al. *nihil*. 4 *amplius opto* ms. apud Val. 7 * *Neu sum* Vp. F. a 1. m. 7 *culpaque* Vr. E. I. Vp. F. An. A. B. Ba. B., alii mss. apud Pulm., edit. Ven. 1520. 8 *Si venor* coniicit Wakef. in Obs. crit., indocte; et non vidit, id iam placuissé Erasmo; ut refert Glareanus in suis adnotationibus. 8 * *Heu si* Vr. E. a 1. m. 9 *deformat* V. M. N. An. B., unus ms. Pulm., alter Cruquii, alii apud Val., Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503., edit. Venn. 1509. 1552. 1573. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Rob. Steph. 1544. Mur. Sed bene cum aliis mss. et editis *denormat*; verbum technicum, præsertim apud Auctores de limitibus, edit. Goesii, pag. 252., ubi *denormata linea*; et ad mentem Vitruvii VII. 3.: *Anguli ad normam respondentes exigantur*. Hinc recte Acron: *Denormat*. *De-*

O si urnam argenti Fors quà mihi monstret ! ut illi,
Thesauro invento, qui mercenarius agrum
Illum ipsum mercatus aravit, dives amico
Hercule. Si, quod adest, gratum iuvat; hac prece te oro;
Pingue pecus domino facias, et cetera, præter
Ingenium: utque soles, custos mihi maximus adsis.
Ergo, ubi me in montes, et in arcem ex Urbe removi,
Quid prius illustrem Satyris, Musaque pedestri?
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,
Autumnusque gravis, Libitinæ quæstus acerbæ.

curtat, et inæqualem facit. Est autem norma, ad quam mensores fines æquales dirigunt, habita perpendiculi ratione. Et Porphyrio: *Extra modum procedens, denormem facit.* 10 *Fors qua* V. A. M. Vr. B. H. Ch.A. An.A. Va. C. Ba. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Bentl. Val., edit. Ven. 1495. Iunta 1503. Hanc lectionem, merito obliteratam, restituit Bentl.; aliam *qua* ab Aldi excusis repetens, *unde dormitantibus interpretibus etiamnum circumfertur.* Plaudunt illi Baxt. Cun. San. Phil. Batt. Sandby, Val. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Standum nihilominus auctoritati aliorum mss. omnium nostrorum, et aliorum, editionibus priscis, atque aliis; et præcipue si Latine loqui velimus. Nemo enim *qua* relativum pro *aliqua* dixerit; sed *qua*; ut in testamento L. Cuspidii apud G. Fabric. in Antiq. mon. lib. 1., et apud Terrasson. Hist. Iurispr. n. 103. p. 89.: SIVE · FORTVNA · SI · QVA · EST · ILLVM · MIHI · INVIDERIT ·; et in locis ab ipso Bentleio adductis: Virg. II. Æ. 94.: *Fors si qua tulisset*: VII. 559.: *Si qua super Fortuna laborum est*: IX. 41.: *Si qua interea Fortuna fuisset*: et 214.: *Si qua id Fortuna vetabit*: XI. 128.: *Si qua viam dederit Fortuna.* Non vero X. 458.: *Si quà Fors adiuvet ausum*, ubi ipse emendat *qua*; inscite; quum *quà* sit pro *quando*; ut exponit Servius; vel *aliqua ratione*, ut VI. 883.: *Si quà Fata aspera rumpas.* Hic vero *quà*, est alicubi, aliqua in parte; ut bene exponunt Lambinus, aliique. *Sors* Vr. A. a 1. m. I. Vid. sat. 1.2. 12 * *Ipsum illum* An. A.
13 *si quid* V. D. Vr. C. a 2. m. Ba. A., alii mss. apud Pulm. 15 * *mihi custos* Vr.H.a 1.m.I.An.A. 19 * *gravis mortis me quæstus* Vp. A.

Matutine pater, seu Iane libentius audis,
Unde homines primos operum, vitæque labores
Instituunt, (sic Dis placitum) tu carminis esto
Principium. Romæ sponsorem me rapis: eia!
Ne prior officio quisquam respondeat, urge:
Sive Aquilo radit terras; seu bruma nivalem
Interiore diem gyro trahit, ire necesse est.
Postmodo, quod mî obsit, clare, certumque loquuto,
Luctandum in turba; et facienda iniuria tardis.
Quid vis, insane? et quas res agis? improbus urget
Iratis precibus: tu pulses omne, quod obstat,
Ad Mæcenatem memori si mente recurras.
Hoc iuvat, et melli est; non mentiar: at simul atras
Ventum est Exquilias, aliena negotia centum
Per caput, et circa saliunt latus. Ante secundam
Roscius orabat, sibi adesses ad Puteal cras.
De re communi scribæ magna, atque nova te
Orabant hodie meminisses, Quincte, reverti.
Imprimat his, cura, Mæcenas signa tabellis.
Dixeris, experiar: si vis, potes, addit; et instat.

21 * *primos operum, vitaque labores* V.I.Vr.G.: rectius, et planius vulgàto *operum primos, vitæque labores*. 22 * *si dis* Vr. G. *placitum est* Va. A. 24 *urges* V.E. a 1. m. Ba. A. a 1. m., alii mss. apud Lamb. Pulm. Val. Prætulit ipse Lambinus, et Turneb. Advers. XIII. 17. 25 *terras radit* Cun. ex aure sua. 27 * *quod noceat clare* V.G.Vr.F.a 2.m.K., ex glossemate 27 * *locutum* Vr. C.F.G.Ba.A.a 1.m. 28 *turba, facienda*. 29 *quam rem agis*? Bentl. *quæ agis rerum*? Cun. ex ingenio. 30 * *Iratus* Va. C. a 2.m. 30 * *pulsas* Vr.E. Ch.B. a 1.m. Ba. B. 30 *obstet* An. A., alius ms. apud Val. 32 *non mentior* V. E. G. M. Vr. A. I. An. B. Va.A., alii mss. apud Bentl. Val. Combe. 32 * *ac simul* Vr.H.Vp.A. 33 *Exquilias*. Vid. epod. 5. 110. 35 *Rosius* V. B. D. G. M. Vp. A. D. An. A. B. Va. C., edit. Ven. 1486. 35 *Puteal*. A *puteale* per apocopen, ut *cubital*, supra sat. 3. 255.: *toral* I. epist. 5. 22. 37 * *Orabunt* Va. G.

Septimus octavo propior iam fugerit annus,
Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum
In numero; dumtaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet, iter faciens; et cui concredere nugas
Hoc genus: hora quota est? Thrax est Gallina Syro par?
Matutina parum cautos iam frigora mordent?
Et, quæ rimosa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subiectior in diem, et horam
Invidiæ: noster ludos spectaverat una,
Luserat in Campo; Fortunæ filius! omnes.
Frigidus a Rostris manat per compita rumor;
Quicumque obvius est, me consulit: o bone, (nam te
Scire, Deus quoniam propius contingis, oportet)
Num quid de Dacis audisti? Nil equidem. Ut tu
Semper eris derisor! At omnes Dî exagitent me,
Si quidquam. Quid? militibus promissa Triquetra
Prædia Cæsar, an est Itala tellure daturus?
Iurantem me scire nihil, mirantur; ut unum
Scilicet egregii mortalem, altique silentî.
Perditur hæc inter misero lux, non sine votis:

42 * *ad hæc* Vp.A. Ba.B. 43 * *et cui est credere* Vr.H. *cui concedere* V. I. 44 *Trex* Vp.F. An. A. a 1. m., alius ms. apud Pulm. Bentleius prætulit *Threx*; sequuntur Baxt. Cun. San. Val. Oberl. Combe, Wakef. 46 * *rimosam-aurem* V. A. 46 * *disponuntur* Vr. I. *deponentur* An. A. a 1. m. 48 * *lusos* Vr. G. a 1. m. 48-49 *spectaverit-luserit* Bentl. ex aliquibus mss.: *invidiæ noster* coniungit. *Spectaverit-luserit* etiam Cun. San. Phil. Wakef. 52 * *proprior* Va. C. *quando propius* V. G. 53 * *et tu* Ba.B. 54 *derisor. At omnes Dî* Vr. G.; et ita bene restituit Lambinus, inde omnes. Al. *derisor ad omnes. Dî*. 55 * *Cæsarne est* V.D.G.M. 57 * *et unum* V. D. Vr. H. Ch.A. a 1. m. 57 *miratur* Bentl. ex uno ms., et quia præcesserit *quicumque*: levibus sane argumentis contra alios mss. omnes, et editiones. Notavit rectius Baxterus, hic de multitudine agi; et *quicumque* esse collectivum. Miror, Cun.San. pedibus ivisse in novitatem.

O rus! quando ego te adspiciam? quandoque licebit,
Nunc veterum libris, nunc somno, et inertibus horis,
Ducere sollicitæ iucunda oblivia vitæ?
O quando faba, Pythagoræ cognata, simulque
Uncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes, cenæque Deûm! quibus ipse, meique
Ante Larem proprium vescor; vernasque procaces
Pasco libatis dapibus: prout cuique libido est,
Siccat inæquales calices conviva, solutus
Legibus insanis; seu quis capit acria fortis
Pocula, seu modicis uvescit lætius. Ergo,
Sermo oritur, non de villis, domibusve alienis;
Nec, male, necne Lepos saltet; sed, quod magis ad nos
Pertinet, et nescire malum est, agitamus: utrumne
Divitiis homines, an sint virtute beati:
Quidve ad amicitias, usus, rectumne, trahat nos:
Et, quæ sit natura boni; summumque quid eius.
Cervius hæc inter vicinus garrit aniles
Ex re fabellas. Si quis nam laudat Arelli
Sollicitas ignarus opes; sic incipit. Olim

66 * *proprium fungor* Ba. A. 67 *cum ut cuique* V. A., ex alio ms. Bentleius; inutiliter, et male; nam *prout* pendet a præcedenti *quibus*. 69 *quis cupit* Dousa. 70 *uvescit* Vr. A. Vp. D. Va. C., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Talb. Val. Oberl.; et ita iidem editores, Dac. Bentl. Cun. Baxt. San. Batt. Phil. Sandby, Val. Gesn. Combe, Wakef. * *tumescit* Ch. B. a 1. m. *vivescit* V. G. Al. *humescit*. 72 *Nepos*. 75 * *rectumve* Vr. G. 76 * *quod eius* Vr. I. K. 77 * *Curvius hac* Vr. A. * *Servius* Vr. G. Vp. D. *Gerrius* edit. Flor. 1482. Venn. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. 1514. 77 *vicinos* Vr. C. F. a 2. m. K. a 2. m. Vp. D. An. B. Va. C. a 1. m., alii mss. apud Pulm. Cruq. 78 *Si quis nam* V. A. Vr. A. C. F. G. I. Ba. A. B. Va. C., alii mss. apud Bersm. Bentl., edit. Mediol. Zar. 1470. Iunta 1503. 1514.; revocavit in textum Bentl., inde Baxt. Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef. *Si qui nam* Cun., ut aliquid de suo proferat: sed ubi invenit *qui* pro *quis* sine interrogatione? Ineptius adhuc Dacerius reponit Bentleio, nus-

Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cavo; veterem vetus hospes amicum:
Asper, et attentus quæsitis; ut tamen artum
Solveret hospitiis animum. Quid multa? neque ille
Sepositi ciceris, nec longæ invidit avenæ:
Aridum et ore ferens acinum, semesaque lardi
Frusta dedit; cupiens varia fastidia cena
Vincere tangentis male singula dente superbo:
Quum pater ipse domus, palea porrectus in horna,
Esset ador, loliumque; dapis meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc: quid te iuvat, inquit, amice,
Prærupti nemoris patientem vivere dorso?

quam inveniri positum *nam* post duo verba, ut *si quis*; quod etiam illi videtur durius, et sine necessitate. Imo elegantius videbitur Latinis auribus; et *num quid nam* apud omnes scriptores, æque ac *si quis nam*, exemplo est. Pluribus etiam verbis interiectis; ut apud Plaut. in Pers. II. 3. 13.: *Quando isthac innata est nam tibi*? In Bacch. V. 1. 26.: *Quid tibi ex filio nam agre est*? 82 *intentus* V. D. E. G. K. a 2. m: M. N. Vp. D. Ch. B. a 1. m. An. B., alii 3. mss. apud Cruq., Acron, edit. Venn. 1486. 1514. Rectius aliorum mss. et editorum vulgatum *attentus*; ad mentem auctoris, qui laudat prudentem domini custodiam, ut I. epist. 7. 91.; non unice in id incumbentis. Similia passim apud auctores. Terent. in Adelph. V. 8. 31.: *Nimium ad rem in senecta attenti sumus*. Cic. pro Quinct. c. 3. n. 11.: *C. Quinctius ceterarum rerum paterfamilias prudens, et attentus*. In Verr. III. 18.: *Qui in re adventitia, et hereditaria tam diligens, tam attentus esset*. De Orat. III. 5. n. 17.: *In acerrima, atque attentissima cogitatione*. 84 *neque ille* V. A. B. E. G. I. M. N. Vr. B. C. E. F. G. H. K. Vp. A. D. Ch. A. B. An. A. B. Va. A. C. Ba. A. B., alii mss. apud Pulm. Bentl., edit. Princ. Flor. 1482. Venn. 1481. 1483. 1485. 1490. 1492. 1509. 1552. Aldus 1501. Iunta 1503. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. Dion. ab Harsio 1538. Rob. Steph. 1544. Gryphius 1566.; revocavit in textum Bentl., inde Baxt. Cun. San. Val. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Al. *neque illi*, præsertim ab Aldo in edit. 1509. 1519. 90 * *qui te* V. A.

Vis tu homines, urbemque feris præponere silvis?
Carpe viam, mihi crede, comes: terrestria quando
Mortales animas vivunt sortita; neque ulla est
Aut magno, aut parvo leti fuga. Quo, bone, circa,
Dum licet, in rebus iucundis vive beatus;
Vive memor, quam sis ævi brevis. Hæc ubi dicta
Agrestem pepulere; domû levis exsilit: inde
Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
Mœnia nocturni subrepere. Iamque tenebat
Nox medium Cæli spatium, quum ponit uterque
In locuplete domu vestigia; rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos;
Multaque de magna superessent fercula cena,
Quæ procul exstructis inerant hesterna canistris.
Ergo, ubi purpurea porrectum in veste locavit
Agrestem; veluti succinctus, cursitat hospes;
Continuatque dapes: necnon verniliter ipsis
Fungitur officiis, prælibans omne, quod affert.
Ille cubans gaudet mutata sorte; bonisque
Rebus agit lætum convivam: quum subito ingens
Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
Currere per totum pavidi conclave; magisque
Exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
Personuit canibus. Tum rusticus: haud mihi vita

92 *vin' tu.* 94 * *nec ulla* Vr.G.Va.A. 95 *bene,* 97 * *brevis ævi* V.M. 105 *besterna catinis* A■.A.a 1.m., alius ms. apud Val. 107 *succinctus.* Vid. sat. seq. 10. 108 *verniliter* Vr.A. E.H.Vp.F. a 1.m. Ch. A., alii mss. apud Pulm. Cruq. Bentl. Val. Combe; et ita Dac. Bentl., qui probat; inde Cun. San. Phil. Batt. Sandby, Val. Wakef. Al. *vernaliter*. Eadem varietas apud Nonium Marc. c. 1. v. Vernaliter. 109 *pralibans* ms. unus apud Talb.; ex 2. aliis restituit, et probat Bentl., inde Cuning. San. Phil. Sandby, Val. Wakef. Wetzel: *pralabens* edit. Priuc. Flor. 1482. A l. *pralambens*.
109 * *quod adflat* Vr.B. *quod offert* An.A. 110 * *cubat gaudens* Vr. I.Vp. F. Ba.B. 111. * *tunc subito* V.A.Vr. I.
114 *Exanimi trepidare, domus simul* Cun. ex ingenio.

Est opus hac, ait; et valeas: me silva, cavusque
Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.

SATYRA VII.

Inducitur servus, pro libertate Saturnalium, heri vitia taxans, et carpens.

Iamdudum ausculto; et cupiens tibi dicere servus
Pauca, reformido. Davusne? Ita. Davus, amicum
Mancipium domino, et frugi: quod sit satis; hoc est,
Ut vitale putes. Age; libertate Decembri,
Quando ita maiores voluerunt, utere: narra.
Pars hominum vitiis gaudet constanter, et urget
Propositum: pars multa natat; modo recta capessens,
Interdum pravis obnoxia. Sæpe notatus
Cum tribus anellis, modo læva Priscus inani:
Vixit inæqualis, clavum ut mutaret in horas;
Ædibus ex magnis subito se conderet, unde
Mundior exiret vix libertinus honeste:
Iam mœchus Romæ, iam mallet doctor Athenis

116 * *Est opus hac, ait* Vr. C.
4 *Ut vitale putes*. Bestius de Rat. emènd. leg. p. 199. hisce verbis substituit, *Ut tu id tale putes*. Leviore correctione, una litterula mutata, Cannegiet. ad Ulpiani fragm. tit. 22. p. 93., legit, *Ut vita - reputes*. Ambo desipiunt. 4 * *decembris* Vp.A.Va.A. 13 * *Ædibus et magnis* V. B. Vr. K. *Ædibus in magnis* V. D. E. G. M. Va. A. Horatius imitatur Lucret. III. 1073. seqq., ubi de homine æque inconstanti: *Exit sape foras magnis ex adibus ille, Esse domi quem pertasum est, subitoque revertit: Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse*. 13 *doctor Athenis* V. A. I. K. N. Vr. A. B. E. F. G. H. a 2. m. K. Vp. A. C. Ch. A. a 1. m. B. An. A. Ba. A., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Turneb. Advers. XIII. 17., Talbot, Bentl. Val.; Commentator Cruquianus, qui addit: *Dicitur enim Priscus oratoriam docuisse*; admisit in textum Baxt., inde

Vivere; Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.
Scurra Volanerius, postquam illi iusta cheragra
Contudit articulos; qui pro se tolleret, atque
Mitteret in phimum talos, mercede diurna
Conductum pavit: quanto constantior ísdem
In vitiis; tanto levius miser; ac prior illo,

Val.Oberl. Combe. Arridet potius, quam aliorum mss.. et editorum vulgatum *doctus*; ut poeta ostendat Prisci insaniam, qui repente ex mœcho Romæ, Athenis se doctorem exhibeat: quo noctuas afferebat, ut Horatius ligna in silvam I. sat. 10. 34. 15 * *Volenarius* Vr. I. *Volenerius* An. A. 15 *cheragra* duæ editiones Xylandri, Henr. Steph. et Casaub.; probat Bentl., sequuntur Cun. Baxt. Oberl. Combe, Wakef. * *cyragra* Ch. B. Va. A. Al. *chiragra*. 17 *phimum* Vr. A. B. E. a 2. m. H. a 1. m. Vp. F. Ch. A., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Canter. Nov. lect. lib.7.c.8., Torr. Val., edit.Med.1477.; probant Cruq. et Canter., sequuntur Dac.Talb. Baxt. Bentl. Cun. San. Phil. Batt. Sandby, Val. Oberl. Combe, Wakef. Al. *pyrgum*. 18 * *Inductum* Vr. I. 18 *isdem* Vr. A. Vp. C. Ch. A., alii mss. apud Cruq. Talb. Oberlin. Al. *idem*.
19 * *melius miser* Vr. G. a 1. m. 19 *ac prior illo* V.K. a 2. m. Vr.F. a 1. m. G.K. Vp.F. Ch.B. An.A. a 1.m., alii mss. apud Lamb. Pulm., Acron, Aldus 1509. 1519. edit. Frib. 1536.; restituit ex suis mss. Lambinus, sequuntur Georg. Fabric. Gryphius 1566. Chab.Dac.Baxt. Phil.Batt. Oberl. Wakef. Laudat Torrent., sed non adoptat. Alii sive mss., sive editi, *ac prior ille*, *acrior ille*, *acrior illo*: * *acrior ille est* Vp. A. Lambinus, qui non damnat lectionem *ac prior ille*, exponit *ac*, pro *quam*; ut sit, tanto levius miser; id est, minus miser, quam prior ille, qui &c.; nempe Priscus. Huic rationi insistunt Talbot, Sanad., alii: indocte. Horatio plane indignum esset *prior ille*, si referretur ad Priscum. *Prior* dixit eo sensu, quo IV. od. 10. 4.: *Color puniceo flore prior rosæ*; in Carm. sec. 51.: *Bellante prior*: II. sat. 5. 30.: *Caussaque priorem*: I. epist. 18. 27.: *Plusquam se sapere, et virtutibus esse priorem Vult*: nempe melior, superior: vel, ut exponit Acron: *Iste quanto pertinacior erat in suo proposito; tanto felicior illo, qui semper in diversa vertebatur*. Miror, id non advertisse Interpretes,

Qui iam contento, iam laxo fune laborat.
Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant,
Furcifer? Ad te, inquam. Quo pacto, pessime? Laudas
Fortunam, et mores antiquæ plebis; et idem,
Si quis ad illa Deus subito te agat, usque recuses:
Aut quia non sentis, quod clamas, rectius esse;
Aut quia non firmus rectum defendis, et hæres;
Nequidquam cœno cupiens evellere plantam.
Romæ rus optat; absentem rusticus Urbem
Tollis ad astra levis. Si nusquam es forte vocatus
Ad cenam, laudas securum olus; ac, velut usquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasque;
Quod nusquam tibi sit potandum. Iusserit ad se
Mæcenas serum sub lumina prima venire
Convivam; nemon' oleum fert ocius? ecquis

qui ex ingenio deteriora sequuntur. 20 *tam contento, quam laxo*. 20 * *laboret* V. G. M. 21 * *Num dices* Va. A. * *Non hodie dices* Vr. I. *Non dicis* Vr. H., alius ms. apud Pulm. 21 * *tendent* Vr. G. 22 * *pessume* V. M. 22 * *laudes* Vr. C. a 1. m. 26 * *quia tu infirmus* Vr. G. 27 * *Nequaquam* Vr. H. a 1. m. 27 *e cœno-evellere* Cun., indocte; et imprudenter ab editore ita datum Acroni in edit. Basil. 1580. * *cupiens ceno convellere* Vp.A.
31 * *Victus eas* Ch. A. a 1. m., ubi Scholiastes notat, *coactus*. *Victus* etiam edit. Flor. 1482., ubi Landinus quoque adnotat, *quasi coactus*; inde edit. Ven. 1483. *usquam in-vitus* Marcil. ex ingenio. *Usquam* ab Acrone recte exponitur *semper*: nimirum *semper vinctus*, quasi funibus attractus. *Usque* dedit Aldus. 32 * *iusserat* V. M. 34 *oleum fert* V. B. D. E.G.I.K. a 2. m. M. N. Vr. I. Vp. F. An.B.Va.B., alii mss. apud Pulm. Cruq.Torr.Talb. Bentl. Val.; restituit Bentleius, inde Baxt. San. Sandby, Val. Combe, Wakef. Efficacius, et velocius quid præ se fert; ut bene adnotat Bentl., quam vulgatum *feret*. *Nemon' fers? ecquis audis?* Cun., contra usum non nominatim appellandi in tertia persona; et non Latine: quis enim *nemo*, quod est pluralis numeri, in singulari directe pronuntiavit, *nemo tu es*? Vulgares sunt formulæ, præsertim apud Comicos. Plautus in Trucul. III. 1.18.: *Tat!*

Audit? cum magno blateras clamore, fugisque.
Mulvius, et scurræ, tibi non referenda precati,
Discedunt. Etenim, fateor me, dixerit ille,
Duci ventre levem; nasum nidore supinor:
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino.
Tu, quum sis quod ego, et fortassis nequior, ultro
Insectere, velut melior? verbisque decoris
Obvolvas vitium? Quid, si me stultior ipso
Quingentis empto drachmis deprehenderis? Aufer
Me vultu terrere; manum, stomachumque teneto;
Dum, quæ Crispini docuit me ianitor, edo.

ecquis est? nulla est? ecquis aperit hoc ostium? In Trin. IV. 2. 28.: *Aperite hoc, aperite: heus! ecquis his foribus tutelam gerit?* In Rud. II. 3. 82.: *Heus! ecquis in villa 'st? ecquis hoc recludit? ecquis prodit?* Terent. in Eun. III. 5. 1.: *Num quis hic est? nemo est. Num quis hinc me sequitur? nemo homo 'st.* In Phorm. I. 2. v. ult.: *Puer, heus? nemon' huc prodit?* 34 *ecquis*. In mss. etiam *hæc quis*, *et quis*, *en quis*. 35 *furisque* Vr. G. Vp. A. D. Ba. A., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Torrent. Talb. Bentl.; ita Iunta 1503. Cruq. Chab. Desprez, Dacer. Baxt. Oberl. Combe, Wakef. At præter alios mss. nostros omnes, et aliorum, et priscas editiones, favet etiam Acron, qui *fugisque* recte commentatur: *Expressit velocitatem hominis festinantis ad cœnam*. Nihil ad rem furor. Baxterus hospes videtur in mss. et editionibus, dum asserit, Bentleium ausum esse de suo reponere *fugisque*. 36 *Mulvius* V. G. I. M. Vr. B. E. Ch. A. B. Ba. A.; sic Iunta 1503. edit. Ven. 1509.; restituit Bentl. ex suis mss., et probat; inde Cun. San. Phil. Val. * *Milinus* Vr. I. Al. *Milvius*.

38 *supino* Muret. 39 * *Imbecillis, iners, et quid vis* V. G.M.Ba.B. 42 * *Obvolvis* V. K. a 2. m. 42 *stultior ipso* V.B.D.E.G.I.M.N.Vr.E.a 1.m.F.K.Vp.A.Ch.A. a 1.m., alii mss. apud Pulm., edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. 1514. 1573. Flor. 1482. Aldus 1501. 1509. 1519. Muret. Chab. Talb. Dac. Bentl. Baxt. Phil. Batt. Oberl. Combe, Wakef. Al. *stultior ipse*. * *astutior ipso* Vr.A.B. 42 *deprenderis*. 45 * *Dum quod* Vr. H. 45 *Crysippi* Vp. A., edit. Flor. 1482. Venn. 1483. 1490. 1509. 45 * *edam* Vr. I.

Te coniux aliena capit; meretricula Davum:
Peccat uter nostrûm cruce dignius? Acris ubi me
Natura intendit, sub clara nuda lucerna
Quæcumque excepit turgentis verbera caudæ;
Clunibus aut agitavit equum lasciva supinum;
Dimittit neque famosum; neque sollicitum, ne
Ditior, aut formæ melioris meiat eodem.
Tu, cum proiectis insignibus, annulo equestri,
Romanoque habitu, prodis ex iudice Dama
Turpis, odoratum caput obscurante lacerna;
Non es, quod simulas? Metuens induceris, atque
Altercante libidinibus tremis ossa pavore.
Quid refert, uri, virgis, ferroque necari
Auctoratus eas; an turpi clausus in arca,

47 *dignior* Cun. ex ingenio. 48 *intendit* V. K. Vr. E. G. a 1. m. K. Vp. D. F. Ch. A. An. A., antiqua manus ex ms. in ora editionis Aldinæ 1519. in Bibliotheca Angelica, alii mss. apud Pulm. Cruq. Valart, edit. Princ. Venn. 1490. 1492. Vera lectio, quam hucusque prætericrunt editores critici. *Intendere* proprie est extendere, tendere, quod lentum, et remissum est; et in obscænis, *tendere* est pro tentigine adfici; ut notat Scioppius ad diversorum poëtarum in Priapum lusus, c.5.n. 9., post Petron. edit. Amstel. 1669. p. 10., ubi exempla cumulat. Confer I. sat. 2. 33. et 117. S.Hieron. contra Iovin. lib.2. n. 10. col. 339. op. t. 1. edit. Veron.: *Adesse ergo debet ratio, ut tales, ac tantas sumamus escas, quibus non oneretur corpus, nec libertas animæ prægravetur; quia et comedendum est, et deambulandum, et dormiendum, et digerendum, et postea inflatis venis incentiva libidinum sustinenda*. Et ad Eustoch. epist. 22. num. 8. col. 93.: *Post ebrietatem nudatio femorum subsequuta est, libido iuncta luxuriæ. Prius enim venter extenditur, et sic cetera membra concitantur*. Quo recidit illud S. Cypriani de Ieiunio, et tentat. Christi: *Castigatio carnis spiritum inflat; et macies corporis extenuatum arrogantem impinguat*. Al. *incendit*. 49 *accepit* V.E.Vr.G., ms. unus Cruquii. Vid. I. sat. 5. 1. 51 * *Dimittat* Vr. A. a 1. m. 52 * *sollicitum me* Vr.A. Ch. A. 56 * *educeris* Vr. E. 58 *virgis uri*

Quo te demisit peccati conscia herilis,
Contractum genibus tangas caput? Estne marito
Matronæ peccantis in ambo iusta potestas?
In corruptorem vel iustior. Illa tamen se
Non habitu, mutatve loco, peccatve superne;
Quum te formidet mulier, neque credat amanti.
Ibis sub furcam prudens; dominoque furenti
Committes rem omnem, et vitam, et cum corpore famam.
Evasti? credo, metuens; doctusque cavebis.
Quæres, quando iterum paveas, iterumque perire
Possis. O toties servus! quæ bellua ruptis
Quum semel effugit, reddit se prava catenis?
Non sum mœchus, ais. Neque ego, hercule, fur, ubi vasa
Prætereo sapiens argentea. Tolle periclum;
Iam vaga prosiliet frenis natura remotis.
Tune mihi dominus; rerum imperiis, hominumque,
Tot, tantisque minor? quem ter vindicta, quaterque

Vr.G., ms. unus Cruquii; et ita Cun.: male; ut alii vulgo, qui *uri virgis* scribunt. Ustio, virgæ, ferrum, tria sunt diversa. Vid. Senec. epist. 37. et 71. Petron. c. 117. Tib. I. el. 10. 19. 20. Prop. IV. el. 7. 43. ibique Burm. Val. Max. VI. 8. 1.
60 *dimisit* mss. plures, et editiones Ven. 1509. Argent. 1514. * *demittat* Va.A. 61 *ut genibus* V.G. Vr.G., alii mss. apud Lamb. Cruq. Combe. 62 *in ambo* Vr.B.E.Ch.A.a 1.m., alii mss. apud Pulm. Torr. Val.; atque ita Cuiacius Obs. l. 12. c. 18., Zurk. Bentl. Baxt. Cun. Gesn. Oberl. Combe, Wak. Al. *ambos*. Vid. II. sat. 3. 180. 63 * *corruptorem est vel* Va. A.
64 *peccatque* Vr.B.E.G.Ba.A.Va.A., alii mss. apud Pulm. Combe. 65 * *non credit* Va.A. 67 * *Committis* V.B.Ba. B.Va.C. 67 * *vitam, cum corpore* Pa.B. 68 *credo, metuens* V.B.K.Vr.B.F.a 2.m.F.H.a 1.m. K.Ch.A.Va.A., edit. Ven. 1514. Nimirum, *evasisti metuens*; ut *metuens induceris* v. 56.; idque evidentius patet ex v. seq., *quando iterum paveas*; quod inutile esset, si iam dixisset *metues*. Vid. I. sat. 2. 131. Al. *credo, metues*. *Metues, credo* Bentl. argutiis; inde Cun. Phil. Val. Oberl. Wakef. 69 *Quæris* Vr.G.a 1.m.H.An. B., alius ms. apud Pulm.; et ita Cun. * *Dic mihi quando* Vr.I. ex glossemate. 71 * *se reddit* Vr.G. *reddet se* V. G. M. Ba. B., alii mss. apud Lamb. 71 *effugerit* Vr.I., ms. unus ap. Oberl.

Imposita haud umquam misera formidine privet?
Adde super, dictis quod non levius valeat: nam,
Sive vicarius est, qui servo paret, uti mos
Vester ait;seu conservus: tibi quid sum ego? nempe,
Tu, mihi qui imperitas, aliis servis miser; atque
Duceris, ut nervis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? Sapiens: sibi qui imperiosus;
Quem neque pauperies,neque mors,neque vincula ter-
Responsare cupidinibus, contemnere honores (rent:
Fortis; et in seipso totus: teres, atque rotundus;

77 *privat* Vr. E. Ch. A. a 1. m., alii mss. apud Combe.

78 *adde super* V.A.B.a 2.m.E.K.a 2.m.Vr.E.H.I.Vp.C.F. Ch.A.B., antiqua manus ex ms. in ora edit. Aldinæ 1519. in Bibliotheca Angelica, alii mss.apud Pulm., edit. Ven. 1481. 1485. 1516.; restituit ex mss. Bentleius, et bene distinguit, *adde super*, *dictis*: sequuntur Cun. Baxt. San. Gesn. Oberl.Combe,Wakef. Al. *adde supra dictis*, *quod*.

78 * *quod non valeat levius* Vp. C. 79 * *ut est mos* Vr. C. a 2.m. 80 *quod sum ego* V.B.K.N.Vr.E.F.Vp.A.Ba. A. a 2. m., ms. unus apud Cruq., edit. Ven. 1514. * *qui sum ego* Vp. D. *qui sim* Vr. I. 82 * *Duceris in nervis* Va.A.

82 *mobile signum* ex coniectura, et argutiis Dousa,Marcilius, Bentleius, San. 83 *sibi qui* V. A. B. G. I. K. M. N. Vr. B. E. G. Vp. A. C. F. Ch.A. An.A. B. Va.A. Ba.A.; alii mss. apud Pulm. Bentl., edit. Princ. Venn. 1478. 1479. 1481. 1490. 1492. 1509. 1514. 1552. Florent. 1482. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Muret., aliique fortasse omnes usque ad Lambinum, qui prætulit *sibique*; atque inde alii multi, præsertim Canterus Nov. lection. lib. 4. c. 12., Pulm. Cruq. Torr. Dac. Talbot; sed Gryphius 1566. edit. Ven. 1573. Basil. 1580. Dan. Heins. Bentleius retinuerunt *sibi qui*; et sequuti sunt Cuning. Baxt. San. Gesn. Sandby, Oberl. Combe, Wakef. 84 *nec vincula* Vr. H., ms. unus Pulm. *nec mors nec vincula* An. B., edit. Flor. 1482. Ven. 1483. Aldus 1509. 1519. Basill. 1527. 1531.

85 * *contendere honores* Vr. I. *contemnere honorem* Vr. K. Ba. A. 86 *in se ipso totus*: *teres*. Sic interpungas eum Bentleio, qui bene ex dogmate Stoicorum exposuit, quid sit sapiens *in se totus*; hoc est, qui in se uno sua ponit omnia; non quærit se extra se; nihil suum,

Externi ne quid valeat per leve morari:
In quem manca ruit semper Fortuna. Potesne,
Ex his, ut proprium, quid noscere? Quinque talenta
Poscit te mulier; vexat, foribusque repulsum
Perfundit gelida; rursus vocat: eripe turpi
Colla iugo. Liber, liber sum, dic age. Non quis:
Urget enim dominus mentem non lenis; et acres
Subiectat lasso stimulos, versatque negantem.
Vel, quum Pausiaca torpes, insane, tabella;
Quî peccas minus atque ego, quum Fulvî, Rutubæque,
Aut Placidiani contento poplite miror
Prœlia, rubrica picta, aut carbone; velut si
Re vera pugnent, feriant, vitentque moventes

nisi se, existimat; et locis a Cicerone, et Seneca desumptis probat. 87 * *quid ne valeat per lene* Vr.I. 88 *manca ruit*.Itidem hoc ex dogmate Stoicorum. Seneca de Const. sap.c.8.:*In quo* (sapiente) *imperium suum Fortuna consumit.* 89 * *proprium cognoscere* Va. A. 92 * *num quis* Vr. I. 93 *mentem dominus* Cun. more suo. 93 *acris* Ch.B.a 2.m. 94 * *subnectit* An. B. a 1. m. 96 * *qui pecces* V. A. Ba. A. a 1. m. 97 *Placidiani* Vc.I. Vp.D. Ch. A. An. A. a 2.m., alius ms.apud Pulm.Aldus 1509.1519. Basill.1527. 1531. *Placidi iani* V. E. G. I. M. Vc. K. Vp. C. Ba. A. a 1. m. Va. C., edit. Ven. 1478. *Placideiani* V. K. Vr. E. An. A. B., edit. Flor. 1482.Venn.1483. 1509. Aldus 1501. Argent.1514.; inde aliæ communiter. *Placide iani* Ch.B., edit.Venn.1478.1481.1490. * *Placide biani* V.N.*Placideani* Vr. H., alius ms. apud Combe. Primam lectionem præfero, quia etiam in marmore apud Grut. p.301. 1. PLACIDIANVS. Sumptum ab Horatio ex Lucilio, apud Ciceronem IV. Tuscul. c. 21. n. 28. III. ad Q. Fratrem, 4., de Opt. gen. orat. 6., et Nonium, c. 4. 62. v. Compono; apud quos eadem prope varietas, sed in priscis editionibus *Placidianus*, vel *Pacidianus*: Placidianus gladiator. Vid. de Art. poet. ad v.32. Nec metues metro, ut tertia syllaba in eo nomine sit correpta; si memineris, ita scripsisse Lucilium. 99 * *vitent, feriantque* Vr. I. *pugnent, feriantque* Va. A. *feriant, vibrentque* Batteux, inepte. 99 * *moventis* Vr. C.

Arma viri? Nequam, et cessator Davus; at ipse
Subtilis veterum iudex, et callidus audis.
Nil ego, si ducor libo fumante; tibi ingens
Virtus, atque animus cenis responsat opimis.
Obsequium ventris mihi perniciosius est; cur?
Tergo plector enim. Qui tu impunitior, illa,
Quæ parvo sumi nequeunt, obsonia captas?
Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ;
Illusique pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. An hic peccat, sub noctem qui puer uvam
Furtiva mutat strigili? Qui prædia vendit,
Nil servile, gulæ parens, habet? Adde, quod idem
Non horam tecum esse potes; non otia recte
Ponere: teque ipsum vitas fugitivus, et erras;

100.* *Nequam, cessator* Vr. C. Va. A. 102 *libo ductor* Cun. 103 * *responset* Vp.F. 105 *quid tu* An. A. a 1. m., alii mss. apud Lambin. Oberlinum. 106 *nequeunt cum obsonia* V. I., et editi aliquot: ceteri mss. nostri, Pulm. et aliorum, et priscæ editiones, omittunt *cum*; et ita restituit Bentleius, inde Baxt. Cuning. San. Phil. Sandby, Oberl. Combe, Wakef. 107 *immarcescunt* V. D. G. K. a 1. m. M. Vp.F. a 1. m. An. A. a 1. m. B., edit. Venn. 1481. 1514. *Inamarescunt*, cum aliis mss. nostris, et aliorum, et cum aliis editoribus: bene; quia se in bilem vertunt, ut II. sat.2. 75. Celsus IV. 11. S.Hieron. ad Furiam, epist. 54. n. 4. edit. Veron. t. 1. c. 281.: *Quasi coturnicum carnibus usque ad nauseam saturata es: amarissimam choleram tua sensere fauces. Egessisti acescentes, et morbidos cibos: relevasti æstuantem stomachum*. Sidon. Apollin. Carm. V. 340.: *Ipsi autem color exsanguis, quem crapula vexat; Et pallens pinguedo tenet, ganeaque perenni Pressus acescentem stomachus non explicat auram*. *Immarcescunt* etiam aliquo sensu dici posset. Sen. epist. 95.: *Quam fœdi, atque pestilentes ructus sunt, quantum fastidium sui exhalantibus crapulam veterem? Scias putrescere cuncta, non concoqui*.

109 * *sub curam* Vr.H.a 2.m. 110 *furtivam mutat strigilem* V.A.I.; ita Lamb. ex 9. suis, quem refutat Bentl. *Uvam furtivam* An.A., alius ms. apud Pulm. 113 *et erro*

Iam vino quærens, iam somno fallere curam:
Frustra: nam comes atra premit, sequiturque fugacem.
Unde mihi lapidem? Quorsum est opus? Unde sagittas?
Aut insanit homo, aut versus facit. Ocius hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

V.A. B. D. G. I. K. M. N. Vr. E. F. G. H. I. K. Vp.A.F. Ch. A. B. a 1. m. An. A. B. Ba. A. B. Va. A. C., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Val., edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1481. 1509. 1514. 1552. Iuntæ 1503. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. Lambinus restituit ex suis mss., Inde alii multi; et ex recentioribus Talbot, Dacer. Bentl. Cun. San. Batt. *ut erro* V. B. E. Ch. B. a 2. m. Ba. B. a 2. m., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq., edit. Venn. 1478. 1479. 1483. 1490. 1492. 1514. Flor. 1482. Aldus 1501. 1509. 1519. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Rob. Steph. 1544. Gryph. 1566.; ex recentioribus Baxt. Sandby, Val.Oberl. Combe, Wakef. * *et erras* Vr.B. Va. A., unica, et vera lectio: nam editores omnes consentiunt, *fugitivum*, et *erronem*, sive ad Ictorum, sive ad aliorum scriptorum placita, esse diversos: nempe, esse *fugitivum*, qui ita fugit a domino, ut in animo habeat, ad ipsum numquam reverti; *erronem* eo consilio fugere, ut aliquando revertatur. At hanc distinctionem hic non servare Horatium, Lambinus frustra asserit. Ipse poeta *fugitivi* tantum meminit supra sat. 5. 16.; qui alio sensu, aliaque mente *errare* potest longe a domino, quin ad illum umquam revertatur, ut proprie non sit erro; et translate hic, *fugere*, et *errare* dicitur, qui seipsum fugit, et animo errat hac, illac, voluptates quærens; atque etiam modo vino, modo somno se opprimit, ut omnium sollicitudinum obliviscatur. Videtur Horatius Lucretium imitatus III. 1060 seq.: *Qui somno partem maiorem conteris avi? Et vigilans stertis, nec somnia cernere cessas, Sollicitamque geris cassa formidine mentem? Nec reperire potes, quid sit tibi sape mali, quom Ebrius urgeris multis miser undique curis, Atque animi incerto fluitans errore vagaris?* Et Sen.de Brev.vitæ, c.6.: *In primis autem et illos numero, qui nulli rei, nisi vino, ac libidini vacant. Nulli enim turpius occupati sunt: ceteri, etiam si vana gloria imagine teneantur; speciose tamen errant.* 114 *curas* ms. apud Pulm. 115 * *iam comes* An. A. 116 *lapides?* 118 *agro nova* V. A. M. Vr. I., edit. Ven. 1479.

SATYRA VIII.

Nasidieni cenam magno in luxu minime lautam, cui Fundanius amicus suus interfuerat, lepide describit, ac deridet.

Nasidieni quî iuvit te cena beati?
Nam mihi quærenti convivam, dictus here illic
De medio potare die. Sic, ut mihi numquam
In vita fuerit melius. Da, si grave non est,

1 *Nasidieni qui iuvit* V. A., alii mss. 5. apud Lamb., et ita legit Turn.Adv.III.3. et Despaut., ex alio ms.Val. * *Ut Nasidieni quid iuvit* Ba.A. *Ut te Nasidieni* Ascens., et mss.2. apud Cruq., qui adoptavit; sequuntur Baxt.Gesn.Oberl. Combe. Vulgatum *Ut Nasidieni* aliorum mss., Acronis, Porphyrionis, et Prisciani apud Putsch. c. 1055., defendunt præsertim Torr. et Bentl. Sed cum Cruquio, Horatium easdem syllabas in eadem satyra nunc produxisse, nunc contraxisse citra omnem necessitatem, non facile admittas. *Ut te* ex glossemate potius ortum puto. 1 * *iuvet* Vr.I. 2 *convivam quærenti* Bentl. ex Prisciano c. 1011., et quia illius palato venustius. Sequuntur Cuning. Sanad. Wakef. 2 *here* V. D. E. G. K. M.N. Vr. B. F. H. Vp. C. D. F. Ch. A. B. An. A. a 1. m. B. Ba. A. a 1. m. B. Va. C. a 1. m., alii mss. apud Pulmannum, Acron, Priscian. c. 1011., edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1490. 1492. 1495. Flor. 1482. Aldus 1501. Iunta 1503. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. R. Steph. 1544., inde alii fere omnes; et multis aliorum exemplis confirmat Forcellinus. Al. *heri*. 2 * *illuc* An.B. 3 * *nusquam* Vr. I. 4 *melius fuerit* ms. apud Combe. 4 *da si grave non est* V.A. I. Vr. B. G., Commentator Cruquianus, Aldus 1501. Iunta 1503. edit. Venn. 1509. 1552. Argent. 1514. Basill. 1527. 1531. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. R.Steph. 1544. Lamb. Muret. Cruq. Chab. Torr. D. Heins. Talb. Dac. Sandby, Val. Gesn. Oberl. Combe, Wakef.: magis comice, et blande; ut notat Baxt. Sic apud Virg.I.E.19.: *Sed tamen iste Deus qui sit, da, Tityre, nobis*. Ter.Heaut.

Quæ prima iratum ventrem placaverit esca .
In primis Lucanus aper leni fuit Austro
Captus, ut aiebat cenæ pater: acria circum
Rapula, lactucæ, radices, qualia lassum
Pervellunt stomachum; siser, halec, fæcula Coa.

in prol. 10.: *Nunc quam ob rem has parteis didicerim, paucis dabo*. Al. *dic*, quod defendit præsertim Bentl., quia in mss. sibi notis *da* non occurrit. Sed nunc firmetur ex mss. nostris optimæ notæ. Illum sequuntur Cun. San. *Dic* ex glossemate ortum, patet ex Commentatore Cruquiano. Cic. ad Attic. XIII. 42.: *Si grave non est, velim scire, quid sit causæ*. 5 *pacaverit* V.A.D.G.I.M. Vr.E.H. Vp.D. Ch. B.. An.A.B., alii mss. apud Pulm. Aldus 1501. Iunta 1503. ed. Ven. 1509. Pacare, pacatum reddere, sedare. Cic. V. Tuscul. qu. c. 6. n. 17.: *Ut maris igitur tranquillitas intelligitur, nulla ne minima quidem aura fluctus commovente; sic animi quietus, et pacatus status cernitur, quum perturbatio nulla est, qua moveri queat*. Ovid. X. Heroid. 65.: *Ut rate felici pacata per æquora labar*. Claud. Mamert. Paneg. Maxim. c. 3.: *Etiamsi tumultuantia elementorum officia pacavit*. Claud. IV. Consul. Hon. 226.: *Incertos animi pacaverit æstus*; ubi N. Heins. et Burm. notant, perpetuam confusionem inter *pacare*, et *placare* etiam apud alios auctores. Sed rectius hic *placaverit*; et deridicule, ob *iratum*. 7 *Captus*. Tilius Loc. contr. lib. 10. c. 7., emendat *coctus*, id est tenerior effectus; quia Auster, quum leniter spirat, reddit corpora humida, et calida, quæ putredini maxime opportuna sunt. Effectus hîc quidem Austri, quem innuit poëta; sed emendatur indocte: et Tilius abutitur loco Plinii H.N. XII. 5.; ubi ait, solem *fructus coquere*. Sol enim quum fructus excoquit, illos aut maturat, aut indurat; non putrefacit. Nec *fuit*, quod est temporis remoti, huiusmodi coctioni congruit; sed venationi. Vid. II. sat. 2. 41. *Captus fuit* eodem sensu, quo apud Stat. Silv. I. 6. 73.: *Quas udo Numidæ legunt sub Austro*. 8 * *qualia lapsum* V. N. Vp. A. *qualia fessum* Vp.D. Ch.B. a 1. m. ex glossemate. 9 * *Propellent* V. G. *propellunt* a 2. m.; sed in ora, *pervellunt*. *Pervellent* Vp.C. 9 * *cicer* Vr.I. a 1. m.

9 *halec*. In tanta mss. varietate hic, ut supra sat. 4. 75., *halec*, *allec*, *alec*, *ballec*, primam lectionem te-

His ubi sublatis, puer alte cinctus acernam
Gausape purpureo mensam pertersit; et alter
Sublegit quodcumque iaceret inutile, quodque
Posset cenantes offendere. Ut Attica virgo
Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes,
Cæcuba vina ferens; Alcon, Chium, maris expers.
Hic herus: Albanum, Mæcenas, sive Falernum
Te magis appositis delectat; habemus utrumque.
Divitias miseras! Sed quis cenantibus una,
Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboro.
Summus ego, et prope me Viscus Thurinus, et infra,

neo cum Baxtero, Oberl. Combe, Wakef.; quia ita legitur apud Acronem ad d. v. 73., et indubitanter a Nonio Marcelio c.2.v.Halec., qui etiam affert dictum v.73. Inter alios recentiores, *allec* præferunt Bentl. Cun.San. Phil. Val.; *alec* Dac. Sandby, Batt. 10 *His ut* Vr. B. E. Ch. A. Ba. A. a 1. m., alius ms. apud Combe; et ita Cun. 10 *alte cinctus*. Ut *altius præcinctis* I. sat. 5. 5.6. *Succinctus* II. sat. 6. 107. *Præcincti pueri*, infra v.70. Sen. de Brev. vitæ, c. 12.: *Quam diligenter exoletorum suorum tunicas succingant*. Eo nempe habitu communiter pueri ministrabant mensis. At in picturis, de quibus diximus ad I.sat.6.116., septem discincti, habituque peculiari ministrant; fortasse in cena Pontificali, seu Saliari. 14 * *præcedit* Ba. A. a 2. m. Sed bene *procedit*, lente, et graviter sacra ferens (ut I. sat. 3. 11.) Attica virgo, sacerdos Cereris: Canephora, quæ sacra Cereris sublatis supra caput manibus in canistro portare solebat. Eius imagines ex marmore videas in Villa Albana, in Museo Vaticano; et ære expressas apud Winkelm. Mon. ant. ined. n.182. 15 * *Alchon* Vr.H. Ch.A. 17 * *appositum* An.A. 17 * *delectant* Ba.B. 18 *si quis* Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. edit. Argent. 1514. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Muret. 20 *Viscus Thurrinus* V.A. Vr. N., alii mss. apud Pulm., edit. Ven. 1481. *Viscus Turrinus* mss. apud eumdem Pulm., qui coniicit legendum *Turranus*, ut ille sit, de quo Ovid. IV. ex Ponto, ep. 16.29.: *Musaque Turrani tragicis innixa columnis*. * *Luscus Tarinus* V. I. *Turinus* Muret. Sed bene *Thurinus* a *Thurio*, Magnæ Græciæ urbe; ut apud eumdem Ovid. XV. Met. 52.:

Si memini, Varius; cum Servilio Balatrone
Vibidius, quas Mæcenas adduxerat umbras.
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra;
Ridiculus totas simul obsorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, si quid forte lateret,
Indice monstraret digito: nam, cetera turba,
Nos, inquam, cenamus aves, conchylia, pisces,
Longe dissimilem noto celantia succum:
Ut vel continuo patuit, quum passeris, atque

Thurinosque sinus, Temesenque, et Iapygis arva. 22 *quas umbras* V.A.G.M.Ch.A.Ba.A., alius ms.ap. Combe; elegantius vulgato *quos*. Norunt Grammatici, inter duo nomina vel propria, vel appellativa, relativum cum secundo concordari præ alio. Sallust.Cat.58.: *Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur*. Cic.Orat. c.VII.n.36.: *In omni re difficillimum est, formam, quod character Græce dicitur, exponere optimi*. In Somn. Scip. c. 3.: *Concilia, cœtusque hominum iure sociati, quæ civitates appellantur . . . . Illum globum, quem in hoc templo medium vides, quæ terra dicitur; hisque animus datus est ex illis sempiternis ignibus, quæ sidera, et stellas vocatis*. 23 * *erat post ipsum* Vr.G. a 2. m. *erat supra ipsum* Lamb. ex coniectura, ob locum Ciceronis ad Famil. IX. 26., ubi: *Et quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui*. Ita et G. Fabric. Cun. San. Sed Sallustius lib. III. Hist. apud Serv. ad I.Æ. 698.: *Igitur discubuere: Sertorius inferior in medio; super eum L.Fabius Hispaniensis*. 24 *simul obsorbere* V.B.K.N. a 1.m.Vp.C.F.An.A.Ba.A., alii mss.ap.Lamb.Cruq.Oberl., ed.Princ.Aldus 1501. Argent.1514.Lamb.Cruq.Torr.Baxt. Oberl. Combe, Wakef.: nempe integras placentas uno fere haustu deglutire, devorare, sorbere. Plaut. Curc. III. 3. 34.: *Vin' aquam*? Curc. *Si frustulenta est, da, obsecro: hercle, obsorbeam*. Alii *simul*, vel *semel absorbere*; vel *semel obsorbere*. Alio sensu *exsorbere*. Vid.II.sat.3.240.

25 * *ad hac* Vp. F. Ch. B. a 2. m. Ba. B. 29 *passeris assi, et* Bentl. ex aliquot mss. Lambini: *assi, atque* Cun. et San. Val. Phil. Wakef. Decepti Bentl. et Cun. ex alio loco II.sat.4. 38., qui nihil ad rem: hic enim agebatur de piscibus, qui naturaliter celabant succum ignotum, haud bonum; non de coctis, aut male conditis. Passer, est piscis marinus, pleuronectes.

Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.
Post hoc me docuit, melimela rubere, minorem
Ad Lunam delecta: quid hoc intersit, ab ipso
Audieris melius. Tum Vibidius Balatroni:
Nos, nisi damnose bibimus, moriemur inulti;
Et calices poscit maiores: vertere pallor
Tum parochi faciem; nil sic metuentis, ut acres
Potores: vel, quod maledicunt liberius; vel,
Fervida quod subtile exsurdant vina palatum.
Invertunt Allifanis vinaria tota
Vibidius, Balatroque, sequutis omnibus: imi

30 *porrexerat* V. A. Ch. A. a 2. m. B. a 1. m. An. A., alii mss. apud Lamb. Cruq. Bentl.; atque ita iidem editores, Baxt. Cun. San. Oberl. Combe, Wakef. Sapor patuit postquam porrexerat, atque alter gustaverat. Al. *porrexerit*. 31 *Post hac* Ch. B. a 2. m. An.A. Va.C., ms. unus apud Pulm. 32 * *dilecta* Vr. I. 34 *moriamur* An. A. a 2. m., antiqua manus ex ms. in ora editionis Aldinæ 1519. in Bibl. Angel., alii mss. apud Combe. 35 *poscunt*.

35 * *poscit meliores* Ch. A. 36 * *Tunc parochi* V. A. Ba. B. 37 * *maledicant* Vr. G. 39 *Allifanis* V. A. M. Ch.A. a 2. m. B.Va.C., alii mss. apud Pulm.Cruq.Val.: ita Cruq.Bentl.Cun.San.Val.:probant Cluv.Ital.ant.lib.4.c.7. p.1195. N. Heins. ad Sil. Ital. VIII. 537.; et ex antiquis marmoribus hic G.Fabric. Manutius, et Dausquius in Orthogr. v. Allifæ. Al. *Alliphanis*, vel *Aliphanis*. 40 *omnibus: imi* V. B. Vr. B. E. F. Vp. C. Ch. A. An. A. a 1. m. B., alii mss. apud Pulm. Cruquium, Torrent. Talb., edit. Ascens. Frib. 1536. Henr. Steph. Talb. Desprez, Bond, Dac. Baxt. Bentleius, Cuning. Sanad. Gesn. Phil. Sandby, Batt. Val. Oberl. Zeum. Wakef.; defendunt Talbot, et Dac., quidquid dicat Torrentius. Petron. c. 38.: *Vides illum, qui in imo imus recumbit? hodie sua octingenta possidet; de nihilo crevit: solebat collo modo suo ligna portare*. Sen. de Const. sap. c. 10.: *Non in medio me lecto; sed in imo collocavit*. In imo lecto convivæ ignobiliores accumbebant, parasiti, et ridiculi omnes; ut apud Plaut. in Stich. III. 2. 32.: *Haud postulo equidem me in lecto accumbere: Scis tu me esse imi subsellii virum*. v. 36. seq.: *Ergo oratores populi summates vi-*

Convivæ lecti nihilum nocuere lagenis.
Affertur squillas inter murena natantes
In patina porrecta. Sub hoc herus, hæc gravida, inquit,
Capta est; deterior post partum carne futura.
His mixtum ius est oleo, quod prima Venafri
Pressit cella; garo de succis piscis Hiberi;
Vino quinquenni, verum citra mare nato,
Dum coquitur; (cocto Chium sic convenit, ut non
Hoc magis ullum aliud) pipere albo, non sine aceto,
Quod Methymnæam vitio mutaverit uvam.
Erucas virides, inulas ego primus amaras
Monstravi incoquere; illutos Curtillus echinos,

ri, *Summi accumbent*: *ego infimatis infimus*. Vid. l. epist. 18. 10. 11. Ceteris enim acriter potantibus, ut bene ait idem Torrentius, ideo imi lecti convivæ Nomentanus, et Porcius abstinuere, quod Nasidienum timebant offendere, quia parasiti: maxime quum Nomentanus ut saporum index advocatus accumberet, quo munere ebrius non recte fungeretur; alter vero ciborum ingluvie magis, quam vini ingurgitatione caperetur: sic ergo lagenis nihil nocuere. Inter ipsos Nasidienus accumbebat, qui inter potores adnumerari nequibat. Sensus igitur erit: Omnes convivæ acriter potarunt; exceptis illis, qui in imo lecto accumbebant. In altera lectione vulgata, *sequutis omnibus imis*: *conviva lecti*; illud etiam absurdi probaretur, ut Horatius *lectos* convivas, pro *delectis*, atque honoratioribus diceret. 46 *de sucis* Ch. A.B., alius ms. apud Oberl. * *de fucis* V. M. Vr. H. Vid. l. sat. 4. 40. 46 *Hiberi* V. A.B.D. Vr.E.F.G.H. Vp.C.F.I. Ch.A. B. Ba. A. B. An. A., edit. Med. 1476. Venn. 1478. 1483. 1490. 1495. Flor. 1482. Vid. Lod. 5.28. od. 14.50. Al. *Iberi*. 50 *mutaverit* V.A. B. D. E. G. I. M. N. Vr. F. G. H. K. Vp. A. D. F. Ch. A. B. Ba. A.B. Va. C. An.B., alii mss. apud Pulm. Cruq. Val., edit. Venn. 1478. 1490. 1492. 1495. Frib. 1536. Cruq. Dac. Talb. Bentl. Cun. San. Phil. Sandby, Batt. Gesn. Oberl. Combe, Wakef.: recte, quia respondet *sic convenit*. Al. *mutaverat*. 52 *inlotos*, *illotos*, *inlutos*. 52 *Catillus* Vr. G., edit. Arg. 1514. *Cotillus* ms. apud Pulm., et

Ut melius, muria, quam testa marina remittit.
Interea suspensa graves aulæa ruinas
In patinam fecere, trahentia pulveris atri,
Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos maius veriti, postquam nihil esse pericli
Sensimus, erigimur: Rufus, posito capite, ut si
Filius immaturus obisset, flere. Quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
Tolleret! Heu, Fortuna! quis est crudelior in nos
Te Deus! ut semper gaudes illudere rebus
Humanis! Varius mappa compescere risum
Vix poterat. Balatro, suspendens omnia naso,
Hæc est conditio vivendi, aiebat: eoque
Responsura tuo numquam est par fama labori.

edit. Flor. 1482. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. *Curcillus* Aldus 1501. Iunta 1503. 53 *quam-remittit*. Mira varietas in mss. et priscis editionibus: *quam-remittet*, *quam-remittat*, *quo-remittat*, *quod-remisit*, *quod-remittet*.

54 *suspansa* coniicit Lambinus, laudat in nota Cun., adoptat Wakef.; quia, inquit Lambinus, post Porphyrionem, aulæa cameris tricliniorum subtendebantur, et suspendebantur, seu potius suspandebantur; ut si quid pulveris superne caderet, exciperent. At præter mss. omnes, si hæc aulæa *suspansa* fuissent super mensam, in Ipsam cecidissent; quod revera supponunt Desprez, Dac. San., aliique vulgo Interpretes; qui *fecerit ruinas* male exponunt pro *corruerit*; sed cadendo e muro, traxerunt tantummodo pulverem in patinam; ut *nihil esset periculi* pro convivarum incolumitate, quos alias obruissent. Huiusmodi aulæa passim in antiquis picturis, et anaglyphis visuntur. 55 * *in patinas* An. A. *in mensam* V. M. 57 *nil esse* Vr. I. Cun. 58 *Rufus capite hactenus, ut si-flere* Cun., audacter, et barbare. Quo enim sensu?. *Capite posito in lectum*, ut bene Commentator Cruquianus. Apul. Met. IV. p. 80. edit. Pric.: *Inter genua sua deposito capite, sine modo flebat*. 58 * *Ruffus* V. A. D. *Rustus* V. G. M. 62 *illudere*. Boethius de Cons. II. metr. 1. 7.: *Sic illa ludit, sic suas probat vires*. Apud Cic. Parad. 1. *ludibria Fortunæ*. Vid. II. sat. I. 59.

Tene, ut ego accipiar laute, torquērier omni
Sollicitudine districtum? ne panis adustus,
Ne male conditum ius apponatur? ut omnes
Præcincti recte pueri, comptique ministrent?
Adde hos præterea casus: aulæa ruant si,
Ut modo; si patinam pede lapsus frangat agaso.
Sed convivatoris, uti ducis, ingenium res
Adversæ nudare solent; celare secundæ.
Nasidienus ad hæc: tibi Di, quæcumque preceris,
Commoda dent: ita vir bonus es, convivaque comis:
Et soleas poscit. Tum in lecto quoque videres,
Stridere secreta divisos aure susurros.
Nullos his mallem ludos spectasse: sed illa
Redde, age, quæ deinceps risisti. Vibidius dum
Quærit de pueris; num sit quoque fracta lagena;
Quod sibi poscenti non dantur pocula; dumque
Ridetur fictis rerum, Balatrone secundo;
Nasidiene, redis, mutatæ frontis, ut arte
Emendaturus fortunam: deinde sequuti

68 * *obstrictum* Vr. I. *destrictum* V. N. Sed bene *districtum*. In marmore apud Fabrett. p. 183. n. 431. Bonada Carm. ex ant.lap.II.p.109. ex Fleetv.: NAMQVE. EGO. SEV. REBVS. FVERIM. DISTRICTVS. AGENDIS. Vid.III.od.1.17. 71 * *ruunt* V. M. An. A. a 1. m. *ruent* Vr. G., Iunta 1503. edit. Argent. 1514. 72 *lapsus pede* Cun. more suo. 75 *precaris* V. B. Vr. E. a 2.m. K. Vp. A. Ch. B. a 2. m. Va. C., alii mss. apud Combe, edit. Princ. Venn. 1478. 1481. 1483. 1490. 1495. Flor. 1482.; sed melius cum aliis *preceris*; et probat Bentl. Balatroni optat Nasidienus, non quæ nunc Deos *precatur* (nihil enim); sed quæcumque alias *precetur*. 77 *quemque videres* Vr.K., edit.Ven. 1490. *quosque videres* V. I. Ba. A., edit.Ven.1492.* *quodque videres* Ch.B. a 1.m. *quocumque* a 2.m. ex glossemate. 79 * *ludos mallem* V.E. a 1. m. Vp.F. 82 *non dantur* V.D.E.G.K.M.N. a 1. m. Vr.H.I.K. Vp.A.C.Ch.A.An.A.Ba.A., alii mss. apud Val.Combe: rectius vulgato *non dentur*; et magis querelam poscentis, instantis indicat. 83 * *ab Balatrone* Vr. H.

Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis, sparsi sale multo, non sine farre;
Pinguibus et ficis pastum iecur anseris albi;

86 *Mazonomo-magno*. Mazonomus, iuxta Acronem, est genus lancis, in qua portantur escæ, veluti grande salsare; et dictum putat Gesnerus a distribuenda maza, vel pulte. Iulio Polluce auctore IV. c.12. segm. 87., erant lances cavæ, et prægrandes, ligneæ ut plurimum. Huius formæ videas in picturis ad Lateranum detectis, de quibus diximus ad I. sat. 6. 116. Ridiculum in hoc est, quod membra gruis discerpta portantur mazonomo magno. Huic opponitur parva *patella* I. epist. 5. 2. Ut apud Horatium; sic apud alios auctores, mazonomus videtur fuisse proprius ferendis ad mensam avibus. Varro de Re rust. III. 4. 3.: *Triclinium haberet, ubi delicate cenitaret, et alios* (turdos) *videret in mazonomo positos coctos; alios volitare circum fenestram captos*. Nemesianus in fragmento de Aucupio, v. 16. seqq. p. 34. edit. 1645., de ave Tetrace, seu Tarace: *Sæpe ego nutantem sub iniquo pondere vidi Mazonomi puerum, portat quum prandia cirro, Qua consul, prætorve novus contraxit ovanti*. 86 * *discreta* V. G. a 1. m. M. a 1.m. An.A. a 1. m. *discripta* Ch. B. a 2. m. *descripta* Gryph. 1566. *Discreta* significaret, fuisse allata in ampla, et magna lance membra unius gruis secta, atque hac, illac divisa, disposita. *Rari nantes in gurgite vasto*. Virg. I. Æ. 118. Cuiusmodi discretio, ac dispositio observatur in tab.5. ex prædictis pictis, in qua sex rapulæ. Attamen *discerpta* vera lectio est, quæ innuit etiam, potius laceratam, dilaniatam in frusta gruem, quam sectam ad artem; de qua locus Senecæ adductus supra ad II. sat. 4. 79. 87 *multo sale V.E. Ba.A. 88 * *pasti* Vp.C.a.1.m. 88 *anseris albæ* Vr. H. a 1.m., ms. unus apud Pulm., alii asseruntur a Combe; atque ita dederunt Burm. Cun. San., amore novitatis, vel ignorantia; ut de lepore supra ad sat. 4. 44.: perpetuo enim anser masculino genere appellatur apud auctores; ut Virg. IX. E. 8. I. G. 25. Ovid. XI. Met. 120. Plin. H. N. X. 22. Petron. c. 136. seq. Colum.VIII. 14.6. Iecur anseris ficis saginati, in magnam molem excrescebat; et erat in deliciis epulonum; testibus Athen. IX. 9. Plin. l. c.

Et leporum avulsos, ut multo suavius, armos;
Quam si cum lumbis quis edit: tum pectore adusto
Vidimus et merulas poni, et sine clune palumbes;
Suaves res, si non caussas narraret earum, et
Naturas dominus: quem nos sic fugimus ulti,
Ut nihil omnino gustaremus, velut illis
Canidia afflasset, peior serpentibus Afris.

Mart.XIII. ep. 58. Iuven. V. 114. Pers. VI. 71., aliisque. Ridendus Nasidienus, ut bene adnotat Pulmannus, qui ut aliorum delicias, et lauticiem superare videretur, mentiri est ausus, non quibuscumque vulgaribus ficis; sed pinguibus iecur saginatum fuisse. Fici enim pingues, et pluris sunt, et succi melioris, atque abundantioris: vulgares autem fici, et cariea sicca sunt, minorisque pretii. Vid. Turneb. Advers. XIII. 17. XX. 34. 89 *leporum vulsos* Ch. A. Ba. A., alii mss. apud Lamb. Cruq., ita Zar. Bos. Vide supra sat. 4. 44. 90 *edat*. Vid.epod. 3. 3. 91 * *columbas* Vr. G. a 1. m. *palumbos* Ch. A. a 1. m., atque ita Cun. 92 *suavis res* Vr. I. Ch. A. B., alii mss. apud Pulm. 94 * *veluti illis* Ba. A. *veluti si* Bentl. ex ingenio audaci, et indocte; quia Latine callentibus *si* supponitur; et in eius lectione *illis* omittitur, quo nesciamus, *quibus* afflaverit Canidia; nempe *cibis*, de quibus nihilum gustaverunt convivæ. 96 * *afflaret* Vr. G. 96 *serpentibus atris* mss. apud Lamb. Bentl. Val.; et ita Bentl., argutiis. *Afris*, ut *Mauris* III. od. 10. 18.; quod satis est, ne fidem omnibus mss. abnegemus. Serpentes ubique locorum sunt quidem *atri*; et de illis poetæ loquuntur a Bentleio coacervati; at hic venenum Canidiæ comparatur *Afris serpentibus*, utpote qui propter calorem regionis, et aquæ inopiam sævissime nocent, etsi longe a cena dissitis: apte, simpliciter, et docte; ut vere miseranda sit critici conclusio: *Unde enim Mauri serpentes tanto intervallo nocere hic possent suo afflatu*? Comparatio ex eo tracta est, ut bene Turneb. Advers. XVIII. 12.; quod quæ, alioqui salutaria, suo halitu afflavit serpens, venenata redduntur; quemadmodum fungi, Plin.H. N. XXII. 22. 23.; et pulli solo afflatu serpentis interimuntur. Colum.VIII. 5. 18.: *Cavendumque, ne a serpentibus adflentur, quarum odor tam pestilens est, ut interimat universos*.

Q·HORATII FLACCI

EPISTOLARVM

LIBER PRIMVS.

EPISTOLA I.

AD CAIVM CILNIVM MAECENATEM.

Omissa re ludicra, totum se tradit Philosophiæ perdiscendæ, quæ frenare cupiditates, et omnia virtuti posthabere docet.

Prima dicte mihi, summa dicende Camena,
Spectatum satis, et donatum iam rude, quæris,
Mæcenas, iterum antiquo me includere ludo?
Non eadem est ætas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro;
Ne populum extrema toties exoret arena.
Est mihi purgatam crebro qui personet aurem:
Solve senescentem mature sanus equum; ne
Peccet ad extremum ridendus, et ilia ducat.
Nunc itaque et versus, et cetera ludicra pono:
Quid verum, atque decens, curo, et rogo, et omnis in hoc sum:
Condo, et compono, quæ mox depromere possim.
Ac, ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus iurare in verba magistri,

3 * *antiquo iterum* Vr. B. 3 *me inducere* Vp. C. a 1. m., et ms. Bersm. * *me reddere* V. E. 3 * *ludo?* V. A. cum interrogatione: rectius, ut videatur responsio ad aliquod quæsitum.; et planius congruit sequenti. Ita etiam interpungit Wakef. 4 *Non ætas eadem, non mens* ms. Bersm. * *eadem ætas est* Ch.. E. 5 * *ad postes* Ch. A. a 2. m. 5 * *latet additus* V. O. 6 *exornet* V. A. a 2. m. Vr.C.D.Ch.A. a 1.m., alii mss.apud Lamb. 11 * *Quod verum* Vp.A. Ch.A. 12 * *Cudo et compono* Ba.A. a 1. m. 12 * *possum* Va. A. 13 * *Ast ne* Vr. I. 14 *adductus*

Quo me cumque rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis fio, et mersor civilibus undis;
Virtutis veræ custos, rigidusque satelles:
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor;
Et mihi res, non me rebus, subiungere conor.
Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesque
Longa videtur opus debentibus; ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum;
Sic mihi tarda fluunt, ingrataque tempora, quæ spem,
Consiliumque morantur agendi gnaviter id, quod
Æque pauperibus prodest, locupletibus æque;
Æque neglectum pueris, senibusque nocebit.

V. C. a 1. m. Vr. B. E., alius ms. apud Combe. 16 *versor* edit. Princ. Medd. 1476. 1477. Venn. 1478. 1479. 1481. 1509. 1552. 1573. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. edit. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. H. Steph. 1544. Muret. *mersor* mss. omnes nostri, et aliorum, Porph. et edit. Flor. 1482. Venn. 1483. 1490. 1495. 1496.; revocavit in textum Lamb., deinde alii.

17 * *custos vera* V. O. 18 *Aristippi*. Vide infra epist. 17. 14. 19 *submittere conor* V. O., alii mss. apud Val., Hildebert. Mor. phil. c. 991., edit. Venn. 1479. 1481. 1483. 1490. 1492. 1495. 1552. Flor. 1482. Lips. 1499. Aldus 1509. 1519. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. H. Steph. Mur. *subiungere* alii mss. nostri, et aliorum, Acron, et Porph. infra ad epist. 10. 40., edit. Princ. Med. 1476. Aldus 1501. Iunta 1503., aliæque. 17-19. Hos tres versus alio ordine dedit Sanad., 17. *Nunc mihi res*. 18. *Virtutis*. 19. *Nunc in Aristippi*: et ut sensum plenius confunderet, etiam *nunc mihi*, pro *et mihi*, ex ingenio emendavit. Eum refutat peculiari opere Batteux in actis Acad. Inscript. tom. 26. pag. 2. seqq. in 4., totumque locum fuse enucleat. Vide infra d. epist. 17. 14. 21 *Lenta videtur* Bentl. ex ms. Barthii Advers. XXXVII. 19.; quod hoc epitheto oratio eleganter varietur: sequuntur Cun. San. Phil. Sandby, Val. Wakef. Zeun. Wetzel; contra reliquos mss. omnes nostros, et aliorum, et Porph. Quin et elegantior est ipsa repetitio. 24 * *morentur* Au. C.

Restat, ut his ego me ipse regam, solerque elementis:
Non possis oculo quantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec, quia desperes invicti membra Glyconis;
Nodosa corpus nolis prohibere cheragra.

28 * *oculis* Vp. C. *oculos* Lamb. ex uno ms., in quo illi videbatur ita scriptum a 1. m., postea erasum *s.*: probat, et recipit in textum Bentleius, qui tamen fatetur, vulgatum *oculo* æque tuto admitti posse; sed speciosior lectio illi magis arridet, quia Horatius utrumque oculum collyrio inungere solebat, ut I. sat. 5. 30.; atque ideo nollet singulari ambigue uti: sed uterque neque vim verbi, neque fabulam attendit. Contendere oculos, sive intendere, est vehementer niti, aciem oculorum summa vi, conatu, intendere, dirigere in aliquid. Hinc sensus esset, non posse aliquem tantum, tanta vi oculos contendere, quantum, quanta vi, Lynceus. Atqui Lynceus non contendebat oculos eo sensu; sed naturaliter acutissime videbat. *Possit qui rumpere terras, Et styga transmisso tacitam deprendere visu.* Val. Flacc. I. 462. *Quique trans Pontum quoque Summota Lynceus lumine immisso videt.* Sen. in Med. 228. *Quem constat, tam certa acie luminum usum esse, ut a Lilybao, Siciliæ promontorio, exeunte classe Carthaginis portu, etiam numerum navium diceret.* Val. Max. I. 4. 8. Ut ergo comparatio recte procedat, *contendere* pro *certare* accipiendum erit. Nazar. in Paneg. Constant. Aug. c. 11.: *Non hinc tecum Lynceus ille certaret, qui, ut poetæ ferunt, parietum septa, et arborum truncos visu facile traiiciebat.* Dictum *oculo* singulari numero, ut *aurem* supra v. 7., et de Arte poet. 181. *Ab oculo legit librum* Petron. c. 75. Vide I. sat. 2. 90. *Oculos* prætulerunt etiam Wakef. et Treutzer. Valart ita legi in 2. suis mss. asserit. 29 *inungui* Baxt. Bentl. Cun. Gesn. Oberl. Wakef. Treutzer; atque ita ex ms. notatum in ora edit. Aldi 1509. in Biblioth. Barberina. 30 * *Non quia* V. K. *Et quia* edit. Princ. Mediol. 1476. 1477. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1490. 1492. 1495. Flor. 1482. Lips. 1499. Aldus 1501. Iunta 1503. *Neu quia* Cun. 30 * *desperas* An. B. 30 * *Milonis* V. K. a 2. m. ex glossemate.
31 * *podagra* V. K. a 1. m. Ve. I. Vid. II. sat. 7. 15.

Est quoddam prodire tenus, si non datur ultra.
Fervet avaritia, miseroque cupidine pectus?
Sunt verba, et voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis; et magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
Ter pure lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator;
Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit,
Si modo culturæ patientem commodet aurem.
Virtus est, vitium fugere; et sapientia prima,
Stultitia caruisse. Vides, quæ maxima credis
Esse mala, exiguum censum, turpemque repulsam;
Quanto devites animi, capitisque labore.

32 *Est quoddam* V. E. K. a 1. m. Ba. A., alii mss. 4. apud Combe, edit. Princ. Med. 1477. Venn. 1479. 1481. 1490. 1495. Aldus 1501. Iunta 1503. Basil. 1527. 1531. * *Est quondam* V. B a 1. m. Vr. F. Vp. C. a 1. m. *Est quadam* ex coniectura Lamb., et ex 2. mss. Cruq., inde Bentl. Cun. Baxt. Sanad. Phil. Sandby, Gesn. Val. Zeun. Oberl. Wakef. Wetz. *Est quodam* ceteri mss. nostri, et aliorum, et vulgata lectio fere apud alios editores. Suam lectionem a Latinitate exigi, asserit Bentl., quia dicatur, *hactenus*, *eatenus*, *quatenus*, *aliquatenus*: et sit, *quadantenus*, pro *aliquantum*. Sed *quoddam* prætuli, quia *tenus prodire* motum ad locum, non ex loco *quadam*, id est ex quadam parte, postulat; *quoddam*, neutro genere; ad quemdam terminum, ad aliquid, si non plurimum. Catull. LXIII. 18., *Umblicum tenus* (ut legendum ex mss. pro *Nutricum*). Ovid. Her. XII. 27.: *Scythiam tenus ille nivosam*. Val. Flacc. I. 538.: *Et Tanaim tenus immenso descendit ab Euro*. Svet. in Cæs. 52.: *Eadem nave Æthiopiam tenus Ægyptum penetravit*. Sic in mss. Prudentii Perist. X. 43. edit. 1789.: *Ire mandat milites Ecclesiam tenus*. Qui legunt *quodam*, illud adverbialiter accipiunt, pro *aliquo usque*, *usque ad quiddam*. 33 *fervit* Cun. ex ingenio. 33 *miseraque*. 34 *laborem* Cun. more suo. Vid. epod. 17. 64. 35. *morbi magnam* Cun. ex aure sua. 35 *depellere* ms. apud Combe. 39. * *qui non* Vr. G. 40 *accommodet* Vr. A. Sax. et ms. Bersm. * *præbeat* V. Q. 41 * *Est virtus* Vr. A. 44 *animo* mss. 3. apud Cruquium, quos sequitur

Impiger extremos curris mercator ad Indos;
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes:
Ne cures ea, quæ stulte miraris, et optas,
Discere, et audire, et meliori credere non vis?
Quis circum pagos, et circum compita pugnax,
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmæ?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
O cives, cives, quærenda pecunia primum est;
Virtus post nummos: hæc Ianus summus ab imo
Prodocet; hæc recinunt iuvenes dictata, senesque,

exiguis argumentis Baxt., inde Gesn. Oberl. Combe, Wak.
44 * *capitisque labore?* Ch. A. *capitisque dolore* V. M. *capitisque dolore vel labore* V. G. *capitisque pericl**o* Vr. G. a 1. m. 47 * *Nec cures* V. K. Vr. D. Ba. B. *Non cures* V. P. 48 * *Dicere et* Vr. I. 48 *et audere* edit. Zar., quod placet Gesn.; ut sit vehementior, et acrior cohortatio ad contemnenda quæ mirantur alii. 52 *Vilius est auro argentum* Bentl. et ms. Bersm. 53 *primum*, sine *est*, edit. Princ., et ita Cuning. * *prima est* V. G.
54 * *hoc Ianus* Ba. B. 54 *Ianus summus ab imo*. Nimirum, totus vicus, ubi pecunia foenori dabatur, cuius prima pars *primus*, seu *summus Ianus*, media *medius Ianus*, infima *imus Ianus* dicebatur, et *infimus*, in marmore apud Rein. cl. 4. n. 3., Malvas. p. 604. Murat. pag. 610. Medium Ianum aliquando exstitisse, negat Bentl.; sed præter Hor. II. sat. 3. 18. 19., mentio eius occurrit apud Grut. p. 577. 2., et in alio marmore quondam Musei Card. Carpensis:

OSSA
C. IVLIVS. C. L. NICO | BVCLA | C. LEPIDVS
MACHVS. A'. IANO | IRENE | C. L. ANICETVS
PRIM. PAL. | | A'. IANO. MEDIO

Cic. de Offic. II. 25.: *Sed toto hoc de genere, de quærenda, de collocanda pecunia, vellem etiam de utenda, commodius a quibusdam optimis viris ad medium Ianum sedentibus, quam ab ullis philosophis ulla in schola disputatur.* Phil. VI. c. 5.: *Itane Ianus medius in L. Antonii clientela sit? Quis unquam in illo Iano inventus est, qui L. Antonio mille nummum ferret expensum?* Tres Ianos memorat Livius XLI. c. 26. n. 27. Vide etiam Nardin. Roma, VI. 7. 55 *Pra-*

Lævo suspensi loculos, tabulamque lacerto.
Si quadringentis sex septem millia desint;
Est animus tibi, sunt mores, et lingua, fidesque;

docet V. A. B. C. D. E. G. M. O. P. Vr. A. B. C. D. E. F. G. H. I. Vp. A. C. D. F. Ch. A. E. F. An. B. C. Ba. A. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Talb. Val.; et notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1509. in Biblioth. Barberina. *Prædocet* V. K. An. A. Va. C., alii mss. apud Cruq. Talb., edit. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1490. Flor. 1482. Lips. 1499. *Perdocet* mss. apud Cruq. Talb., edit. Princ. Zar. Bad. Ascens. Venn. 1492. 1495. 1509. 1552. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. H. Steph. Mur., aliique non pauci. Primam lectionem restituit Lamb.: recte, quia *prodocere*, est foris, et palam, et publice docere: *pro* enim in compositis, amplificandi, aut palam faciendi sensu adhiberi, tradit Festus. Sequuntur Lambinum Cruquius, Bentleius, Baxt. Cun. San. Phil. Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeun. 55 *senesque*, *et* Wakef. ad mentem Marklandi; quod versus, qui sequitur, manifesta sit periphrasis pro *pueri*. Sed rectius adnotat Gesnerus, Horatium, hoc versu, quem iam dederat l. sat. 6. 74., hic satyrice uti, ut indicet, senes etiam tota die puerili illâ exercitatione computandi, numeros, atque æra suarum rationum tractandi, occupatos esse. Ita hic versus, qui insiticius videri poterat, et visus est Cuningamio, et Wetzelio; gratiam, et venustatem addet orationi.

57-58 *Si quadringentis-Est animus* V. E. G. I. K. M. a 2. m. O. Vr. G. Ch. A. a 2. m. E. F., alii mss. apud Pulm. Bentl., edit. Princ. Venn. 1479. 1481. 1483. 1490. 1495. Flor. 1482. Lips. 1499. Aldus 1501. Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Lamb. Muret., aliæque usque ad Bentl., qui prætulit lectionem aliorum mss. apud alios, quibus alii nostri concinunt, qui habent, *Sed quadringentis*; et versum postponunt sequenti. Adoptarunt Cun. San. Phil. Sandby, Val. Wetzel, Zeun. In V. P. Vr. H. a 1. m. habetur ordo: *Est animus-Si quadringentis*, ut in alio ms., quem sequitur Cruquius. Primam lectionem retineo, quia plana; et adversativa *sed* minus bene consonat sequenti *at*. Sermo est Iani, incitantis ad quærendam pecuniam ante virtutem. 57 *desint* V. A. Vr.

Plebs eris. At pueri ludentes, rex eris, aiunt,
Si recte facies. Hic murus aheneus esto;
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Nenia, quæ regnum recte facientibus offert,
Et maribus Curiis, et decantata Camillis?
Isne tibi melius suadet, qui, rem facias; rem,
Si possis, recte; si non, quocumque modo rem;
Ut propius spectes lacrimosa poemata Pupî:
An qui, Fortunæ te responsare superbæ
Liberum, et erectum, præsens hortatur, et aptat?

C. D. G., alii mss. apud Bentl., qui recepit in textum, inde Cun. Sanad. Phil. Sandby, Wetzel, Zeun. 58 *est lingua* ms. apud Lamb., alius apud Pulm., alius apud Bentl.; adoptarunt Chab. Bentl. Run. San. Phil. Sandby, Wetzel, Zeun. 59 * *Et pueri* Vr.G. *Ut pueri* mss. apud Lamb. 62 * *Rosia* V.B.E. 62 *puerorum est* V.C.D.E.G. Vr. A. B. C. E.F.G.H.I. Vp. A. C. D. F. Ba. A., alii mss. apud Lamb.Pulm.Cruq.; recepit Lamb.Baxt.Bentl. Cun. San. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeun. Al. sine *est*. 63 *recte regnum* Vr.G., edit. Princ. Aldus 1501. Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. 65 *qui ut rem* Iunta 1503. edit. Venn. 1509. 1552. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. H. Steph. 1544. Gryph. Lugd. 1566. Basil. 1580. D. Heins. 67 *Pupi* V.A.D. G. I. M. O. P. Q. Vr. A. B. D. E. a 1. m. F.H. Vp.A. a 2. m. D. F. Ch. A. F. An. A. B. C. Ba. A. B., alii mss. apud Torr. et Bentl., edit. Venn. 1492. 1495. 1498.; probant Aldus in Orthographia, Torr. et Bentl. Drakenb. ad Liv. IV. 33. 8., ex aliis auctoribus, nummis, et inscriptionibus; quibus adde alias, inter Inscript. Basilicæ S. Paulli p. 48. n. 526., apud Fabrett. p. 457. 76. p. 632. 277. De Vita Inscr. Benev. LVI. 159. Amadut. Mon. Matth. t. 3. p. 93. 3., apud Grut. pluries. Hinc gens Pupia, Pupinia Tribus, Pupieni. Sequuntur Baxt. Cun. San. Gesn. Phil. Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeun. Al. *Puppî*. Alia gens Puppia. Bentleius; qui scribit *nullos* haberi *Puppios*; unum videre poterat apud eumdem Grut. p. 460. 8., alium in Cenotaphio Pisano Lucii Cæsaris apud Noris. tab. 1. 68 * *respondere* Ch. A. a 1. m. 69 *aptat* V.

Quod si me Populus Romanus forte roget, cur
Non, ut porticibus, sic iudiciis fruar îsdem;
Nec sequar, et fugiam, quæ diligit ipse, vel odit?
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam: quia me vestigia terrent,
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.
Bellua multorum es capitum: nam, quid sequar, aut
Pars hominum gestit conducere publica: sunt, qui(quem?
Crustis, et pomis viduas venentur avaras;

A. C. D. E. G. M. P. Vr. A. a 2. m. B. C. D. E. a 1. m. F. G. a 1.m. H. Vp. C. D. F. Ch. A. An. A. B. C. a 1. m. Ba. A. B. Va. A., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Torr. Talb. Val., et notatur ex ms. in ora editionis Aldi 1509. in Biblioth. Barberina: reiecit Lamb. laudavit Torr., recepit Cruq., probant Canter. I. 4. c. 12. Turneb. XXVI. 26. Bentl., quos sequuntur Baxt. Cun. San. Phil. Gesn. Sandby, Val. Oberl. Wakef. Wetzel, Zeun. Facit illud Sen. de Tranq. an. c. 3.: *Qui iuventutem exhortatur; qui in tanta bonorum praceptorum inopia virtute instruit animos, qui ad pecuniam, luxuriamque cursu ruentes prensat, ac retrahit; et si nihil aliud, certe moratur; in privato publicum negotium agit.* *optat* V. K., edit. Princ.; atque inde vulgatum in priscis aliis editionibus, et fere omnibus aliis. Vid. II. epist. I. 128. 70 * *At si Romanus Populus me* Vp. C. 71 * *fruor* V. Q. Vr. I. 72 * *Non sequar* Ba. A. 72 *et fugiam* V. D. E. I. O. Vr. A. B. E. a 1. m. Ch. A. F., alii mss. apud Pulm. Oberl., edit. Princ. Venn. 1479. 1481. 1483. 1490. 1495. Flor. 1482. Lips. 1499. *ac fugiam* V. A. Vr. D., Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Venn. 1509. 1552. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. H. Steph. 1544. Cuning. Al. *aut fugiam.* 76 *est capitum* Plaza, et vel invitis mss. Bentl., quem sequuntur Cun. San. Phil. Wakef. Wetzel; inscite: est enim responsio ad Populum Romanum, quem non tantum belluam, ut leo; sed multorum capitum appellat, quam quis sequi, ne si velit quidem, possit; ut bene adnotat Gesnerus. *Capitum es* edit. Princ. Zar. Mediol. 1476. 1477. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1490. 1495. Flor. 1482. 76 *aut quæ.* 78 * *Frustis aut pomis* Vp. C. a 1. m. Al. *Frustis et.*

Excipiantque senes, quos in vivaria mittant:
Multis occulto crescit res fœnore. Verum,
Esto, aliis alios rebus, studiisque teneri:
Idem eadem possunt horam durare probantes?
Nullus in orbe sinus Baiis prælucet amœnis,
Si dixit dives; lacus, et mare sentit amorem
Festinantis heri: cui si vitiosa libido
Fecerit auspicium, cras ferramenta Teanum
Tolletis, fabri. Lectus genialis in aula est?
Nil ait esse prius, melius nil cælibe vita:
Si non est, iurat, bene solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? ride: mutat cenacula, lectos,
Balnea, tonsores; conducto navigio æque
Nauseat, ac locuples, quem ducit priva triremis.
Si curatus inæquali tonsore capillos

79 * *Excipiuntque* V. B. 81 * *alios aliis rebus* Vr. I. 82 * *possint* Vp.A. a 1.m. 83 * *pracedet* Vr.I. 85 *ventosa libido* Marklandus ex ingenio audaci. 86 * *Fecerat* Vp. C. 90 * *nodo-vultus* V.O. Ch. E. *vultum* V.K. 91 *rides* Cun. *riden' ut* Bentl. ex coniectura inepta. *Ride* etiam mss. 9. apud Oudendorp. ad Svet. in Octav. 68. 93 * *ut locuples* Vp. D. 93 *ducit quem* Cun. ex aure sua. 94 *curatus* omnes mss. nostri, et aliorum, uno excepto Cruquii; et priscæ editiones, quas vidi, omnes, præter Locherianam, quæ *curtatus* exhibet, et e qua plurimæ editiones: refutat Bentl., sequuntur deinde hunc anonymus Trai.ad Rhen.1713.Cun.San.Phil.Sandby, Wetz.*Curtatus* etiam,ante omnes,habet Iulius Rufinianus de Schematis Lexeos, inter Rhet. Lat. Paris. 1599. p.32. Inæqualis tonsor iam per se indicat capillos curtatos. *Curatus* est in re verbum proprium;et *curare capillos* pro *tondere*; ut exemplis docuit Ioann.Frid.Gronov.Observ.I.23. Vid.Phædr.II.2. 6. seqq. Quinct.I.O.XI.3.Val.Flacc.VIII. 238.: *Tum novus implevit vultus honor, ac sua flavis Reddita cura comis*. Sen.Nat.quæst.I. 17.: *Tunc quoque cum antiqui illi viri incondite viverent; satis nitidi, si squalorem opere collectum adverso flumine eluerent: cura comere capillum fuit, ac promimentem barbam depectere*.

Occurro; rides: si forte subucula pexæ
Trita subest tunicæ, vel si toga dissidet impar;
Rides: quid? mea quum pugnat sententia secum;
Quod petiit, spernit; repetit, quod nuper omisit;
Æstuat, et vitæ disconvenit ordine toto;
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis?
Insanire putas sollemnia me, neque rides;
Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati; rerum tutela mearum
Quum sis, et prave sectum stomacheris ob unguem
De te pendentis, te respicientis amici?

Petron. c. 107.: *Voluerunt enim, antequam conscenderent, exonerare capita molesto, et supervacuo* (capillorum) *pondere: sed celerior ventus distulit curationis propositum*. Ita Domitianus libellum *de cura capillorum* edidit, teste Svetonio c. 18.; et hinc proprie *curationem facere* dictos, qui in idolis comendis, et aris ornandis, toti erant, refert Tertullianus de Ieiuniis c. 16.

95 *Occurro* V. B. D. P. Vr. B. F. Vp. C. F. An. A. a 1. m. Va. A., alii mss. apud Bentl. Val.; notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1509. in Biblioth. Barberina; adoptavit Bentl., inde Cun. San. Sandby, Val. Wetzel. Præsens tempus concordat cum sequentibus *subest*, *dissidet*. Bene ex Sen. epist. 114. notat Wetzel, Mæcenatem in rebus eiusmodi minutis diligentem fuisse; et ipsum in cultu, et habitu mollem, et delicatum. Horatius queritur, se ab eo rideri, et reprehendi in his; in maioribus, et moralibus non emendari. 97 * *pugnet* V. K. O. 97 *sententia mecum* V. K. P. Vr. B. C. E. H. a 2. m. An. C., alii mss. apud Torr. Bentl. *Secum* recte; est enim eadem sententia, quæ *petit*, et *spernit*; *repetit*, et *omisit*: alias dicendum erat, *petit*, *sperno*; *repetit*, *omisi*. 101 * *solemnia me*? Va. A. 104 *stomacharis* Vp. C., edit. Venn. 1492. 1495. Bad. Ascens. 105 *te suspicientis* ex coniectura Nic. Heinsius, quam arripuit, et propugnat Bentleius; quod *respicere* sit actio superioris erga inferiorem; potentis versus inopem. Non Latine argutatur, nempe per exempla. Cæsar de Bello civ. I. 1.: *L. Lentulus consul senatui, reique publicæ se non defuturum pollicetur, si audacter, ac fortiter sen-*

Ad summam, sapiens uno minor est Iove; dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum:
Præcipue sanus, nisi quum pituita molesta est.

EPISTOLA II.

AD LOLLIVM.

Homerum Philosophis anteponit; sapientiamque mature excolendam esse monet.

Troiani belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi:
Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
Planius, ac melius Chrysippo, et Crantore dicit.
Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.
Fabula, qua Paridis propter narratur amorem

tentias dicere velint: sin Cæsarem respiciant, atque gratiam sequantur, se sibi consilium capturum. Sen. de Const. sap. 18.: *Respiciamus eorum exempla, quorum laudamus patientiam*. Bentleium nemo sequitur, præter Wetzel: refutarunt paucis Baxt. Gesn., et fusius Horreus Miscell. crit. I. 5. p. 82. seqq.

4 *Planius* V. G. I. N. Vr. H. Va. D., alii mss. apud Lamb. Pulm. Torr. Marcil. Bentl., edit. Princ. Medioll. 1476. 1477. 1486. Venn. 1478. 1483. 1490. 1492. 1495. Flor. 1482. Lips. 1499., Marcil. Bentl., qui restituit in textu, et probat; sequuntur Cun. Sanad. Phil. Sandby, Gesn. Valart, Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeun. Facit Acron, qui exponit *manifestius, et melius*; Porphyrio *melius, et apertius*. Sic Cicero II. de Fin. c. 15. n. 5.: *Epicurus, opinor, me non vult, si possit, plane, et aperte loqui*. Varro de L. L. VII. 22.: *Hac apertius dixissem, nisi brevius, eo nunc mallem, qua infra sunt, planius usurpanda*. Ioannes Sarisberiensis in Policrat. VII. 9. legit *Pulchrius, et melius*, fortasse ex memoria. Al. *Plenius*. 5 *ni quid* Cun. more suo. 5 *distinet* Vr. B., alii mss. apud Pulm. Nic. Heins. ad Ovid. de Rem. am. 485. *destinet* Vr. E. a 1. m., alii ms. apud Lamb. * *destinat* Vr. D. An. B. Vid. IV. od. 5. 12. 6 * *qua propter*

Græcia Barbariæ lento collisa duello,
Stultorum regum, et populorum continet æstus.
Antenor censet belli præcidere caussam.
Quid Paris? ut salvus regnet, vivatque beatus,
Cogi posse negat. Nestor componere lites
Inter Peliden festinat, et inter Atriden:
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.
Seditione, dolis, scelere, atque libidine, et ira
Iliacos intra muros peccatur, et extra.
Rursus, quid virtus, et quid sapientia possit,
Utile proposuit nobis exemplar Ulyssem:
Qui domitor Troiæ, multorum providus urbes,
Et mores hominum inspexit; latumque per æquor,
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit; adversis rerum immersabilis undis.
Sirenum voces, et Circæ pocula nosti;

Paridis Vr.G. 7 * *barbarico* V.G. a 2. m. N. a 2.m. *lente* V. G. a 2. m. 6 *astum* V. A. Vr. D. Ch. E. F. An. A. a 1. m. B. Ba. B., alii mss. apud Pulm. Oberl., edit. Ven. 1509.; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. in Biblioth. Barberina. Alii *astus*. 9 * *belli censet* Ch. E. 10 *quod Paris* V.A., edit. Ven. 1509., Bentl. ex ms. et argutiis indoctis; sequuntur Cun. San. Wakef. 10 *regnet salvus* Cuning. more suo. *solus regnet* Vr. F. a 2. m., alius ms. apud Pulm., edit. Ven. 1495. Lips. 1499. 15 * *dolis*, *cade*, *atque* Vr. E. 16 * *inter muros* An. B. *muros intra* ms. apud Fabric. Cun. 17 *Rursum* e ms. Bentl. Cun. San. Wakef. Wetzel. 23 *Circa* V.A.C. a 1.m. D.E. G. a 2.m. Vr.B. a 1.m. D.E.F.G. a 1.m. H. Vp. D.Ch.F. a 1. m. An. A. B. Ba. A. a 1. m., alii mss. apud Lamb. Pulm. Torr. Bentl. Val., notatum ex ms. in ora dictæ editionis Aldi 1509.; revocavit in textum Lamb., inde Torr. Dac. Bentl. Baxt. Cun. San. Phil. Gesn. Val. Oberl. Wakef. Combe, Wetzel, Zeun. Vid. ep. 17. 7. Al. *Circes*. Eadem varietas apud Propert. III. el. 10. 27., ut ibi notat Burm., et apud Ovid. IV. Fast. 70. Sed non dissimulandum, *Circes* legi apud Valerium in epistola ad Ruffinum, *ne ducat uxorem*, post opera S. Hieronymi, edit.

Quæ si cum sociis stultus, cupidusque bibisset;
Sub domina meretrice fuisset turpis, et excors;
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.
Nos numerus sumus, et fruges consumere nati,
Sponsi Penelopæ, nebulones, Alcinoique,
In cute curanda plus æquo operata iuventus;
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, et
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.
Ut iugulent homines, surgunt de nocte latrones:

Paris. 1706. tom. 2. col. 337., seculo IV. exeunte, ubi Ulixes *Sirenum voces, et Circes pocula novit*. 23 *pocula novit* V.E., edit.Med.1477. 25 *exsors* coniicit Markland. Epist. crit. pag. 100., indocte. 28 *Penelopa* V.A. B. C. D. G. I. N. R. Vr. D. E. F. Vp. D. Ch. F. An. A. a 1. m. Va. D. Ba. A., alii mss. apud Lamb. Pulm. Val. notatum in citata editione Aldina; ita restituit Lamb. Dac. Bentl. Baxt. Cun. San. Phil. Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeun. Vid. II. sat. 5. 76. 31 *cessantem* edit.Ven. 1495. Bentl. *cessantum* V. I., edit.Flor. 1482. Ven. 1483. 1490. Lips. 1499. 31 *ducere somnum* Vr. H., et ex aliis mss. Bentl. *cessatam ducere curam* coniicit Scaliger. 32 *hominem* V. B. E. a 1. m. Vr. D. F. H. An. A. a 1. m., alii mss. apud Torr. Bentl. Val. Oberl.; revocavit in textum Bentleius; utpote quæ lectio ei suavior videatur, et maioribus testibus probata: addit Gesnerus, ut evitetur sic ingratum homoeoteleuton. Sequuntur inde alii editores, Cuning. Baxt. San. Phil. Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeun. Si auctoritate certandum est; manuscriptorum sive nostrorum, sive aliorum editorum pars longe maior, et optimæ notæ, habet *homines*; uti et Servius ad Virg. I. G. 287. Sensus pariter ita postulat; non enim latrones more suo circumeunt de nocte, ut *hominem* determinate occidant; sed ut plurimum saltem, ad prædam omnes obvios aggrediuntur indiscriminatim. Iulius Firmicus de Err. prof. relig. VI. 31.: *Famosos domuum effractores reddet, et qui armati gladio quiescentibus hominibus et patrimonii iacturam, et vitæ discrimen infligant*. Alexis in excerptis Stobæi apud Grotium Excerpta ex Trag. et Com. Græc. p. 567. Paris. 1626.: *Qui-*

Ut te ipsum serves, non expergisceris? Atqui,
Si nolis sanus, curres hydropicus: et, ni
Posces ante diem librum cum lumine; si non
Intendes animum studiis, et rebus honestis;
Invidia, vel amore vigil torquebere. Nam cur,
Quæ lædunt oculum, festinas demere; si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui cœpit, habet: sapere aude;
Incipe. Qui recte vivendi prorogat horam,
Rusticus exspectat dum defluat amnis; at ille
Labitur, et labetur in omne volubilis ævum.
Quæritur argentum, puerisque beata creandis
Uxor; et incultæ pacantur vomere silvæ:

cumque pauper obsonatur largiter, Et ad hoc abundat indigens ad cetera; Hic nocte, ut quemvis obvium fors obtulit, Despoliat. 32 *vigilant de nocte* ms. in nota ad citatum Servii locum, in editione Burmanni. * *surgent* An.A. 33 * *Ut serves te ipsum* Vr.I. 33 * *atquin* V. A. 34 *noles*. 34 *curres* V. C. G. K. a 2. m. N. Q. Vr. E. H. An. B., alii mss. apud Lamb. Cruq. Talb., ita Porph., edit. Venn. 1495. 1552. Aldus 1509. 1519. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. R. Steph. 1544.: probant Lamb. Cruq. Torr. Talb. Bentl.; sequuntur Dac. Baxt. Cun. San. Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeun. *cures* V. A. E. Vr. B. E. F. G. Vp. A. Ch. E. F. Va. D., edit. Princ. Med. 1476. Flor. 1482. Venn. 1483. 1490. 1509., aliæque ex priscis ante Aldi 1501., cui vulgo tribuitur hæc lectio. 35 * *Poscas* V. Q. *Poscis* V. K. 35 * *si ne* An. C. 36 * *Intendas* V. K.R.Ba.A. 37 * *cur nam?* Vr.E. Ch.F. 38 *oculum* V.B. Vr.D.H. Ch.A. E. F. Ba. A. B. An. A. B.; alii mss. apud Pulm. Cruq. Torr.; defendit Bentl.; sequuntur Baxt. Cun. San. Gesn. Phil. Oberl, Combe, Wakef. Wetzel, Zeun.
38 *si quod* V. A., alii mss. apud Pulm. 40 *qui cœpit, habet facti* Cun., insulse. 41 *qui recte vivendi* V. A. E. O. Vr. G. H. An. C., alii mss. apud Pulm. Bentl.; atque ita Acron, Muret. Dac. Bentl. Baxt. Sanad. Gesn. Phil. Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeun. Al. *vivendi recte qui*; vel, *vivendi qui recte*. 41 * *proroget* Vr. I.
42 * *defluit* Ba. A. a 1. m. 45. *placantur* Wakef., in-

Quod satis est, cui contingit, nil amplius optet.
Non domus, et fundus, non æris acervus, et auri
Ægroto domini deduxit corpore febres;
Non animo curas. Valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat uti.
Qui cupit, ac metuit; iuvat illum sic domus, et res;
Ut lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram,
Auriculas citharæ collecta sorde dolentes.
Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis, acescit.
Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.
Semper avarus eget: certum voto pete finem.
Invidus alterius macrescit rebus opimis:
Invidia Siculi non invenere tyranni

scite. Vid. II. sat. 8. 5. 46 *contigit, hic nihil* ex mss. Lambinus, inde Dac. Baxt. Gesn. Oberl. Combe, Wetzel, Zeun. 46 *nil amplius* V. A. B. D. E. R. Vr. A. G. Vp.A. Ch.E. Ba. B., Cun. Al. *nihil*. 48 * *deducunt* Ch. A. a 2. m. 48 *febrem* V. B. G. N. Vr. E. Ch. A. a 1. m. An. B. Va. D., alii mss. apud Pulm. Cruq. Torr. Val.

50 * *comparatis* An.A. a 1. m. 51 * *cupit, ac metuit* V. A. E. Vr. D. a 1. m. *et metuit* V.R. Vr. A. Ch. A. Recte; metus enim est cupiditatis individuus comes: eodem sensu, quo epist. 16. 65. II. 2. 156. Cic. Parad. I. 1.: *Neque enim expletur umquam, nec satiatur cupiditatis sitis: neque solum ea, qui habent, libidine augendi cruciantur; sed etiam amittendi metu*. S. Cyprian. de Disc. et bono pud.: *Qui cupiditates tollit, et metus sustulit; nam ex cupiditatibus metus veniunt*. 51 *et res* V. A. C. D. E. G. I. K. N. Vr. B. D. E. F. G. H. Vp. A. D. Ch.A. Va.D., alii mss. apud Lamb. Cruq. Val.; sic Baxt. Bentl. Gesn. Sandby, Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeun. *ac res* Cun. San. Vulgatum *aut res*. 52 *tabulæ picta* V.O. Hildebert. Mor. phil. col. 988. Cun. 52 *tomenta* Wakef., audacter, ex Buherii coniectura in Anthol. Lat. Burm. II. p. 485.

52 *podagrum* Bentl., argutiis; inde San. Wetzel; laudat Baxt. Sed bene positum est abstractum pro concreto, ut notat I.A. Ernesti. 54 * *Vas nisi sincerum est* Vr.G.

54 *acescet* Vr. H., alius ms. apud Pulm. 57 *rebus macrescit* ms. apud Pulm. * *marcescit* V. Q. Vr. B. a 1. m. G. Ch. A. a 2. m. Ba. B. *rebus marcescit* Hildeb. col. 979.

Maius tormentum. Qui non moderabitur iræ,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit, et mens,
Dum pœnas odio per vim festinat inulto.
Ira furor brevis est: animum rege; qui, nisi paret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catena.
Fingit equum tenera docilem cervice magister
Ire, viam quâ mostret eques: venaticus, ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aula,
Militat in silvis catulus. Nunc adbibe puro

59 * *Tormentum maius* V. O. 59 * *iram* V.D. a 1.m. Vr. B. a 1. m. D. 60 *suaserit exmens* H. Steph. *ac mens* Cun. San. 63 *Impera, et hunc* H. Steph. 63 *catenis*. 64 * *docilem tenera* Vr. I. 65 *qua monstret* Vr. E. a 1. m. Ba. A., alii mss. apud Cruq. Torr. Bentl.; atque ita Baxt. Bentl. Cun. San. Gesn. Phil. Sandby, Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeun. *monstret* etiam V.A. Vr.H., alii mss. apud Pulm. Bentl. *Ire, viam quâ monstret eques*, sic interpungit Bentleius, et puto, rectius; ut non sit *ire viam*; sed, *ire, quâ eques monstret viam*. Liv. XXXII. 11.: *Pedites iubet, quâ dux montraret viam, ire*. Equi docentur, recta, ad dexteram, ad sinistram, in gyrum ire, gradum sistere, variosque motus. Cic. I. de Off. 26.: *Panatius quidem, Africanum auditorem, et familiarem suum, solitum ait dicere, ut equos, propter crebras contentiones prœliorum ferocitate exsultantes, domitoribus tradere soleant, ut his facilioribus possint uti*. Vide infra epist. 15. 11. 66 * *laceravit* Vr.E. a 2. m. G. a 2. m. H. a 2. m. 67 *adbibe* V. A. B. a 2. m. C. R. Vr. B. Vp. A. Ch. A. a 2. m. E. a 2. m. An. A. Va. D. Ba. A., alii mss. apud Pulm., edit. Princ. Basill. 1527. 1531.; probavit Lambinus, atque inde fere omnes: recte. Terent. in Heautont. II. 1. 8.: *Is mihi, ubi adbibit plus paullo, sua, qua narrat, facinora?* Sen. epist. 36.: *Perseveret modo colere virtutem, perbibere studia liberalia*. Prudent. Perist. X. 629. seq.: *Crux praenotata, crux adumbrata est prius, Crucem vetusta combiberunt secula*. 682.: *Illa ex parente spiritu docta imbibit, Quo me inter ipsa pascent cunabula*. S. Hieron. epist. ad Lætam, n. 4. t. 1. col. 676.: *Difficulter eraditur, quod rudes animi prabiberunt*. Sidon. Apoll. VII. epist. 9. in concione: *Donec scientiam natu-*

Pectore verba puer ; nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu. Quod si cessas, aut strenuus anteis ;
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

EPISTOLA III.

AD IVLIVM FLORVM.

De Tiberio, deque litteratis quibusdam comitibus eum interrogat ; deinde ad studium sapientiæ, et ad fraternam concordiam hortatur.

Iuli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos, Hebrusque nivali compede vinctus ;
An freta vicinas inter currentia turres ;

ra combiberit, non maior est gloria dixisse quod noveris, quam siluisse quod nescias. In aliquibus mss., et in edit. Med. 1476. Venn. 1490. 1492. 1495., aliisque seculi XV., legitur *adhibe* ; errore manifesto, quem retinuit Aldus ; ideoque non primus ipse dedit ; ut asseruit Pulmannus.
68 *te nunc* Cun. 71 * *operiar* Vr. H.

1 *militat* edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1483. 1490. 1492. 1495. Flor. 1482. 3 *Hebrusque*. Vid. I. od. 25. v. ult. 4 *terras* ex 3. mss. Bentleius ; alius ms. apud Val.; sequuntur Cun. San. Dorighellus ; et ante omnes ex ms. Blandiniano laudaverat Cruquius ; et inde Rappoltus Enarr. in epist.Hor.I. 9.: prorsus indocte, et quam enerve, atque indeterminate, freta, quæ currunt inter terras vicinas, quæ essent Europa, et Asia ! Turres sunt Sestos, et Abidos, quæ proximæ erant inter se. Hinc Ovidius Her. XVII. 73. seq.: *Quid mihi, quod lato non separor æquore, prodest ? Non minus hæc nobis tam brevis obstat aqua.* v. 79.: *Pœne manu, quod amo, tanta est vicinia, tango.* Trist. I. el. 9. 27. seq.: *Quaque per angustas vecta male virginis undas, Seston Abydena separat urbe fretum.* Et III. el. 10. 41. seq.: *Si tibi tale fretum quondam Leandre fuisset ; Non foret angusta mors tua crimen aqua.* Eo argumento præsertim

An pingues Asiæ campi, collesque morantur?
Quid studiosa cohors operum struit? hoc quoque curo.
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis, et paces longum diffundit in ævum?

ducitur Bentleius, ut *terras* præferat; quia in Sesto turris erat; in Abydo vero similem turrim nemo veterum memorat: at plane abutitur pluribus poetarum locis, in quibus vere de *terris* loquuntur ipsi, postquam Europam, et Asiam, Seston, et Abydon nominaverant. Hic vero Horatius *turres* dixit, plurali numero, pro ipsis urbibus, seu pro illarum *mœnibus turritis*, inter quæ fretum currebat. *Mœnia turrita* apud eumdem Ovid. III. Amor. 8. 48.: *muri turriti* ex Ponto III. 4. 105.; et Cybele *Dea turrita* apud Propert. IV. 12. 52., quia coronam turritam gerebat in capite. Quo sensu noster IV. od. 6. 7. *Dardanas turres* dixit, pro ipsis urbis muris: eodemque sensu accipiendus Tibullus I. 7. 19. seq.: *Utque maris vastum prospectat turribus æquor, Prima ratem ventis credere docta Tyros*; non de domibus Tyriorum præcelsis, ut ibi contendunt Broukhusius, et Vulpius. *Freta currentia* docte dictum; nam aquæ maris mediterranei, utpote graviores subter fluunt in Pontum Euxinum; ab hoc aquæ dulciores, ideoque leviores super effluunt: *Nam superficies Ponti propter nimias aquas, quæ de terra influunt, foras effluit: deorsum vero intro pergit influxio. Unde probatum est, natantia, quæ, ut supra dixi, iaciuntur in Pontum, foras pelli; si vero columna deciderit, introrsum minari. Et hoc sæpe usu probatum est, ut graviora quæque in fundo Propontidis ad Ponti interiora pellantur*. Macrob.Sat.VII. 12. Idem phænomenon observavit Marsillus; sed illud negant Donatus, et Toaldus.

5 *morentur* V.B.Vp.A.Ba.B., alii mss. apud Combe, edit. Princ. Venn. 1478. 1479. 1481. 1490. 1509. Lips. 1499. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. 6 * *operum instruit* V. B. 6 *hoc quoque* V. A. B. Vr. C. D. H. Ch. A. E. F. An. B., alii mss. apud Pulm. Bersm. Bentl., qui probat; ut referatur ad præcedentem sensum. Adoptarunt Cun. San. Sandby, Wakef. Wetzel. Al. *Hac quoque*, ut referatur ad sequentia. 7 *sumat* Vr.F., alii mss. apud Cruq.

8 * *diffudit* V. R. Vr. B. a 1.m. D. E. a 1. m. Vp.A. F. Ch.E. An.A. *diffundat* Vr. F., alii mss. apud Cruq.

Quid Titius, Romana brevi venturus in ora,
Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus, et rivos ausus apertos?
Ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet, auspice Musa?
An tragica desævit, et ampullatur in arte?
Quid mihi Celsus agit? monitus, multumque monen-
Privatas ut quærat opes, et tangere vitet (dus,
Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo:
Ne, si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas; moveat cornicula risum,
Furtivis nudata coloribus. Ipse quid audes?
Quæ circumvolitas agilis thyma; non tibi parvum
Ingenium, non incultum est, et turpiter hirtum:
Seu linguam caussis acuis, seu civica iura
Respondere paras, seu condis amabile carmen;
Prima feres hederæ victricis præmia. Quod si
Frigida curarum fomenta relinquere posses;
Quo te cælestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parvi properemus, et ampli;
Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.
Debes hoc etiam rescribere; si tibi curæ,

14 * *in arce* An. B. 15 * *Celsus agat* Vr.B. *ait* An. B. 15 * *movendus* Vr.I.An.C. 17 *Palatinus*. Vide ad Carm. secul. 65. 18 * *venerit hospes* Vr. G. 22 *et turpiter* Vr. C. H. Ch. A. An. B. C. a 1. m., alii mss. apud Pulm., et Bentl., qui probat, et restituit: ut *incultum*, et *hirtum* non diversam rem significent; nec ideo sint disiungenda; sed quia unam, eamdemque rem amplificant, et exaggerant, sunt copulanda; ut epist. 7. 90. *scabrum*, *intonsumque*. Sequuntur Sandby, Wakef. *ac turpiter* Cun. San. Al. *nec turpiter*. 29 *patriæ cupimus* V. A. E., alii mss. apud Lamb. 30 *si tibi* V. Q. Vr.H., alii mss. apud Bentl., edit. Princ. Venn. 1478. 1481. 1483. 1490. 1492. 1495. Flor. 1482. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. 1580. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Mur. Lamb. Pulm. Torr. Chab. D. Heins. Desprez, Baxt. Bentl.

Quantæ conveniat, Munatius: an male sarta
Gratia nequidquam coit, et rescinditur? At vos
Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat,
Indomita cervice feros; ubicumque locorum
Vivitis, indigni fraternum rumpere fœdus;
Pascitur in vestrum reditum votiva iuvenca.

EPISTOLA IV.

AD ALBIVM TIBVLLVM.

Ad laborem honestum, moxque ad voluptatem eum hortatur.

Albi, nostrorum sermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere, quod Cassî Parmensis opuscula vincat?

Cun.San., aliique recentiores. Probant Lamb., et Bentl. præsertim, adnotans, id requirere præsens tempus in sequentibus *coit*, et *rescinditur*: nam altera lectio 27. mssrum nostrorum, et aliorum editorum, *sit tibi*, in qua *an* subintelligeretur, *coeat*, et *rescindatur* exigeret. At Bentleius ex ingenio addit *est* in fine: *si tibi cura est*; quem sequuntur Cun.San. Wakef. Wetzel; non vero Chabot primus dedit, ut asserit idem Cun. 31 *Quam te conveniat* An.B. Mur. *quam tecum veniat* Aldus 1509.1519. 31 *Numatius*, *Numacius*, *Numantius*, *Nummatius*,* *Minatius* Vr.E. 32 * *et res scinditur* Vr.I. *ac rescinditur* Ba. B. Cun.San. 32 *At vos* V.B. Vr.D.Vp.A. Ch.E.F. Ba. A. a 1. m. B. a t. m.: et est vulgata fere omnium editorum usque ad Bentleium, qui prætulit aliam lectionem etiam plurium mssrum nostrorum, et aliorum, *ac vos*; continuans interrogationem usque ad *feros*. Illum sequuntur Cun. San. Wakef. Wetzel. At alia lectio etiam magis placet Gesnero: quia vehementiorem motum habet, et planior sensus est. *Et vos* Ba. A. B. a 2. m. Sanad. 33 *Heu calidus-heu rerum*, quam lectionem, aliquot etiam mssrum, nullo fundamento præfert Zinzerlingus ad Val. Flacc. III. 234. 33 * *versat* V. S. Vid. II. od. 9. 3.

3.* *Cassi Partensis* Vr. I. Huius poetæ fragmentum,

Gratia, fama, valetudo contingat abunde;
Et mundus victus, non deficiente crumena?
Inter spem, curamque, timores inter, et iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
Grata superveniet, quæ non sperabitur, hora.
Me pinguem, et nitidum, bene curata cute, vises,
Quum ridere voles Epicuri de grege porcum.

Alii mss. nostri, et aliorum, *quin sapere*. Item alii *et fari ut possit*. Pulmannus emendat *cum sapere*. 9 * *quid sentiat* Vr. C. a 1. m 10 * *contingit* V.C. Vp.C. 11 *et modus, et victus* V. A. Vr. C. D. G. a 1.m. Vp. C. F. Ch. A. a 1. m., alii mss. apud Lamb. Bersm. Bentl., qui inde ex coniectura emendat, *et domus, et victus*. 11 *Camena* ex coniectura Boivinus, inde Sanad.; inepte. Quid enim esset, *Musa non deficiente*, in eo, cui nutrix voveat adhuc sapientiam, et eloquentiam? Ante hæc supponeret alumnum iam poetam. 12 * *iram* Vr. H., alius ms. apud Pulm. 13 *deluxisse* edit. Princ. Mediol. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1495. Flor. 1482. Lips. 1499. Rutgersius ait, pro *occidisse*. Muretus coniecerat *tibi d'illuxisse*; archaismo Accio, vel Pacuvio digniore, ut notaut Rutgers., et Talbot. De principio diei, non de fine, loquitur poeta. Cic. Phil. XII. 5.: *Discussa est illa caligo, diluxit, patet, videmus omnia*. Quo recidit illud eiusdem in Cat. maiore, c. 19.: *Quis est tam stultus, quamvis sit adolescens, cui sit exploratum, se ad vesperum esse victurum? Diluxisse* pro *illuxisse*; quod nusquam legi, male asserit Dorighellus. *Diluxisse*, præter mss., legit, etiam Ioannes Sarisberiensis Policrat. II. 26. 15 *ac nitidum* Cun. San. *et nitidum*, etiam S. Hieronymus infra.

15 *curata cute*, ut apud Sidon. Apollin. IX. epist. 9.: *Epicurus cute distenta*. 16 *de grege parcum* coniicit Meibom. ad Laert. X. segm. 132., quem laudat Brucker. Hist. philos. per. 2. part. 1. lib. 1. cap. 2. sect. 1. §. 3.; oppido inscite, et insipienter. Præter mss. omnes, et editiones, *porcum* etiam legebat S. Hieronym. contra Iovin. l. 2. c. 12. op. t. 2. col. 342. edit. Veron.; et eo spectabat æque c. 36. scribens: *Epicurum nostrum sudantem in hortulis suis, inter adolescentulas, et mulierculas alloquamur: favent tibi crassi, nitidi, dealbati . . . Quoscumque formosos, quoscumque calamistratos, quos crine composi-*

EPISTOLA V.

AD TORQVATVM.

Ad cenam frugalem invitat, et hilaritatem; ebrietatis commoda recensens.

Si potes Archiacis conviva recumbere lectis,
Nec modica cenare times olus omne patella;
Supremo te Sole domi, Torquate, manebo.

to, quos rubentibus buccis videro; de tuo armento sunt, immo inter tuos sues grunniunt.

1 *Archiacis* V. A. B. C. E. G. I. M. O. Q. R. S. T. Vr. A. B. C. E. F. G. H. I. Vp. A. C. D. Ch. A. E. F. An. A.C. D. Ba. A., alii mss. apud Lamb. Pulm. Torr. Gesn. Val. Oberl., edit. Iuntæ 1503. Venn. 1509. 1546. 1552. Aldi 1509. 1519. Britann. 1520. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Rob. Steph. Fabric.; defendunt Turneb. Advers. I. 18. Bentl., (licet non optimis omnibus argumentis, ut probat Franc. Oudinus in Miscell. observ. crit. nov. in ann. 1744. Amstel. t. 5. pag. 428. seqq.) Kusterus, qui Bentleium exscripsit in programmate novæ editionis Lexici Rob. Stephani, et in Hist. Acad. Inscript. Paris. tom. 3. p. 131. seqq. edit. in 4.; sequuntur anonymus Traiect. ad Rhen. 1713. Baxt. Cun. San. Gesn. Phil. Sandby, Val. Batt. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Dorigh. Ita dedit, ac interpretatur Porphyrio; et ita legisse Acronem, arguitur ab ipsa eius expositione, *lecti humiles ab Archaico fabro, qui non magna statura dicitur esse*; ubi *Archia* legendum, ut cum Porphyrione concordet, qui ita exponit, ut in ms. Ch.: *Torquatum invitat ad convivium. Archias breves lectos fecit: inde Archiaci dicti; sicut a Boeto Boetos dicimus.* Parvi lecti, ut modica cena; non *archaici*, antiqui; quod non bene defendunt Lamb. Cruq. Dac.; licet ita habeatur in V. D. K. P. An. A. B. D. Ba. B. Va. C. D., aliis mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Torr. Val. Oberl. Combe, edit. Princ. Med. 1476. 1477. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. Lips. 1499. Aldi 1501. Mur. Chab. D. Heins. Desprez, aliisque non paucis.

Vina bibes, iterum Tauro diffusa palustres
Inter Minturnas, Sinuessanumque Petrinum:
Iamdudum splendet focus, et tibi munda supellex.
Sin melius quid habes, arcesse; vel imperium fer.

4 *diffusa*. Vid. IV. od.4. 34. 5 *Minturnas inter* Cun., more suo. 5 * *Patrinum* Ba. B. Petrinum etiam memoratur a Cicerone VI. ad famil. 19. 6 *Iamdudum*. * Hic versus anteponitur sequenti in An. A.; et recte; ut patet vel ex ipso contextu, in quo ita post cenæ modum, Horatius munditiem pollicetur. Quod non advertentes Interpretes, disputant, hinc Britannicus, Lambinus, Sanadonus, Dorighellus, Zeunius, contendentes, in versu sequenti sensum esse: Vel arcesse vinum, quod habes, melius meo, id est, iube tecum afferri ad me; vel patere tibi meum ministrari, id est, utere eo vino, quod tibi apponam. Illinc alii apud eumdem Lambinum, (quibus accedunt Dacer.Baxt.Batt., alii) locum explicant: Si quid aliud melius habes in cenam, quam quæ ego habeo, voca me domum tuam; vel domi meæ contentus esto iis, quæ tibi apponentur. Hoc secundum revera sibi velle poetam, clarius patet ex generico *quid*, quod signate ad unum, nempe ad vinum referri nequit, ut infra epist. 15. 44.; sed legendum esset *quod*. Nec video, quare de solo vino ipse concertaret, non etiam de aliarum rerum exiguitate. 7 *Si melius* V. A. B. E. G. I. K. O. P. R. T. Vr.A.D. F. I. Vp. A. C. Ch. E. F. Ba. B. An. B. C. D. Va.C., alii mss. apud Lamb.Pulm.Cruq.Talb. Combe, edit. Med. 1476. Venn. 1478.1479.1481.1486.1490. 1495. 1509. 1573. Iunta 1503. Bentl. Cun. San. Sandby. Sed, hisce non obstantibus, alia lectio aliorum mss., et editorum præferenda est, ut magis Latina, *sin melius*; id est, *si vero*, *si non*, *si aliter*; quæ fere semper occurrit apud Scriptores, ubi in prima sermonis parte *si* habetur; et in secunda est sensus oppositio; nempe in apodosi post aliam conditionem. Exempla abunde afferuntur in Lexicis. Confer supra epist. 1. ad v. 105. locum Cæsaris. 7 *arcesse* V. C.E.K.M.N.O.Q.R.S. Vr.A.C.E.F. G. H. Vp.F. Ch.F. Va. C. An.B. Ba.B., omnes mss. Lamb.Pulm., alii apud Torr., edit. Venn.1481.1483. 1486. 1490. 1509. 1514. Flor. 1482. Lips. 1499., et præsertim post Lambinum omnes alii

Mitte leves spes, et certamina divitiarum,
Et caussam Moschi. Cras, nato Cæsare, festus
Dat veniam, somnumque dies: impune licebit
Æstivam sermone benigno tendere noctem.
Quo mihi fortunæ, si non conceditur uti?

editores fere ad unum. *accerse* V. A. B. D. I. T. Vr. B. D. I. Vp. A. B. C. Ba. A. An. A. C., alii mss. apud Talb. edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1509. 1546. 1552. 1573. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Mur. Rob. Steph. Marcil. * *Arcerse* Ch. E. A veteribus Grammaticis ad recentissimos, a Lambino ad alios Horatii editores, et ad omnes Lexicographos, et criticos, præsertim Dausquium, et Cellarium in Orthographia, varie disputatur de huius verbi orthographia. Plures consentiunt in prima tantum retinenda; quod nos tute approbamus auctoritate Verrii Flacci, Grammatici ipsius Augusti Cæsaris, nempe Horatio coævi, in cuius Calendario, Præneste reperto anno 1773., apud Fogginium p. 43. legimus: QVOD MATER MAGNA EX LIBRIS SIBVLLINIS ARCESSITA LOCVM MVTAVIT EX PHRYGIA ROMAM. 11 *extendere* Vr. G. An. C. a 2. m., edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. 1509. Flor. 1482. Lips. 1499. Rob. Steph.: ex glossemate, adnotato in Ch. E.; non tamen sine exemplo; ut apud Plin. IX. epist. 36.: *Ita variis sermonibus vespera extenditur*; *et*, *quamquam longissimus*, *dies cito conditur*. Alia exempla adducuntur a Bentleio. * *ducere* Vp. C. 12 * *fortuna* Ch. F. a 1. m., nota ms. a manu antiqua in editione Principe Bibl. Vat. *Fortuna* plurali numero pro *divitiis*, ut passim apud Scriptores, et in Lexicis. Ovid. III. Amor. el. 7. 49. seq.: *Quo mihi fortuna tantum? Quo regna sine usu? Quid, nisi possedi, dives avarus, opes?* *Fortunai* mallet Theod. Marcil. ex veteri scriptura, pro *Fortuna*. *Fortuna est* V. I. Ba. B., alii mss. apud Cruq. Talb. Val., Aldus 1501. Britannicus 1520. *Quo fortuna mihi* ms. apud Oberl.; ut in varia lectione apud eumdem Ovidium II. 19. 7.: *Quid fortuna mihi*, pro *quo mihi fortunam*? *Fortunas* ex conjectura Mur. Lamb. H. Steph. Cruq. Dac. anonymus supra laudatus, Cun. San. Phil. Dorigh. Paulinus Neap. 1796.

Parcus ob heredis curam, nimiumque severus,
Adsidet insano: potare, et spargere flores
Incipiam; patiarque vel inconsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? operta recludit;
Spes iubet esse ratas; ad prœlia trudit inertem;

Fortunam V. T. a 1. m., alii mss. apud Lamb. Cruq. Val., sequitur Bentleius ex aliis mss., inde Sandby, Wakef. Wetzel, Zeunius. Fortunam autem, inquit Bentleius, singulari numero mallem, quia sequitur *uti*. Ita Livius XXXIII. 12.: *Qua utraque proclivia esse, si fortuna uti vellet*. Virg. IX. Æ. 240.: *Si fortuna permittitis uti*; et noster I. sat. 9. 45. Sed non vidit, ibi de Fortuna Dea, vel sorte agi propitia; non de divitiis. Et qui *fortunam*, et qui *fortunas* præferunt, subintelligunt *optem*: sed quum, *quo mihi*, sit per enallagem personæ, ut notant Baxt. et San., pro, *quo tibi*, eleganter, et indirecte; nimirum Torquato iam diviti, de divitiis certanti, non divitiarum desiderium; sed divitias ipsas obiicit poeta. *Fortuna* vulgatum, et frequentius occurrit etiam in mss. 14 *potare*, *spargere* Cun. ex ingenio. * *portare* Vr. D. An. A. a 1. m. 16 * *resignat* Ba. B. *dissignat* V. A. Vr. A. C. D. E. 17 *ad prœlia* mss. omnes nostri, et alii apud Pulm. Talb. Val. Oberl. Combe, nota ms. a manu antiqua in edit. Aldi 1519. Bibl. Barberinæ, edit. Venn. 1479. 1481. 1490. 1495. 1509. Lips. 1499. Iunta 1503. Bad. Ascens. Bentl. Cun. San. Sandby, Dorigh. Al. *in prœlia*. 17 * *ducit* Ch. E. 17 *inertem* V. B. C. a 1. m. D. Vr. A. B. a 1. m. C. E. G. H. Vp. F. Ba. A. a 1. m. An. A., alii mss. apud Pulm. Cruq. Talb. Gesn., dicta nota ms., revocavit in textum Talbot, inde Baxt. Bentl. Cun. San. Gesn. Phil. Sandby, Val. Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeun. Vera lectio, et sententiæ Horatianæ magis consentanea, ut notat ipse Talbot; quam vulgata illa *in prœlia trudit inermem*; quum censendus sit poeta, id potius laudi tribuisse ebrietati, multa, ut sibi videtur, egregia designanti, quod *inerti* virtutem; quam quod *inermi* ad pugnam accedenti temeritatem iniecerit. *Inertia*, et *virtus*, seu *strenuitas*, opponuntur. Cic. l. de Lege agr. contra Rull. cap. 1.: *Iam vero hoc me inertiorem consulem iudicabo, quam illos fortissimos viros, qui apud maiores nostros fuerunt*. Tacit. I. Hist. 46.: *Iners pro strenuo in manipulum redi-*

Sollicitis animis onus eximit; addocet artes:
Fecundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?
Hæc ego procurare et idoneus imperor, et non
Invitus: ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nares: ne non et cantharus, et lanx
Ostendat tibi te; ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminet; ut coeat par,
Iungaturque pari. Butram tibi, Septiciumque;
Et, nisi cena prior, potiorque puella Sabinum
Detinet, adsumam: locus est et pluribus umbris:
Sed nimis arta premunt olidæ convivia capræ.

bat. Boeth. de Consol. IV. in fine: *Ite nunc fortes, ubi celsa magni Ducit exempli via: cur inertes Terga nudatis?* Vid. IV. od. 9. 29. seq. 18 *ac docet*. 22 *nec-nec*.
22 *toral*. Vid. II. sat. 3. 255. et sat. 4. 84., ubi Torrentius. *Toral* per apocopen a *torale*, ut notat Serv. ad Virg. I. Æ. 701., ubi hunc locum adducit. 23 *nec-non*. 24 * *Ostendant* V. G. 25 * *foris* Vr.A.I. 25 *eliminat* Vr. D. a 1. m. An. A. a 1. m. 26 *Butram* V. A. B. a 2. m. C.D.E.I.K. P. S. a 2. m. T. Vr. B. C. a 1. m. E. H. Vp. C. D. Ch.F. An. B. C. D. Ba. A. Va.D., alii mss. apud Pulm. Torr.Bentl.Gesn.Val., Commentator Cruquianus, edit. Med. 1476. Venn. 1479. 1481.; reduxit in textum Bentl., inde anonymus Traiecti ad Rhen. 1713. Baxt. Cun.San.Gesn. Val. Dorigh.Oberl. Combe,Wakef.Wetz. Zeun. Alius *Butra* occurrit apud Grut. Inscript.p.1071. 1. Al. in mss. et editis *Brutam*, *Bitram*, *Butrum*, *Brutram*; sed vulgatius *Brutum*. 26 *Septiciumque* V. B. a 1. m. C. D. I. S. Vr. B. C. D. E. F. H. Vp.A.C. D. F. Ch. E. F. An. A. B. D. Va. C. D. Ba. B., alii mss. apud Pulm. Cruq. Bentl., Commentator Cruquianus, edit. Princ. Aldus 1501. 1509. 1519. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd.1538. Venn.1546.1573. Rob.Steph. Mur. Bentl. Baxt. Cun. San. Phil. Gesn. Val. Oberl.Combe, Wakef.Wetz.Zeun. Septicii passim occurrunt apud Scriptores, et in inscriptionibus. Al. *Septinium*, vulgatius *Septimium*. 27 * *At nisi* Vr. H. a 1. m. *Et*, *ni* Cun. 28 *ad summam*, *ad summum*. 29 * *Sed minus* Ba. B. Solita variatio. Vid. I. sat. 5. 6.

Tu, quotus esse velis, rescribe; et, rebus omissis,
Atria servantem postico falle clientem.

EPISTOLA VI.

AD NVMICIVM.

Eum esse beatum docet, qui nihil optet, nihil metuat; ac in sola virtute felicitatem positam ostendit.

Nil admirari, prope res est una, Numici;
Solaque, quæ possit facere, et servare beatum.
Hunc Solem, et stellas, et decedentia certis
Tempora momentis, sunt, qui formidine nulla
Imbuti spectant. Quid censes munera terræ?
Quid maris extremos Arabas ditantis, et Indos?
Ludicra quid, plausus, et amici dona Quiritis?
Quo spectanda modo, quo sensu credis, et ore?
Qui timet his adversa, fere miratur eodem,
Quo cupiens, pacto: pavor est utrobique molestus:

2 *Nunc solem* edit. Princ. 3 * *decidentia* Vr. D. 5 *spectant* V. B. P. Ba. A., ms. unus apud Pulm., edit. Venn. 1478. 1486., Cun. Sanad. Seneca Nat. quæst. In præf.: *Securus spectat occasus siderum, atque ortus, et tam diversas concordantium vias. Observat ubi quaque stella primum terris lumen ostendat, ubi culmen eius summum, quà cursus sit, quousque descendat. Curiosus spectator excutit singula, et quærit.* 6 * *Arabes* V. G. a 2. m. Q. S. T. Vr. C. a 2. m. D. G. Vp. A. C. Ba. A. An. A. a 2. m. 8 * *spectata* Vp. F. 9 *fere is miratur* mss. duo apud Val. 10 *utrobique* V. A. B. C. G. I. K. M. Q. S. Vr. A. B. E. G. Vp. A. C. D. F. Ch. E. F. An. A. C. D. Ba. B. Va. D., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Torr. Talb. Val., Acron, Commentator Cruquianus, edit. Flor. 1482. Venn. 1483. 1490. 1492. Lips. 1499.; restituit Lamb., inde Cruq. Bond, Baxt. Bentl. Cun. San. Sandby, Gesn. Val. Oberl. Combe, Wak. Wetz. Zeun. *utrique* V. I., alii mss. apud Torr. Talb. Val., edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1486. 1495. 1509. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio

Improvisa simul species exterret utrumque.
Gaudeat, an doleat; cupiat, metuatne; quid ad rem,
Si, quidquid vidit melius, peiusve sua spe,
Defixis oculis, animoque, et corpore torpet?
Insani nomen sapiens ferat, æquus iniqui;
Ultra, quam satis est, virtutem si petat ipsam.
I nunc; argentum, et marmor vetus, æraque, et artes
Suspice; cum gemmis Tyrios mirare colores:
Gaude, quod spectant oculi te mille loquentem:
Gnavus mane Forum, et vespertinus pete tectum;
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris

Lugd. 1538. Muret. Chab. Torr. D. Heins. Desprez, Talb. Dac. Phil. Batt. * *in utroque* V. D. Bene Commentator Cruquianus: *Vtrobique, et in timore amittendi, et in spe consequendi; ex quibus aut dolor, aut gaudium contingit.* 11 * *exercet utrumque* Ba. B., et ita ex coniectura Marklandus Epist. crit. p. 115., loca Scriptorum adducens, quæ nihil ad rem. Species *improvisa* exterret, non exercet; quod ipse non advertit: inde *pavor molestus* statim ac exterret. Virg. III. Æ. 306. seq.: *Ut me conspexit venientem, et Troia circum Arma amens vidit; magnis exterrita monstris Deriguit visu in medio.* Sen. Herc. fur. 795.: *Vocis horrendæ fragor Per ora missus terna felices quoque Exterret umbras.* Val. Flacc. V. 330.: *Forte Deûm variis exterrita monstris.* Statius Theb. II. 576.: *Quorum ut subitis exterrita fatis Agmina, turbatam vidit laxare catervam.* Achill. III. 266.: *Obstupuit tantis regina exterrita monstris.* 12 *metuatve* Vp. A., ed. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1495. 1509. 1573. Iunta 1503. Aldus 1509. 1519. Basill. 1527. 1531. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Muret. D. Heins. Bond. *metuatque* V. Q., alii mss. apud Pulm. * *metuat cupiatne* V. T. 15 * *Insani nomen sapiens* Vr. A. An. B. Al. *Insani sapiens nomen.* 15 * *feret* Vr. B. G. a 2. m. Ch. E. Ba. A. a 2. m. Va. D. 17 * *argentum marmor* V. A. a 1. m. 17 *æraque*. Statuas æreas, vel vasa ærea antiqui artificii. Vid. IV. od. 8. 2. I. sat. 4. 28., ubi ex ingenio *æra* mallet legere Burmann. ad Lucan. VIII. 16.
18 *Tyrios colores*. Vid. epist. 10. 27. 19 * *spectent* Ch. E. An. A. a 2. m. Va. B. 21 * *Nec plus* V. P. Ch. E.

Mutus; et, indignum, quod sit peioribus ortus,
Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi.
Quidquid sub terra est, in apricum proferet ætas;
Defodiet, condetque nitentia. Quum bene notum
Porticus Agrippæ, et via te conspexerit Appî;
Ire tamen restat, Numa quo devenit, et Ancus.
Si latus, aut renes morbo tentantur acuto,
Quære fugam morbi. Vis recte vivere? Quis non?
Si virtus hoc una potest dare, fortis omissis
Hoc age deliciis. Virtutem verba putas, et

22 *Mutus et* V. A. C. D. I. Q. S. T. Vr. A. B. C. D. E. F. G. H. I. Vp. C. F. Ch. A. F. An. A. D. Ba. B. Va. D., alii mss. apud Pulm. Talb. Bentl., omnes Cruq. et Torr., edit. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1495. Flor. 1482. Aldus 1501.; revocavit in textum Bentl., inde anonymus Traiecti ad Rhen. 1713. Baxt. Cun. San. Gesn. Phil. Val. Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeun. Al. *Mutius indignum*, vel *Mutius et indignum*. 22 * *quid sit* V. T. 24 *proferat*. 26 *Agrippæ, via*. 26 * *conspexerat* Vr. A. 28 * *latus et renes* V. A. Ba. A. B. Vid. II. sat. 3. 163. 30 *hac una*. 31 *putas, et* V. A. D. M. Vr. A. C. D. E. H. An. A. a 1. m., alii mss. apud Pulm. Laudat, ac præfert in nota Torrent., recepit Dorighellus. Hanc veram esse lectionem, patet evidenter ex contextu, et præcedenti thesi. *Si* nempe virtutem sequeris; omitte delicias. *Si vero* contemnis virtutem, et omnem religionem exuis; tunc delicias sectare, et omnes acquirendi modos exerce, præsertim negotiationes; et totus illis incumbe. *Si* est supplendum (ut in Carm. sec. 65. seq.) in oppositione, cum Commentatore Cruquiano, et Porphyrione, qui bene exponit: *Si ita contemnis virtutem, ut non summum bonum eam, sed verba existimes: si religione non moveris, ut lucos sacros ita in hoc putes stare, ut ligna hominibus præstent; linque hæc, et, quæ miraris, sequere*. Notum, *lucos*, et *sacraria* coniungi. Propert. III. el. 11. 47.: *At nunc desertis cessant sacraria lucis*. Alii mss., et editores aliter legunt. Vulgatior lectio, præsertim in priscis editionibus, *putas ut*; quam male defendit Rappolt. c. 16. p. 592. seqq., et Wetzel. *putes ut* Vp. C. Ba. A. a 1. m., Baxt. Cun. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Zeun.

Lucum ligna? Cave, ne portus occupet alter;
Ne Cibyratica, ne Bityna negotia perdas:
Mille talenta rotundentur, totidem altera, porro et
Tertia succedant, et quæ pars quadrat acervum.
Scilicet uxorem cum dote, fidemque, et amicos,
Et genus, et formam, regina pecunia donat;
Ac bene nummatum decorat Suadela, Venusque.
Mancipiis locuples, eget æris Cappadocum rex:
Ne fueris hic tu. Chlamydes Lucullus, ut aiunt,

putes et V. B. Vr. B. Vp. F. Ch. A.; prætulit exiguis argumentis Bentl.; sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. San. Phil. Sandby, Val.; ut poeta dubitative proponat, mollius, et verecundius. Quid hoc in oppositione? *Nempe in tractatu recti, pravique versatur*, ut diceret Quinctil. I. O. XII. 2.; ubi nullum medium: neque poeta amicum redarguit, sed generice vitiosum. 34 *porro et* V.C.D.G.Vr.B.C.D.G.H.Vp. A.C.D.F.Ch. A.F.An. A. B. Ba. B. Va. D., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq.; restituit Lamb., inde Gryph. 1566. Cruq. Baxt. Bentl. anonymus Trai. ad Rhenum, Cun. San. Mervill. Gesn. Phil. Val. Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Al. sine *et*.

35 * *succedent* Vr. G. 35 * *et pars qua* Ch. E. 35 *quadrat* V. B. G. M. P. Vr. A. C. E. Vp. C. D. Ch. A. F. An. A. a 1. m. D. Ba. A. Va. D., alii mss. apud Val., notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1519. in Bibl. Barberina; ita Commentator Cruquianus, qui exponit, *quadruplum facit acervum*. Sensus vero est: succedant totidem altera, nempe mille; quæ quum quatuor millia efficiunt, quadrant acervum, seu summam lucrorum ex navigatione. Præsenti tempore; quod videtur elegantius, et verius ad rem. Al. *quadret*. 38 * *Nam bene* Vr. H. *At bene* Vp. D. *Et bene* V. O. Q. Turneb. Advers. VII. 18.

38 *Suadela, Venusque*. Bene Horreus Miscell. crit. lib. 1. c. 6. p. 103. notat, præter ea, quæ iam observaverat Torrentius, templa a Græcis ædificata coniunctim Veneri, et Suadelæ; easque, uti Deas nuptiis propitias habitas; quamobrem hic ab Horatio addicuntur bene nummato, qui uxorem ducit: neque in versione sua Gallica supprimenda erant ab Sanadono earum nomina. 40 * *Nec fueris* V. A. F. Vp. C. *Non fueris* Ch. E. 40 *Chlamydas* Cuning. Vid. epist. 17. 31.

Si posset centum scænæ præbere rogatus ;
Quî possum tot? ait:tamen et quæram,et quot habebo,
Mittam : post paullo scribit , sibi millia quinque
Esse domi chlamydum ; partem , vel tolleret omnes.
Exilis domus est, ubi non et multa supersunt,
Et dominum fallunt, et prosunt furibus. Ergo
Si res sola potest facere, et servare beatum ;
Hoc primus repetas opus , hoc postremus omittas.
Si fortunatum species , et gratia præstat ;
Mercemur servum , qui dictet nomina ; lævum

41 * *centum posset* Vp. C. a 1..m. 42 *Quî possim* V. B. G. O. T. Vr. B. F. a 1. m. Vp. F., Cruquius , Cuning.
42 * *tot? Attamen* Ba. B.. 42 *et quod*. 43 * *scripsit* V.G.Q.Vp.C.Ch.F.An.C. 45 * *supersint* Vr.I. 48 * *primum* V. C. D.I. Q. Vr. D. E. G..I. Ch. A. E. a 1. m. F. a 1.m. An.A. a 1. m. Va. D. Male . Sic Ovid. III. ex Ponto ep. 4. 61. seq.: *Nec minimum refert , intacta rosaria primus ; An sera carpas pene relicta manu*. 49 * *praestant* Vp. C. An. C. *praestet* Ch. F., edit. Flor. 1482. Ven. 1483.
50 * *qui dictat* V. A. *qui dicet* Vr. B. 50-51 *lævum qui fodicet* Vr.C. a 2. m. H., alius ms. apud Pulm.; ita Cruq. Bentl. anonymus Trai.ad Rhen.1713.Baxt. Cun. San. Mervill. Phil. Gesn.Batt.Oberl. Combe , Wakef.Wetz.Zeun. *sævum fodiat* alii mss. multi , et editiones , præsertim ex primis. * *sævum fodiet* Ba. B. *sævum fodicet* V. B. C. a 1. m. K. M. S. a 2. m. T. a 1. m. Vr. C. D. E. F. a 2. m. Vp. A. D. Ch. A. F. An. A. a 1. m. Va. D., alii mss. apud Cruq. Torrent. Val. *Fodicet* etiam Nestor Dionysius in Lex., et Ugutio Pisanus , pariter in Lex. ms., secul.XIII., qui bene exponit, *leviter , parum , summatim fodere , leviter tangere* : ut et alius Scholiastes apud Torr., *fodicare est leviter , et superficie tenus fodere*. Non *sævum* ; sed *lævum* legi debere , vix erit qui dubitet ; et has voces passim confundi in mss. iam notarunt N. Heins. ad Sil. Ital. V. 660. Burm. ad Val. Flacc. I. 370. III.391. Servus nomenclator ad lævam domini , illum vel manu , vel cubito sollicitabat , ut dextera prehenderet , salutaret amicos , vel fautores in via . Quod alio sensu dixit Apul. II. Met. p. 38. ed. Pric. : *Palmis infestis latera suffodere*. Alii *sævum* male interpretantur eo sensu , quo dixit Tibullus I. el. 5. 63. seq.: *Pauper in au-*

Qui fodicet latus; et cogat trans pondera dextram
Porrigere. Hic multum in Fabia valet, ille Velina:

gusto fidus comes agmine turba Subicietque manus, efficietque viam. Ovid. II. Art. amat. 210.: *Ipse face in turba, quà venit illa, locum*. Lact. Firm. Div. Instit.VI. 1.: *Stipati familiarum gregibus, per dimotum populum semper incedant*. Confer II. sat. 5. 18. et 94. De candidatis graphice Claud. Mamert. Paneg. Iuliano Aug. c. 16.: *Quis ignorat, tum quoque, cum honores Populi Romani suffragiis mandabantur, multos fuisse candidatorum labores? Ediscenda omnium nomina tribuum; omnes, atque etiam singuli salutandi; prebensanda obviorum manus*. Auson. Paneg. Gratiano Aug. c. 5.: *Qui non prensaverim manus, nec consalutantium confusus occursu*. 51-52 *trans pondera dextram Porrigere*. Inter tot ineptias, quas ad hunc locum effutierunt Interpretes fere omnes, aliique critici viri, unus Octav. Ferrarius de Re vest. lib. 1. c. 8. verum Horatii sensum exposuit. Hic est, servum monendo, dominum cogere, toga brachium exerere, trans togam, brachio, atque humero obductam, porrigere; quæ quoniam brachium premeret, et oneraret; ideo poetice *pondera* appellat. Vestes *pondera*, sive *onera* dicuntur, ut Iuven. VI. 25.: *Onerosa pallia*. Claudian. II. in Eutrop. 338.: *Onerique vel ipsa serica*. Petron. c. 32.: *Oneratas veste cervices*. Amm. Marcell. XVI. 6.: *Alii summum decus in carrucis solito altioribus, et ambitioso vestium cultu ponentes, sudant sub ponderibus lacernarum, quas collis insertas cingulis ipsis adnectunt; nimia subteminum tenuitate perflatiles*. S. Hieron. in Consol. ad Pammach. ep. 66. n. 13. op. t. 1. c. 401.: *Quibus serica vestis oneri erat, et solis calor incendium; nunc sordidata, et lugubres, et sui comparatione forticula, vel lucernas concinnant &c.* At proprius adhuc de toga id prædicari poterat, prout describitur amplissima, et ad talos deducta. Quinctil. Inst. Orat. XI. 3.: *Ipsam togam rotundam esse, et apte casam velim. Aliter multis modis fiet enormis . . . Togam veteres ad calceos usque demittebant, ut Græci pallium . . . quum hoc amictus genus in statuis eorum quoque, qui post Ciceronem fuerunt, appareat*. Hinc apposite Tertullian. de Pall. cap. 5. de ea: *Ambitum vero eius, ex quo sinus nascitur, iam deficientibus tabulis, retrahat a scapulis; et exclusa dextera, in lævam adhuc congerat, cum alio pari tabulato in tergo devoluto*; (ita lego pro *devoto*) *atque ita homi-*

Cui libet, is fasces dabit; eripietque curule,
Cui volet, importunus ebur: frater, pater, adde;
Ut cuique est ætas, ita quemque facetus adopta.
Si, bene qui cenat, bene vivit; lucet, eamus
Quo ducet gula: piscemur, venemur; ut olim
Gargilius, qui mane plagas, venabula, servos,
Differtum transire Forum, populumque iubebat;
Unus ut e multis, populo spectante, referret

nem sarcina vestiat. Conscientiam denique tuam perrogabo, quid te prius in toga sentias, indutum, anne onustum? habere vestem, an baiulare? Si negabis, domum consequar; videbo, quid statim a limine properes; nullius profecto alterius indumentis expositio, quam toga gratulatur. Et quandoquidem Quinctilianus ad statuas veterum appellat, videas in duabus togatis Musei Pii-Clementini apud Visc. tom. II. tab. 45. 48., quomodo e toga ponderosa exeratur dextera. 53 *is fasces* V. B. a 1. m. C. T. a 2. m. Vr. B. E. a 1. m. Vp. C. F. Ch. A., Baxt. Bentl. San. Phil. Gesn. Dorigh. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Al. *hic fasces*. 55 * *facetus adapta* V. C. a 2. m. D. G. I. T. Vr. C. D. F. I. Vp. A. a 2. m. C. a 2. m. Ch. E. a 2. m. An. A. 56 * *luret*? Vr. I. 57 *Quo ducet* V. A. D. Vr. B. C. D. a 2. m. F. G. H. I. Vp. A. Ba. B., alii mss. apud Pulm. Val., notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1519. in Bibl. Barb., edit. Princ. Aldus 1501. Rectius puto; quia incertus adhuc erat, quo iret. Confer epod. 16.21. Al. *Quo ducit*. 58 *Gragilius* Vr.C.D.Ch.A.F.Ba.A., unus apud Oberl. 59 *transferre Forum* Cun.; oppido inscite, ac barbare. An Forum ipsum transportabat?

59 *Forum, Campumque* Bentl. San. argutiis. *Forum, Pontemque* Tanaquillus Faber. *Forum, Populumque*, bene, pro *Forum differtum Populo*, ut notat Dacer., qui Bentleium refutat. Sed, quod ipse Dacerius, et Gesnerus notant contra eumdem Bentleium, Gargilium nempe iubere, servos suos cum apparatu venatorio transire mane plenum Forum, et populum adeo dividere, ac dimovere; ridiculo eventu, ut eodem populo spectante vesperi referret aprum unum, eumque non a se captum in prædiis suis, sed emptum; id falsum est: nam mane referebat a venatione, seu fingebat referre; noctu enim venabantur apros. Vid. I. od. 1. 25. II. sat. 3. 234. 60 *ex multis* V. P. Vp. A.

Emptum mulus aprum. Crudi, tumidique lavemur,
Quid deceat, quid non, obliti: Cærite cera
Digni; remigium vitiosum Ithacensis Ulyssei,
Cui potior patria fuit interdicta voluptas.
Si, Mimnermus uti censet, sine amore, iocisque,
Nil est iucundum; vivas in amore, iocisque.
Vive, vale: si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti: si non, his utere mecum.

EPISTOLA VII.

AD CAIVM CILNIVM MAECENATEM.

Mæcenatis in se beneficia commemorans, libertatem, et otium opibus præfert.

Quinque dies tibi pollicitus, me rure futurum;
Sextilem totum mendax desideror. Atqui
Si me vivere vis, recteque videre valentem;
Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti,
Mæcenas, veniam: dum ficus prima, calorque
Designatorem decorat lictoribus atris;

64 *Cui patria potior* Cun. more suo. 68 *imparti* V. I. Vp. A., edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1486. 1490. Bad. Ascens. Cuning. 68 * *si nil* V. G. Vr. H. Vp. D. Ch. E.

2 * *Atquin* V. A. *Atque* mss. apud Torr. 3 *recteque videre valentem* V. A. C. I. Vr. B. C. F. Ch. A. An. A. Va. A. a 1. m., alii mss. apud Lamb. Torr. Oberl., notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1501. in Bibl. Vat., edit. Medd. 1476. 1477. 1502. Venn. 1478. 1479. 1483. 1486. 1490. 1495. 1514. 1546. Flor. 1482. Lips. 1499. Loch. H. Steph.; revocavit in textum Gesn., inde Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. In *videre*, ut ait Gesnerus, est dulcedo quædam, et ἦθος, quod intelligunt soli, qui amarunt. Al. *sanum, recteque valentem*; quod huc irrepsisse puto ex epist. 16. 21. Cuningamius, audacter more suo, legit: *Si me vis vivum, sanum, recteque valentem*. 5 *colorque* Cruquius ex mss., alius ms. apud Oberl.

Dum pueris omnis pater, et matercula pallet;
Officiosaque sedulitas, et opella forensis
Adducit febres, et testamenta resignat.
Quod si bruma nives Albanis illinet agris;
Ad mare descendet vates tuus, et sibi parcet;
Contractusque leget: te, dulcis amice, reviset
Cum Zephyris, si concedes, et hirundine prima.
Non, quo more pyris vesci Calaber iubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. Vescere, sodes.
Iam satis est. At tu, quantum vis, tolle. Benigne.
Non invisa feres pueris munuscula parvis.
Tam teneor dono, quam si dimittar onustus.
Ut libet: hæc porcis hodie comedenda relinquis.
Prodigus, et stultus donat, quæ spernit, et odit:
Hæc seges ingratos tulit, et feret omnibus annis.
Vir bonus, et sapiens dignis ait esse paratus;

10 *Albanis illinet agris*. Illinet, asperget fere; quia in montibus Albanis nix alta rara. *Illita persuadet facies* ex mss. legas apud Tibull. I. el. 9. 69., ubi vulgo *Ista*, vel *Illa hac p. facies*. Ita *facies ipsa illita* apud Plin. XXIX. 3. *Fex toto illita vultu* Ovid. de Arte am. III. 211. *Frons, et tempora illinuntur* Scribon. 5. Vid. I. sat. 4. 36. 13 *concedas* V. A. E. Vr. A. a 1. m. F. Vp. A. D. Ba. A., alii mss. apud Pulm. Oberl., notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1501. in Bibl. Vaticana, edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1495. 1509. Flor. 1482. Lips. 1499. Iunta 1503. *concedis* Vr. H. Ch. E., alius ms. apud Pulm. 14 * *Calaber vesci* V. O. Vr. C. 14 *vesci iubet*. Legas ex mss. apud Varr. de Re rust. II. 2., *libenter vescuntur*, pro vulgato insulso, *iubentur*, *vescuntur*. Paullo ante quoque dixerat, *libentius enim ita pascuntur*. 19 *relinquis* Vr. I. Ch. F., mss. 5. apud Val.; ita Zar. Cun. San. Mervill. Gesn. Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Al. *relinques*: *relinquas* edit. Ven. 1492. Lips. 1499. Fit actio illa vividior, ut ait Gesn., si legamus *relinquis*: magis urget bonus Calaber hospitem suum. 20 *ac stultus* Cun. 22 *ac sapiens* idem.

22 *dignis agit* V. A. C. a 1. m. G. Vr. B. Vp. D. Ch. F. Va. A. C., alii mss. apud Pulm. 22 *paratus* V. M. Vr. C.

Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis.
Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.
Quod si me noles usquam discedere; reddes
Forte latus, nigros angusta fronte capillos;
Reddes dulce loqui; reddes ridere decorum, et
Inter vina fugam Cinaræ mœrere protervæ.
Forte per angustam tenuis nitedula rimam
Repserat in cumeram frumenti; pastaque rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustra.
Cui mustela procul, si vis, ait, effugere istinc,
Macra cavum repetes artum, quem macra subisti.

Vp. F., alii mss. apud Cruq. Bersm.; ita Charis. lib. 4. p. 239. Serv. ad Virg. II. Æ. 377.: probat Bentl., inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Baxt. Cun. San. Mervill. Phil. Gesn. Sandby, Batt. Dorigh. Val. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Al. *paratum*. 23 * *quid distant* Vp. C. *qui distent* Ba. B. 25 *nolles usquam*, *nolles unquam*, *noles numquam*, *noles nusquam*, *nolis usquam*. 27 *Dulce loqui reddes* Cun. more suo. 29 *nitedula*. Est mus agrestis. Acute, et vere hanc vocem restituit Bentleius pro vulgata *vulpecula*, quam defendere contra eumdem Bentleium frustra conatur Dacerius. Mus, et mustela sive in mythologicis, sive in historia naturali coniunguntur; quia mustela, et in cavernis, et in petrarum fissuris habitans, mures venatur, et pascit; ut pluribus docet Conr. Gesner. Hist. anim. de quadrup. lib. 1. p. 830. seq. 854.: quin etiam apud S. Cyrillum Alexandr. contra Iulian. lib. 9.: *Mustela, et mus furum referunt timida, et imbellia genera, atque ad omnem strepitum metuentia*. De mure in Æsopi fabula loquitur S. Hieronymus in epist. ad Salvinam de Virginitate servanda, quam adducit Bentleius; at fatendum est, eius ævo iam in codicibus Horatii insedisse *vulpecula*; nam, præter Porphyrionem, ita legebat S. Augustinus contra Mendac. ad Consent. n. 28.: *Apud Horatium mus loquitur muri, et mustela vulpeculæ*; et ab eo fortasse S. Isid. Orig. I. 39. 30 * *cameram* V.D. a 1.m. Vr. E. a 2. m. An. C.; et ita ex coniectura Dacerius, ab omnibus reiectus merito. 30 *rursum* Cun. more suo. 33 *repetas* V. D. P. Q. Ch. E., alii mss. apud Val., edit. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1495. 1509. Flor. 1482. Lips. 1499.

Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno:
Nec somnum plebis laudo, satur altilium; nec
Otia divitiis Arabum liberrima muto. *
Sæpe verecundum laudasti; rexque, paterque
Audisti coram; nec verbo parcius absens:
Inspice, si possum donata reponere lætus.
Haud male Telemachus, proles patientis Ulyssei;
Non est aptus equis Ithace locus; ut neque planis
Porrectus spatiis, nec multæ prodigus herbæ:
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.
Parvum parva decent: mihi iam non regia Roma;
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.
Strenuus, et fortis, caussisque Philippus agendis
Clarus, ab officiis octavam circiter horam
Dum redit; atque Foro nimium distare Carinas
Iam grandis natu queritur; conspexit, ut aiunt,
Abrasum quemdam vacua tonsoris in umbra,

Iunta 1503. Britannicus 1520. 34 *compellar* V. C. G. P. Ch. E., Aldus 1501. 1509. 1519. Venn. 1509. 1552. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. H. Steph. Mur. 36 * *mitto* V. A. a 1. m. 38 *neque yerbo* Cun. 40 *sapientis* An. A. a 2. m.; atque ita Markland. Epist. crit. p. 133. ex coniectura, quia proprium alias sit Ulixis epitheton; quod falsum. 41 *Ithaca*. 42 *neque multa*. 43 *relinquo* Vp. A., et ex coniectura Cun. 44 * *Parva decent parvum* Vr. I. 46 *ac fortis* Cun. more suo. 50 *Abrasum* V. D. a 2. m. I. P. Vr. A. a 1. m. F. a 2. m. Vp. A. D. Ch. E. F. Ba. B. An. B. C. D., alii mss. apud Lamb. Combe, edit. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1486. 1490. 1492. 1495. 1509. 1514. Flor. 1482. Lips. 1499. Iunta 1503. Brit. 1520. *Arrasum* V. A. B. G. Q. Vr. G. Vp. C. F. Ch. A. An. A. Va. C. Ba. A. a 1. m., alii mss. apud Pulm. Cruq. Al. *Adrasum*; et ita vulgo legitur etiam apud Petron. c. 32.: *Pallio coccineo* (Trimalchio) *adrasum excluserat caput*. Sed ibi æque *abrasum* lego. *Abrado* enim proprium est hac in re; ut *abradere barbam* apud Plin. Hist. nat. VI. 20. Colum. de Arb. 10. 3.: *Arida, et vetera, quæ falce amputari non possunt, acuta dolabra abradito*. *Abrasi* dicebantur liberti, quibus caput abradebatur quum ma-

Cultello proprios purgantem leniter ungues.
Demetri; (puer hic non læve iussa Philippi
Accipiebat) abi, quære, et refer: unde domo, quis,
Cuius fortunæ, quo sit patre, quove patrono.
It, redit, et narrat; Vulteium nomine Menam,
Præconem, tenui censu, sine crimine notum;
Et properare loco, et cessare, et quærere, et uti;
Gaudentem parvisque sodalibus, et lare certo,
Et ludis; et, post decisa negotia, Campo.
Scitari libet ex ipso quodcumque refers: dic
Ad cenam veniat. Non sane credere Mena:
Mirari secum tacitus. Quid multa? Benigne,

numittebantur; ut hic notat Dacerius, et Critici ad dictum Petronii locum, aliique. *Adradere*, est prope radere. Vid. Plin. H.N. XVII. 19.7. Colum. de Re rust. V. 11. 15. de Arb. 8. 1. 51 *proprio*. 51 *resecantem leniter* Vr. H. Ba. A. Va. A. a 1. m., alius ms. apud Pulmann.

52 *levus* Cun. 53 * *referes* V.D. *quare*, *refer* Cun. ex ingenio. 55 *enarrat* Cun. ineleganter. 55 *Menam*. Orthographiam nominis vide ad epod. 4. princ. 56 *sine crimine natum* ms. apud Georg. Fabric., alius apud H. Steph., alius apud Val., edit. Princ.; tenet argutiis Bentleius, inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. Wakef. His verbis responderi putant H. Steph., et Bentl., ad quæstionem Philippi, *quo sit patre?* cui alias nihil responsi dabitur. Philippus, qui viderat *abrasum*; statim cogitavit de liberto: hinc quærebat de eius patre naturali, quis, et an viveret; et quis eius patronus: non, an ipse esset ignota matre inhonestus; ut I. sat. 6. 21. et 35. seqq. Audit præconem, ut Horatii pater, et ipse libertus, l.c., tenui censu; sed honestum, sine crimine: quod in contextu orationis recte procedit; non vero illud de legitimitate natalium: quod immo inhonestum, et inurbanum fuisset *scitari ex ipso*. 57 * *locum* V.D. a 2. m. Vp. C. F. Ch. A. a 1. m. 58 *lare curto* N. Heins. ad Ovid. II. Fast. 645.; et Bentl. ex duobus mss. Cruquii, adiectis argutiis. Intererat quoque scire, an Mena domum certam haberet; an vagus esset. Confer epist. 15. 28. *Lare curto*, eo sensu, idem erat, ac *tenui censu*. 60 *licet ex ipso* Vr. I., edit. Zar. 1470. 60 *quæcumque* Vp. C., alii mss. apud Lamb.; et ita Baxt. Gesn.

Respondet. Negat ille mihi? Negat improbus; et te
Negligit, aut horret. Vulteium mane Philippus
Vilia vendentem tunicato scruta popello
Occupat; et salvere iubet prior. Ille Philippo
Excusare laborem, et mercenaria vincla;
Quod non mane domum venisset: denique, quod non
Providisset eum. Sic, ignovisse putato
Me tibi, si cenas hodie mecum. Ut libet. Ergo
Post nonam venies: nunc i, rem strenuus auge.
Ut ventum ad cenam est; dicenda, tacenda loquutus,
Tandem dormitum dimittitur. Hic, ubi sæpe
Occultum visus decurrere piscis ad hamum;
Mane cliens, et iam certus conviva, iubetur
Rura suburbana indictis comes ire Latinis.
Impositus mannis, arvum, Cælumque Sabinum
Non cessat laudare. Videt, ridetque Philippus:
Et, sibi dum requiem, dum risus undique quærit;
Dum septem donat sestertia, mutua septem
Promittit; persuadet, uti mercetur agellum.
Mercatur. Ne te longis ambagibus ultra,
Quam satis est, morer; ex nitido fit rusticus; atque
Sulcos, et vineta crepat mera; præparat ulmos;
Immoritur studiis, et amore senescit habendi.

Phil. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. 63 *Respondit* V. D. a 2. m. I. Vp. C. F. Ch. A. 63 *aut te* Vr. G., alius ms. apud Oberl. 65 * *tunicatum* Ba. B. 65 *neget ille*? V. P. Vr. E. Ch. A. a 1. m., alii mss. apud Bentl., qui præfert; Aldus 1501. anonymus Trai. ad Rhen. Baxt. Cun. San. Mervill. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. *Negat* repetitum vim auget dialogo; ut apud Plaut. in Most. III. 1. 27.: Tr. *Negat*? Th. *Negat, inquam*. Terent. in Phorm. II. 3. 6.: Ph. *Hanc Demipho negat esse cognatam*? G. *Negat*. 69 *Pravidisset* Vr. A., et ita Glar. Frib. 1536., et Gryphii editio. *Provisisset* Lambinus ex coniectura, et Gryphius Lugd. 1566. 72 * *Ut ventum est ad cenam* V. G. *Ut cenam adventum est* Vp. G.

73 *Hinc ubi* edit. Venn. 1486. 1490. 1495. Frib. 1536. *Ergo ubi* Cun. ex ingenio.

Verum, ubi oves furto, morbo periere capellæ,
Spem mentita seges, bos est enectus arando;
Offensus damnis, media de nocte caballum
Arripit; iratusque Philippi tendit ad ædes.
Quem simul adspexit scabrum, intonsumque Philippus;
Durus, ait, Vultei, nimis, attentusque videris
Esse mihi. Pol! me miserum, patrone, vocares;
Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen.
Quod te, per Genium, dextramque, Deosque Penates,
Obsecro, et obtestor; vitæ me redde priori.
Qui semel adspexit, quantum dimissa petitis
Præstent; mature redeat, repetatque relicta.
Metiri se quemque suo modulo, ac pede, verum est.

EPISTOLA VIII.

AD CELSVM ALBINOVANVM.

Queritur, se melancholia laborare; et nonnulla amici vitia oblique vellicat.

Celso gaudere, et bene rem gerere, Albinovano,
Musa rogata, refer, comiti, scribæque Neronis.
Si quæret, quid agam; dic, multa, et pulchra minantem;
Vivere nec recte, nec suaviter: haud, quia grando

87 * *Spes* Ba.B. 93 *ponere nomen* V. B. D. E. G. M. O. Q. Vr. A. a 1. m. F. An. C. Ba. B. Va. A., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Talb. Val., notatum in ora editionis Aldi 1501. in Bibl. Vat., revocavit in textum Lambinus, inde Cruq. Torr. Talb. Bentl. Baxt. anonymus 1713. Cun. San. Mervill. Sandby, Gesn. Val. Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Vid. I. sat. 3. 42. Al. *dicere nomen* in aliis mss. et priscis editionibus, ex glossemate videtur. * *rectum mihi ponere* Vr.G. 96 *Qui simul*. Vid. II. sat. 8. 24. 97 * *Prastant* Vr. A.

3 *Si quarit* V. C. a 2. m. O. Vr. E. An. A. a 2. m. D., alii mss. apud Cruq., edit. Princ. 3 *multa ac pulchra* Cun. suaviter ex gutture, et aure sua de more. 4 * *non recte* Vp. F.

Contuderit vites, oleamve momorderit æstus;
Nec, quia longinquis armentum ægrotet in agris:
Sed, quia mente minus validus, quam corpore toto;
Nil audire velim, nil discere, quod levet ægrum;
Fidis offendar medicis, irascar amicis;
Cur me funesto properent arcere veterno:
Quæ nocuere sequar; fugiam, quæ profore credam:
Romæ Tibur amem, ventosus Tibure Romam.
Post hæc, ut valeat; quo pacto rem gerat, et se:
Ut placeat iuveni, percontare, utque cohorti.
Si dicet, recte; primum gaudere; subinde
Præceptum auriculis hoc instillare memento:
Ut tu fortunam; sic nos te, Celse, feremus.

EPISTOLA IX.

AD CLAVDIVM NERONEM.

Septimium illi commendat, rigidumque principem demulcet.

Septimius, Claudi, nimirum intelligit unus,

5 *oleamque*. 6 *in agris* V. A. B. E. G. I. a 1. m. K. S. Vr. D. F. H. I. Ch. A. E. F. Va. A. C. An. B. Ba. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Torr. Talb. Val.; notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1501. in Bibl. Vat., et editionis 1519. in Bibl. Angel.; Nestor Dionysius in Lex.; atque ita restituit Lamb. Cruq. Torr. Talb. Bentl. Baxt. Sandby, Gesn. Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Vid. epod. 1. 25. seqq. 2. 18. Al. *in arvis*. 10 * *properant* V. R. T. a 2. m. Vr. C. E. a 1. m. *urgere* V. T. Vr. C. E. a 1. m., alii mss. apud Combe. 12 * *amo* V. G. 12 * *ventosum* V. T. a 1. m. An. B. D. *venturus* Vr. D. Vp. F., alii mss. apud Cruq. Bentl. 14 *utque* Vr. D. I. Ch. A. E. F., alii mss. apud Pulm. Val., Porph., edit. Venn. 1481. 1485. 1490. Iunta 1503. Canter. lib. 5. c. 20. Lamb. Cruq. Chab. Desprez, D. Heins. Talb. Dac. Baxt. Bentl. Cun. San. Phil. Gesn. Sandby, Val. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Al. *atque*.

Quanti me facias: nam me rogat, et prece cogit:
Scilicet, ut tibi se laudare, et tradere coner,
Dignum mente, domuque legentis honesta Neronis.
Munere quum fungi propioris censet amici;
Quid possim videt, ac novit me valdius ipso.
Multa quidem dixi, cur excusatus abirem:
Sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propriæ, mihi commodus uni.
Sic ego, maioris fugiens opprobria culpæ;
Frontis ad urbanæ descendi præmia. Quod si
Depositum laudas ob amici iussa pudorem;
Scribe tui gregis hunc; et fortem crede, bonumque.

EPISTOLA X.

AD FVSCVM ARISTIVM.

Vitam rusticam præ urbana laudibus effert.

Urbis amatorem Fuscum salvere iubemus
Ruris amatores; hac in re scilicet una
Multum dissimiles; ad cetera pene gemelli:

2 *me rogat* V. K. a 2. m. T. a 2. m., edit. Princ. Mediol. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1495. 1514. Flor. 1482. Lips. 1499. Aldus 1501. Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Bad. Ascens. Rob. Steph. 1544. Gryph. 1552. 1566. Al. *nam cum* in aliis mss. et editis; præsertim post Petr. Victor. Var. lect. lib. 20. c. 9., etsi lectionem male defendat. Quam sit planior sensus alius, quisque per se videt. (6) * *et novit* V. I.

3 *At cetera* Vp. C. a 1. m. Ch. A. An. A. a 1. m., alii mss. apud Cruq. Torr. Bentl. Oberl. Primus adoptavit hanc lectionem Cruquius; iterum defendit N. Heins. ad Ovid. IX. Met. 99. Bentl., inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Mervill. Phil. Sandby, Dorigh. Wakef. Wetz. Zeun.; hac unica ratione ducti, quod etiam absolute *cetera* dicatur; et ita apud nostrum infra v. ult. et IV. od. 2. v. ult. Recte quidem eo sensu;

Fraternis animis, quidquid negat alter, et alter;
Annuimus pariter vetuli, notique columbi.
Tu nidum servas; ego laudo ruris amœni
Rivos, et musco circumlita saxa, nemusque.
Quid quæris? vivo, et regno, simul ista reliqui,
Quæ vos ad Cælum fertis rumore secundo:
Utque sacerdotis fugitivus, liba recuso;
Pane egeo, iam mellitis potiore placentis.
Vivere naturæ si convenienter oportet,
Ponendæque domo quærenda est area primum;
Novistine locum potiorem rure beato?
Est, ubi plus tepeant hiemes? ubi gratior aura
Leniat et rabiem Canis, et momenta Leonis,
Quum semel accepit Solem furibundus acutum?
Est, ubi depellat somnos minus invida cura?

sed hic dura est, et non necessaria adversativa *at*; et qui Latine sciunt, amabunt *ad cetera* cum aliis omnibus mss. nostris, et aliorum optimæ notæ, et cum editionibus innumeris, ut blandius; et quod passim occurrens apud Scriptores, exponitur, *quoad*, *quod attinet ad cetera*. Notum vel ex Tursellino, Carolo a S.Antonio Patavino, et ex Lexicis. 4 * *Fraternisque* Ba.B. 5 * *noti vetulique* V.T.*vetulis*, *notisque* ex coniectura in nota Lamb., et ex 2. mss. Cruquius, quos omnes merito reiiciunt. 9 * *in cælum* V.A. 9 *fertis* V.I.O. P. R. Vr.D.E. H. I. Ch.A.F. Va.A., alii mss. apud Lamb. Pulm. Combe, edit. Zar. 1470. Venn. 1481. 1483. 1486. 1490. Flor. 1482. Lips. 1499., revocavit Bentl., inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Simplicius alia lectione *effertis*, quam ortam puto ex glossemate. 13 *Ponendaque domo*. *Ponendaque domus* notatum e ms. in ora editionis Aldi 1519. in Bibl.Angel. 18 *depellat* V.A.E.G.K.M.O. a 2.m. P. Q. R. S. T. a 2.m. Vr.H.I. Vp.A.D.Ch.A. a 2.m. E. An.A. a 2.m. C. Va. A. C., alii mss. apud Pulm. Cruq. Torr. Talb. Val., notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1519. in Bibl.Angel., item in alia 1509. Bibl.Barb., Comm.Cruquianus, edit. Princ. Med. 1470. 1477. Cruq. Talb. Al. *divellat*, quam defendit Torr., quia hic non tam de insomnia agatur; quam de interrupto sæpius, ac divexato quodammodo somno. Sed alia præferenda lectio, propter

Deterius Libycis olet, aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum;
Quam quæ per pronum trepidat cum murmure rivum?
Nempe inter varias nutritur silva columnas;
Laudaturque domus, longos quæ prospicit agros:
Naturam expellas furca; tamen usque recurret;
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix.

vim verbi, et invidiam curæ. Claudian. in Rufin. I. 210. seqq.: *Fulgentibus illic Surgunt strata toris, hic mollis panditur herba, Sollicitum curis non abruptura soporem.* Sen. in Troade 499. seq.: *Tum quassans caput, depelle somnos, inquit.* Sic apud Tibull. I. el. 5. 37.: *Sæpe ego tentavi curas depellere vino.* Tertull. de Anima, c. 1.: *Nec nova inferens Dæmonia; sed vetera depellens.* Confer II. od. 11. 7. seq. I. od. 7. 31. I. sat. 5. 15. 19 *Libycis lapillis.* Non intellecto poetæ sensu, Bentleius solitis argutiis amaret legere *tapetis*, pro *lapillis*. Male etiam addit, ab aliis Interpretibus *Libycos lapillos* recte accipi de tessellatis, et sectilibus pavimentis, lithostrotis, (It. *musaici*) ex variis Libyci marmoris frustis elaboratis, de quibus etiam loquitur Torrentius. At ex marmore Libyco, seu Numidico, de quo diximus ad II. od. 18. 5., non fiebant lithostrota; sed ipsa pavimenta illius marmoris crustis sternebantur satis amplis. 24 *expellas* V. A. E. O. a 2. m. T. a 2. m. Vr. G., alii mss. apud Combe, notatum ex ms. in editione Aldi 1501. in Bibl. Vat., ita Aldus 1509. 1519. Glar. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. R. Steph. 1544. Venn. 1545. 1552. 1573. Mur. Cruq. Basil. 1580. Chab. D. Heins. Torr. Bond, Desprez, Dac. Baxt. Wetz. Ut *merses* IV. od. 4. 65. Al. *expelles*. Vulpius ad Tibull. IV. 2. 8. totum versum, nulla data ratione, legit: *Naturam expellas furca licet; usque recurret.* Ad sententiam facit Sen. epist. 119.: *Natura contumax est: non potest vinci; suum poscit.* 25 *fastigia; vestigia.* * *Prorumpet fastigia* V. A. C. a 2. m. G. Vr. 1. Ch. F. Bene *fastidia*. Hoc est, ut notat Gesnerus, divitum deliciæ repugnant simplicitati naturæ, quam fastidiunt; sed paullatim tamen vincit natura, ut cupide ad contemptam illam simplicitatem redeant. Seneca epist. 119. in fine: *Inter reliqua, hoc nobis natura præstitit præcipuum, quod necessitati fastidium excussit.*

Non, qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiusve medullis;
Quam qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nimio delectavere secundæ;
Mutatæ quatient. Si quid mirabere; pones
Invitus: fuge magna: licet sub paupere tecto
Reges, et regum vita præcurrere amicos.
Cervus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat; donec, minor in certamine longo,
Imploravit opes hominis; frenumque recepit:
Sed, postquam victor violens discessit ab hoste;
Non equitem dorso, non frenum depulit ore.
Sic, qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret; dominum vehet improbus; atque

Vid. I. epist. 2. 115., quem locum adduxit Seneca. 27 *fucum, succum, sucum*. Eadem varietas in mss., quæ I. sat. 4. 100. Confer. II. od. 16. 35. epod. 12. 21. I. epist.6.18. II. epist. 2.181. 28 * *proprinsve medullis* Vp. A.An.D. Al. *propinsque*. 29 * *potuit* Ch.F. 29 * *verum falso* Vp. C. 31 *quatient*. Hic obiter ex ms. emendo locum Propertii IV.el.4.9.10., adhuc depravatum post editionem Burmanni, et Santenii: *Quid tum Roma fuit, tuba quum vicina Curetis Conuteret lento murmure saxa Iovis?* pro *tubicen vicina Curetis Quum quateret*. 32 *fuge magna*. Ita Ovid.III.Trist.4.31. In marmore apud Gud. p.291. et Bonad. Carm. ex ant. lap.II. p.113.: MAIORA. FVGE. ET. NIMIS. ALTA. CAVETO. 33 *praecedere; praecellere*. 37 *violens victor* Vr. H. Ch. E. Va. A., alii mss. apud Pulm. Bentl.; atque ita anonymus Trai. ad Rhen. 1713. *violens victo* Coll. Sax., Bentl. ex ingenio. *victor victo* Cun. San. Mervill. Quis crederet, Bentleium adeo in elegantiis linguæ Latinæ hospitem, ut tot ineptiis hunc locum sollicitaret, *victor violens discessit*; quo nihil excogitari potest et elegantius, et significantius; ut poeta primum equi impetum exprimeret, exsultantis, et se e certamine raptim, ac *violenter*, ut exponit Acron, eripientis? Quid opus erat *victo*, quum iam dixisset *victor*. 38 * *pellit ab ore* Ba.B. 39 * *metallo* Va.A.
40 *vehit* Ch. F. Va.A., Porph. in editione Basil.1580.;

Serviet æternum; quia parvo nesciet uti.
Cui non conveniet sua res; ut calceus olim,
Si pede maior erit, subvertet; si minor, uret.
Lætus sorte tua vives sapienter, Aristi;
Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere, quam satis est; ac non cessare videbor.
Imperat, aut servit collecta pecunia cuique;
Tortum digna sequi potius, quam ducere funem.
Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ;
Excepto, quod non simul esses, cetera lætus.

sed in ms. Ch. *vehet*: Bentleius adoptavit ex suis mss., et quia qui *caret*, *vehit*: alias dicendum erat *carebit*: ita sex editiones apud Cun., qui etiam recepit in textum; inde San. Mervill. Phil. Sandby. Merito reiecit Dac. Baxr., atque alii. *Vehet*, ac *serviet* coniungenda. Vid. epist. 16.66. 41 *æternum*. *Æterno* etiam dicebatur, ut apud Plin. H. N. II. 107., et in marmore Tibure reperto, inter Anecd. litt. ex mss. Cod. eruta, vol. 4. p. 520. Romæ 1783.: TVTA (*busta*). AETERNO. MANEANT. SI. DICERE. FAS. EST. Sed *æternum* legas pro *æternus*, uti *obliquum* pro *obliquo*, ex mss., apud Propert. IV. 3.22.23.: *Dignior, obliquum funem qui torqueat Ocno; Æternumque tuam pascat, aselle, famem*. 41 *quia parvo* V. C. I. O. a 2. m. P. S. Vr. B. C. E. F. Vp. C. D. Ch. A. E. F. An. A. B. Ba. A. Va. C., alii mss. apud Lamb. Torr., omnes Cruq.; ita notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1509. in Bibl. Barb., edit. Lips. 1499. Aldi 1501. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Muret. D. Heins. Despr. Bond., Talb. Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Baxt. Cun. San. Sandby, Wakef. Wetz. Zeun. Al. *qui parvo*. *Qui*, et *quia* facile, et passim permutantur in mss. 41 *nesciet* V. C. I. O. P. S. Vr. B. C. E. F. Vp. D. Ch. A. E. F. An. A. B. Ba. A. Va. C., alii mss. apud Pulm., edit. Ven. 1481. 1486. Britann. 1520. Chab., aliique suprascripti. Al. *nesciat*; *nescit*. 43 *minor*, *urget*. 44 * *vivas* Ch. A. a 2. m. An. A. a 2. m. 45 * *dimittas* Ch. F. 49 * *templum putre* V. G. Ba. B. *fanum post putre* Cun. ex aure sua. 49 *Vacuna*. *Vacuna*, Dea Sabinorum, Romanis *Victoria*, iuxta Varronem apud Acron. Hoc ipsum templum, sub Romano *Victoria* nomine restitutum fuisse,

EPISTOLA XI.

AD BVLLATIVM.

Ad vitam beatam parum, aut nihil referre, quo quisque loco habitet.

Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos?
Quid concinna Samos? quid Crœsi regia Sardis?
Smyrna quid, et Colophon? maiora, minorane fama?
Cunctane præ Campo, et Tiberino flumine sordent?
An venit in votum Attalicis ex urbibus una?
An Lebedum laudas, odio maris, atque viarum?
Scis, Lebedus quid sit; Gabiis desertior, atque

utpote iam putre ævo Horatii, ab Imperat. Vespasiano, constat ex inscriptione prope vicum, nunc *Rocca giovine*, reperta, et in hoc hodiedum asservata, et ab de Sanctis Villa d'Orazio, p.36.edit.sec., Chaupuis Mais. d'Hor. tom. III. p. 170., aliisque relata; sed hoc mense Iunio a Laurentio Re, P. Archæologiæ Pr. in Archigymnasio Romano, ad archetypum, me rogante, exacta:

IMP. CAESAR VESPASIANVS
AVG. PONTIFEX MAXIMVS. TRIB
POTESTATIS CAENSORAEDEMVICTORIAE
*vetus*TATE DILAPSAMSVAIMPENSA
RESTITVIT

Deæ Vacunæ nomen apud Romanos, per iocum verbi, ad aliam significationem traductum fuisse, ut Deæ propitiæ vacationibus, præter Ausonium epist. IV. 99., patet ex alio marmore apud Bonad. Carm. ex ant. lap. II. p. 536.:

VIXI . EDI . ATQVE . BIBI . LVRCO . MERVS . ATQVE . POPINO
HAEC . MIHI . QVOT . CVRIS . VITA . PERACTA . FVIT
QVI. LEGIS. HAEC. DIVAE. BONA. VERBA. PRECARE. VACVNAE
NVNC . SALTEM . VACVO . DONET . VT . ESSE . MIHI

3 *minorare*; *minoraque*. 4 * *præ caupo* V.D. a 1.m.: error manifestus, ut I. sat. 1. 29. 7 *quam sit* Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. edit. Ven. 1509. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Mur. Lamb. Chab. D.Heins. Bond, Despr. 7 *Gabiis*. Gabiorum ruinæ indubie tandem detectæ sunt anno 1792. et

Fidenis vicus: tamen illic vivere vellem;
Oblitusque meorum, obliviscendus et illis,
Neptunum procul e terra spectare furentem.
Sed neque, qui Capua Romam petit, imbre, lutoque
Adspersus, volet in caupona vivere: nec, qui
Frigus collegit, furnos, et balnea laudat,
Ut fortunatam plene præstantia vitam.
Nec, si te validus iactaverit Auster in alto;
Idcirco navem trans Ægæum mare vendas.
Incolumi Rhodos, et Mitylene pulchra facit, quod
Pænula solstitio, campestre nivalibus auris;
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
Dum licet, ac vultum servat Fortuna benignum;
Romæ laudetur Samos, et Chios, et Rhodos absens.
Tu, quamcumque Deus tibi fortunaverit horam,
Grata sume manu: neu dulcia differ in annum;

seq. ad lacum Gabinum, nunc *di Castiglione*, ubi statuæ, et inscriptiones multæ detectæ. Earum notitiam dedimus primi in Anthol. Rom. anni 1792. mense Aprili; deinde illustravit opere peculiari omnia Enn. Visconti. Vid. epist. 15. 9. Gabii, et Fidenæ eodem hoc sensu Horatii coniunguntur ab Iuvenali VI. 56. seq. 8 *vicis* V. T. Vr. F., edit. Princ. Venn. 1478. 1483. 1486. 1490. 1495. 1552. Flor. 1482. 8 * *mallem* V.A. a 2.m. 10 *ex terra* V.A.D. M. T. Vr. E. F. Vp. C. An. B. Ba. A. B. Va.C., unus apud Pulm. * *a terra* An. A. C. 11 *lutoque*. Vid. I. sat. 5. 6.

15 *Nec te si* V.A. T., Cuning. 16 * *trans Ægæum navem* Ba. B. 16 * *vendes* V. A. a 1. m. 18 * *immanibus auris* Vr. I. *nivalibus austris* V. A. Vr. H. 20 *ac vultum* V. B. I. M. O. P. T. a 2. m. Vr. C. D. E. H. I. Vp. C. Ch. A. An. A. C. Ba. A. Va. C., alii mss. apud Pulm. Cruq. Combe; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. in Bibl. Barb.; et sic Talb. Bentl. Cun. San. Sandby, Val. Gesn. Zeun. Horatium imitatur Ovidius I. Trist. el. 4. 27.: *Dum iuvat, et vultu ridet Fortuna sereno*. Al. *et vultum*. 21 *laudatur* mss. duo apud Pulm. 22 *Deus, seu fors donaverit* Cun. audacter, et indocte. 23 *sume manu*. In marmore Villæ Albanæ, quod videas integrum apud Marin. Iscriz. della Villa Albani p. 116., et in descriptione eiusdem Villæ, quam renovavi anno 1803., p. 99.:

Ut, quocumque loco fueris, vixisse libenter
Te dicas: nam, si ratio, et prudentia curas,
Non locus effusi late maris arbiter, aufert;
Cælum, non animum, mutant, qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inertia: navibus, atque
Quadrigis petimus bene vivere. Quod petis, hic est;
Est Ulubris; animus si te non deficit æquus.

EPISTOLA XII.

AD ICCIVM (A).

Divitem non esse, qui rebus non utatur, demonstrat; amicum amico commendat; deque rebus Romanis verba facit.

Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
Si recte frueris; non est, ut copia maior
Ab Iove donari possit tibi. Tolle querelas;
Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.
Si ventri bene, si lateri est, pedibusque tuis; nil
Divitiæ poterunt regales addere maius.
Si forte, in medio positorum abstemius, herbis
Vivis, et urtica; sic vives protinus, ut te

FORTVNA. SPONDET. MVLTA. MVLTIS. PRAESTAT. NEMINI. VIVE. IN. DIES. ET. HORAS. NAM. PROPRIVM. EST. NIHIL. Vid. I. od. 11. 8. III. od. 8. 27. II. sat. 2. 138. seqq. II. epist. 2. 172. seqq. 23 *nec dulcia* Vr. D. G. H. I. Ch. A. An. A. B. Ba. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Bentl., qui restituit in textu; sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Baxt. Cun. San. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Al. *nec dulcia*. * *ne dulcia* Ba. A. a 2. m. 24 *Tu quocumque*. 28-29 *navibus, atque quadrigis*. Non terra, marique; ut vulgo Interpretes; sed spectaculis in Circo cum *quadrigis*, et cum *navibus* in Naumachia. Notum etiam illud Iuvenalis X. 80.: *Duas tantum res anxius optat, Panem et Circenses*.

(A) *ad Ictium*. 3* *a Iove* V. G. Vr. I. Vp. D. An. C. 5* *lateri pedibusque* V. I. P. Vr. I. Ch. E. 8* *sic vivis* V. C. a 1. m.

Confestim liquidus Fortunæ rivus inauret;
Vel, quia naturam mutare pecunia nescit;
Vel, quia cuncta putas una virtute minora.
Miramur, si Democriti pecus edit agellos,
Cultaque;dum peregre est animus sine corpore velox?
Quum tu inter scabiem tantam, et contagia lucri,
Nil parvum sapias, et adhuc sublimia cures:
Quæ mare compescant caussæ; quid temperet annum;
Stellæ sponte sua, iussæne vagentur, et errent:
Quid premat obscurum Lunæ, quid proferat orbem;
Quid velit, et possit rerum concordia discors;
Empedocles, an Stertinium deliret acumen?
Verum, seu pisces, seu porrum, et cæpe trucidas;
Utere Pompeio Grospho; et, si quid petet, ultro
Defer: nil Grosphus, nisi verum, orabit, et æquum.
Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.
Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res:

sic vives proximus Vr. G. a 1. m. 9 *confestim largus* Eutyches apud Putsch. col. 2160. Recte *liquidus*. S. Hieron. ad Eust. ep. 22. n. 32. t. 1. col. 115.: *Aurum liquescit in litteras*. 14 * *inter tantam* V. Z. *tantam inter scabiem* Cun. more suo. 15 * *Nil pravum* Ch. A. a 1. m. 16 * *compescunt* V. P. 16 * *temperat* Vr. B. Ch. F. An. A. Ba. A., edit. Princ. 17 * *an errent* Ba. A, 18 * *premit* V. K. 19 * *tanta et* Ch. E. An. B. 20 *Stertinium* V. A. B. C. D. E. I. M. P. Q.S. T.Vr.O.F. a 1. m. G. H. a 2. m. Vp. F. Ch. F. An. A. B. Va. A. a 2. m. C. Ba. A. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Torr. Val.; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1519. in Bibl. Angel. et 1509. Barb.; restituit Lamb. Gryph. 1566. Cruq. Torr. Talb. D.Heins. Dac. Baxt. Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Phil. Sandby, Gesn. Batt. Val. Dorigh, Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. *Stertinium acumen*; ut *Sulpiciis horreis* IV. od. 12. 18. *Stertinum* V. G. Vr. B. D. Vp. D., Aldus 1501. Iunta 1503. Al. *Stertinii*. Vid. II. sat. 3. 33. 296. 20 * *delirat* Ch. E. 21 * *Verum ubi seu* V. A. 22 * *petat* An. C. 23 * *nec Grosphus* V. A. 23 * *vera orabit et aqua* Vp. F. 25 *Nec tamen* V. A. I. Vr. D. G. Ba. B., edit. Flor. 1482. Ven. 1483. 1509.

Cantaber Agrippæ, Claudî virtute Neronis
Armenius cecidit; ius, imperiumque Phraates
Cæsaris accepit genibus minor; aurea fruges
Italiæ pleno defundit Copia cornu.

EPISTOLA XIII.

AD VINIVM ASELLAM (A).

Docet, qua ratione velit, libellos suos Augusto tradi.

Ut proficiscentem docui te sæpe, diuque;

29 *defundit* V.B.a 1.m.G.I.M.Vr.B.Va.A.C. a 1.m., alii mss. apud Bentl.; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1519. in Bibl.Angel.et 1509. Barb.; restituit Bentl.,inde anonymus Trai. ad Rhen.Cun.San.Merv.Dor. Al. *defudit*, *diffundit*, *diffudit*. Adnotat Bentleius, si *defudit* vera sit lectio; post messem scriptam esse hanc epistolam: si *defundit*, messis tempore. At male ipse, aliique supponunt, vocabulo *fruges* triticum tantum contineri; quum notum sit vel ex Lexicis, eo omnia fructuum genera comprehendi; etiam glandes, poma, uvam, cetera. Confer I. od. 17. 14. seqq. IV. od. 7. 11. carm. sec. 29. I. epist. 16. 9. Hanc fructuum varietatem cumulatam videmus in cornu Copiæ, quod Fortunæ, Abundautiæ, et Fluminibus tribuitur in antiquis monumentis, statuis, nummis, cet. Atque ideo ad messis tempus referri versus nullo modo poterit: magis ad anni finem, seu post autumnum. At rectius puto, totum annum frugiferum respicere, seu continue frugibus abundantem, *locupletem frugibus annum* II. epist. 1.137.; ut ita etiam in hoc Augusto gratetur poeta,quemadmodum IV. od. 15. 5. Demum Copia cornu *defundere* melius dicetur; quia est ab uno vase, ex alto, et confertim fundere; quam *diffundere*, quod esset hac, illac distribuere, spargere. Petron. c.5.21.: *Sic flumine largo Plenus Pierio defundes pectore verba*; ubi eadem varietas in mss.et editis; ut apud Prudent. II.contra Symmach.675., aliosque Scriptores passim. Confer quoque I. sat. 5.10. II. sat. 2. 58. I. epist. 3. 8. epist. 5. 4. IV. od. 13. 28.

(A) *Ad Vinnium* vulgo: Bentleius *Vinium* restituit, non tamen post edit.Ven.1492., ut male notat Cuning. Anim. c. 8. p. 76. Multi Vinii in marmoribus scriptis.

Augusto reddes signata volumina, Vini,
Si validus, si lætus erit, si denique poscet:
Ne studio nostri pecces; odiumque libellis
Sedulus importes, opera vehemente minister.
Si te forte meæ gravis uret sarcina chartæ;
Abiicito potius, quam, quo perferre iuberis,
Clitellas ferus impingas; Asinæque paternum
Cognomen vertas in risum, et fabula fias.
Viribus uteris per clivos, flumina, lamas.
Victor propositi, simul ac perveneris illuc;
Sic positum servabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum;
Ut vinosa glomus furtivæ Pyrrhia lanæ;
Ut cum pileolo soleas conviva tribulis.
Nec vulgo narres, te sudavisse ferendo
Carmina, quæ possint oculos, auresque morari
Cæsaris: oratus multa prece, nitere porro.
Vade, vale, cave ne titubes, mandataque frangas.

2 * *reddas* V. D. I. 3 * *poscit* Ch. A. 4 * *Nec studio* V. B. T. Vr. E. Ba. A. 5 * *ministri* Ba. B. 6 *urges sarcina* Ch. A. a 2. m., ms. unus Pulm. unus Val. unus Combe; et ita coniiciebat Henr. Steph. Refutat Bentleius. 7 * *proferre* V. D. M. Vp. A. 7 * *iuberes* Vr. H. 9 * *ut fabula* Vp. A. 10 * *utaris* V. A. 11 * *illac* Ba. A. 12 *Sepositum* coniicit D. Heinsius; refutat Bentleius. 13 * *Fasciculos* V. Z.

14 *glomus* Vr. E. a 1. m., ms. 1. Cruq. 2. Gesn., Iunta 1503. Ven. 1509.; Bentl., inde anonymus 1713. Cun. San. Phil. Dor. Wakef. Wetz. Neutrum; et rectius numero singulari. It. *gnomero*. Al. *glomos*, *globos*; quod ex glossemate ortum puto. Non. Marc. 5. 58.: *Globus est soliditas undique versum rotunda; ut est sphara, et staminum glomera*. 16 *Nec vulgo* Vr. H. Ch. E. Ba. A. a 2. m., mss. 2. apud Bentl. duo apud Combe. Al. *Ne vulgo*. Bentleius ex uno ms. *Neu vulgo*; quod et in alio ms. a 2. m. apud Oberl.; sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Dorigh. Wakef. Wetz. 17 *possint* V. A. C. E. G. K. M. P. S. Vr. B. C. D. E. F. Ch. A. E. An. A. Va. C., alii mss. apud Pulm. Val.; restituit Lamb. Talb. Baxt. Bentl. Cun. San. Phil. Merv. Gesn. Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Al. *possunt*. 17 * *aures oculosque* Vr. A. *oculosque auresque* Cun. ex aure sua.

EPISTOLA XIV.

AD VILLICVM SVVM.

Illum carpit, quod urbanam vitam sibi exoptet.

Villice silvarum, et mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis, habitatum quinque focis, et
Quinque bonos solitum Variam dimittere patres;
Certemus, spinas animone ego fortius; an tu
Evellas agro; et melior sit Horatius, an res.
Me, quamvis Lamiæ pietas, et cura moratur,
Fratrem mœrentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter; tamen istuc mens, animusque

1 *me redimentis* ex ms. Barthius Advers. XV. 3.;refutat Bentleius. 3 *Variam* V. A. B. a 1. m. E. G. I. Vr. C. D. E. G. H. M. Vp. C. Ch. F. An. C. Ba. A., alii mss. apud Lamb. Pulm.; notatum ex ms. in edit. Aldi 1501. in Bibl.Vat. et 1509.Barb.; ita Commentator Cruquianus; revocavit in textum Cruquius, Talb.Baxt. Bentl. anonymus 1713. Cun. San. Mervill. Gesu. Sandby, Phil. Batt. Dorigh. Oberl.Combe, Wakef.Wetz. Zenn. Al. *Bariam*, Aliqui mss. et Bad. Ascens. edit. Venn.1486. 1490. *Baria*; *Barium* Iunta 1503. Bene *Variam*, etiamnum *Vicovaro*; oppidum imminens Anieni in via Valeria, milliario VIII. supra Tibur. Hinc huius urbis porta orientalis vocabatur olim *Variana*; male *Barana* dicta a Nicodemo Sanseverinate Rer. Tiburt. Pentad. pr. lib.1.c.7., qui florebat anno 1461., et a Cassio Corso delle acque corr. tom. 1. par. 1. n. 5. §. 2. p. 33.: atque hinc legendum apud Frontinum de Aquæd. art.6.: *Concipitur Anio vetus supra Tibur XX. milliario extra portam Varianam*: ubi libri editi ante Polenum habent *Raranam*; Nardinus Roma ant. VIII. 4. legit *Romanam*; codex Cassinensis *RRa . . nam*; Urbinas *RRa. nam*; Polenus tutius vocem omittit omnino: 5 *evelles* V. B. I. P. Vr.C. Vp. F. Ch. A. An. A. 5 *an rus* ex coniectura D.Heinsius, sequitur Cun. argutiis; refutat Bentl. 6 *moretur* V. G. Q. S. Vr. F. a 2. m. G. Ch. F. An. C., alii mss. apud Pulm. Vat.; ita Britann. 1520. Lamb. Talb.

Fert ; et amat spatiis obstantia rumpere claustra.
Rure ego viventem , tu dicis in Urbe , beatum :
Cui placet alterius , sua nimirum est odio sors .
Stultus uterque locum immeritum caussatur inique :
In culpa est animus , qui se non effugit umquam .
Tu mediastinus tacita prece rura petebas ;
Nunc Urbem , et ludos , et balnea villicus optas .
Me constare mihi scis ; et discedere tristem ,
Quandocumque trahunt invisa negotia Romam .
Non eadem miramur : eo disconvenit inter
Meque , et te : nam , quæ deserta , et inhospita tesqua
Credis ; amœna vocat mecum qui sentit ; et odit ,
Quæ tu pulchra putas . Fornix tibi , et uncta popina
Incutiunt Urbis desiderium ; video : et , quod
Angulus iste feret piper , et thus , ocius uva ;
Nec vicina subest vinum præbere taberna ,
Quæ possit tibi ; nec meretrix tibicina , cuius
Ad strepitum salias terræ gravis : et tamen urges
Iampridem non tacta ligonibus arva ; bovemque
Disiunctum curas , et strictis frondibus exples .

9 *Fert* , *et avet* ex coniectura , et argutiis Bentl.; sequitur Wakef. 9 *claustra* . Hæc alio nomine *carceres* vocantur in Circo ; et *spatium* dicitur intervallum illud inter primam metam , et sedilia , quo tendebant bigæ, vel quadrigæ e claustris prorumpentes . Vide in descriptione Circi.Caracallæ c.10. cum figuris ; et sat. 1.114.Apud Propert.IV.el.5.29. legas ex ms.: *Et stimulare virum, pretium facit : utere claustris* ; pro *Et simulare* . . . *caussis* . 12 *odiores* ms. unus Pulm., alii Lambini ; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1519. in Bibl. Angel. 15 * *urbem ludos* V. I. Va. A. 16 *Me mihi constare* Cun. ex aure sua , et contra metrum . 17 * *vesana negotia* notatum ex ms. in ora edit.Aldi 1519.in Bibl.Angel. 19 * *nam qui* Vr.I.

19 *tesca* præferunt in nota Lamb. et Torr. 21 *vocas* . 22 * *video quod* Vr. I. 23 * *ferat* V. P. 24 * *Ne vicina* V.p. F. 25 * *posset* V. M. An. C. 28 *Deiunctum* mss. 4. apud Lamb. 28 *strictis et frondibus* ms. apud Pulm., et ita Cun. Quid sit *stringere* , et *destringere* , iam dixi II. sat.1. 41. III. od. 1. 17.

Addit opus pigro rivus, si decidit imber,
Multa mole docendus aprico parcere prato.
Nunc, age, quid nostrum concentum dividat, audi.
Quem tenues decuere togæ, nitidique capilli;
Quem scis immunem Cinaræ placuisse rapaci;
Quem, bibulum liquidi media de luce Falerni,
Cena brevis iuvat; et prope rivum somnus in herba:
Nec lusisse pudet; sed non incidere ludum.
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat; non odio obscuro, morsuque venenat:
Rident vicini glebas, et saxa moventem.
Cum servis urbana diaria rodere mavis;
Horum tu in numerum voto ruis; invidet usum
Lignorum, et pecoris tibi calo argutus, et horti.
Optat ephippia bos piger; optat arare caballus:
Quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

30 * *parcere campo* V.Z.Ch.F.a2.m. 31 * *consensum* Vr. H. 33 *Cinara*. Vid. IV. od. 1. 4. 33 * *capaci* Vr. I. a 1. m. 34 *media de nocte* V. Q., alii mss. apud Talb. Val. Combe; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1519. in Bibl. Angel. 40 *servis tu urbana* Bentl. ex ingenio. 40 * *urbana cibaria* An. A. a 1. m. 40 *reddere mavis* edit. Flor. 1482. 43 * *epithia bos* V. A. Ch. E. F. 43 *bos: piger optat arare caballus*. Sic interpungit Bentleius, et cum eo Wetzel.; ut *piger* referatur ad *caballus*; quasi e re nata, et occasione dicatur: pigerrimus enim fuerit, qui ephippia detrectet; aratrum, et iugum appetat. Hæret hinc etiam Gesnerus; et exponit, *piger*, quem piget laboris sui. Ita nihil refert, sive ad bovem, sive ad equum referas. Non video, quare eo sensu *pigerrimus* dici possit equus, qui præferat libenter duro aratro gravem terram vertere, I. sat. 1. 28.; longe laboriosius vitæ genus quod esset ordinario equorum. *Piger* bos dicitur, quia natura *tardus*, perpetuo epitheto. Ovid. I. Amor. el. 13. 16.: *Prima vocas tardos sub iuga panda boves*. Nam, ut inquit Cic. II. de Nat. Deor. 63.: *Ipsa boum terga declarant, non esse se ad onus accipiendum figurata: cervices autem natæ ad iugum: tum vires humerorum, et latitudines ad aratra extrahenda*. Si ergo bos,

EPISTOLA XV.

AD C. NVMONIVM VALAM.

Percontatur de Velia, et Salerno, deque rebus ad iucunde vivendum idoneis.

Quæ sit hiems Veliæ; quod Cælum, Vala, Salerni;
Quorum hominum regio, et qualis via (nam mihi Baias
Musa supervacuas Antonius; et tamen illis
Me facit invisum, gelida quum perluor unda
Per medium frigus: sane murteta relinqui;
Dictaque cessantem nervis elidere morbum,
Sulfura contemni, vicus gemit, invidus ægris,
Qui caput, et stomachum supponere fontibus audent
Clusinis; Gabiosque petunt, et frigida rura.

et equus, sua sorte non contenti, vitæ genus inter se commutare amarent, l. c. 1. seqq.; ad impossibile niterentur, et contra naturam agerent; imprudenter omnino. *Bos arat, equus certat: quod si eorum opera mutes, naturæ iniuriam facis.* Maxim. Tyrius Dissert. 13. Hinc adagium illud, quod affert Horatius; et de quo idem Cicero V. ad Att. 15.: *Clitellæ bovi sunt impositæ.* Non detrectarent igitur laborem *pigri*; sed talem eligerent, quem ignorent, et perferre non possint. Patet etiam ex versu sequenti.

4 *cum pervehor unda* mss. 2. apud Torr., qui notat, ex hac scriptura melius exprimi, quod inquit Plin. XXIX. 5.: *Mersit in lacus ægros*; sed tamen nihil mutat. Recte *perluor*, quod est *perfundor*; hac in re verbum medicum. Celsus IV. 5.: *Hinc perfundi frigida, atque in eadem natare, canalibus eiusdem subiicere etiam stomachum ipsum, et magis etiam a scapulis id, quod contra stomachum est: consistere in frigidis, medicatisque fontibus, quales Cutiliarum, Sumbruinarumque sunt, salutare est.* Et l. 4.: *Multa calida aqua per caput se totum perfundere tum tepida, dein frigida; diutiusque ea caput, quam ceteras partes perfundere; deinde id aliquandiu perfricare; novissime detergere, et ungere. Capiti nihil æque prodest atque aqua frigida.*

5 *myrteta*. Vid. Bentl. *Murteta* etiam Ch. A. a 2. m.

9 *Clusinos Gabiosque* legit ex ingenio Cuning., ut sint

Mutandus locus est, et diversoria nota;
Præteragendus equus. Quo tendis! non mihi Cumas
Est iter, aut Baias! læva stomachosus habena
Dicet eques; sed equis frenato est auris in ore;)
Maior utrum populum frumenti copia pascat;
Collectosne bibant imbres, puteosne perennes
Dulcis aquæ: (nam vina nihil moror illius oræ.

fontes Gabii; at *Gabii* fontes non dicuntur, sed *Gabini*: urbis nomen *Gabii*, adiectivum *Gabinus*. Notum vel pueris ex Cic. pro Planc. n. 9. Virg. VII. Æ. 682. Livio, Ovidio, Lucano, aliis; et præsertim ex marmoribus Gabinis, recenter detectis, de quibus ad epist. II. 7. dixi. Hinc bene Acron: *Clusina, et Gabina aqua frigida sunt*. Aquæ sulfureæ sunt, hodieque existunt. 12 *stomachatus* Vr. B. a 2. m. G. Vp. A. Ch. A. Ba. B., ms. unus apud Pulm., alius apud Oberl.; præfert H. Stephanus in præf. Sed bene *stomachosus*, ut *cerebrosus* I. sat. 5. 21.; solitus stomachari; eo magis, quia infirmus. * *stomachandus* Vr. I.

13 * *Dicit eques* Vr. H. 13 *sed equis* V. C. a 1. m. T. Vr. B. Vp. F. Ch. A. An. A. a 1. m. B., alii mss. 3. apud Bentl.; notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1501. in Bibl. Vat., et 1519. Bibl. Angel.; restituit, et probat idem Bentleius, quia sententiose dictum: non de hoc tantum equo; sed de omnibus: sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Wakef. Vulgatam *equi* male defendunt Iohnson, et Wetzel, qui Latine non sapiunt. 15 *puteosve* edit. Princ. Med. 1470. Venn. 1481. 1483. 1486. 1490. Flor. 1482. Lips. 1499. 16 *Dulcis aqua* V. A. C. a 2. m. D. E. Vr. F. I. a 2. m. Vp. A. An. A., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Talb. Val. Oberl. Combe; restituit H. Steph. Lamb., aliique editores non pauci usque ad Bentleium, qui iterum revocavit *iugis* aliorum mss. et editorum; sed potius verborum lusibus, quam argumentis. Non solum enim *dulcis* est perpetuum aquæ potabilis epitheton, ut pluribus asserit Lambinus; sed qualitas aquæ hic ab Horatio non erat reticenda; cui *deterrima* adeo invisa I. sat. 5. 7.; deterrimæ autem sunt earum potoribus in Baiano, Puteolano, Neapolitano, utpote locis vulcanicis, lateque salibus, et sulfure saturatis; ut norunt omnes, et ipse sum expertus. In huiusmodi terris vel bitumine, vel alumine, vel sulfure abundan-

Rure meo possum quidvis perferre, patique:
Ad mare quum veni, generosum, et lene requiro,
Quod curas abigat; quod cum spe divite manet
In venas, animumque meum; quod verba ministret;
Quod me Lucanæ iuvenem commendet amicæ.)
Tractus uter plures lepores, uter educet apros;
Utra magis pisces, et echinos æquora celent;
Pinguis ut inde domum possim, Phæaxque reverti:
Scribere te nobis; tibi nos adcredere par est.
Mænius, ut, rebus maternis, atque paternis
Fortiter absumptis, urbanus cœpit haberi;
Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret;
Impransus non qui civem dignosceret hoste;
Quælibet in quemvis opprobria fingere sævus;

tibus quam rari sint fontes dulcis aquæ, docet Vitruvius VIII. 3. De puteis suæ villæ Laurentinæ, in littore maris sitæ, gloriatur Plinius III. epist. 17.: *Hac amœnitas deficitur aqua salienti; sed puteos, ac potius fontes habet. Sunt enim in summo: et omnino littoris illius mira natura: quocumque loco moveris humum; obvius, et paratus humor occurrit; isque sincerus, ac ne leviter quidem tanta maris vicinitate salsus*. Opponuntur hic *imbres collecti*, seu cisternæ, et *putei perennes*; Ideo *perennes*, quia alicubi æstivo tempore exsiccantur: *perennes aquæ*, seu perpetuo, continue profluentes, ut notum ex Lexicis; adeoque *iuges*; quod addere ridiculum esset, et inutile. Bentleium sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Baxt. Cun. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Zeun. 17 * *quidvis sufferre* V. A. *quodvis* coniicit Nic. Heins. Advers. III. 13. p. 493.: adoptavit Cun.; refutat Bentl. 18 *venio* mss. apud Val. Combe. 20 * *animoque meo* Ch. E. 20 *ministrat* V. O., edit. Med. 1470. Flor. 1482. Ven. 1483. 21 *commendat* V. M. a 1. m. Vr. D. a t. m. E. Ch. A. 25 *adcredere* Vr. H. I. Vp. F.; notatum ex ms. in ora editionis Med. 1476. Bibl. Barb.; ita Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Mervill. Oberl. * *at credere* Vr. D. Ch. A. a 1. m. *hac credere* An. A. *ac reddere* V. T. *ac nos tibi credere* edit. Frib. 1536. Al. *accredere*; *ac credere*; *accedere*. 30 *figere* Cun. ex ingenio, inde Mervill. Phil. *Fingere* tuetur Bentl. 30 *donarat* V. A. a 1. m. B. K. I. P. R. T. a 2. m. Z. Vr.

Pernicies, et tempestas, barathrumque macelli;
Quidquid quæsierat, ventri donabat avaro.
Hic, ubi nequitiæ fautoribus, et timidis nil,
Aut paullum abstulerat; patinas cenabat omasi
Vilis, et agninæ; tribus ursis quod satis esset.
Scilicet, ut ventres lamna candente nepotum
Diceret urendos, correptus. Bestius idem

C. E. I. Vp. A. F. Ch. A. E. a 2. m. F. An. A. B., alii mss. apud Pulm. Cruq. Combe. *donaret* edit. Cadom. 1480., Bentl. ex ingenio; sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Mervill. Wakef. Wetz. *Donabat* indicativo modo; quia in hoc præcipue deridetur ab Horatio.

35 *agnina* V. A. B. a 1. m. E. G. K. a 2. m. P. Vr. C. E. a 1. m. E. F. a 1. m. I. a 2. m. Vp. A. a 1. m. Ch. A. a 1. m, F. An. A. Ba. A., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Talb., Commentator Cruquianus, edit. Princ. Britann. 1520. Lamb. Cruq. Talb. Marcil. Baxt. Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Mervill. Phil. Gesn. Sandby, Batt. Val. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun.; præfert H. Steph. in diatr. p. 139. Turn. Advers. VI. 25. Al. *agnini*. Agnina, caro; ut apud Plaut. in Aul. II. 8. 3. seq.: *Venio ad macellum, rogito pisces: indicant Caros; agninam caram, caram bubulam, Vitulinam, cetum, porcinam*. Et in Captiv. IV. 2. 39.: ut et *vitulina* simpliciter apud Corn. Nep. in Agesil. VIII. 4. Virg. I. Æ. 215. *pinguisque ferinæ*: quod notavit Charis. lib. 4. p. 290. edit. Basil. 1551. *Omasi vilis* coniungenda: Ital. *trippa*. 36 * *et ventres* Ba. B. 36 *lama, lamina, lamma*. Cic. V. in Verr. 63.: *Quid quum ignes, candentesque laminæ, ceterique cruciatus admovebantur?* Quinctil. Decl. IX.: *Fremebant omnia apparatu mortis: hic ferrum acuebat; ille accendebat ignibus laminas: hinc virgæ, inde flagella adhibebantur*. Sil. Ital. I. 171. *candens chalybs*: ubi de hac lamina candente, qua sontes urebantur, plura veterum loca adfert Dausquius. Vid. II. sat. 7. 58. 37 *correptus bestius* V, E. K. N. Q. Vr. E. G. Vp. D. Ch. E. An. B., alii mss. apud Britann. 1520. Lamb. Pulm. Cruq. Torr. Talb. Bentl. Val., edit. Princ. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1490. 1492. 1495. 1514. Flor. 1482. Lips. 1499. Al. *correctus Bestius*. Sed *Bestius* etiam alii mss. nostri, et aliorum editorum. In editis vulgo *Manius*. *Corrector Bestius* ex

Quidquid erat nactus prædæ maioris, ubi omne
Verterat in fumum, et cinerem; non hercule miror,
Aiebat, si qui comedunt bona: quum sit obeso
Nil melius turdo; nil vulva pulchrius ampla.
Nimirum hic ego sum: nam tuta, et parvula laudo,
Quum res deficiunt; satis inter vilia fortis.
Verum, ubi quid melius contingit, et unctius; idem
Vos sapere, et solos aio bene vivere; quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

EPISTOLA XVI.

AD QVINCTIVM.

Villam suam graphice describit; et, quis dicatur vir bonus, statuit.

Ne perconteris, fundus meus, optime Quincti,
Arvo pascat herum, an baccis opulentet olivæ,
Pomisne, an pratis, an amicta vitibus ulmo:

uno ms. Lambinus, Inde Bentl. Cun. San. Mervill. Phil. Gesn. Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. *Correptus*, id est, obiurgatus, reprehensus; non *correctus*, emendatus. Nec *corrector*, qui perperam hic inducitur ex ficta persona Bestii. *Bestium* potius dictum puto ipsum Mænium, pro *bestiali*; ut exponunt veteres Scholiastæ passim in mss.; seu *brutali*, qui ursis voracibus comparabatur, in edendo, et prædando. Quod Italice dicimus, *un uomo brutale*, *bestiale*. 38 *Si quid erat* Bentleius ex suppositis Torrentii mss.; Inde anonymus Tral. ad Rhen. 1713. Cun. San. Mervill. Dorigh. Wakef. 39 * *Verteret* Vp.F. 40 *comedunt bene*. 41 * *Nil turdo melius* Ch.E. 41 * *nil vulva dulcius* V.Z.Ba.B. 42 *tutus nam parvula* Cuning. ex ingenio audaci, more suo, et inscite.

3 *Pomisve*. 3 *an pratis* V. T. Vr. G. H. I. An. C. Ba. B., alii mss. apud Pulm. Cruq. Bentl. Val.; laudant Cruquius, et Torrentius; sed Bentleius revocavit in textum; inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Baxt. Cun. San. Merv. Phil. Sandby, Batt. Val. Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Confer epod. 7. 13. I. epist. 3. 3.

Scribetur tibi forma loquaciter, et situs agri.
Continui montes, ni dissocientur opaca
Valle; sed, ut veniens dextrum latus adspiciat sol;
Lævum discedens curru fugiente vaporet.
Temperiem laudes. Quid? si rubicunda benigni
Corna vepres, et pruna ferant? si quercus, et ilex

epist. 11. 4. epist. 18. 102. Al. *et pratis*. 3 *an amica; an vincta*. 7 *Scribentur* Vr. I. An. C., edit. Med. 1476. Venn. 1479. 1481. 1483. 1486. 1495. 1509. Flor. 1482. Iunta 1503. Ascens. Britann. 1520. 5 *ni dissocientur* V. A. D. T. a 2. m. Vr. C. D. H. I. Vp. A. D. Ch. A. F., alii mss. apud Pulm. Torr. Oberl. Combe; ita Bentl. Cuning. Sandby. Al. *nisi*. 7 *descendens* Vp. C. D. Ba. A., alii mss. apud Bersm. Bentl. Val. Oberl.; ita dedit Loch. Non male, si sumatur ut apud Liv. IX. 23. n. 32.: *Et prius sol meridie se inclinavit*; atque alios auctores passim. Manil. III. 370. seqq. edit. Bentl.: *At simul e medio praceps descenderit orbe, Inferiora petens devexo sidera curru; Et dabit in pronum laxas effusus habenas*. Adde Senecam supra ad epist. 6. 5. *decedens* Bentl. ex ingenio; sed elegantior, et ad rem vulgata *discedens*; nam proprie hic coniunguntur *veniens*, et *discedens*. Liceat hic obiter locum Propertii desperatissimum, de portu Epirotico, qui Soli oppositus erat, nempe contra Aquilonem situs, ex mss. emendare; et similiter in versu sequenti. IV. el. 6. 15. seqq.: *Est Phœbum* (pro *Phœbi*) *fugiens Athamana ad littora portus* (*Qua sinus Ionia murmura condit aqua*:) *Actia Iulaa pandens* (pro *pelagus*) *monumenta carina*, *Nautarum votis non operosa via*. 8 *quod si* An. C., alii mss. apud Lamb. *at si* V. A. a 1. m., a 2. *quid si*. 8 *benigni* V. Z. a 2. m. Vr. C. a 1. m. Ch. E. a 2. m. F., alii mss. apud Pulm. Cruq. Bentl. Val.; restituit Bentl. et probat; inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Sandby, Dor. Wakef. Wetz. Al. *benigne* vulgo in editis, et mss.; sed in Ch. E. a 2. m. *benigna*, ut in aliis mss. apud Bentl.: et ita fortasse etiam in aliis omnibus legendum esset; quia ut plurimum diphthongos omittunt. 9 *ferent* V. K. Vr. C. Vp. A., edit. Princ. Aldus 1501. *ferunt* Bentl. ex ingenio, inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cuning. Baxt. Sanad. Mervill. Gesn. Oberlinus, Combe, Wakef. Wetz. Zeun. 9 *et quercus*.

Multa fruge pecus, multa dominum iuvet umbra?
Dicas adductum propius frondere Tarentum.
Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus,
Infirmo capiti fluit aptus, et utilis alvo.

10 *iuvat* Vr. I. Vp. C. Ch. A. a 1. m. An. C., alii mss. apud Pulm. Bentl., qui recepit in textum post *ferunt*; et alii editores prædicti. 11 * *Dicas advectum* Vr. i. *ablu-ctum* Ba. B. 12 *Fons*. Porphyrio, Commentator Cruquianus, Desprez, Baxt. San. Gesn. Paul., alii, notant, hic Horatium loqui de fonte Bandusiæ, de quo III. od. 14. 1.; sed vide, quæ ibi observavimus. 13 *Threcam* scriptum reperit Nic. Heinsius, ad Ovid. IV. Trist. el. 1. 21., in vetustissimo Leidensis Bibliothecæ ms.; adoptavit Cun. Vid. II. sat. 6. 44. 14 *fluit aptus* V. C. a 2. m. G. I. K. M. O. P. Q. R. T. Vr. B. F. a 2. m. I. Vp. A. C. D. Ch. E. F. An. A. B. Ba. A., alii mss. apud Pulm. Torr. Talb. Val. Oberl. Combe; edit. Princ. Zar. Medd. 1476. 1477. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. Flor. 1482. Lips. 1499. Iunta 1503. Ascens. Britann. 1520. Al. *fluit utilis, utilis*; quam lectionem inde ab Aldo cur prætulerint vulgo Interpretes fere omnes, non dicunt. Verbum tamen *aptus* hic optimum, et rei significandæ concinnum est etiam apud medicos, et promiscue cum alio *utilis*. Celsus, Horatio coævus, I. 3.: *Æstate vero, et potione, et cibo sæpius corpus eget; ideo prandere quoque commodum est. Eo tempore aptissima sunt et caro, et olus: potio quam dilutissima, ut et sitim tollat, nec corpus incendat: frigida lavatio, caro assa, frigidi cibi, vel qui refrigerent*. II. 24.: *Stomacho autem apta sunt, quæcumque austera sunt, et quæ acida.. vinum austerum.. cibi, potionesque frigidæ, vel calidæ*. IV. 5.: *Utilis in ieiuno potio est absinthii, aut hyssopi, aut rutæ. Exercitatio primo levis, deinde maior adhibenda est; maximeque quæ superiores partes moveat: quod genus in omnibus stomachi vitiis aptissimum est.. Potui quidem aptissimum est vinum frigidum, vel certe bene calidum meracum*. Q. Ser. Samon. de Medic. c. 14. v. 236.: *Manditur apta rubus gingivis*. c. 47. v. 874.: *Vulneribusque aptus* (scorpio), *fertur revocare venenum*. Scrib. Larg. Compos. med. c. 16. n. 68.: *Compositorum autem medicamentorum hæc sunt apta. Pellis taurini* &c. Et in epist. dedic. in fine: *Compositiones aptæ ad*

Hæ latebræ dulces, etiam, si credis, amœnæ,
Incolumem tibi me præstant Septembribus horis.
Tu recte vivis, si curas esse, quod audis.
Iactamus iam pridem omnis te Roma beatum:
Sed vereor, ne cui de te plus, quam tibi credas;
Neve putes alium sapiente, bonoque beatum:
Neu, si te populus sanum, recteque valentem
Dictitet, occultam febrim sub tempus edendi
Dissimules; donec manibus tremor incidat unctis.
Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata, marique
Dicat; et his verbis vacuas permulceat aures:
Tene magis salvum populus velit, an populum tu;
Servet in ambiguo, qui consulit et tibi, et Urbi,
Iuppiter; Augusti laudes agnoscere possis?
Quum pateris sapiens, emendatusque vocari;
Respondesne tuo, dic sodes, nomine? Nempe
Vir bonus, et prudens dici delector ego, ac tu.
Qui dedit hoc hodie; cras, si volet, auferet: ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.

vitia. Veget.Art. veter. I. 17.: *Alia quoque vilior; sed non minus apta curatio est*. 15 * *et iam* V.Z. *et si iam* Ba.B. *et (iam) si credis* Bentl., inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. *et iam (si credis)* Gesnerus, inde Combe, Wetzel, Zeun.; ut sit, etiam nunc, hoc ipso tempore, quo scribo, debeo valetudinem agello meo; tempestate alias gravissima. Sed, qui Latine sapiat, hæc non admittet; et *amœna* non ad anni tempestatem; sed ad ipsam villam, et rus esse referendum, patet ex epist. 14. 20. *Etiam* addit vim, affirmando. 16 *prastent* V. I., Cun. ex ingenio. 20 *beatum* pro *beatiorem* accipiendum, iam notaverat Charis. lib. 4. p. 290. edit. Frib. 1551. 26 *his vacuas dictis* Cuning. ex iugenio audaci, more suo. 26 * *demulceat* Vp. A. 27 * *aut populus* Ba. A. 28 * *servat* Vp. C. a 2. m. 28 * *consulet* V. Z. 29 * *cognoscere* Ba. B.; et ita Porphyrio. 30 *Cum cupias*, vel *cupies*. * *et cupias* Vp. D. An. A. *videri* Aldus 1501. 33 * *at si* Vr. I. a 2. m. Vp. D. 34 * *detrahat* V. G. Vr. E. *detrahit* Ch. E. F. Va. C.

Pone; meum est, inquit: pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum;
Mordear opprobriis falsis, mutemque colores?
Falsus honor iuvat, et mendax infamia terret, (quis?
Quem, nisi mendosum, et medicandum? Vir bonus est
Qui consulta patrum, qui leges, iuraque servat;
Quo multæ, magnæque secantur iudice lites;
Quo res sponsore, et quo caussæ teste tenentur.
Sed videt hunc omnis domus, et vicinia tota

35 *tristisque recordor* mss. 2. apud Pulm. 38 *colorem* mss.3.apud Cruquium, 2.apud Bentleium, qui refutat; edit.Princ.,adoptavit Combe. 40 *medicandum* V. A. a 1. m. C. a 1.m.D.G.a 1. m. Vr. B. a 2.m. C. a 2. m. D. E. a 1. m. Vp. C. a 1. m. An. A. a 1. m. Va. C. a 1. m., alii mss. apud Pulm. Cruq. Torr. Bersm. Bentl. Oberl.; adoptavit Cruquius, Baxt.; defendit Bentl., inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Phil. Sandby, Gesn. Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Al. *mendacem*. * *turpem* An. C. 43 *Quo res sponsore* ita divisim primus restituit ex ms. Cruquius, deinde melius probavit Bentleius, pro vulgato *quo responsore*: responsorem autem pro Iurisconsulto de iure respondente accipiebant Interpretes. Sed hoc alienum erat a mente poetæ, qui tantum quærit, quis apud vulgus *vir bonus* audiat. At non minus aberrant a poetæ mente Bentleius, Gesnerus, aliique, qui eum sequuntur, dum *sponsorem* exponunt pro simplici *fideiussore*, qui debitorum obligationibus accedit in nummis illis credendis; ad hoc trahentes Persii locum V. 78., qui nihil facit. Omnino e contextu videtur hic agere Horatius de litibus finiendis, de re iudiciaria; non de fideiussionibus extra iudicium præstandis in negotiatione. In iudicio quis spondet, seu *fideiussor iudicio sistendi causa datur*, ut inquit Paulus in l. 1. ff. In ius vocati; et datur pro *re*, seu pro ipsa lite: et iuxta Ulpianum in l. 2. §. 5. ff. Qui satisdare cogantur, *in fideiussorem, qui aliquem iudicio sisti promiserit, tanti, quanti ea res erit, actionem dat Prætor*. Datur pariter fideiussor, *iudicatum solvi*; seu, qui se obligat, pro reo iudicatum solvere; qua in re lis ipsa *res* quoque appellatur passim ab Iurisconsultis in titulo Pandectarum *Iudi-*

Introrsus turpem, speciosum pelle decora.
Nec furtum feci, nec fugi; si mihi dicat
Servus: habes pretium, loris non ureris, aio.
Non hominem occidi; non pasces in cruce corvos.
Sum bonus, et frugi: renuit, negitatque Sabellus:
Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, et opertum milvus hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore;
Tu nihil admittes in te formidine pœnæ.
Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis:
Nam de mille fabæ modiis quum surripis unum,

catum solvi, lib. 46. tit. 6. Vide II. epist. 2. 67. de Arte poet. 423. 45 *Introrsus* Vr.D.Ch. A., ms. 1. apud Oberl.; ex aliis mss. restituit Bentleius: et concinne; ne tria verba contigua in eamdem litteram exeant. Sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Wakef. Wetz. Zeun. Al. *Introrsum*. 45 * *pelle decora*? Vr. H.
46 * *Nec feci furtum* An. A. B. 46 *dicit* ex mss. Bentleius, ob verbum sequens *aio*; sed male. Eum sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Wakef. Wetz. 47 ** *non loris ureris* An. A. B. 49 *bonus, ac frugi* edit. Med. 1476. Flor. 1482. Venn. 1483. 1492. Cuning. San. 49 *negitatque Sabellus* ms. 1. apud Cruq., qui recepit in textum; inde Bentl. et ex alio ms.; ita etiam H. Steph. in Diatr. p. 136., D. Heins., ed. Iansonii Amstel. 1652., anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Phil. Dor. Wakef. Wetz. Zeun. *Negito*, verbum ad hunc locum exquisitius; et quod occurrit apud Plaut. in Merc. prol. 50. Bacch. V. 2. 76. Lucret. IV. 911. Sallust. Iug. c. 12. Cic. IV. Acad. 22. *renuitque, negatque Sabellus* ms. 1. apud Bersmann. 3. apud Val. 2. apud Combe. Al. *renuit, negat atque Sabellus*; quod plane Horatio indignum. 51 *Suspectus* V. C. T. a 2. m. Vr. D. Vp. D. Ch. A. Ba. B., Coll. Sax. apud Gesn., edit. Venn. 1478. 1481. *suspensos* Hildeb. Mor. phil. c. 995.; et *præcavet* pro *miluus*.
51 *adopertum* V. A. Vp. A. Ba. A., edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1483. 1509. Flor. 1482. * *at opertum* V. N. *ac opertum* edit. Ven. 1492. Lips. 1499.
51 *Miluus*. Vid. epod. 16. 32. 52 *pietatis amore* ms. unus apud Pulm. 53 *Tu nil* ms. 1. apud Pulmann., Cuning. more suo. 54 * *fana profanis* r. I. 55 *unam*

Damnum est, non facinus, mihi pacto lenius isto.
Vir bonus, omne Forum quem spectat, et omne tribunal,
Quandocumque Deos vel porco, vel bove placat;
Iane pater! clare, clare quum dixit, Apollo!
Labra movet, metuens audiri: pulchra Laverna,
Da mihi fallere; da iusto, sanctoque videri:
Noctem peccatis, et fraudibus obiice nubem.
Quî melior servo, quî liberior sit avarus,
In triviis fixum quum se demittit ob assem,
Non video: nam, qui cupiet, metuet quoque; porro

conficit Cun. in nota, contra omnium mss. fidem; immo contra quam legebat S. Augustinus de Mendac. c. 12. n. 19., ante omnes mss.: *Si enim quaratur, quid obsit homini copiis superfluis redundanti, si de innumeris millibus frumentorum amittat unum modium; qui tamen modius possit ad necessarium victum prodesse furanti; consequens erit, ut et furtum sine reprehensione fieri possit, et falsum testimonium sine peccato dici. Quo quid dici potest perversius?*

56 *pacto mihi* mss.2.apud Bentl., et sic Cun. 56 * *Damnum, non facinus* Vr.I. 59 *clare, cum clare dixit* V.G. Vr.B. a 1. m., alii mss. apud Combe, Iunta 1503. * *clare dixit cum dixit* V. G. Z., edit. Princ. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1514. Flor. 1482. Lips. 1499. * *clare tacitus cum dixit* V. P. *supplex dixit*, ms. apud Combe.

61 *iusto, sanctoque* V. C. a 2.m. D. a 1.m. M. Vr. C.E. H., alii mss. apud Canter. Nov. lect. l. 4. c. 12. Lamb. Pulm. Cruq. Torr. Val. Oberl.; restituit Cruq., inde Torr. Rutg. D. Heins. Bentl., qui probat, anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Phil. Sandby, Batt. Dor. Val. Zeun. Confer I. sat. 4. 39. de Arte poet. 372. Al. *iustum, sanctumque*. 63 *Qui-qui* V.A.B.E.I.K.M. O.T. Z. Vr. C. a 1. m. E. F. Vp. A. Ch. E. An. A. B. C. Ba. A. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq.; ita Porphyrio (edit. Ven. 1481. *quiquo*;) restituit Lamb. Cruq. Talb. Baxt. Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Phil. Sandby, Batt. Gesn. Val. Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Al. *Quoquo*. 63 * *fit* Vp. C. 64 *se dimittit*. 64 * *ob assem?* Vr. H. Persius V. 111.: *Inque luto fixum possis transcendere nummum?* 65 *metuet*. Vid. I. epist. 2. 51. epist. 6. 12.

Qui metuens vivet, liber mihi non erit umquam.
Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festinat, et obruitur re.
Vendere quum possis captivum, occidere noli:
Serviet utiliter: sine pascat durus, aretque:
Naviget; ac mediis hiemet mercator in undis:
Annonæ prosit: portet frumenta, penumque.

66 *vivet* V. A. D. E. Vr. C. H. I. Vp. C. Ch. A. Ba. A., alii mss. apud Pulm. Oberl. Canter. Nov. lect. l.4.c. 12.; restituit Lamb. Cruq. Chab. Talb. Baxt. anonymus Tral. ad Rhen. 1713. Gesn. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Al. *vivit*. 70 * *aret vel* V. D. a 2. m. 72 *penumque* V.A. Vr. H., alii mss. apud Combe. Alii mss. et editiones *penusque* dant, quin critici aliquid de varietate, et de vera lectione mussitent; atque etiam in Lexicis lectio *penus* hinc affertur ad probandum, neutro genere vocem adhiberi posse. Verum, ut potius *penum* legamus fœminino genere, præter mss., facit communior usus Scriptorum, præsertim Iurisconsultorum in Pandectis, titulo de Penu legata, lib. 43. tit. 8., quos inter Quintus Mucius, Labeo, et Trebatius, ævi Augustei, in l. 3.; Labeo item in l. 4. §. 5.; Mucius, et Q. Scævola apud A.Gellium IV. 1. Ita effert Cic.II. de Nat.Deor.27.: *Penates, sive a penu ducto nomine (est enim omne, quo vescuntur homines, penus); sive ab eo, quod penitus insideant.* Vitruv. X. 8. Virg. I. Æ. 704.: *Cura penum struere*; et ante omnes Lucilius in libro XVI. satyrarum apud Gell. l. c.: *Legavit quidam uxori mundum omne, penumque*: et apud Nonium Marc.v. Penus: *Magna penus parvo spatio consumpta peribit*: apud Serv. ad Virg.l.c.: *Uxori legata penus*. Adhibetur etiam *penus, penoris* ab aliis Iurisconsultis posterioribus in citato titulo; et ita ab aliis Scriptoribus, ut notat ibi A.Gellius, et Priscian.lib.6. apud Putsch. c. 713., *teste Donato, et Capro*: sed bene addit Nonius: *Neutro etiam lectum est apud plurimos, quorum auctoritas non probatur*. Masculino etiam genere enunciatam vocem, asserunt prædicti Gellius, Nonius, et Priscianus; et ita Plautus in Pseud. I.2. 45.: *Nisi mihi annuus penus datur*. Sed sive virili, sive fœminino genere accipiatur; terminatio apud Horatium *penum* erit, non *penus*, ad meliores eius ævi Scriptores, et ad Lucilium,

Vir bonus, et sapiens audebit dicere; Pentheu
Rector Thebarum, quid me perferre, patique
Indignum coges? Adimam bona. Nempe pecus, rem,
Lectos, argentum: tollas licet. In manicis, et
Compedibus sævo te sub custode tenebo.
Ipse Deus, simul atque volam, me solvet. Opinor,
Hoc sentit: moriar; mors ultima linea rerum est.

EPISTOLA XVII.

AD SCAEVAM.

Quemadmodum potentiorum amicitia comparanda, atque colenda.

Quamvis, Scæva, satis per te tibi consulis; et scis
Quo tandem pacto deceat maioribus uti;
Disce, docendus adhuc, quæ censet amiculus; ut si
Cæcus iter monstrare velit: tamen adspice, si quid
Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
Si te grata quies, et primam somnus in horam
Delectat; si te pulvis, strepitusque rotarum,
Si lædit caupona; Ferentinum ire iubebo:
Nam, neque divitibus contingunt gaudia solis;

quem præ oculis sæpissime habuit, exacta. Nec facit, quod Servius *penusque* ibi legerit; et locum afferat ad probandum neutrum genus. Id unum probat, iam tum variatam fuisse lectionem; ut passim occurrit apud Horatium, aliosque. 73 *ac sapiens* Cuning. 74 * *proferre* V. T. Ba. B. 75 * *cogis* V. B. a 2. m. 76 * *et manicis* edit. Med. 1476. Venn. 1481. 1486. 1490. Iunta 1503. Britann. 1520. * *in manicis te* V. G. 78 *volet* ms. 1. apud Pulm. 1. apud Combe. * *solvat* Vr. I. 79 * *Non sentit* V. E. Al. *Hac sentit*. 79 * *rerum*, sine *est*, Vr. H.

2 * *pacto liceat* V. A. Vp. A. a 1. m. 3 * *et si* V. I. a 1. m. Vp. C. Ch. F. 4 * *quod si* Vp. A. 7 * *Delectat* Ch. A. F. 8 *Si ladit* V. S., edit. Princ. Aldus 1501. 1509. 1519. Britann. 1520. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. R. Steph. 1544. Mur. Ven.

Nec vixit male, qui natus, moriensque fefellit.
Si prodesse tuis, paulloque benignius ipsum
Te tractare voles; accedes siccus ad unctum.
Si pranderet olus patienter, regibus uti
Nollet Aristippus. Si sciret regibus uti,
Fastidiret olus, qui me notat. Utrius horum
Verba probes, et facta, doce; vel iunior audi,
Cur sit Aristippi potior sententia: namque
Mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt:
Scurror ego ipse mihi; populo tu: rectius hoc, et
Splendidius multo est. Equus ut me portet, alat rex,
Officium facio. Tu poscis vilia: verum es
Dante minor; quamvis fers te nullius egentem.
Omnis Aristippum decuit color, et status, et res,
Tentantem maiora, fere præsentibus æquum.
Contra, quem duplici panno patientia velat,

1552. * *Si lædat* V.K.Z. 10 * *Nec male vixit* Vr. H. *iussit* Ba. B. 11 * *populoque benignius* V. T. 11 *benignior* Cun. ex ingenio. 12 * *accedis* Ch. A. a 2. m. *accedas* An. C., et notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1509. in Bibl. Barb. 21 *vilia verum es* V. A. P. Vr. D. H. a 2. m. Ch. E. An. A. a 2. m. C. a 1. m. Ba. A. B., alii mss. apud Pulm. Val. Combe, Porphyrio ms. et editus, Commentator Cruquianus, edit. Princ. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. 1509. Flor. 1482. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Britann. 1520. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio 1538. R. Steph. 1544. Mur. Torr. Bond, Dac. *vilia verum* V.D.E.I.Vr.B.C.E.F.Vp. D. F. Ch.F., alii mss. apud Pulm. Cruq. Torr.; atque ita Zar. Cruq., præfert in nota Torr. *vilia rerum* V.B.D.E.K.O.R.S.T.Vr.I. Vp.A.C.Ch.A.An.B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Talb. Val.; restituit Lambinus ex suis mss., et quod dicatur *vana rerum, amara curarum, angusta viarum*. In ejus sententiam pedibus iverunt fere omnes editores, et præsertim recentiores Baxt. Bentl. Cun. San., ceteri. Sed prima lectio præferenda tum ob auctoritatem mss., tum ob Porphyrionem ante mss. omnes notos; tum quia magis urget in dialogo, et irrisoria responsione. 25 * *velat patientia panno* V. Z. 25 *duplici panno*. Hæc de Diogene accipio, de quo S. Hieron. contra Iovin. l. 2. c. 9.:

Mirabor, vitæ via si conversa decebit.
Alter purpureum non exspectabit amictum;
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet;
Personamque feret non inconcinnus utramque:
Alter Mileti textam cane peius, et angui,
Vitabit chlamydem: morietur frigore, si non
Retuleris pannum: refer, et sine vivat ineptus.
Res gerere, et captos ostendere civibus hostes,
Attingit solium Iovis, et cælestia tentat.
Principibus placuisse viris, non ultima laus est.
Non cuivis homini contingit adire Corinthum.
Sedit, qui timuit, ne non succederet: esto.
Quid? qui pervenit, fecitne viriliter? Atqui
Hic est, aut nusquam, quod quærimus. Hic onus horret,
Ut parvis animis, et parvo corpore maius;
Hic subit, et perfert. Aut virtus nomen inane est;

Refert Satyrus, qui illustrium virorum scribit historias, quod Diogenes palliolo duplici usus sit propter frigus. Id quoque tradit Laertius in vita Diogenis VII. segm. 22. Vide etiam Dacer. Averani Dissert. in Anth. 84. n. 12. t. 1. p. 221.; quamquam Batteux in Acad. Inscript. ad annum 1754. t. 26. p. 4. Mem. edit. in 4. Horatium loqui putet de Antisthene. Sanadonus pannum *duplicem* dictum putat pro *crasso*, *vili*. 27 * *expectavit* Vp. A. *expectabat* V. Q. Z. Vp. D. Ch. F. *evitabat* Vr. B. *evitabit* ms. 1. Lamb. 1. Val. 28 * *vadit* V. O. Vr. E. Vp. A. F. Va. C. 30 *angui* Vr. D. Ch. A.; ita Priscianus ms., apud Putsch. c. 766., ita Aldus 1509. 1519. Dion. ab Harsio Lugd. 1538., XX. editiones asserit Cun.; Bentl. restituit, sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Mervill. Wakef. Zeun. Al. *angue*. 31 *vitavit* V. E. I. M. O. Vr. C. F. a 1. m. Va. C., alii mss. apud Pulm., edit. Venn. 1478. 1479. 32 * *Detuleris* Ch. F. 32 *et sic vivit* Nestor Dionysius in Lexico. 33 *Res gerere*. Hic versus in Vr. I. postponitur sequenti. 36 * *hominum* Vr. I. Ch. F. a 2. m. An. B. C.; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1519. in Bibl. Angel. 40 * *et parvis* An. B. 41 * *et profert* Vr. I. *et præfert* edit. Basili. 1527. 1531. *ac perfert* Zar. 1470., Cun. more suo.

Aut decus, et pretium recte petit experiens vir.
Coram rege suo de paupertate tacentes,
Plus poscente ferent: distat, sumasne pudenter;
An rapias. Atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
Indotata mihi soror est, paupercula mater,
Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus,
Qui dicit; clamat, victum date: succinit alter,
Et mihi dividuo findetur munere quadra.
Sed, tacitus pasci si posset corvus, haberet
Plus dapis; et rixæ multo minus, invidiæque.
Brundisium comes, aut Surrentum ductus amœnum,
Qui queritur salebras, et acerbum frigus, et imbres;
Aut cistam effractam, et subducta viatica plorat;
Nota refert meretricis acumina, sæpe catellam,
Sæpe periscelidem raptam sibi flentis; uti mox
Nulla fides damnis, verisque doloribus adsit.
Nec, semel irrisus, triviis attollere curat

42 * *aut pretium* Vr.I.An.A. 43 *sua* Vr.D., ms.1.apud Val.1. apud Bentl., qui adoptavit in textu, meris argutiis. *Rex* hic est amicus dives, benevolus, generosus, ut Mæcenas supra epist.7.37.;ideoque bene *suus* dicitur. Colum.de Re rust.lib.1.in præf.9.: *An honestius duxerim mercenarii salutatoris mendacissimum aucupium circumvolitantis limina potentiorum; somniumque regis sui rumoribus inaugurantis?* Plaut. in Sticho III. 2. 1.: *Libros inspexi; tam confido, quam pote est, Me meum obtenturum regem ridiculis meis*. Sequuntur Bentleium Baxt. San. Mervill. Phil. Sandby, Gesn. Batt. Val.Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Sed iam ante Bentleium ita legerant aliqui editores, Frischlinus, Piscator, Lubinus, alii, quos recenset Cun. 44 *ferunt* V.A. a 1.m. I. S., Cun. *ferant* V.P., edit. Ven. 1495. 45 * *et fons* V. A. a 1. m.
49 *findatur* V. K.; sic in nota Lamb., et laudat in nota Dacerius; recepit Val. * *scindetur* Vp. D. ex glossemate. 49 *quadrans* ms. 1. Pulm. 1. Cruq. 1. apud Combe, et ita refert Donatus. 51 *rixa minus, et minus* Cun. ex ingenio. 52 *Brundisium*. Vid. I. sat. 5. ult.
54 *et cistam* edit. Zar. 1470. Venn. 1481. 1486. 1490. Iunta 1503. 54 *et subducta* mss. apud Combe, et edi-

Fracto crure planum; licet illi plurima manet
Lacrima; per sanctum, iuratus dicat, Osirim!
Credite, non ludo; crudeles tollite claudum!
Quaere peregrinum, vicinia rauca reclamat.

tiones praedictae, Aldus 1509. 1519. Britann. 1520. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Mur. Chab. D. Heins. Torr. Despeez, Bond, Talb. 59 *planum*. *Planus* est circulator, impostor, homo vagabundus. Cic. pro Cluent. c. 26.: *Hic ille planus improbissimus, quaestu iudiciario pastus*. Petron. c. 82.: *Notavit me miles, sive ille planus fuit, sive nocturnus grassator*. c. 140.: *Unde plani autem, unde levatores viverent, nisi aut locellos, aut sonantes aere sacellos pro hamis in turbam mitterent?* ibique Interpretes. 59 * *manat* Vp. A. Ch. E. *plura manaret* edit. Princ.
61 * *credite claudum* Vr. I. 62 *cauta reclamet* Markl. Epist. crit. p. 135. seqq., audacter, et inscite de more, dum frigidam, ac insulsam vocem substituit propriae, et ad rem elegantissimae, si quid sit *raucus* ipse intelligit; et quare ad irrisionem adhibeatur: nempe indicatur sonus ille asper vocis, qui ut plurimum a raucedine provenit: vel, ut ait Festus: *Ravam vocem significare ait Verrius, raucam, et parum liquidam, proxime canum latratum: unde etiam caussidicus pugnaciter loquens rabula appellabatur*. Hinc Claudian. II. in Eutrop. 370. seqq.: *Qualis pauperibus nutrix invisa puellis Adsidet, et tela communem quaerere victum Rauca monet*. Inde etiam *rauca cymbala* Propert. III. el. 15. 36. *rauca cicada* Virg. II. E. 12., et ranae. Apul. I. Met. p. 7. edit. Pric.: *Cauponem quoque vicinum, atque ob id aemulum, deformavit in ranam: et nunc senex ille dolium innatans vini sui, adventores pristinos in face submissus officiosis ronchis raucus appellat*. Sen. in Apocol. ante medium: *Vox, qualis esse marinis bestiis solet, rauca, et implicata*. Confer II. od. 14. 14. I. sat. 4. 66. 62 *reclamet* Ch. F. *reclamant* coniicit N. Heinsius.

EPISTOLA XVIII.

AD LOLLIVM.

Amicitiæ officia retractat; et de paranda animi tranquillitate agit.

Si bene te novi, metues, liberrime Lolli,
Scurrantis speciem præbere, professus amicum.
Ut matrona meretrici dispar erit, atque
Discolor; infido scurræ distabit amicus.
Est huic diversum vitio vitium prope maius;
Asperitas agrestis, et inconcinna, gravisque,
Quæ se commendat tonsa cute, dentibus atris;
Dum vult libertas dici mera, veraque virtus.
Virtus est medium vitiorum, et utrinque reductum.
Alter, in obsequium plus æquo pronus, et imi
Derisor lecti, sic nutum divitis horret;
Sic iterat voces, et verba cadentia tollit;
Ut puerum sævo credas dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas.
Alter rixator, de lana sæpe caprina

5 *et prope* ex mss. Lambinus, et notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1519. in Bibl. Angel. 7 * *tonsa* V. A. *densa* notatum in dicta editione. *Commendat se intonsa cute* Sanad. ex ingenio audaci. 8 *dici mera* V. A. T. Vr. C. D. G. I. Ch. A. E. F. Va. A., alii mss. apud Pulm. Torr. Bersm. Bentl. Barth. Advers. XXXVII. 22., notatum in prædicta editione, Iunta 1503.; revocavit in textum Bentleius, inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. Sanad. Sandby, Gesu. Val. Oberl. Doригh. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Vulgo ab editione Principe, *mera dici*. 9 * *vitiorum utrinque*, sine *et*, V. A. Vr. D. Ch. E. 9 *redactum* V. K. Z. An. B. a 2. m., edit. Princ. Zar. Med. 1477. Venn. 1478. 1479. 1481. 1495. Ascens. 11 *sic vultum* ms. apud Bentl. 14 * *partes nimium* V. E. Ch. F. An. C. Al. *minimum*. 14 *recitare* ms. apud Combe. 15 *rixator* coniicit Mur., probat Cun.; reiece-

Propugnat, nugis armatus: scilicet, ut non
Sit mihi prima fides; et, vere quod placet, ut non
Acriter elatrem, pretium ætas altera sordet.
Ambigitur quid enim? Castor sciat, an Dolichos plus;
Brundisium Minucî melius via ducat, an Appî.
Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat;
Gloria quem supra vires et vestit, et ungit;
Quem tenet argenti sitis importuna, famesque;
Quem paupertatis pudor, et fuga; dives amicus,
Sæpe decem vitiis instructior, odit, et horret:

rat Bentl., quia *rixator* nuspiam invenerat; sed Cun. Quinctilianum Inst. Orat. XI. 1. obiecit: *Videas autem rixatores quosdam neque iudicum reverentia; neque agendi more, ac modo contineri*. Cui adde Iul. Firmic. de Err. prof. Relig. V.8.: *Homines erant mali, litigiosi, rixatores, contentiosi*. Unica, et vera lectio, quam præsertim contextus exigit, et antecedentia *agrestis*, *alter pronus*, *derisor*; hinc *alter rixator*. Sensui hiulco, et inconcinno male medetur Bentleius, addens *et* ad *propugnat*. Cruquius ex duobus mss. legebat *rixatus*. Al. *rixatur*. 17 * *fides*? V.A. Vr.H. 19 * *Ambigitur? quid enim*? V.A. Non tamen ita videtur interpungendum; nam sensus spectat ad præcedentia, de quibus rixator ille: et addit poeta; quibus de rebus tandem rixatur? Confer II. sat. 6. 44. 19 *Dolichos* ex tribus mss. et Commentatore suo Cruquius; sequuntur Cun. San. Merv. Phil. Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeun. Recte: est nomen servi barbari, ut I. sat. 6. 38. II. 5. 30., ab insula Doliche Plin. H. N. IV. 12. sect. 23. Al. *Docilis*. 20 *Minuci* V. A. O. Q. Vr. B. C. D. F. H. Vp. A. Ch. A. E. An. B. C., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Torr. Talb.; probant Turn. Advers. I. 21. Torr. Talb. Sanad. Gesn.; tenent alii recentiores, Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. Phil. Merv. Sandby, Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Eadem *via Minucia*, de qua Cic. IX. ad Att. 6., ut legunt meliores Interpretes, et Hennisius ad Bergerium, pro *Numicia*. Al. *Numici* in mss. multis, et editis. * *Mimici* Vp. D. Ba. B. *Muneci* V. E. *Munici* V. D. M. 21 * *quem in praceps* V.T. 24 * *aut fuga* Ch. F.

Aut, si non odit, regit: ac, veluti pia mater,
Plus quam se sapere, et virtutibus esse priorem
Vult; et ait prope vera. Meæ, contendere noli,
Stultitiam patiuntur opes. Tibi parvula res est;
Arta decet sanum comitem toga: desine mecum
Certare. Eutrapelus, cuicumque nocere volebat,
Vestimenta dabat pretiosa: beatus enim iam,
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia, et spes;
Dormiet in lucem; scorto postponet honestum
Officium; nummos alienos pascet; ad imum
Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanum neque tu scrutaberis illius umquam;
Commissumque teges et vino tortus, et ira.
Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes;
Nec, quum venari volet ille, poemata panges.
Gratia sic fratrum geminorum, Amphionis, atque
Zethi, dissiluit; donec suspecta severo
Conticuit lyra. Fraternis cessisse putatur
Moribus Amphion: tu cede potentis amici
Lenibus imperiis; quotiesque educet in agros

26 * *et si* Ch.F. 28 * *ait et* Ch.A. *ut ait* Ba.B. 28 *mihi; mecum*. 33 *Pulchris cum tunicis* Cun. more suo. 33 * *sumit* V.A. 33 * *ac res* Ba.E. *et res* Va.A.a 1.m. *exspes* ex 1. ms. Cruquius: *ac spes* Cun. et San. ex gutture suo. 35 *poscet*, quam lectionem male defendit Rappoltus c.40.p.815.

36 *Threx*. Vid. II. sat. 6. 44. 37 *scitaberis* Cun. San.

37 *illius* Vr.I., ms. Gott. apud Gesn. 1. apud Val., notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1519. in Bibl. Ang., et ex 2. aliis restituit, et probat Bentleius; præsertim id suadente contextu, vv. 2. 24. 40. 44. 73. 84.; ex quibus evidenter patet, huius epistolæ unicum argumentum esse, præcepta dare Lollio, quibus obtemperans Tiberio gratior fieret, et acceptior; ut amicitia eius in rem suam uteretur. Sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Baxt. Cun. San. Mervill. Phil. Gesn. Sandby, Val. Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun.; et ita citant Beroald. et Lotich. Al. *ullius*. 39 * *reprehendas* Vr. C. a 1. m. 40 * *pangas* V. D. E. T. Vr. H. Ch. F. a 2. m. Va. A. a 1. m. 44 * *parentis* Ch. E. 45 * *educit* Vp. D. Ch. A.

Ætolis onerata plagis iumenta, canesque;
Surge, et inhumanæ senium depone Camenæ;
Cenes ut pariter pulmenta laboribus empta:
Romanis sollemne viris opus, utile famæ,
Vitæque, et membris: præsertim quum valeas, et
Vel cursu superare canem, vel viribus aprum
Possis. Adde, virilia quod speciosius arma
Non est, qui tractet. Scis, quo clamore coronæ
Prœlia sustineas campestria: denique sævam
Militiam puer, et Cantabrica bella tulisti
Sub duce, qui templis Parthorum signa refigit
Nunc; et, si quid abest, Italis adiudicat armis.
Ac, ne te retrahas, et inexcusabilis absis;

46 *Æoliis* ex Ulitio San.; sed iam refutaverat Bentleius, cum membranis omnibus, excepto ms. Bos., ob Maleagrum, et aprum Calydonium. 54 *sustentes* Cun. ex ingenio, et San.; addens et ex editione Cadom. 1480. Vid. II. epist. 1. 1. 56 *refigit* V. A. B. a 2. m. C. D. E. M. T. Vr. C. D. E. I. Vp. D. Ch. A. F. An. A. Ba. A. Va. C., alii mss. apud Lamb. Pulm., omnes Cruquii, omnes Torr., alii apud Bentl. Val. Oberl., notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1509. Bibl. Barb., Aldus 1501. Cruquius; revocavit in textum Bentl., inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Baxt. Cun. San. Merv. Phil. Gesn. Sandby, Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Bentleius refert ad annum V. C. DCCXXXIV.; Wetz. in historia vitæ Horatii per consules digesta, §. 64. ad annum præcedentem ex Dione LIV. 8., qui narrat, signa ista ab Augusto fuisse suspensa in templo Martis Ultoris. Confer IV. od. 15. 7. Al. *refixit*. 57 *Nunc et* V. A. T. Vr. C. D. H. I. Ch. A. E. F. Ba. B., alii mss. apud Lamb. Pulm., omnes Cruquii, 2. Torr. 2. Oberl.; admiserunt in textum prædicti editores omnes. Al. *Et nunc* in editis inde ab Aldo 1501. 57 * *advindicat* Vr. I. *abiudicat* Vr. H. *adiudicat arvis* Bentl. in nota; sed argutiis. 58 * *Ac te ne* Vr. A. a 2. m. 58 *abstes* Bentl. argutiis, ex male intellecta significatione verborum *absum*, et *absto*, quæ occurrunt, primum hic; alterum de Arte poet. 362. *Absum* negat præsentiam simpliciter: *absto* negat præsentiam in aliquo loco proximo; sed affirmat in aliquo

Quamvis nil extra numerum fecisse, modumque
Curas; interdum nugaris rure paterno.
Partitur lintres exercitus: Actia pugna,
Te duce, per pueros hostili more refertur.
Adversarius est frater; lacus, Hadria; donec
Alterutrum velox victoria fronde coronet.
Consentire suis studiis qui crediderit te,
Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.
Protinus ut moneam, si quid monitoris eges tu;
Quid de quoque viro, et cui dicas, sæpe videto.
Percontatorem fugito: nam garrulus idem est;
Nec retinent patulæ commissa fideliter aures;
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
Non ancilla tuum iecur ulceret ulla, puerve,
Intra marmoreum venerandi limen amici:
Ne dominus pueri pulchri, caræve puellæ,
Munere te parvo beet; aut incommodus angat.
Qualem commendes, etiam, atque etiam adspice; ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur, et quondam non dignum tradimus: ergo
Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri;
Ut penitus notum, si tentent crimina, serves;
Tuterisque tuo fidentem præsidio: qui

plus, aut minus remoto, ut l. c. Adoptarunt nihilominus Baxt. San. Merv. Phil. Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. 63 *Hadria*. Vid. I. od. 3. 15. 64 * *coronat* V.D. 71 * *Et volat emissum semel* Hildeb. Mor.phil. c. 984. 73 *Inter* Vr.C., edit. Venn. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. Flor. 1482. Lips. 1499. Iunta 1503. 74 * *Ne pueri dominus* V. D. E. Vr. H. Vp. A. Va. A., *pueri cari pulchræque* ms. 1. apud Pulm. 76 *commendas* edit. Ven. 1552. 77 *ruborem* Cun. more suo. 78 *et quemdam* edit. Flor. 1482. Venn. 1483. 1486. 1490. 1492. 1509. 79 * *premit* V. K. P. S. Z. Vp. A. D. Ch. E. An. B. *premat* V. A. a 1. m. 80 *At penitus* Bentleius ex coniectura, et nulla necessitate. *Ac penitus* Cun. Vide epist. 19. 3. 81 *fidens est præsidio* Vr. C. a 2. m.; alius ms.

Dente Theonino quum circumroditur, ecquid
Ad te post paullo ventura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries quum proximus ardet;
Et neglecta solent incendia sumere vires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici;
Expertus metuit. Tu, dum tua navis in alto est,
Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
Oderunt hilarem tristes, tristemque iocosi;
Sedatum celeres; agilem, gnavumque remissi:
Potores bibuli media de nocte Falerni
Oderunt porrecta negantem pocula; quamvis

apud Oberl., et notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1501. in Bibl. Vatic. *fidenter* ex ms. apud Barth. Advers. XXXVII.22. Bentleius, quem sequuntur anonymus Traj. ad Rhenum 1713. Cun. San. Mervill. Wakef.; refutant Gesn. et Wetz. Egregia est sententia in lectione vulgata; ut Lollius tueatur illum, qui in eius patrocinio confidit, si tanto patrocinio dignus repertus fuerit. Ad quid enim tot verba, ut ipse defendat *omni fidentia præsidio suo* hominem, qui eius patrocinium non imploret, etsi ut vir probus ei notus sit? 82 *en quid*, *et quid*. 86 *amici est* ms. apud Combe. 87 * *metuat* V. A. a 1. m. *metuet* V. Z. Vr. D. a 2. m. Ch. A. a 1. m. F., alii mss. apud Pulm. 89 *hilarum* Cun. inepte. 91 *Potores liquidi* aliquot mss. apud Georg. Fabric., qui damnat; et *potores bibuli* retinendum affirmat; exponens, *vehementiæ causa, id est temulentiæ assueti*; quos vulgo nos dicimus *spongkini*; bibuli ut spongiæ. *Potores liquidi* etiam habet Hildebert. Mor. phil. c. 989. Sed plane amore novitatis lectionem *liquidi* tuetur Bentleius; et aliam insuper *de luce*, unius ms. (cui concinunt 2. alii apud Combe), pro *de nocte*: vere in media luce cæcutiens; et elegantiam sententiæ perdens, quæ recta, et planissima est; ut exponit Gesnerus. Potores acres, vinosi, oderunt te, recusantem bibere pocula Falerni post mediam noctem tibi porrecta; quamvis iures, te recusare ob metum æstus nocturni a vino intempestive orituri. Vide epist. 14. 34. Rosellus *bibuli* interpretatur *Bibuli consulis*, de quo III. od. 28. 92 * *negantes* V. D. a 1. m.

Nocturnos iures te formidare vapores.
Deme supercilio nubem: plerumque modestus
Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges, et percontabere doctos,
Qua ratione queas traducere leniter ævum:
Num te semper inops agitet, vexetque cupido;
Num pavor, et rerum mediocriter utilium spes:
Virtutem doctrina paret, naturane donet:
Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum:
Quid pure tranquillet; honos, an dulce lucellum,
An secretum iter, et fallentis semita vitæ.
Me quoties reficit gelidus, Digentia, rivus,
Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus;
Quid sentire putas? quid credis, amice, precari?
Sit mihi, quod nunc est; etiam minus; et mihi vivam

93 *vapores* An. B. Ba. B., alii mss. apud Val. Aldus 1501. 1509. 1519.; et inde vulgata fere apud omnes usque ad Talbot, qui restituit *tepores* aliorum mss., et priscarum editionum; deinde adoptarunt Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. Sanad. Mervill. Phil. Sandby, Dorigh. *Tepores* ortum puto, cum Baxtero, e glossemate; licet tot mss. asserium. *Vapores* sunt, quos vulgo dicimus, *i vapori*, *i fumi del vino*, *che danno al capo*. 94 *supercilio nubem*. Plura Græcorum, et Latinorum loca ad hoc collegit Bochart. Hieroz. l.3. c.2. col. 728. t. 2. 97 *transducere* ms. apud Lamb. 98 *Num te* V. A. T. Vr. B. C. D. a 1. m. E. a 2. m. F. a 1. m. H. Ch. A. F., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq. Torr. Val. Oberl. Commentator Cruquianus, notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1519. in Bibl. Ang. Al. *Nec te*, *Non te*, *Neu te*, vel *Ne te*, præsertim apud recentiores editores inde ab Aldo 1501. Haud interrogative scribendum puto, magis ex toto contextu: ita in versu sequenti. Eadem varietas apud Plin. in Paneg. 49., atque apud alios auctores passim. 99 *Num pavor*. Ut in versu præcedenti. 100 *naturave*, *naturaque*. 101 * *minuit* Ch. F.
104 *gelidis-rivis* mss. 2. apud Val. 107 *et mihi* V. B. O. Vr. A. B. a 2. m. C. D. E. G. Vp. D. F. Ch. A. F. An. A. C., alii mss. apud Pulm. Torr.; ex suis restituerunt

Quod superest ævi, si quid superesse volunt Dî:
Sit bona librorum, et provisæ frugis in annum,
Copia; ne fluitem dubiæ spe pendulus horæ.
Sed satis est orare Iovem, quæ donat, et aufert:
Det vitam, det opes; æquum mî animum ipse parabo.

Lamb. et Cruquius, et iterum Baxt. Bentleius; inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Mervill. Phil. Sandby, Gesn. Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. * *at mihi* Vp.A. Al. *ut mihi* 108 * *sit quid* Vp.B.

110 *neu fluitem* ex mss. Bentleius, sequitur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. 110 * *Hoc satis* V. P. T. *Hac satis* V. A. a 2. m., alii mss. apud Lamb.; et aliquando fuit lectio vulgata. *Sed* adversativa, est correctio præcedentium votorum. 111 *qua* Vr. A. C. a 2. m. E.; ex 3. mss. Torrentii, qui laudat in nota, et ex Acrone, et Porphyrione restituit Talbot; sequuntur Baxt. Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Mervill. Sandby, Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Rectius; et ita requirit sententia: nempe ea, quæ Iupiter solet dare, bona temporalia; non quæ animum, animi dotes, virtutes respiciunt; ex Ethnicorum philosophorum opinione, damnata etiam communi sensu. Al. *qui*. 111 *ponit* V.B.D.K.S.Vr.B.a 1 m.C.I.Vp.A.a 2.m.D.Ch.A.An.A. C., alii mss. apud Cruq. Bentl. Val. Combe; prætulit Bentleius; sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Sandby, Gesn. Dorigh. Sed retinenda alia lectio vulgata *donat*, quam habent ceteri mss. nostri, et aliorum, et Ioannes Sarisberiensis Polycr. III. 9.; quippe cui favet proprietas verbi, quod hic Deorum beneficentiam, liberalitatem includit ad hominum utilitatem; ut III. od. 9. 27.; et eodem sensu generali passim alibi. Contra *ponere*, est simpliciter *deponere*, vel *collocare*; ut in loco ab ipso Bentleio adducto, I. od. 34. 16.; et alibi sæpe. Errorem inde puto ortum, quod in aliquibus mss. lectum sit *ponat*; unde postea a 2. manu emendatum *ponit*; quum restitui debuisset *donat*. Sic in V. E. habetur *ponat*; in Vr. A. *ponat*, a 2. m. *ponit*. 112 *mihi ego ipse* ms. apud Bentl., et Ioannes Sarisber. l. c.; sequitur Sanad.

EPISTOLA XIX.

AD C. CILNIVM MAECENATEM.

Vitiosam in carminibus pangendis imitandi rationem suggillat; et cur sua poemata quibusdam non placeant, ostendit.

Prisco si credis, Mæcenas docte, Cratino,
Nulla placere diu, nec vivere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus. Ut male sanos
Adscripsit Liber Satyris, Faunisque poetas;
Vina fere dulces oluerunt mane Camenæ.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus:
Ennius ipse pater numquam, nisi potus, ad arma
Prosiluit dicenda. Forum, Putealque Libonis
Mandabo siccis; adimam cantare severis.
Hoc simul edixi; non cessavere poetæ

1 *Cratino*. Idem, de quo I. sat. 4. 1. 3 *aquæ potoribus*. Dativo casu, ut I. od. 6. 1. 3 *Ut male sanos*. Et in mss. Scholiastæ, et in editis critici, disputant, an *ut* interpretari debeat pro *postquam*; an pro *tamquam*, Pro hac significatione stant præsertim Lambinus, Marcil. Bentl. Cum Porphyrione, Cruquio, Torrentio, aliisque non paucis, pro *postquam*, seu verius *statim ac*, illud accipio; ut v. 10. *Hoc simul*, id est, *simul ac*: nempe, statim ac Liber adscripsit poetas, vel ipsæ Musæ oluerunt. 4 *Adscribit* V. P.Q. T., alii mss. apud Pulm.; ita in editis inde ab Aldo 1501. 1509. 1519. Basill. 1527. 1531. R. Steph. 1544. G. Fabric. 1555.; errore manifesto. 8 *Prosiliit*. 10 *edixi* Vr. A. a 1. m. C. a 1. m. An. A. a 1. m., alius ms. Lambini a 2. m. 1. Torr. 2. Bersm. 1. Bentl. 7. Val.; ita in nota legit Torr., laudat in nota Talbot, restituit in textu Bentl., sequuntur anonymus 1713. Cun. San. Merv. Phil. Sandby, Batt. Gesn. Val. Dorigh. Wakef.; indocte reiiciunt Baxt. Wetz. Zeun. Ex contextu toto, et ex locis Romanis, Foro, et Puteali Libonis, quis scite dubitare poterit, hic, post alios, Horatium ipsum loqui edictali more Prætoris; et queri.

Nocturno certare mero, putere diurno.
Quid? si quis vultu torvo ferus, et pede nudo,
Exiguæque togæ simulet textore Catonem;
Virtutemne repræsentet, moresque Catonis?
Rupit Iarbitam Timagenis æmula lingua;

quod poetæ sui temporis, illum imitentur in laudibus vini, atque in potando; non in veris ingenii dotibus, et carminis arte? Apertissime id suadent, quæ sequuntur de imitatione, quæ neque ad Bacchum, neque ad Cratinum, neque ad Ennium referri possunt; sed ad Horatium, qui itidem sui exemplum fingit in v. 18.; quod si proponere velit, sequuturos auguratur ineptos illos poetas. Attente legas contextum omnem ad finem, in quo veluti tabellam vitæ suæ pictam Mæcenati appendit, ut ipse de Lucilio dixit II. sat. 1. 33. Confer II. sat. 2. 3. I. epist. 5. 19. de Arte poet. 297. *edixti* (o Mæcenas) D. Heins. in nota ex coniectura; et ita lego in An. A. a 2. m. Al. *edixit*. 10 *nec cessavere* edit. Venn. 1479. 1481. Lips. 1499. 11 *potare* V. Q. An. C., edit. Ven. 1650. 12 * *Quod si* Ch. A. a 2. m. An. A.

13 *tesquore* mss. quidam apud Muret.; pro *squalore*, ut ipse interpretatur vocem novam. Refutavit Lamb. Pulmannus, Turneb. Advers. XVII. 22.; sed iterum laudavit in nota Dacer.; merito explosus a Baxt., aliisque. Non solum mss. omnes ceteri; sed et Acron, et Porphyrio repugnant. *Textore* pro *textura*; ut I. epist. 1. 94. *tonsore* pro *tonsura*. 15 *Iarbitam* V. A. D. O. Z. Vr. A. Vp. A. a 1. m. D., alii mss. apud Pulm., Commentator Cruquianus; restituit Georgius Fabric., ut ab Iarba rege Mauritano derivatum, quia Maurus erat ille. Sequuntur Pulm. Torr. Baxt. Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Gesn. Val. Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Weiz. Zeun. *Hyarbitam* ab Aldo 1501. Iunta 1503. vulgo in aliis editis. In quibusdam priscis editionibus, et in mss. mira varietas in hoc nomine, quam partim iam notaverat Torrent.; *Hiarbitam*, *Iarbitham*, *Hybarbitam*, *Yarbitam*, *Hyrabitam*, *Tarbitam*, *Barbitam*, *Tharbitam*, *Tharpitam*, *Barbutam*, *Taibytam*. Eadem varietas in mss. Acronis, et Porphyrionis, et in editionibus primis; licet in aliis *Hyarbitam* legatur. 15 *amula cena* mss. apud Torr., qui notat, id eo referri posse, quod inter pocula certamen illud initum fuisse Scho-

Dum studet urbanus, tenditque disertus haberi.
Decipit exemplar vitiis imitabile: quod si
Pallerem casu, biberent exsangue cuminum.
O imitatores, servum pecus, ut mihi sæpe
Bilem, sæpe iocum vestri movere tumultus!
Libera per vacuum posui vestigia princeps;
Non aliena meo pressi pede: qui sibi fidit

liastes narrat. Novitatem arripuit Sanadonus; fisus præsertim Porphyrioni, cuius expositionem ad lectionem conducere putat; quod nempe Timagenes multos conabatur adhibere et cenæ, et declamationi suæ: dumque ab his multum laudatur; in admirationem sui provocasse Iarbitam dicitur, qui se, et stomachum abrupit; dum Timagenem et dicendo, et pascendo amicos conatur æquare. Sed qui initio apertius dixerat, *dum Timagenem imitatur post convivium, et inter pocula declamantem, propter insolentiam faciendi quod conabatur, pœne disruptus est*; cui concinit Acron; magis linguam æmulam supponit, quam cenam; illamque poeta declarat in v. seq. *tenditque disertus haberi*. Prædicta Porphyrionis verba adduximus prout leguntur in emendatioribus editis; at in ms. Ch. hoc modo leguntur, ex quo verum Iarbitæ nomen eruimus: *Hic-barbita maurus regione fuit cordus quidam timaginem imitatus*.

17 * *exemplum*, atque *exemplar* Porphyrio ms. Ch.

17-18 *Quid si . . . cuminum*? Vr. D. Vp. C., et ita dedit Glareanus Frib. 1536. * *Quod si . . . cuminum*? Vr. A. a 2.m. C.G. Vp.F. in 3. mss. Torrentius reperit *pro si*, quod ut magis poeticum laudat. Inde Sanadonus intulit in textum *proh! si*. Sequitur Mervill. Sed in hisce omnibus nihil esse mutandum, etiam suadet Porphyrio. De cumino Plinius H. N. XX. 14.: *Ferunt Porcii Latronis . . . adsectatores, cumini potione similitudinem coloris studiis contracti imitatos*. 19-20 *ut mihi bilem, ut mihi sæpe iocum* ex mss. notat Talbot; admisit in textum Cuning., sequuntur Sanad. Mervill. Eamdem lectionem invenit in alio ms. Bentleius; sed refutavit. Confer I. od. 8. 11.12. I. sat.3. 9.I.epist. 17. 55. Virg.VIII. E. 97. seq. III. Æ. 185., ubi *sæpe* eleganter repetitur. 22 *fidit* V. B. M. O. S. T. Vr. B. F. G. a 1. m. I. Ch.A. F. An. C., alii mss. apud Cruq.; Acron, et Porphyrio, Aldus 1501.

Dux , regit examen . Parios ego primus iambos
Ostendi Latio ; numeros , animosque sequutus
Archilochi ; non res , et agentia verba Lycamben.
Ac , ne me foliis ideo brevioribus ornes ,
Quod timui mutare modos , et carminis artem ;
Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho ;
Temperat Alcæus ; sed rebus , et ordine dispar ,
Nec socerum quærit , quem versibus oblinat atris ;
Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit .
Hunc ego , non alio dictum prius ore , Latinus
Vulgavi fidicen : iuvat immemorata ferentem ,
Ingenuis oculisque legi , manibusque teneri .

1509. 1519. Venn. 1509. 1552. 1573. Britann. 1520. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dionys. ab Harsio Lugd. 1538. R. Steph. 1544. Muret. Pulm. D. Heins. Rutgers. Talbot , Dacer. Desprez , Baxt. Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Mervill. Phil. Gesn. Batt. Sandby , Val. Dorigh. Oberl. Combe , Wakef. Wetz. Zeun. Al. *fidet* . 23 *regit* V. B. M. O. S. T. Vr. B. F. I. Ch. A. F. , Aldus 1501. , et alii editores supra laudati . Al. *reget* .

24 *numerosque animosque* Cun. ex aure sua . 25 *Lycamben.* Vid. epod. 6. 13. 26-27 * *Anne me - artem* ? Vr. H. *At ne me* Aldus 1501. 1509. 1519. Britann. 1520. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Muret. Talbot . 30 *oblinet* , *oblimat* , *oblimet* . 31 *famoso crimine* . 31 * *nectat* Ba. A. 32 *Latinus* V. A. a 1. m. B. a 1. m. Q. R. S. a 1. m. T. Vr. A. B. C. a 2. m. E. a 1. m. Vp. F. Ch. A. a 1. m. An. A. Ba. B. , omnes mss. Lambini , alii apud Pulm. omnes Cruquii , uno excepto , alii apud Talb. Oberl. , edit. Ven. 1479. Lamb. Cruq. Talbot , Baxt. Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Phil. Sandby , Gesn. Dorigh. Oberl. Combe , Wakef. Zeun. Ut IV. od. 3. 23. *Romanæ fidicen lyræ* . Od. 6. 25.: *Doctor argivæ fidicen Thaliæ Phœbe* . Od. 8. 20. *Calabræ Pierides* . Ovid. IV. Trist. 10. 50. de ipso Horatio : *Dum ferit Ausonia carmina culta lyra* . Al. *Latinis* . 33 * *ferendo* V. A. a 1. m. 34. *Ingeniis* in pluribus mss. nostris , et aliorum , et in priscis editionibus usque ad Iuntam 1503., deinde Muretus , Lambin. Cruq., ceterique recentiores , qui bene *ingenuis* .

Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector
Laudet, ametque domi; premat extra limen iniquus?
Non ego ventosæ plebis suffragia venor,
Impensis cenarum, et tritæ munere vestis;
Non ego nobilium scriptorum auditor, et ultor,
Grammaticas ambire tribus, et pulpita dignor.
Hinc illæ lacrimæ. Spissis indigna theatris
Scripta pudet recitare, et nugis addere pondus,
Si dixi; rides, ait; et Iovis auribus ista
Servas: fidis enim, manare poetica mella
Te solum, tibi pulcher. Ad hæc, ego naribus uti
Formido: et, luctantis acuto ne secer ungui,
Displicet iste locus, clamo; et diludia posco.
Ludus enim genuit trepidum certamen, et iram;
Ira truces inimicitias, et funebre bellum.

39 * *adiutor et ultor* V. S. Vr. B. a 1. m. An. A. a 2. m. Va. A., ms. 1. apud Gesn. Confer de Arte poet. 419. seqq. *et actor* ms. 1. apud Lamb., unde aliqui admiserunt in textu; quod refutant Lamb. et Marcil. 43 * *rides?* Vr. D. 45 * *Solum te* V. T. 46 * *Formido luctantis* V. A. Vr. D. 46 *ungue* Vr. C. a 1. m. m. Vp. A. a 2. m. Va. A., edit. Venn. 1481. 1486. 1490. Iunta 1503.

47 *ille locus* V. A. B. G. P. Q. Vr. B. D. E. F. a 1. m. Vp. C. Ch. E., alii mss. apud Torrent., Aldus 1501. Iunta 1503. Lamb. Cruq., laudat Torr. in nota. 47 *ac diludia* Cun. Merv. *ac deludia* ms. 1. apud Val., San., auctoribus, ut ait, Vossio, et Salmasio; inde Dorigh. Ignorat uterque, præpositionem *di* apponi verbis compositis, ut exprimant separationem, seiunctionem, divisionem in duas partes. At præpositio *de* in compositis indicat derivationem. Vid. I. od. 35. 39. de Arte poet. 129. 326. Hinc *diludia* sunt divisiones ludorum in plures dies; sive, ut exponit Porphyrio, *intermissionem, vel dilationem ludorum*. Vide etiam Guil. Canter. Nov. lect. l. 6. c. 4. *Deludia* nusquam extat. 48 * *generat trepidum* V. D. *trepidum genuit* Cun. more suo, inde San. Merv. * *genuit trepitum* Vr. I.; fortasse *strepitum*, non male. 49 *bellumque funebre* edit. Ven. 1481. *ac funebre* Cun. San. Merv. Dorigh.

EPISTOLA XX.

AD LIBRVM SVVM.

Quæ illi reformidanda sint; et quæ de auctore ipse prædicare debeat, aperit.

Vertumnum, Ianumque, liber, spectare videris;
Scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.
Odisti claves, et grata sigilla pudico:
Paucis ostendi gemis, et communia laudas;
Non ita nutritus. Fuge, quo descendere gestis:

1 * *sectare* Ch. F. 2 * *pumice nudus* V. A. Vr. D. *purus* V. D. *in pumice mundus* notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl.Barb. Ovid.I. Trist. 1. 11. 12.: *Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes, Hirsutus possis ut videare comes.* III. 1. 13. 14.: *Quod neque sum cedro flavus, nec pumice levis; Erubui domino cultior esse meo.* Sosii, librarii, de quibus etiam in Arte poet. 345. GN. POMPEIVS PHRIXVS DOCTOR LIBRARIVS DE SACRA VIA occurrit apud Reines. Inscript. 123. cl. XI.; de quo plura, et de librariis in illa via, Martorell. de Reg. th. calam. pag. 248. 251. 3 * *pudicis* V. D. Vr. I.
5 *discedere* Vr. G., edit. Flor. 1482. Venn. 1483. 1486. 1490. Lips. 1499. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. R. Steph. 1544. Lamb., aliique fere omnes usque ad Baxt. et Bentl., qui restituerunt *descendere* aliorum mss. nostrorum, et aliorum editorum, præsertim Cruquii, et Torrentii, qui omnes suos mss. ita habere asserunt, et laudant in nota. Ita etiam dedit editio Princ., et aliæ priscæ sæpe laudatæ. Probat Bentleius præ aliis ex Cic. Senec. Horatio III.od. 1. 11. epod. 7. 7., ex quibus intelligitur, olim Romanos, qui in Collibus habitabant, descendisse ad Forum, in loco plano, atque humili situm. Quod pariter omnes Ciceronis editores observant, nosque perspicimus. Prope Forum erat, hinc Iani, illinc Vertumni templum; et circa Sosii librarii. Bentl. sequuntur anonymus Trai. ad Rhen.1713. Cun. San.Merv. Phil. Gesn. Dor. Oberl. Combe, Wakef.

Non erit emisso reditus tibi. Quid miser egi?
Quid volui? dices, ubi quis te læserit; et scis
In breve te cogi, plenus quum languet amator.
Quod si non odio peccantis desipit augur,
Carus eris Romæ, donec te deserat ætas.
Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Cœperis; aut tineas pasces taciturnus inertes;
Aut fugies Uticam, aut vinctus mitteris Ilerdam.

Wetz. Zeun. Vid. epist. 16. 7. Vertumni statuam, in Velabro sitam, loquentem inducit Propert. IV. 2., ubi etiamnum hæc emendanda: v. 11. *pracerpimus*, pro *pracepimus*, vel *percepimus*. v. 18. *in vincto*, pro *invito*. v. 46.: *Impositus, frontem langueat ante meam*, pro *Impositus fronti mea*.

7 *ubi quis* V. E. G. I. K. Q. R. T. Vr. F. G. I. Vp. D. Ch. E., alii mss. apud Pulm. Combe, edit. Princ., ac aliæ antiquæ; et inde vulgata usque ad Bentleium, qui prætulit aliam lectionem *ubi quid*, aliorum mss. nostrorum, aliquot Pulm., et suorum; rectius, ut putat, ut rem, non hominem intelligamus. Sed nihil ad rem loca, quæ ipse affert ex nostro de Arte poet. 103. I. epist. 17. 8. II. epist. 2. 16. Potius conferre debebat II. epist. 1. 221. seq. In eius sententiam pedibus iverunt anonymus Tral. ad Rhen. 1713. Sanad. Merv. Gesn. Sandby, Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. *ubi te quid* Cun. 8 * *cogi te* Ch. E. 8 *plenus cum languet* Ch. F.; ex 1. ms. Bentl., ut rotundius, et numerosius auri suæ; Inde anonymus 1713. Cun. Sanad. Merv. Phil. Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Vid. de Arte poet. 260. 9 * *dissipit* V. T. *despicit* An. C. 10 *deserit* V. P. R. An. C., alii mss. apud Valart, edit. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1483. 1486. 1490. 1495. Flor. 1482. Bentl. *deseret* V. I. K. S. Ch. F., alii mss. apud Val.; ita edit. Med. 1477. Cun. Sanad. Merv. Sandby, Val.

11 *Contractatus*. 13 *aut unctus* V. K. Ba. B., alii mss. apud Valart, edit. Princ. Med. 1476. Ven. 1478.; ita aliæ multæ ex primis, Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503.; inde apud alios usque ad Lamb., qui restituit *vinctus*; iterum refutat, late præter necessitatem, Bentleius. Sed nemo rem acu tetigit. *Aut fugies Uticam, aut vinctus mitteris Ilerdam*. Sensus ex iuris civilis notione pendet. Exulabis, inquit Horatius libro suo, in longinquas ter-

Ridebit monitor non exauditus; ut ille,
Qui male parentem in rupes protrusit asellum
Iratus: Quis enim invitum servare laboret?
Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
Occupet extremis in vicis balba senectus.
Quum tibi sol tepidus plures admoverit aures,

ras. Ex tribus speciebus exilii duæ erant, *lata fuga*, et *relegatio* in locum determinatum; ut exponit Marcianus in l. Exilium 5.ff. de Interd. et releg. Ad primam alludit Horatius, quum ait, *fugies*, quocumque volueris; puta in Africam, Uticam; ad secundam spectat *mitteris Ilerdam*. S. Cyprian. ad Success. epist. 82. edit. Paris. 1666.: *Vincti in Cæsarianas possessiones descripti mittantur*. S. Irenæus contra Hæres. lib. 3. c. 14. de S. Paullo Apostolo: *Vinctus Romam missus est*. Et est simul dilogia; ut liber abeat longe a patria vinctus, tamquam reus, in librariorum sarcinis. Petron. c. 102.: *Ego vos in duas iam pelles coniiciam, vinctosque loris inter vestimenta pro sarcinis habebo . . . Vestes quoque diutius vinctas ruga consumit; et charta adligata mutant figuram*. 13 * *Ilardam* V. G. Vr. I. *Hilerdam* Vr. G. An. C. 15 *protrusit* V. A. B. D. G. I. K. M. O. P. Q. S. Vr. B. C. D. E. F. G. H. Vp. A. C. D. F. Ch. A. E. F. An. A. B. C. Ba. B. Va. C., alii mss. apud Lamb. Pulm. Cruq., notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1501. in Bibl. Vat. et 1509. Bibl. Barb.; restituit Lamb. G. Fabric. Chab. Bond, Talb. Dac. Baxt. Bentl. Cun. San. Merx. Phil. Gesn. Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. *protrudit* V. T. Va. A., ms. 1. apud Cruq. * *promisit* V. E. Al. *detrusit*. Apul. II. Met. edit. Pric. p. 30.: *Navis ipsa, in qua vehebamur, variis turbinibus procellarum quassata, utroque regimine amisso, ægre ad ulterioris ripæ marginem detrusa, præcipitio demersa est*. Sed recte hic *protrusit*, quia ante se agebat asinum.

16 * *laborat* Ch. F. 19 * *sol trepidus* V. P. Vr. I. An. B. Acron, et Porphyrio: *Sol tepidus. Secundum morem librariorum, et magistrorum loquitur, qui circa quartam, vel quintam horam, dictata pueris præbere consueverunt; quo tempore tractabiliores sunt*. 19 *admoverit annos* V. K. a 1. m. Vr. B. a 2. m., alii mss. apud Combe. Sed bene *aures*. Ovid. III. Trist. 7. 25.: *Aut ego præbebam factis modo versibus aures*. IV. 10. 49. seq.: *Et tenuit nostras numerosus Horatius aures, Dum ferit Ausonia*

Me libertino natum patre, et in tenui re
Maiores pennas nido extendisse loqueris:
Ut, quantum generi demas, virtutibus addas;
Me primis Urbis belli placuisse, domique:
Corporis exigui, præcanum, Solibus aptum:
Irasci celerem; tamen ut placabilis essem.
Forte meum si quis te percontabitur ævum;
Me quater undenos sciat implevisse Decembres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

carmina culta lyra. 20 * *patre natum* V. E. a 1. m. T. Va. A. Vid. I. sat. 6. 6. 46. 21 *pinnas* Vr. C., ms. 1. apud Pulm. 22 * *Ut generi quantum demas* Vr. I. *demas generi* ms. 1. apud Pulm. 23 *Me primis Urbis belli*. Sunt Brutus, et Cassius, quorum partes sequutus erat. Vid. II. sat. 1. 76. II. epist. 2. 47. seqq. 23 *bello* Ch. F., mss. 2. apud Pulm. *Belli*, ut *militiaque*. 24 *domique*. In pace, Augusto, Mæcenati, Pollioni, aliisque. Vid. I. sat. 5. 47. sat. 9. 49. seqq. 27 * *undenum* Vr. B. a 1. m.

28 *duxit quo* Cun. ex aure sua. 28 *Lollius*. Lollius, et Lepidus consules anno U. C. 733. Tunc 44. annos impleverat Horatius mense Decembri. Vide eius vitam in primo volumine.

Q. HORATII FLACCI
EPISTOLARVM
LIBER SECVNDVS.

EPISTOLA I.

AD AVGVSTVM.

Principis laudibus poetarum laudes miscet, in quos illum vult esse benignum; atque recentiores cum veteribus acutissime comparat.

Quum tot sustineas, et tanta negotia solus;
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes; in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.
Romulus, et Liber pater, et cum Castore Pollux,
Post ingentia facta Deorum in templa recepti;

1 * *Dum tot* Ba. A. 1 *sustentes* Cun. stulte, ut supra epist. 18. 54. 2 *tutaris* V. A. L. T. Vr. C. Ch. E., alii mss. apud Lamb. 2 *mœnibus ornes* coniicit Bentl. in nota; contra quem insurrexit Chisshul Inscript. Sig. p.185. Quæ adducit novator, urbem Romam spectant, non *res Italas*; de quibus poeta. Urbem tamen et *moribus* ornavit Augustus. Ovid. II. Trist. 1.232. seq.: *Urbs quoque te, et legum lassat tutela tuarum; Et morum, similes, quos cupis esse tuis*. Vid. IV. od. 15. 10. seq. carm. sec. 57. seqq. 3 *Legibus emendes*. Inscriptio Emeritæ in Hispania, apud Grut. p. 149. 4.: ORBE . MARI . ET . TERRA . PACATO . TEMPLO . IANI . CLVSO . ET . REP. PO. ROM. OPTIM. LEGIB. SANCTISS. INSTIT. REFOR. Florus in fine: *Ob hæc tot ingentia facta dictator perpetuus, et pater patriæ dictus; tractatum etiam in Senatu, an, quia condidisset Imperium, Romulus vocaretur: sed sanctius, et reverentius visum est nomen Augusti; ut scilicet iam tum, dum colit terras, ipso nomine, et titulo consecraretur.* 3 *in commoda publica* V. A., edit. Flor. 1482. Venn. 1483. 1486. 1490. 1514. Lips. 1499. 6 *ingentia fata* Bentl. meris argutiis. Terent. in Eun. V. 9. 59. seq.: *Postquam eis mores ostendi tuos, Et collaudavi secundum*

Dum terras, hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros adsignant, oppida condunt;
Ploravere suis non respondere favorem
Speratum meritis. Diram qui contudit Hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit invidiam supremo fine domari.
Urit enim fulgore suo, qui prægravat artes,
Infra se positos; extinctus amabitur idem.
Præsenti tibi maturos largimur honores,
Iurandasque tuum per numen ponimus aras;

facta, et virtutes tuas, Impetravi: ubi Donatus: *Proprie facta militibus adscribuntur*. 6 * *in templa revecti* Vp. D. 7 *Dum terras, hominumque colunt genus*. Quinctil. Inst. or. X. 1.: *Hos nominamus, quia Germanicum Augustum ab institutis studiis deflexit cura terrarum; parumque Diis visum est, esse eum maximum poetarum*. 8 *agros adsignant*. Augustus ipse in Monum. Ancyrano, apud Grut. p. 231., et post Aurel. Victor. edit. Amst. 1735. t. 2. p. 356.: AGRIS. QVOS. IN. CONSVLATV. MEO. QVARTO. ET. POSTEA. CONSVLIBVS. MARCO. ET. CN. LENTVLO. AVGVRE. ADSIGNAVI. MILITIBVS. 8 *oppida formant* Cun. temere, more suo. 10 * *spectatum* Vp. E. 10 * *duram qui* V. A. Vid. III. od. 6. 36. 10 * *contulit* V. O. a 2. m. An. A. 11 *labore*. Vid. I. od. 3. 35. epod. 17. 64.. 13 * *splendore* V. X.
13 *pergravat* edit. Princ. Venn. 1481. 1483. 1486. 1495. Flor. 1482. Lips. 1499. 14 * *positos* Ch. A. a 2. m. Hanc esse veram lectionem; atque ita legisse Porphyrionem, liquidum est ex eius commentario: *Gravis est enim*, inquit (Horatius), *inferioribus, et infra positis nocet; quia artibus bonis ceteros vincit; sed requiritur tamen, ac desideratur extinctus*. Huc certe respexit Quinctil. Inst. orat. X. 1., de Charisio loquens: *Atque ille quidem omnibus eiusdem operis auctoribus abstulit nomen, et fulgore quodam suæ claritatis tenebras obduxit*. Et paulo post de Germanico: *Dicent hæc plenius futura secula. Nunc enim ceterarum fulgore virtutum laus ista præstringitur*. Al. *positas*. 16 *per numen* V. E. G. Vr. E. H., ms. Blandinius vetustissimus apud Cruq. 2. Bersm., edit. Cadom. 1480., probat Bentl. Adde Vitruvium, cuius verba dedimus ad carm. sec. 26. p. 264.; et confer nostrum III. od. 5. 2. IV. od. 5. 35. Bentleium sequuntur anonymus Trai. ad

Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus, sapiens, et iustus in uno,
Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo;
Cetera nequaquam simili ratione, modoque
Æstimat; et, nisi quæ terris semota, suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit, et odit:
Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes,
Quas bis quinque viri sanxerunt, fœdera regum
Vel Gabiis, vel cum rigidis æquata Sabinis,
Pontificum libros, annosa volumina vatum,
Dictitet Albano Musas in monte loquutas.
Si, quia Græcorum sunt antiquissima quæque

Rhen. 1713. Cun. San. Mervill. Phil. Sandby, Dorigh. Wakef. Frustra renuunt Gesner. Wetzel. Al. *nomen*.
17 * *aliter* Va.C. a 2.m. 17 *nihil ortum* Vr.B. a 1. m. D. Vp. C. Ch. A. F., Cuning. ex ingenio, San. Mervill.
17 * *tale loquentes* V. B. *ferentes* V. I. a 1.m. 18 *tuus hoc populus* ex ms. 1. Bentl., barbare, et indocte. *Hic* necessario additum ab Horatio, ut initio statim Populum Romanum demonstraret, de quo perpetuo agit in epistola. Quinctil. Dial. de Orator.: *Facile perferebat prior iste populus, ut imperitus, et rudis, impolitissimarum orationum spatia*. Sequuntur Bentleium anonymus Tral. ad Rhen. 1713. Cun.San.Mervill. Phil.Sandby, Dorigh.Wakef. 22 * *vidit* Va.A. a 1. m. 22 *fastidit*. Quinctilianus l. c.: *Nec quæro, quis disertissimus: hoc interim probasse contentus sum, non esse unum eloquentiæ vitium; sed in illis quoque, quos vocatis antiquos, plures species deprehendi: nec statim deterius esse, quod diversum est: vitio autem malignitatis humanæ vetera semper in laude; præsentia in fastidio esse*. Pluribus deinde exagitat *antiquorum admiratores*. 23 * *sic factor* Vr.D.
24 *sanxere et fœdera* edit. Ven. 1492. * *scripserunt* Va. A. e glossemate. 25 *Gabiis*. Vid.I.epist.11.7. 27 * *Dicat et* Vr. D. *dictitat* Vp. F. 28 *Graiorum* ms. 1. Pulm. 2.Torr. 1. Bentl.; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1501. Bibl. Vat., et 1509. Bibl.Barb.; adoptavit Bentl., sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Dorigh. Wakef. Wetzel. Male. Confer potius infra v.161., et de Arte poet. 268.286.

An ripta vel optima, Romani pensantur eadem
Pa riptores trutina; non est quod multa loquamur:
DNil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.
PVenimus ad summum fortunæ: pingimus, atque
Psallimus, et luctamur Achivis scitius unctis.
Si meliora dies, ut vina, poemata reddit;
Scire velim, chartis pretium quotus adroget annus.
Scriptor, abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos, veteresque referri debet? an inter
Viles, atque novos? Excludat iurgia finis.
Est vetus, atque probus, centum qui perficit annos.
Quid? qui deperiit minor uno mense, vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne poetas?
An quos et præsens, et postera respuat ætas?

29 *pensentur* V.B.D.Ch.F., alii mss. apud Lamb.Combbe. 31 *olea* V.M., Bentl. ex coniectura, deinde Mervill. Wetz. 31 *nihil extra* V.P.X., Cuning. 32 * *ad summam* V.A.B.X. Ch.F.An.B. 32 * *pangimus* Ch. E. Va. C.

33 *fortius* mss. 2. apud Val. * *dictius* Vr. E. a 1. m. *scitius* Eutyches apud Putsch. c. 2179. Verissima lectio; et vox hoc sensu communis. C.Nepos in præf.: *Saltasse eum commode, scienterque tibiis cantasse*. Censor. c. X.: *Sonos scienter tractavere*. A.Gellius XIX.9.: *Desideravit exhiberi, quos habere eum adolescentem sciebat, scitissimos utriusque sexus, qui canerent voce, et qui psallerent*. IV.11.: *Diligentius, scitiusque carmina Empedoclis arbitrati sunt*. Sveton. in Tito 3.: *Ut qui cantaret, et psalleret iucunde, scienterque*. Apul.X. Met. p.255. edit.Pric.: *Scitissimum construxerunt chorum, domina Veneris coma blandientes. Iam tibia multiforatiles, cantus Lydios dulciter consonant*. Amm. Marcell. XXVIII. 4.: *Socratem perrogasse quemdam scite lyrici carmen Stesichori modulantem*. Ex glossemate videtur ortum vulgatum *doctius*. 35 *chartis pretium* V.A.M.X., Vr.D.L. Ch.A.F.Va.A., alii mss. apud Cruq. Pulm. Torr. Oberl. Combe, edit. Venn.1481. 1486. 1490. Lips. 1499. Cruquius adoptavit tamquam mollius, inde Talb. Bentl. anonymus Trai. ad Rhen.1713. Cun.San.Mervill. Sandby. Dorigh. Al. *pretium chartis*. 37 *veteresne*. 38 * *excludit* V. P. *excludet* Vp. C. 42 *respuat* V. A. B. E. M. P. X. Vr. E. Va. A. Ba. B., alii mss. apud Pulm. Cruq. Torr.

Iste quidem veteres inter ponetur honeste,
Qui vel mense brevi, vel toto est iunior anno.
Utor permisso; caudæque pilos ut equinæ,
Paullatim vello; et demo unum, demo et item unum;
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit in fastos, et virtutem æstimat annis;
Miraturque nihil, nisi quod Libitina sacravit.
Ennius, et sapiens, et fortis, et alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur,
Quo promissa cadant, et somnia Pythagorea.
Nævius in manibus non est, et mentibus hæret
Pene recens: adeo sanctum est vetus omne poema.

Bentl. Val. Oberl. Combe; notatum in ora editionis Aldi 1501. in Bibl. Vat., revocavit in textum Bentleius, inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Mervill. Phil. Sandby, Dorigh. Dubitative; non absolute, ut aliæ lectiones *respuit*, vel *respuet*. 45 *promisso* edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1486. 1490. 1492. 1495. 1509. 1514. Lips. 1499. Aldus 1501. Iunta 1503. 46 *evello* V. I., ms. 1. Fulm. Val. Maxim. VII. 3. 6.: *Duos in conspectu eorum constituit equos, alterum validissimum; alterum infirmissimum: ac deinde validi caudam ab imbecillo sene paullatim carpi; infirmi a iuvene eximiarum virium universam convelli iussit.* 47 *et item* V. G. Vr. B. C. D. Vp. C. Ch. A. a 1. m. Va. A. Ba. A., alii mss. apud Pulm. Bersm. Bentl. Oberl.; restituit Bentl., inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Phil. Dor. Wakef. * *itidem* Vr. E. a 2. m. a 1. *idem*. Al. *etiam*. 48 *in fastos* V. B. a 2. m. D. I. M. O. P. Vr. B. C. E. Vp. C. F. Ch. A. E. F. An. A. B. Va. A. a 2. m. C. Ba. A., alii mss. apud Torr. Bentl. Oberl. Combe; notatum ex ms. in editione Aldi 1509. Bibl. Barb., laudat in nota Torr., restituit Bentl., inde anonymus 1713. Cun. San. Mervill. Dorigh. Wakef. Al. *ad fastos*. N. Heins. ad Ovid. I. Fast. 11. *fastus*. 49 * *nisi quid* Ba. B. 51 * *leniter* V. T. Vr. I. 52 * *cadant insomnia* An. A. a 1. m. 53 *nunc est* Dousa ex ingenio.

53 *at mentibus* Dacer. *non mentibus* Sanad. audacter.

54 *Pene recens*? sic interpungit Bentl., et cum eo anonymus 1713. Cun. San. Merv. Phil. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. *non est*? *recens*? *poema*! San., quem

Ambigitur quoties, uter utro sit prior; aufert
Pacuvius docti famam senis, Accius alti:
Dicitur Afranî toga convenisse Menandro;
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi;
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediscit; et hos, arto stipata theatro,
Spectat Roma potens; habet hos, numeratque poetas
Ad nostrum tempus, Livî scriptoris ab ævo.
Interdum vulgus rectum videt; est, ubi peccat.
Si veteres ita miratur, laudatque poetas;
Ut nihil anteferat, nihil illis comparet; errat.
Si quædam nimis antique, si pleraque dure
Dicere credit eos; ignave multa fatetur;

sequitur Dorigh. Sed ex toto contextu, nullo animi motu enunciari videtur a poeta, ut nec cetera. 56 *Actius, Attius*. Quinctil. Inst. orat. X. 1.: *Tragœdiæ scriptores Accius, atque Pacuvius, clarissimi gravitate sententiarum, verborum pondere, et auctoritate personarum. Ceterum nitor, et summa in excolendis operibus manus, magis videri potest temporibus, quam ipsis defuisse. Virium tamen Accio plus tribuitur: Pacuvium videri doctiorem, qui esse docti affectant, volunt*. Et Dial. de Orator.: *Exigitur iam ab oratore etiam poeticus decor; non Accii, aut Pacuvii veterno inquinatus; sed ex Horatii, et Virgilii, et Lucani sacrario prolatus . . . Asinius quoque, quamquam propioribus temporibus natus sit; videtur mihi inter Menenios, et Appios studuisse. Pacuvium certe, et Accium, non solum tragœdiis; sed etiam orationibus suis expressit: adeo durus, et siccus est.*

58-59 *Plautus, Cæcilius, Terentius*. Quinctil. Inst. orat. l. c.: *In comœdia maxime claudicamus; licet Varro dicat Musas, Ælii Stolonis sententia, Plautino sermone locuturas fuisse, si Latine loqui vellent; licet Cæcilium laudibus ferant; licet Terentii scripta ad Scip. Afric. referantur: quæ tamen sunt in hoc genere elegantissima, et plus adhuc habitura gratiæ, si intra versus trimetros stetissent.* 60 * *edicit* Vr. 1. 62 * *ad vestrum* Vp. A. Ch. E. Vide de Arte poet. 270. 62 *Livii scriptoris ab ævo*. Val. Maxim. II. 4. 4.: *Primus omnium poeta Livius ad fabularum argumenta spectantium animos transtulit.*

65 *Ut nil* Cun. * *Ut nil .. nil* V. O. Va. C. 66 * *dura* Ch. E. a 1. m. 67 *cedit* ex ms. Bentl., et meris argutiis; inde

Et sapit, et mecum facit, et Iove iudicat æquo.
Non equidem insector, delendave carmina Livî
Esse reor; memini, quæ plagosum mihi parvo
Orbilium dictare: sed emendata videri;
Pulchraque, et exactis minimum distantia; miror.
Inter quæ verbum emicuit si forte decorum;
Si versus paullo concinnior unus, et alter;

Baxt.Cun.San.Merv.Phil.Sandby,Gesn.Dor.Oberl.Combe, Wakef.Zeun. *Ced't pro concedit, dat*. Sed populus *credit* iudicio suo, non aliorum; ut et *fatetur*; quia *videt* per se, v.63.Cic. de Clar.orat.c.53.n.198.:*Numquam sapientis iudicium a iudicio vulgi discreparet*. Vitr.VII. præf.: *Populus cunctus significando monebat iudices quod probarent*.Al. *credat*.. 69 *delendave* V.A.a 1.m.G.P.X. Va.C., alii mss. apud Cruq. et Torr., qui laudant in nota, alii apud Val.; ita notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb.; revocavit in textum Baxt., inde Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Gesn. Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Al. *delendaque*. 69 *Lavî* ex ms. Bentl., inde anonymus 1713. Cun. San. Mervill.; refutat Wetzel. Ex contextu patet, poetam loqui de eodem Livio, in quo insistit hic, quia primum illum nominaverat; at vero protestatur, *non equidem insector*. Nec mirum, puero Horatio Orbilium dictasse Livii carmina, licet antiquissimi; quum de suis coævis, altero post seculo, scribat Quinctil. Dial. de Orat.: *Vobis utique versantur ante oculos, qui Lucilium pro Horatiô, et Lucretium pro Virgilio legunt: quibus eloquentia tui Aufidii Bassi, aut Servilii Noniani, ex comparatione Sisenna, aut Varronis, sordet: qui rhetorum nostrorum commentarios fastidiunt, oderunt; Calvi mirantur: quos more prisco apud iudicem fabulantes, non auditores sequuntur, non populus audit; vix denique litigator perpetitur: adeo mæsti, et inculti, illam ipsam, quam iactant, sanitatem, infirmitate, et ieiunio consequuntur*. Non tamen dissimulabo, in Porphyrione ms. Ch. bis legi *Levium*. 70 * *memini quem* notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1519. Bibl. Ang. 72 * *parum distantia* Ch. E. *nimium* V.G.X.An.A.,alii mss.apud Cruq. 73 * *enituit* V. T. a 1. m. *emicuit verbum si* Cun. ex aure sua. 74 *decorum*, sine *et*, Vr. H., ms. 1. Pulm. 2. Torr. 1. Bentl. 1. Combe; laudat in nota Torr.; ita legit Bentl., inde

Iniuste totum ducit, venditque poema.
Indignor quidquam reprehendi; non quia crasse
Compositum, illepideve putetur; sed quia nuper:
Nec veniam antiquis; sed honorem, et præmia posci.
Recte, necne crocum, floresque perambulet Attæ
Fabula, si dubitem; clament periisse pudorem
Cuncti pene patres, ea quum reprehendere coner,
Quæ gravis Æsopus, quæ doctus Roscius egit:
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt;
Vel quia turpe putant parere minoribus; et quæ
Imberbes didicere, senes perdenda fateri.
Iam Saliare Numæ carmen qui laudat; et illud,

anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Dorigh. Videtur elegantius, et concisius. Confer supra v. 66. l. epist. 17. 6. 75 * *ducit totum* Vp. A. 75 *venitque* ex ms. Bentleius, et subtilitatibus; ut sensus sit: totum poema iniuste *ducit* emptorem, et *venit*. Sed *vendit*, est pro vendere facit. 76 *reprendi*, et v. 18. *reprendere* Cun.

77 * *illepideque* Ch. A. An. C. 78 *ac præmia* notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb.; et ita Cun. ex aure sua. 79 *perambulat Ata*, vel *Acta*. 80 *clamant* V.A. a 2.m.B.D.G.I.S. Vp.A.C. Ch.A. a 2. m.E. An. A.Ba.A.a 2. m., mss. 3. Torr. 2. Bersm. Ceteri mss., et Porphyrio mss. et editus, ut in editis vulgo libris omnibus, *clament*. 81 * *conor* Vr. B. 82 *Æsopus-Roscius*. Quinctil. Inst. orat. XI. 1.: *Plus affectus habent lentiora: ideoque Roscius citatior, Æsopus gravior fuit; quod ille comœdias, hic tragœdias egit*. De Roscio sæpe Cicero de Oratore. Vid. de Art. poet. 279. 83 *dicunt*. 85 *Imberbi* Comm. Cruquianus, et inde fortasse Cruquius; non ex vetustissimis suis, ut pro eo male asserit Bentl., qui ita legit etiam ex suis innominatis, et ex Nonii, et Charisii grammaticalibus non firmis præceptis; inde Baxt. anonymus 1713. Cun. San. Mervill. Phil. Sandby, Dorigh. Gesn. Combe, Wakef. Zeun. Præter mss. etiam Porphyrio mss. et editus legit *imberbes*. Confer de Arte poet. 161.

85 *fateri*. Horatium imitatur Petron. c. 1.: *Nunc pueri in scholis ludunt, iuvenes ridentur in Foro; et, quod utroque turpius est, quod quisque perperam discit, in senectute confiteri non vult*. 86 *Saliare Numæ carmen*. De

Quod mecum ignorat, solus vult scire videri:
Ingeniis non ille favet, plauditque sepultis;
Nostra sed impugnat; nos, nostraque lividus odit.
Quod si tam Graiis novitas invisa fuisset,
Quam nobis; quid nunc esset vetus? aut quid haberet,
Quod legeret, tereretque Quiritum publicus usus?
Ut primum positis nugari Græcia bellis
Cœpit, et in vitium fortuna labier æqua;
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum;
Marmoris, aut eboris fabros, aut æris amavit;
Suspendit picta vultum, mentemque tabella;
Nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragœdis:
Sub nutrice puella velut si luderet infans;
Quod cupide petiit, mature plena reliquit.
Quid placet, aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonæ, ventique secundi.
Romæ dulce diu fuit, et sollemne, reclusa
Mane domu vigilare; clienti promere iura;
Cautos nominibus rectis expendere nummos;

carminibus Saliaribus egit Gutbertletus, et nuper Marin. Arvali pag. 596. seqq. Quinctil. Inst. orat. l. 6. 11.: *Saliorum carmina, vix sacerdotibus suis satis intellecta.*
86 * *laudet* An. C. 88 * *plaudetque* Va. A. An. C.
89 * *edit* V. T. 90 *Gracis* mss. apud Combe, et edit. 1470. 92 * *Quiritum* notat Fulvius Ursinus ex ms. in ora edit. Aldi 1519. Bibl.Angel.Veram lectionem puto, pro vulgata, insulsa, et inutili *viritim* cum *publicus*. Respondet præcedentibus *Graiis*, et *nobis*: nempe, quid haberent *Romani*, quod legerent? *Tererentque*, ut Cic.IX. ad Famil. 25.: *Cyropædiam, quam contriveram legendo, totam in hoc imperio explicavi.* 96 * *atque eboris* An. B.
96 *æris*. Vid.II.sat.3.21. 97 * *vultum mentemque* Vr. E. *mentem picta vultumque* V. T. *vultum picta* Vr. I. *mentem vultumque* An.C. *vultumque animumque* Cun.audacter more suo. 100 *relinquit* Ba. A., edit. Venn. 1479. 1481. 1483.1486. 1490. 1495. Flor.1482.Lips.1499. 101 * *quid non* Vr.D. 103 * *Dulce diu Roma* Ch.E. 104 * *clienti et promere* An. C. *clienti ponere* Vr. I. 105 * *Captos nominibus rectis* Va A., ms. 1. Pulm. 1. Bentl. *Scriptos* Bentl.

Maiores audire; minori dicere, per quæ
Crescere res posset; minui damnosa libido.
Mutavit mentem populus levis, et calet uno
Scribendi studio: pueri, patresque severi
Fronde comas vincti cenant, et carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me adfirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior; et prius orto
Sole vigil calamum, et chartas, et scrinia posco.
Navim agere ignarus navis timet; abrotonum ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est,
Promittunt medici; tractant fabrilia fabri.
Scribimus indocti, doctique poemata passim.
Hic error tamen, et levis hæc insania, quantas

ex ms. Barthii Advers. XXXVII. 18. 105 *nominibus certis* V. G. R. T., alii mss. apud Lamb. Torr. Talb., edit. Princ., et inde fortasse omnes usque ad Cruq., qui restituit *rectis* aliorum mss., et Porphyrionis: *certis* iterum producit Bentl., sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Baxt. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Nomina *recta*, sunt *legitima*, ut exponit Porphyrio; ad tramites iuris, et honestatis redacta, tum quoad sortem, tum quoad usuras. Quæ rite *cauta* sunt, iam sunt *certa*. Passim in mss. *rectum*, et *certum* commutantur, ut notant Interpretes ad Lucan. V. 417. et VII. 216. ad Grat. Cyneg. 7. ad Quinctil. Inst. orat. I. 6. ad Senec. Œd. 987. Burm. ad Propert. I. el. 19. 24. 107 * *res possit* V. D. *minui et* An. B. *damnosa cupido* Va. A. 109 *puerique* V. R., edit. Venn. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. Flor. 1482. Lips. 1499. Iunta 1503. Bad. Ascens. Cruquius; non tamen ex suis mss., ut male iterum asserit Bentleius, qui adoptavit in textu ex hac suppositione, et ab aliquibus priscis editionibus, tamquam auribus suis suavius, et numerosius; sed magis amore novitatis. Illum sequuntur anonymus 1713. Baxt. Cun. San. Merv. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. *iuvenesque* Britann. 1520.

110 *vincti certant* Markland. ad Stat. Sylv. V. 1. p. 247. audacter, et inscite more suo. 111 *me* omittunt aliqui mss. 112 *prior* Cun. ex ingenio audaci. *Prior* alio sensu usurpatur ab Horatio. Vid. carm. sec. 51. 113 * *calamum chartas* An. A. 115 *melicorum est*, et v. 116. *melici* coniicit Bentl. in nota, argutiis.

Virtutes habeat, sic collige. Vatis avarus
Non temere est animus: versus amat, hoc studet unum:
Detrimenta, fugas servorum, incendia ridet;
Non fraudem socio, puerove incogitat ullam
Pupillo; vivit siliquis, et pane secundo;
Militiæ quamquam piger, et malus, utilis urbi.
Si das hoc, parvis quoque rebus magna iuvari;
Os tenerum pueri, balbumque poeta figurat;
Torquet ab obscænis iam nunc sermonibus aurem;
Mox etiam pectus præceptis format amicis;
Asperitatis, et invidiæ corrector, et iræ:
Recte facta refert; orientia tempora notis
Instruit exemplis; inopem solatur, et ægrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus, et præsentia numina sentit;
Cælestes implorat aquas docta prece blandus;
Avertit morbos, metuenda pericula pellit;
Impetrat et pacem, et locupletem frugibus annum.

120 * *Non tener est* Ch. A. a 2. m. 121 * *fugam* V.T. 122 * *pueroque incogitat* V. Z. Vr. E. *puerove excogitat* V. K. *puero vel cogitat* V. O. *puero non cogitat* Aldus 1501. 1509. 1519. Britann. 1520. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Hars. 1538. Gryph. 1566. *puerove cogitat* aliqui mss., edit. Lips. 1499. Iunta 1503. *Incogito* verbum insolens videtur Torr.; sed occurrit apud Plautum, Terentium, aliosque, ut videre est in Lexicis. 122 * *incogitat unam* V. G. 124 *urbi est* V. G., alii mss. apud Combe. 125 *das hac* V. R., edit. Venn. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1495. Flor. 1482. Lips. 1499. 128 * *dictis informat* V. T. 129 *correptor* Vr. C., alii mss. apud Canter. Nov. lect. l. 4. c. 12. Torr. Val. Gesn. Vide II. sat. 3. 257. I. epist. 15. 37. 130 *noctis* V.T., ms. 1. Pulm., edit. Venn. 1481. 1490. 133 *nisi Musa* mss. 2. Val., alii apud Combe, edit. Zar. 1470. Venn. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. Flor. 1482. Iunta 1503. 135 *opes docta* ms. Bersm. 136 * *Advertit* V.T. *Avertit nimbos* Vp. D. 136 *pericula tollit* ms. Bersm., Cun. ex ingenio. 137 * *pacem locupletem* Vp. C.

Carmine Dî superi placantur, carmine Manes.
Agricolæ prisci, fortes, parvoque beati,
Condita post frumenta, levantes tempore festo
Corpus, et ipsum animum, spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum, et pueris, et coniuge fida,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant;
Floribus, et vino Genium, memorem brevis ævi.

142 *et pueris* V. A. G. T. Vr. C. D. F. Ch. E. An. C., alii mss. apud Pulm. Val., Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Britann. 1520. Basill. 1527. 1531. Dion. ab Haczio Lugd. 1538. R. Steph. 1544., inde vulgata fere apud omnes; sed *et* improbavit in nota Torrent., eiecit Bentl.; inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. Sanad. Baxt. Mervill. Gesn. Sandby, Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Putant Torrent. et Bentl., pueros, et coniugem esse *socios*, quia ipsi otiosi domi non sedebant. At præter eos, in agris colendis alii adhibebantur. Varro de Re rust. I. 17.: *Omnes agri coluntur hominibus servis, aut liberis, aut utrisque. Liberis, aut quum ipsi colunt, ut plerique pauperculi cum sua progenie; aut mercenariis, cum conductitiis liberorum operis res maiores, ut vindemias, ac fœnisicia administrant.* Erant etiam amici, conterranei, qui sibi invicem operas mutuabant; ut hodieque usus est in Italia. Nota Æsopi fabula apud A. Gell. II. 22.: *Dominus segesum illarum filium adolescentem vocat: et, videsne, inquit, hæc ematuruisse, et manus iam postulare? Idcirco die crastino, ubi primum dilucidabit, fac amicos adeas, et roges veniant, operamque mutuam dent, et messem hanc nobis adiuvent.* De eodem usu Apuleius Apolog. p. 20. edit. Pric.: *Ego adeo servior: tu, an habeas ad agrum colendum, an ipse mutuarias operas cum vicinis tuis cambias, neque scio, neque laboro.* Hos ab Horatio vere appellatos *socios operum* arbitror. Quomodo enim pater cum solis filiis, et coniuge, Fescenninam licentiam invenire poterat, et fundere opprobria versibus alternis? et quæ sequuntur.

143 *porca* Cun. ex ingenio, quod dubitative proposuerat Lambinus. *Telluri matri scrofa inciens immolatur, et feta*, ut inquit Arnob. VII. p. 227. Lugd. Baxt. 1651.; at hæc et *porcus* simpliciter etiam dicebatur, Hygino teste fab. 227.; vel *porcus femina* iuxta Catonem de Re rust. c. 134.

Fescennina per hunc inventa licentia morem,
Versibus alternis opprobria rustica fudit;
Libertasque recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter; donec iam sævus apertam
In rabiem cœpit verti iocus, et per honestas
Ire domus impune minax: doluere cruento
Dente lacessiti; fuit intactis quoque cura
Conditione super communi; quin etiam lex,
Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quemquam
Describi: vertere modum, formidine fustis,
Ad bene dicendum, delectandumque redacti.
Græcia capta ferum victorem cepit, et artes
Intulit agresti Latio: sic horridus ille

145 *invecta* Bentl. ex coniectura, et quia ita legit Barthius ad Claudian. p. 765. Ita citant pariter Politianus, Brissonius, Passeratius, Popma, Ferrarius; nulla auctoritate: adoptarunt Cun. San. Merv. Phil. Val. Dor. Wakef. In V. Z. lego *invecta*, linea superducta, ut sit *invencta*: sic alibi passim. Cum aliis omnibus facit Porphyrio, et Servius ad Virg. VII. Æ. 695.; nec menti poetæ respondet *invecta*, pro *inventa*, excitata. *Invehere*, est aliunde inventum alio inferre, introducere; ut Livius XXXIX. c. 8. n. 8.: *Græcus ignobilis in Etruriam primum venit, nulla cum arte earum, quas multas ad animorum, corporumque cultum nobis eruditissima omnium gens invexit*. Quo sensu Cic. IX. ad Famil. 15.: *Quum in urbem nostram est infusa peregrinitas*. Amm. Marcell. XXVII. princ.: *Hoc argumentum paullo postea digestum tumore tragico Phrynicus in theatrum induxerat Athenarum*. Vid. de Art. poet. 211. 275. 149 *cœpit verti* V. A. a 1. m. D. I. M. O. P. S. Z. Vr. B. C. Vp. A. D. Ch. A. F. An. B. C. Va. C., alii apud Pulm. Bentl. Combe, edit. 1470. Venn. 1481. 1483. 1486. 1492. Flor. 1482. Asc. Basill. 1527. 1531.; restituit Bentl., tamquam plenius, et sonantius; inde anonymus 1713. Cun. San. Merv. Phil. Dor. Wakef. Wetz. Al. *verti cœpit*.

150 *Ire minax impune domos* mss. apud Combe, notatum ex ms. in edit. Aldi 1519. Bibl. Ang., et ita D. Heins.

150 * *domus* V. O. 153 *Pœnaque nata* V. D. G. S. a 1. m. Vr. A. C. D. E. Vp. C. Ch. A. E., alii mss. apud Torr. Cun. Val. *data* Ba. A. *sancta*, *malo nollet quæ* Cun. audacter more suo. Alludit ad Leges XII. Tabularum, de qui-

Defluxit numerus Saturnius, et grave virus
Munditiæ pepulere: sed in longum tamen ævum
Manserunt, hodieque manent, vestigia ruris.
Serus enim Græcis admovit acumina chartis;
Et, post Punica bella quietus, quærere cœpit,
Quid Sophocles, et Thespis, et Æschylus utile ferrent.
Tentavit quoque, rem si digne vertere posset;
Et placuit sibi, natura sublimis, et acer;
Nam spirat tragicum satis, et feliciter audet;
Sed turpem putat inscite, metuitque lituram.
Creditur, ex medio quia res arcessit, habere

bus Cicero de Republ. lib. 4. et Tuscul. quæst. lib. 4. princ. S. Augustinus de Civ. Dei lib. 2. c. 9. et 12. Cornutus ad Pers. sat. 1., fuse Savaro ad Sidon. Apollin. I. epist. 12. p. 78., aliique recentiores, præsertim Icti. Vid. II. sat. 1. 81. seqq. de Arte poet. 282. seqq. Apud Propert. IV. el. 11. 42. ex ms. lege: *Me neque censura legem metuisse* (pro *mollisse*), *nec ulla Labe mea nostros erubuisse focos*.

158 *vi rus* coniiciunt Auratus, et Rutgersius; refutat Bentl. 162 * *cernere cœpit* V. O. 163 *Æschylos* Vr. C. a 1. m. D. E. Ch. A. a 1. m.; ita dedit e mss. suis Bentl., inde anonymus 1713. Cun. 164 * *quoque si digne rem* V. O. *possit* ms. 1. Pulm. 166 * *Iam spirat* Vp. A.

167 *inscite* V. B. a 1. m. O. Vr. C. D. E. Ch. F. Va. C., ms. 1. Pulm. aliquot Torr. alii apud Bentl. 5. Val.; ita Acron, et Porphyrio, aliique Scholiastæ mss., qui exponunt *stulte*: restituit Baxt. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Phil. Gesner. Sandby, Val. Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Bentleius ex coniectura de *inscite* fecit *inscitus*. *Inscitia* V. B. a 2. m. D. I. M. S. Vr. B. a 1. m. Vp. C. F. a 1. m. Ch. A. An. A. a 1. m. C. Ba. B., alii mss. apud Pulm. Talb. Val. * *inscitiam* Vp. F. *in scriptis* V. G., alii mss. apud Combe; et ita in editis vulgo iam inde ab edit. Principe. 168 *e medio*. 168 * *qua res* Vr. E. 168 *arcessit* V. G. O. Vr. E. Vp. D., alii mss. apud Cruq.; restituit Lamb. Pulm. Cruq. edit. Basil. 1580. Chab. Torr. D. Heins. Torr. Despr. Bond, Dac. Baxt. Bentl., aliique recentiores omnes. *accersit* V. K. a 2. m. Vr. C. D., edit. Princ.: solita variatione, de qua I. epist. 5. 7. *accessit* ceteri mss. nostri, et aliorum, et præsertim priscæ aliæ editiones.

Sudoris minimum; sed habet comœdia tanto
Plus oneris, quanto veniæ minus. Adspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi;
Ut patris attenti, lenonis ut insidiosi:
Quantus sit Dossennus edacibus in parasitis;
Quam non adstricto percurrat pulpita socco:
Gestit enim nummum in loculos demittere; post hoc
Securus, cadat, an recto stet fabula talo.
Quem tulit ad scænam ventoso Gloria curru;
Exanimat lentus spectator, sedulus inflat.
Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
Subruit, aut reficit. Valeat res ludicra, si me
Palma negata macrum, donata reducit opimum.
Sæpe etiam audacem fugat hoc, terretque poetam;
Quod numero plures, virtute, et honore minores,
Indocti, stolidique, et depugnare parati,
Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut ursum, aut pugiles: his nam plebecula plaudit.

172 * *et patris* Ch. F. 172 * *et insidiosi* V. O. Vp. C. An. C. Va. C. 173 *Dorsennus*. 174 * *Quam non attrito percurrit* Vr. I. 175 *post hac* Ch. E., mss. 3. Beram. *posthac* mss. 2. Pulm., edit. Venn. 1481. 1486. 1490. 1492. 1509. 1573. Lips. 1499. Aldus 1501. 1507. 1519. Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. 1580. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Muret. Gryph. 1566. 178 *instat* ex ms. Gesnerus, exponens: *Urget, reddit attentiorem, ac diligentiorem*. Sed auctoris sensum vere exanimat. *Inflat* enim opponitur illi, qui *exanimat*, spiritum subtrahit. Confer II. sat. 5. 98. Adoptarunt Combe, Wetzel, Zeun. 179 * *Si leve si parvum est* Va. C. a 1. m. 180 *ac reficit* V. A. a 1. m. An. C. Va. A.; ex 3. mss. Bentleius, et argutiis. Favent aliæ lectioni vulgatæ etiam Acron, et Porphyrio, qui exponunt, primus: *Id est, brevis, et parva est laus subtracta, vel adhibita*: alter: *Levis est suo tractu laus vel prabita, vel adempta*. Aut, ut rectius in ms. Ch.: *Levis res est laus vel subtracta, vel prabita*. Bentleium sequuntur anonymus 1713. Cun. San. Merv. Sandby. Gesn. Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. 184 *et decertare* ms. 1. Pulm. 186 * *bis iam* Va. C. 186 * *plaudit*

Verum equitis quoque iam migravit ab aure voluptas
Omnis ad incertos oculos, et gaudia vana.
Quattuor, aut plures aulæa premuntur in horas;
Dum fugiunt equitum turmæ, peditumque catervæ:
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis;
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naves:
Captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus; seu
Diversum confusa genus panthera camelo,
Sive elephas albus vulgi converteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Ut sibi præbentem mimo spectacula plura.

V.B.G.Vp.F.Ch.F.,ms.1.Cruq.1.Oberl., qui laudat in nota. *plaudet* V.K. a 1. m. O. Vr. A. B. E. F. Vp.C. Ch.A., alii mss. apud Lamb. Cruq. 1. Oberl. Vox et theatro, et plebi magis propria, quæ voce, vel manuum complosione favet libentius; quam ut in se gaudeat moderate. Confer I. od. 20. 3. 4. II. sat. 3. 185. II. epist. 2. 130. de Arte poet. 154. seq. Al. *gaudet*. 187 *equiti* Bentl. ex coniectura, frustra reclamantibus librariis, ut ipse ait; adoptavit Oberl. Confer I. ep. 15. 13. 188 *ad ingratos oculos* Bentl. audacius. *Oculi incerti* sunt inconstantes, qui nullibi consistunt; pro rerum spectandarum copia tanta, et tanto singula spectandi studio, ut voti sui incerti sint; neque constanter unam aliquam speciem, qua fruantur, probant. Turneb. Advers. XXVI., et hic Pulm. 188 * *ad gaudia* Va.A. 189 *aulaa*. Vid. de Arte poet. 154. 190 * *Diffugiunt* V. O. 191 * *Mox manibus trahitur* Ch. E.; et ita coniicit in nota Cun. Ex sensu huius versus emendo auctoritate ms. apud Propert. III. el. 9. 62.: *Hannibalis spolia? et victi monumenta Syphacis? Et Pyrrhi ad nostros gloria tracta* (pro *fracta*) *pedes?* 196 *converterit* præfert Bentleius, quia bis legitur apud Priscian. c. 642. 643. Putsch., levi momento. 198 * *minimo* V. B. a 2. m. *nimio* Vr. B. a 2. m. Vp. A. a 2. m., ms. 1. apud Cruq. *nimium* Vp. A. a 1. m. Ch. F. a 1. m. *mimum* V. D. I. Vr. B. a 1. m. Ch. A., alii mss. apud Cruq., qui præfert in nota: *nimio spectacula risu* Vr. B. a 2. m. Va. A. a 2. m., ms. 1. Pulm. alii Marcilii. *risum* Vr. F. a 2. m.

Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo : nam , quæ pervincere voces
Evaluere sonum , referunt quem nostra theatra?
Garganum mugire putes nemus , aut mare Tuscum ;
Tanto cum strepitu ludi spectantur , et artes ,
Divitiæque peregrinæ ; quibus oblitus actor
Quum stetit in scæna, concurrit dextera lævæ.
Dixit adhuc aliquid? Nil sane . Quid placet ergo?
Lana Tarentino violas imitata veneno .
Ac ne forte putes , me , quæ facere ipse recusem ,
Quum recte tractent alii , laudare maligne :
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta ; meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet , falsis terroribus implet ,

202 * *mare savum* V. T. ex glossemate . 204 *oblitus auctor* V. E. Q. T. Z. Vr. A. Vp. A. F. Ba. A. Va. A., alii mss. apud Combe . 205 *Constitit* ms.Bersm. 206 * *quid? placet ergo* ? Vr.H. 207 *Lana* Marcil. et Markland. ad Stat. Sylv. II.3. p. 101., inde Wakef. Cur admirationem tantam spectatorum ad solam *lanam* , speciem vestis , referamus? *Lana* generice dicta , tincta purpura Tarentina , est pro purpura , seu quacumque veste purpurea; sed hic specialius Tarentina , quæ imitabatur violas . Vide fuse de Aquino Deliz. Tarent.lib. 2. p.220. seqq. Facit Paullus in l. 4. ff. de Auro , arg. leg.: *Cum quidam libertum suum in Asiam misisset ad purpuras emendas , et testamento uxori sua lanam purpuream legasset : pertinere ad eam , si quam purpuram vivo eo libertus emisset , Servius respondit* . Quinctil. Inst. orat. XII. 11.: *Lana tincta fuco citra purpuram placet : at si contuleris etiam lacerna , conspectu melioris obruatur , ut Ovidius ait* . Vid.epod. 12. 21. 207 * *veneno*? V.A. Vr.A. Ch.A.
208 * *Anne forte* Va. A. 209 * *Dum recte* notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1501.Bibl. Vat. 209 *tractant* .
210 * *Ipse per extentum* Va. A. *Ire per extentum-Ille poeta* An. C. 210 *extensum* Ba. A., ms. 1. Pulm. 1.Val., et notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Baeb. Bene *extentum* : ita Sen. de Ira c. 13.: *Per intentos funes ires* . Ioann. Cassian. IX. Collat. 23.: *Per extentas sublime lineas , suspenso ferri incessu* . 210 * *mihi funem* V. T. 212-213 *implet ; Et , magus ut , modo* . Ita

Ut magus; et modo me Thebis, modo ponit Athenis.
Verum age; et his, qui se lectori credere malunt,
Quam spectatoris fastidia ferre superbi,
Curam redde brevem; si munus Apolline dignum
Vis complere libris, et vatibus addere calcar;
Ut studio maiore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ,
Ut vineta egomet cædam mea; quum tibi librum
Sollicito damus, aut fesso: quum lædimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprendere versum:
Quum loca, iam recitata, revolvimus irrevocati;
Quum lamentamur, non apparere labores
Nostros, et tenui deducta poemata filo:
Quum speramus, eo rem venturam; ut simul atque
Carmina rescieris nos fingere; commodus ultro

legit Wakef., et se probavisse affirmat in Silv. crit.IV. p. 3. Nihil audacius, et indoctius. ***Falsi terrores magi*** hic, sunt ***terrores magici*** in epistola seq. 208. Magus est in comparatione poetæ pro terroribus, et translationibus. 214 * ***qui me lectori*** Vp.A. 214 * ***malint*** Vp.F.

216 * ***Curam crede brevem*** Ch.E. ***Curam impende*** ex ms. Bentleius; tamquam Deus ex machina illi, et loco laboranti subvenerit. Sed non vidit, ***redde*** omnino sensum exigere. Agitur enim de illis, qui scripta sua Bibliothecæ Palatinæ offerebant, vel Augustus optabat, ut offerrent; quibus ipse ***reddebat curam brevem***, retribuebat favorem, gratiam; eadem ipsa scripta legendo, laudibus, præmiis, ornando, cumulando, si digna videbantur. Eodem fere sensu Cic. de Fato c.2.: ***Subtilitatem ab Academia mutuatur; et ei vicissim reddit ubertatem orationis, et ornamenta dicendi***. Censorin.de Die nat. c.I.: ***Ita ego, a quo plura litteris percepi, tibi hac exigua reddo libamina***. Nec ideo minus Latine dicitur ***reddere curam***, quam ***prastare curam*** apud Quinctil.Inst.orat. II. 3. Bentleii novitatem statim arripuerunt novatores alii, anonymus 1713. Cun. Sanad.Mervill. Phil. Sandby, Dor. Wakef. Wetz. 119 * ***facimas nobis*** V.T. 221 * ***tum lædimur*** Vp.A. 226 ***speramus item fore venturum*** V.A. a 1. m. Vr.B.C. Vp. A. Ba. A. a 1. m., ms. 1. Pulm. 5. Valart. * ***te venturum*** V. G. 227 * ***et figere*** V. T.

Arcessas; et egere vates, et scribere cogas.
Sed tamen est operæ pretium, cognoscere, quales
Æditvos habeat belli spectata, domique
Virtus; indigno non committenda poetæ.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui versibus, et male natis,
Rettulit acceptos, regale nomisma, Philippos.
Sed, veluti tractata notam, labemque remittunt
Atramenta; fere scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt. Idem rex ille, poema
Qui tam ridiculum tam care prodigus emit;
Edicto vetuit, ne quis se, præter Apellem,
Pingeret; aut alius Lysippo duceret æra,

228 *accersas*. Variatio ut supra 168. 232 * *fuit ipse* Ba. B. 233 *Chœrilos* Vr. C. a 1. m. K., Bentl. anonymus 1713. Cun. 234 *nomisma* V. M. Vr. B. E. H. Vp. A. Ch. A. Va. A., alii mss. apud Torr. Val.; ita Baxt. Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. Gesn. Combe, Wakef. Zeun. A *numus* est *numisma*, *nomisma* a νόμισμα. Utrumque bene usurpatum lego; sed hic *nomisma*, Græco more, præfero, tum auctoritate codicum, et Porphyrionis mss. et editi; tum quod ita effert Q. Ser. Samon. de Med. XIII. 525.: *Frustraque immensa nomismata fundes*; tum quia in Pandectis Florentinis, ante omnes Horatii notos mss. exaratis, habetur in l. 28. de Usufr. et l. 27. §. 4. de Auro, arg. legato; tum denique, quia Ausonius ita dedit epist. V. 5. 6.: *Ergo interceptos, regale nomisma, Philippos Accipe tot numero, quot duo Geriones*. Et 19.: *Bis septem-rutilos, regale nomisma, Philippos*. Ubi, ipsum Horatii verba exscripsisse, quisque videt; et evidentius est ex epist. III., in qua inquit: *Quumque ego imitatus sim vesaniam Chœrili; tu ignoscas magnanimitate Alexandri*. 234 *Philippos*. Aurei nummi, dicti a Philippo II., Macedoniæ rege, Alexandri M. patre, eorum institutore, et cum eius nomine signati. Vid. Eckhel. Doctr. vet. num. par. I. vol. 2. p. 90. seqq. 137 *splendida facta*. Vide supra 6. et de Art. poet. 68. Confer etiam I. od. 6. 12. 239 *ne qui* Cun. ex ingenio. Sed veræ lectioni adde Plinium, et Apuleium ad v. seq. 240 * *Fingeret* An. C. 240 *cuderet*

Fortis Alexandri vultum simulantia. Quod si
Iudicium subtile videndis artibus illud
Ad libros, et ad hæc Musarum dona vocares;

ex coniectura Lambinus, inde G. Fabric. et Bentleius, qui frustra lectionem confirmare conatur ineptiis argumentosis. Sapientibus criticis sufficiant, quæ alii iam obiecerant Lambino, et quæ affert ipse Bentleius. Plin. H. N. VII. 38.: *Idem hic imperator* (Alexander) *edixit, ne quis ipsum alius, quam Apelles pingeret, quam Pyrgoteles sculperet, quam Lysippus ex ære duceret*. Apuleius Florid. lib. 1.: *Edixit* (Alexander) *universo orbi suo, ne quis effigiem regis temere assimularet ære, colore, cælamine; quin sæpe solus eam Polycletus ære duceret, solus Apelles coloribus delinearet, solus Pyrgoteles cælamine excuderet*. Effigiem Alexandri nomine insignem ex marmore dedimus ære cælatam ad Winkelm. Stor. delle arti, tom. II. tab. V. 242 *iudicium subtile videndis artibus*. Idem dicas de cura eius in eligendis amicis. Iustinus XIII. 1.: *Quippe ea forma pulchritudo, et proceritas corporis, et virium, ac sapientia magnitudo in omnibus fuit; ut qui eos ignoraret, non ex una gente; sed ex toto terrarum orbe electos iudicaret*. De eius iudicio acri etiam erga poetas, aliosque viros doctos, præter Aristotelem, quem quanti faceret, notum est, puta Homerum, Cratinum, Pindarum, Euripidem, Athenodorum, Thessalum, veterum Scriptorum testimonia collegit De Sainte Croix Examen critique des anciens historiens d'Alexandre le Grand, Paris 1804. p. 205. seq.; ut hinc luceseat, acerbe nimis in Alexandrum pronunciasse Poetam nostrum. Cum Chœrilo potius lusisse, quam serio egisse Alexandrum, arguere possumus ex Acrone ad Art. poet. 357., si vera sunt, quæ ipse refert: *Chœrilus poeta fuit, qui Alexandrum Magnum secutus, bella eiusdem descripsit: cui Alexander dixisse fertur, malle se Thersitem Homeri esse, quam huius Achillem. Chœrilus Alexandri poeta depactus est cum eo, ut si versum bonum faceret, aureo nomismate donaretur: si malum, colaphis feriretur: persæpe male dicendo colaphis cæsus est*. Sed cum Chœrilo erant alii mali poetæ, assentatores, et aulæ accommodati, de quibus Q. Curtius VIII. 17 seq.; ex cuius verbis licebit suspicari, Horatium nostrum, quæ habet initio huius epistolæ, ex scriptis hausisse alicuius huiusmodi assentatoris: *Iamque*

Bœotûm in crasso iurares aere natum.
At neque dedecorant tua de se iudicia, atque
Munera; quæ multa dantis cum laude tulerunt,
Dilecti tibi Virgilius, Variusque, poetæ.

*omnibus præparatis, (*Alexander*) ratus, quod olim prava mente conceperat, tunc esse maturum, quonam modo cælestes honores usurparet, cœpit agitare. Iovis filium non dici tantum se; sed etiam credi volebat; tamquam perinde animis imperare posset, ac linguis. Itaque more Persarum, Macedonas venerabundos ipsum salutare prosternentes humi corpora iussit. Non deerat talia concupiscenti perniciosa adulatio; perpetuum malum regum, quorum opes sæpius assentatio, quam hostes evertit. Nec Macedonum hæc erat culpa (nemo enim illorum quidquam ex patrio more labare sustinuit); sed Græcorum, qui professionem honestarum artium malis corruperant moribus.* 18. *Agis quidam Argivus, pessimorum carminum post Chœrilum conditor, et ex Sicilia Cleo; hic quidem non ingenii solum, sed etiam nationis vitio adulator; et cetera urbium suarum purgamenta, quæ propinquis etiam, maximorumque exercituum ducibus a rege præferebantur: hi tum cælum illi aperiebant; Herculemque, et Patrem Liberum, et cum Polluce Castorem novo numini cessuros esse iactabant. Igitur festo die omni opulentia convivium exornari iubet; cui non Macedones modo, et Græci principes amicorum; sed etiam nobiles adhiberentur. Cum quibus quum discubuisset rex, paullisper epulatus convivio egreditur. Cleo, sicut præparaverat, sermonem cum admiratione laudum eius instituit: merita deinde percensuit, quibus uno modo referri gratia posset, si, quem intelligerent Deum esse, confiterentur; exigua thuris impensa tanta beneficia pensaturi. Persas quidem non pie solum; sed etiam prudenter reges suos inter Deos colere: maiestatem enim imperii salutis esse tutelam. Nec Herculem quidem, et Patrem Liberum prius dicatos Deos, quam vicissent secum viventium invidiam.* Alios aliis temporibus fuisse Chœrilos non malos poetas, docet ad h. l. Marcilius. 244 *Bœotûm.* Tertullian. de An. c. 20.: *Thebis hebetes, et brutos nasci, relatum est.* 245 * *At non* Vp. F. *Ac neque* notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb., et ita ex ingenio Cuningam. more suo. Vid. l. epist. 18. 80. 246 *tulere* Cun.

Nec magis expressi vultus per ahenea signa;
Quam per vatis opus mores, animique virorum
Clarorum apparent. Nec sermones ego mallem
Repentes per humum; quam res componere gestas;
Terrarumque situs, et flumina dicere, et arces
Montibus impositas, et barbara regna; tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem,
Claustraque custodem pacis cohibentia Ianum;
Et formidatam Parthis te principe Romam:
Si, quantum cuperem, possem quoque; sed neque par-
Carmen maiestas recipit tua; nec meus audet (vum
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.
Sedulitas autem, stulte quem diligit, urget;
Præcipue quum se numeris commendat, et arte.
Discit enim citius, meminitque libentius illud,
Quod quis deridet; quam quod probat, et veneratur.
Nil moror officium, quod me gravat: ac neque ficto
In peius vultu proponi cereus usquam;
Nec prave factis decorari versibus opto:
Ne rubeam pingui donatus munere; et una
Cum scriptore meo, capsa porrectus aperta,

249 *moresque* Cuning. 251 *res quam* mss. 2. Val. 252 *Montibus impositas.* Quinctil. I. O. XI. 9.: *Adeundi plerumque asperi colles, expugnanda civitates quamlibet pracisis imposita rupibus, aut operum mole difficiles*; ubi in mss. aliquibus legitur *montibus*, pro *rupibus*. 256 * *formidandam* Vr.B. 259 * *vires quam forte* V. A. 259 *recusant* V.O.Ch.E. Va. C., mss. 3. Val. 261 *numeris cum se* mss. apud Combe. 261 * *commendet* V.A. a 1. m. Va. C.

264 *facto* Ch.E., edit.Venn. 1495. 1514. 266 *fictis* ms. apud Combe. 267 *Nec rubeam* mss.5. Pulm., edit.Venn. 1492.1514. 268 * *correptus* V.K.a 2.m.; Porphyrio in edit. Ven.1481.; nam in aliis deest adnotatio; et ita habent mss. Vat.et Ch. 268 *aperta* V.P.Q.Vp.C.Ch.A.E., ms.1.Pulm., Aldus 1501.1509.1519. Bad. Ascens.edit.Basill. 1527. 1531. 1580. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Mur. Lamb. H.Steph. Lubin. Chab. D.Heins. Desprez, Bond, Talb. Dac. Baxt. San.Merv.Phil.Gesn. Sandby, Batt.Dor. Val.Oberl.Com-

Deferar in vicum vendentem thus, et odores,
Et piper, et quidquid chartis amicitur ineptis.

EPISTOLA II.

AD IVLIVM FLORVM.

Excusat se, variis de caussis, a carminibus, et epistolis conscribendis; ac in philosophia totus iam esse ait.

Flore, bono, claroque fidelis amice Neroni,
Si quis forte velit puerum tibi vendere natum

he, Weta. Zeun. Alii mss. et priscæ editiones, quibus adhærent inter recentiores Bentl. Cun. Wakef., ferunt, *operta*; solita varietate, de qua diximus I. sat. 2. 86. Respicit Horatius ad morem efferendi cadavera porrecta in arca vel ad rogum, vel ad sepulcrum; et arca erat vel aperta, vel operta, seu clausa;, ut notat Kirchmann. de Fun. Rom. lib. 2. c. 9. *Opertam* supponit, ut in editis legitur, Acron, quum scribit: *Bene porrectus, et in capsa operta, quasi mortuus in feretro deferar in Vicum thurarium.* At potius de *aperta* intellexisse, credi potest,, ex *feretro*, seu sandapila, quæ ignobiliorum erat propria; ut notat idem Kirchmannus. Fulgentius de Prisco serm.: *Sandapilam antiqui dici voluerunt feretrum mortuorum, id est loculum; non in quo nobilium corpora; sed in quo plebeiorum, atque damnatorum cadavera portabantur.* De hac loquitur Poeta I. sat. 8. 9.; et illi magis convenit, ut liber nullius valoris, tamquam cadaver ignobile ad puticula omnibus visibile, feratur in capsa vili aperta; omnibus derisui, et contemptui, in Vicum thurarium amiciendis scombris; thurique, et piperi excipiendis. Lucan. VIII. 736.: *Da vilem Magno plebeii funeris arcam, Quæ lacerum corpus siccos effundat in ignes.* Alias, ad quid *operta*? An tamquam merces pretiosa, quæ arte custodita supponeretur? De cadavere *porrecto*, videas quæ diximus ad epod. 10. 22.

270 *inemptis* V. P., ms. 1. Cruq., edit. Flor. 1482. Ven. 1483. Lips. 1499. Britann. 1520.; et ex ingenio Wakef. Chartæ *inepta*, et earum usus, erant in proverbio; ut Catullo carm. XXXVI. 1. 6. Persio I. 43. Mart. lib. 3. epigr. 12.

Tibure, vel Gabiis; et tecum sic agat: Hic et
Candidus, et talos a vertice pulcher ad imos,
Fiet, eritque tuus nummorum millibus octo;
Verna ministeriis ad nutus aptus heriles;
Litterulis Græcis imbutus: idoneus arti
Cuilibet, argilla quidvis imitabitur uda:

3 *Gabiis*. Vid. I. epist. II. 7. 3 * *hic est* V. K. T. 8 *imitaberis* V. M. O. Vr. H. Ch. A. a 2. m. Ba. B. Va. C. a 1. m., alii mss. apud Lamb. Cruq. Torr. Talb. Ceteri mss. nostri, et aliorum, *imitabitur*. Varietatem lectionis iam notaverat Acron ipse, qui pro *imitaberis* stat, et exponit: *Tanti ingenii es, ut flectas eum, quo velis, tamquam argillam udam*. In eamdem sententiam concesserunt Britann. 1520. Lamb.; et eius argumentis, in sensu Acronis, abducti H. Steph. Cruq. Pulm. Chab. Torr. D.Heins. Desprez, Bond, Dacer. Baxt. Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cuning. Sanad. Merv. Gesn. Sandby, Phil. Batt. Val. Dorigh. Oberlin. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Artium bonarum ignari, hi non vident, puerum prædicari idoneum *arti cuilibet*, id est *servili*, mechanicæ, primum; deinde *liberali*, seu bonis artibus, quarum symbolum est *argilla*; quia ab argilla tractanda, seu plastice, in typis incipiunt discipuli, vulgo *modellare*; eademque etiam utuntur ipsi magistri, et professores in formis operum præparandis. Plin. H. N. XXXV. 12.: *De pictura satis, superque: contexuisse his et plasticen conveniat. Eiusdem opere terra fingere ex argilla similitudines . . . Lysistratus Sycionius, frater Lysippi, de signis effigiem exprimere invenit: crevitque res in tantum, ut nulla signa, statuave sine argilla fierent*. Tertull. Apolog. adv. Gent. c. 12.: *Crucibus, et stipitibus imponitis Christianos, quod simulachrum non prius argilla deformat cruci, et stipiti superstructa*. Hoc indubium est sculpturæ, aliarumque artium sororum methodum callentibus: et in artibus liberalibus servos, libertosque innumeros vulgo Romæ doctos scimus. Vide quæ fuse adnotavimus ad Winkelm. Storia delle arti lib. 7. c. 3. §.27. lit. B. p. 71. tom. 2.; ubi in principio voluminis prostat imago, ære cælata, sculptoris ex argilla vultum pueri exprimentis, ducta ex marmore anaglypho Villæ Albanæ. Generice de argilla in manu figuli cuiuslibet accipiendus Persius III. 23.: *Udum, et molle*.

Quin etiam canet indoctum, sed dulce bibenti.
Multa fidem promissa levant, ubi plenius æquo
Laudat venales, qui vult extrudere, merces.
Res urget me nulla: meo sum pauper in ære.
Nemo hoc mangonum faceret tibi: non temere a me
Quivis ferret idem. Semel hic cessavit; et, ut fit,
In scalis latuit, metuens pendentis habenæ.
Des nummos; excepta nihil te si fuga lædat.

lutum est. Ita in sacris paginis, Eccli c. 33. v. 13. Ierem. c. 18. v. 6. Pueri, qua flexibiles per ætatem, non udæ argillæ; sed ceræ comparantur ab Horatio de Art. poet. 163. Plut. de Educ. lib., aliisque. * *imitabimur* Vr. E. *mirabitur* edit. Ven. 1546. *mutabitur* ms. apud Gesnerum.

10 * *levant promissa fidem* An. C. 10 * *ubi lenius* V. A. 1. m. 11 *extrudere* V. A. E. M. O. P. Q. R. Vr. C. a 2. m. Vp. D. F. Ch. F. Ba. A. B. An. A. a 2. m. B., edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. 1509. 1546. 1552. Lips. 1499. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Bad. Ascens. Basill. 1527. 1531. 1580. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. R. Steph. 1544. Lamb. Mur., aliique fortasse omnes, etiam recentiores, uno excepto Cuning. *excludere* V. B. D. G. I. K. S. T. X. Z. Vr. B. C. D. E. F. I. Vp. A. C. Ch. A. An. A. a 1. m. C. Va. A. C., alii mss. apud Lamb., qui refutat; sed adoptavit Cun. nulla data ratione: certe indocte; nam *excludit*, qui non admittit: at mercator, qui merces venales habet in horreo; illas vult emittere foras, seu *extrudere*, quodammodo per vim, laudibus, præconiis alliciendo, cogendo emptores; ut de Art. poet. 419. *Extrudere* legendum apud Colum. VII. 5. 3. ex ms., pro *extendere*. 13 * *faciet* V. D.; et notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1501. Bibl. Vat. 14 * *semel hoc* Ba. B.

15 * *sub scalis* V. D. *in scalas* Ba. B. Cicero pro Mil. c. 15. de Clodio: *Fugiens, in scalarum se tenebris abdidit*.

16 * *si te* V. A. 16 *ladit* Vp. A. Ch. A. a 1. m.; adoptavit ex ms. Cruquii Baxterus; et ex hoc ms. et alio suo Bentl., magis, ut illi videtur, ex more Horatiano; sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Gesn. Sandby, Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Venditor asseverat, puerum esse immunem ab omni vitio corporis, et animi; excepto, quod evenire potest,

Ille ferat pretium, pœnæ securus, opinor.
Prudens emisti vitiosum; dicta tibi est lex.
Insequeris tamen hunc, et lite moraris iniqua?
Dixi me pigrum proficiscenti tibi; dixi
Talibus officiis prope mancum: ne mea sævus
Iurgares ad te quod epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia iura
Si tamen attentas? Quereris super hoc etiam, quod
Exspectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles, collecta viatica multis
Ærumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem.

ut fuga eius *lædat* emptorem; sive, ut verna fugam arripiat. Qui hoc declarat, paciscitur cum emptore, ne actione redhibitoria teneatur, si revera servus aufugiat. Ulpianus in l. 14. §. 9. ff. de Ædil. edicto: *Si venditor nominatim exceperit de aliquo morbo, et de cætero sanum esse dixerit, aut promiserit; standum est eo, quod convenit: remittentibus enim actiones suas non est regressus dandus.* *lædet* Vp. F., edit. Basill. 1527. 1531. 17 *feret* V. D. O. P. R. X. An. B. a 1. m., ms. L. apud Combe, edit. Zar. 1470. Venn. 1481. 1490. 1514. Lips. 1499. Britann. 1520. 18 *tibi lex* V. A. D. G. Vr. F. a 2. m. Ba. A. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. 19 * *iniqua?* V. A. An. A.

20 * *me ægrotum* Ba. A. 22 *veniret* V. G. P. Vr. C. F. L. a 2. m., alii mss. apud Lamb. Pulm. Val., Iunta 1503. Aldus 1501. 1509. 1519. Venn. 1509. 1552. 1573. Britann. 1520. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Lamb. Mur. Cruq. Pulm., aliique usque ad recentiores. Al. *rediret*, quæ lectio magis placet Gesnero. Sed ex toto contextu apparet, Horatium nullam antea epistolam accepisse, cui respondere deberet: et primæ hac statim rescripsisse; et excusationem adducere, cur ipse primus non deberet scribere, uti nec mittere carmina. Florus discedens rogaverat, ut scriberet; et Horatius proficiscenti illi dixerat, se non &c.

23 * *Quid tunc* V. D. R. *Quantum* Ch. E. 26 *viatica*. Vid. I. sat. 1. 29. seqq. 27 * *lapsus* V. T. Ba. B. Bene *lassus*, id est fessus; ut apud Liv. XLIV. c. 35. n. 38.: *Longo itinere fatigatum, et onere fessum.* 27 *noctu dum* Cun. more suo.

Perdiderat: post hoc vehemens lupus, et sibi, et hosti
Iratus pariter, ieiunis dentibus acer;
Præsidium regale loco deiecit, ut aiunt,
Summe munito; et multarum divite rerum.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis;
Accipit et bis dena super sestertia nummûm.
Forte sub hoc tempus castellum evertere prætor,
Nescio quod cupiens, hortari cœpit eumdem
Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem:
I, bone, quo virtus tua te vocat; i pede fausto,
Grandia laturus meritorum præmia: quid stas?
Post hæc ille catus, quantumvis rusticus: ibit,
Ibit eo, quo vis, qui zonam perdidit, inquit.
Romæ nutriri mihi contigit; atque doceri,
Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.
Adiecere bonæ paullo plus artis Athenæ:

28 * *post hac* Va. C. *post hac* Vp. A. Va. A., ms. 1. Pulm. Eadem varietas II. epist. 2. 175. 28 *lupus ut*, *sibi* conficit Valart in præf. p. XV., inscite. 29 * *ieiunus* V. T. 31 * *Munito summe* V. S. 32 * *ob hoc factus* V. K. *ob id factus* Coll. Sax. apud Gesn. Iunta 1503. *ob id facti* Cun. San. Dor. 32 * *ornatus* Vr. F. a 2. m. Va. A., Coll. Sax. apud Gesn. 32 *ornatur opimis* V. B. a 2. m. Vr. H. Vp. D. An. B., alii mss. apud Lamb. Pulm. Torr. Valart; notatum ex ms. in ora editionis Aldi 1509. Bibl. Barb. et 1519. Bibl. Ang. Torrentius refutat. *Oneratur* legit Wakef. ex coniectura, inscitissime. 33 * *Accepit bis* V. K. 36 * *timidis* Va. C. 36 *mentis* Cun. 37 * *O bone* Ba. A. 37 * *faustus* Ch. E. 40 *zonam qui* Cun. 42 *Achilles*. Doctus est Iliadem Homeri, quæ initium sumit ab ira Achillis. Ausonius Periocha 1. in Iliad.: *Si Homerum, scriptorem Troici belli, eatenus, qua Iliadem suam incipit, quaque finit, percenseamus; orsum ab iracundia Achillis ad sepulturam Hectoris, quattuor et viginti libros contexisse monstrabimus*. Moris erat studiosum Græcæ linguæ initium ducere ab Iliade, ut docet Theodoretus, a D. Heinsio huc adductus; apud quem etiam proverbium de rudi, et illitterato: *Ne iratum quidem Achillem novit*. 43 * *plus laudis* Ch. A. a 2. m.

Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum;
Atque inter silvas Academi quærere verum.
Dura sed emovere loco me tempora grato;
Civilisque rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Unde simul primum me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis, inopemque paterni
Et laris, et fundi; paupertas impulit audax,
Ut versus facerem: sed, quod non desit, habentem,
Quæ poterunt unquam satis expurgare cicutæ;
Ni melius dormire putem, quam scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes:
Eripuere iocos, Venerem, convivia, ludum;
Tendunt extorquere poemata: quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur, amantque:
Carmine tu gaudes; hic delectatur iambis;
Ille Bioneis sermonibus, et sale nigro.
Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.

44 *ut vellem* V. E. I. Vr. H. a 1. m. Vp. D., ms. 1. Pulm.; ex aliis mss. Cuning. *ut possim* V. A. B. D. G. M. P. S. T. Z. Vr. C. D. E. F. Vp. A. F. Ch. A. E. F. An. A. a 1. m. B. C., ms. 1. Pulm. Nihilominus retinendum est vulgatum *possem*; quia ex versu sequenti requiritur tempus remotum, dum Horatius studebat Athenis.
46 * *abmovere* An. B. *amovere* V. R., alii mss. apud Pulm. Val., edit. Princ. et priscæ aliæ editiones, Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Britann. 1520. Basill. 1527. 1531. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. H. Steph. Chab. D. Heins. Desprez, Bond. 49 * *Inde simul* Vp. D. 50 *pinnis* Vr. H. Va. A., ms. 1. Pulm. 52 * *sed non quod* V. M. Va. A. 53 *expugnare* V. I. P. S. Vp. A. D. F. Ba. B.; ex alio ms. adoptavit Cuning., inepte; inde Dor. Huc respexisse puto Ausonium epist. V. 67. seqq.: *Accipe congestas, mysteria frivola, nugas: Quas tamen explicitis nequeas deprendere chartis; Scillito decies si cor purgeris aceto, Anticyrasque bibas Samii Lucumonis acumen.*
54 * *Si melius* Vp. F. *Nil melius* V.O.Ch.E.An.C.Ba. B. *Ne melius* Cruq. 57 * *quid faciamus?* Vr.D. 62 * *mul-*

Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod iubet alter;
Quod petis, id sane est invisum, acidumque duobus.
Præter cetera, me Romæne poemata censes
Scribere posse, inter tot curas, totque labores?
Hic sponsum vocat; hic auditum scripta, relictis
Omnibus officiis: cubat hic in colle Quirini,
Hic extremo in Aventino; visendus uterque.
Intervalla vides humane commoda. Verum,
Puræ sunt plateæ, nihil ut meditantibus obstet?

tum vario V. X. *vario nimium* ms. 1. Talb., et ita Cuning. ex ingenio. Vere nimium est, *nimiam* diversitatem videre in cibis unius cenæ, et in *vario* palato tantum. 63 * *et quid non dem* V. Z. 63 * *quod petit alter* V. G. 63 *renuit quod tu* Vr. C. D. E. Ch. E., alii mss. apud Val.; et ex 4. aliis prætulit Bentleius, tamquam auribus suis simplicius, et elegantius; sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun.San.Merv.Phil.Sandby, Val. Dor. 65 *Roma mene* mss. apud Val.; sed in editis est ab Aldo 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. edit. Ven. 1709. Britann. 1520. Basill. 1527. 1531. Dion. ab Harslo Lugd. 1538. *Romana* Baxt. 66 * *curas tot totque* Ch. A. 68 * *in monte Quirini* V. O. *in valle Quirini* V. T. Vp. F. Ch. E.; et ita mss. Ovidii v. 375. infra. *Vallis Quirini* ignota est. Bene *collis*. Varro de L. L. IV.: *Collis Quirinalis, ubi Quirini fanum.* Ovid. II. Fast. 511.: *Templa Deo fiunt, collis quoque dictus ab illo est.* XIV. M. 835. Aur. Victor de Vir. ill. 2.: *Ædes in colle Quirinali Romulo constituta; ipse pro Deo cultus, et Quirinus est appellatus*. De hoc templo fusius Nardin. VI. 6., et II., ubi de hoc ipso, et de aliis collibus: *colles* dicti iam *in Argaorum sacrificiis* apud eumdem Varronem. N. Heins. ad Ovid. IV. F. 375., ubi *quondam sacrata est colle Quirini*, malit *Quirino*; et ita Cun. in nota. Nemo Romæ laudabit. Vid. IV. od. 15. 9. 69 * *Hic in Aventino extremo* An. B. 69 * *uterque est* Ch. E. Va. A. 70 *rerum* Cruq. ex ingenio; non ex mss., ut asserit Gesnerus. 71 *Plures*.

71 *nil ut* Cun. more suo. 71 * *obstet?* V. Z. Vr. C. An. A. *obsit* ex 2. mss. Cruquius; inscite, contra sensum, et mentem auctoris, qui primum, et primarie numerat impedimenta, quæ obstant placide transeunti; non quæ obsunt, quæ nocent illi in via. Contra emendes apud Catullum carm. LXX. 1., ex mss.: *Teter alarum obfuit*

Festinat calidus mulis, gerulisque redemptor:
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum;
Tristia robustis luctantur funera plaustris:
Hac rabiosa furit canis; hac lutulenta ruit sus.
I nunc, et versus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus, et fugit urbes;

(pro *sacer a. obstitit*) *hircus*. 72 *redemptor* V.M.X.Vr.B. Ch. A. F. Vid. III. od. 1. 35. 75 * *rabiosa furit canis* V. D. Vp. F., ms. 1. Mus. Brit. apud Combe. * *ruit* V.Q. Vulgata lectio *fugit*, etsi tot aliis mss. suffulta, hic videtur impropria: nam proprium est canum rabidorum *furere*; et ita verum timorem incutiunt. Canes omnes currunt, fugiunt, quin exterreant. Festus: *Rabies, canum morbus, quo in feritatem aguntur, et obvios quosque morsu petunt*. Nemesian. Cyneget. 210. 219. seqq.: *Est etiam canibus rabies . . . imas agitat sub corde medullas; Inque feros rictus, nigro spumante veneno, Prosilit; insanos cogens infigere dentes . . . . Possis, furiasque repellere tristes; Atque iterum blandas canibus componere mentes*. *Furor*, et *rabies* coniunguntur. Hinc apud Catull. LXII. 4.: *Stimulatus furenti rabie*. Nemesian. ecl. II. 28.: *Rabidos furores*. Horatium imitatur Ausonius epist. XII. 25.: *Sus lutulenta fugit, rabidus canis impete*. Galenus quidem, sive quiqui est, qui de Theriaca scripsit ad Pisonem, ut notat hic Marcil., inter canis rabiosæ notas illam ponit ἀλόγως τρέχειν, *temere currere*; hac, illac divagari; at hoc non est furere, nec fugere. Eadem varietas II. sat. 7. 35. 76 * *fugit sus* V. O. Va. C. a 1. m. 76 * *versus mecum* Vp. A. 76 * *meditare sonoros* V. I. 77 *urbem* V. B. D. E. I. K. M. R. X. Vr. H. An. B. Ba. A. Va. A. C., alii mss. apud Pulm. Torr. Combe, edit. Princ. Venn. 1478. 1479. 1481. 1486. 1490. 1495. 1509. 1514. Iunta 1503. Britann. 1520. Frib. 1536. *urbes* V. A. G. P. S. T. Z. Vr. B. C. E. F. Vp. A. C. D. Ch. A. E. F. An. A. C., alii mss. apud Torr., Aldus 1501. 1509. 1519. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Lamb. Mur., atque inde vulgata apud omnes recentiores. Favet primæ lectioni Porphyrio, dum ait, ad superius argumentum hoc pertinere; quod probat, in frequentia Urbis poetam scribere non posse. Eamdem lectionem etiam mallet in nota Torrent. At potius de poetis omnibus, cuiuscumque natio-

Rite cliens Bacchi, somno gaudentis, et umbra.
Tu me inter strepitus nocturnos, atque diurnos,
Vis canere; et contracta sequi vestigia vatum?

uis, et temporis intelligendus Horatius; qui de more fugiunt urbes; et nemora, aut alia secreta loca petunt, ut versus faciant. Si hoc faciunt poetæ alii; quomodo ego hic, inter tot strepitus nocturnos, atque diurnos, in mediis fluctibus, et tempestatibus huius Urbis, omnium maximæ, canere possum? Confer II.sat.6.I.epist. 14. 10. seqq. 80 *contracta* V.K.M.Q.R. T. Vr. F. I. Vp. A. C. D. Ba. A. An. A. a 2. m., alii mss. apud Lamb. Pulm., edit. Flor. 1482. Venn. 1483. 1486. 1490. 1495. 1514. 1552. Lips. 1499. Aldus 1501. 1509. 1519. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab. Harsio Lugd. 1538. Lamb. Mur., inde vulgata fere apud omnes. *Contacta* V. A. B. E. G. I. P. O. S. X. Vr. B. C. D. E. H. Ch. A. F. An. B. C. Ba. A. Va. C., alii mss. apud Lamb.Torr. Talb. Val., Commentator Cruquianus, edit. Princ.Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1509. Iunta 1503. Britann. 1520. Utramque lectionem innuit; sed secundam videtur admittere Porphyrio. Melius *contracta*, cum Landino, Gesnero, aliis, erant difficilia ad sequendum; quoniam coartata erant, et angusta, in tanta etiam egregiorum poetarum multitudine. Cicero de Amic. c. 50. n. 20.: *Contracta res est, et adducta in angustum*. In hanc sententiam scribebat Propert. III. el. 1. 14.: *Non datur ad Musas currere lata via*: quia angusta via est, quæ conceditur ad Musas tendentibus; ut ibi notat Passeratius; sive propter angustum, et difficilem montis Heliconis adscensum, et non facillimam Græcorum poetarum imitationem. Propertio, et Horatio Gonsalius de Salas addit illud Petronii c. 118.: *Homerus testis, et Lyrici, Romanusque Virgilius, et Horatii curiosa felicitas. Ceteri enim aut non viderunt viam, qua iretur ad carmen; aut visam timuerunt calcare*. Vid. III. od. 1. 33. I. epist. 5. 20. In aliis mss. mira varietas: *cunctata* Vp. F., quem ex alio ms. sequitur Cun. Dorigh.: *conctata* An. A. a 1. m., alii mss. apud Combe, edit. Med. 1477.: *et cuncta* V. D.: *constructa* Va. A. a 1. m. *constracta* a 2. m.: *et tractata* Ch. E.: *cantata* legunt alii apud Torrent.: *non tacta* Bentl. ex coniectura. Sed misere argutatur a carmine, aut re alia *intacta*, non tacta; ad *vestigia* impressa, quæ

Ingenium, sibi quod vacuas desumpsit Athenas;
Et studiis annos septem dedit, insenuitque
Libris, et curis; statua taciturnius exit
Plerumque, et risu populum quatit: hic ego rerum
Fluctibus in mediis, et tempestatibus Urbis,
Verba lyræ motura sonum connectere digner?
Frater erat Romæ consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores;
Gracchus ut hic illi foret, huic ut Mucius ille.
Quî minus argutos vexat furor iste poetas?
Carmina compono, hic elegos. Mirabile visu,
Cælatumque novem Musis opus adspice: primum,

immo sunt tangenda, sequenda; non sine difficultate; ut hic notat Marcil. 80 * *vestigia patrum* V. G. ab eadem manu in margine. 81 *sibi qui* mss. 4. Val., et ita Cun. San. Merv. Dor. 82 *Ut studiis* Cun. audacter, et inscite. 83 *taciturnior* Cun. ex ingenio, ut concordet cum v.81.; et ita asseclæ. 84 * *et risum* Ch. E. 85 * *Luctibus in mediis* V. S. 86 * *coner*? Va. A. 87 * *et alter* Vr. D. 89 *huic ut Mucius ille* Britann. 1516. 1520., Lambinus; et post XL. alias editiones, ut asserit Cun., iterum restituit Bentl., quem postea nemo deseruit. Al. *hic ut Mucius illi*. Scribe *Mucius* ex omnibus antiquitatis monumentis, lapidibus scriptis, nummis, libris; sed præsertim ex Pandectis, etiam Florentinis, in l. 24. et 34. princ. et §. 1. et 2. de Auro, arg. leg., atque alibi; contra Baxterum, qui in editione Bentleii *Mucius* redarguit præ *Mutius*. Est Q. Mucius Scævola, Ictus clarissimus; ut bene notat Bentl. 90 * *Qui nimis* Vp.A. 90 *versat* Bentl. ex mera coniectura. Laudat tamen Burmannus ad Propert. III. 9. 1., ubi de varietate inter verba *vexat*, et *versat* plura adducit exempla. Vid. II. od. 9. 3. I. sat. 8. 19. Huc spectat Iuven. VII. 64.: *Nisi quum se carmine solo Vexant*. 90 * *furor ipse* V. E. 91 *miserabile* Land. G. Fabricius, aliique pauci, qui etiam miseriter commentantur.

92 * *Sacratumque* Bentl., argutiis eruditis. Acerbe eum refutat Dac. in altera editione; alii aliter. Laudat Vannettus Osservaz. Intorno ad Oraz. t. 1. p. 312. seqq. Sanadonus exponit, *calatum*, id est, *studiose*, *et affabre elaboratum*. Porphyrio: *Calatum*, *variatum*, *et quasi pi-*

Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
Spectemus vacuam Romanis vatibus ædem:
Mox etiam, si forte vacas, sequere; et procul audi,
Quid ferat; et quare sibi nectat uterque coronam.
Cædimur, et totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcæus puncto illius: ille meo quis?
Quis? nisi Callimachus? si plus adposcere visus;
Fit Mimnermus, et optivo cognomine crescit.
Multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
Quum scribo; et supplex populi suffragia capto:
Idem, finitis studiis, et mente recepta,
Obturem patulas impune legentibus aures.
Ridentur mala qui componunt carmina: verum,

ctum novem Musis; *omni genere metrorum*: *principalia enim novem sunt*. Hoc falsum in carminibus, et elegis. Latet in verbis, *cælatum opus novem Musis*, elegantia artis antiquæ. Nos dicimus, *un cameo scolpito colle nove Muse*: nempe, hæc ædes admiranda, quæ comparari potest camœeo; operi, in quo novem Musæ cælatæ, cælamine excusæ, sculptæ sunt; quod mirabile visu sit propter artis excellentiam: ac si diceret, ab ipsis novem Musis elaboratum opus; quibus revera, et Apollini dicata erat ædes. Iuven. l.c. 37. Propert. IV. 6. 11. Vid. carm. sec. 65. Marbodæus in carmine de Gemmis, sive lapidibus pretiosis, v. 57. seqq.: *Rex Pyrrhus digito gessisse refertur Achatem, Cuius plana novem signabat pagina Musas; Et stans in medio citharam tangebat Apollo*: *Natura, non artis opus*, *mirabile dictu*. 93 * *circum molimine quanto* Vr.I.Ch.F. 94 * *spectamus* An. B., ms. 1. Torrentii. 95 *vacat* Vr.F.a 1.m., ms. 1. Pulm. alii Val., vulgati quidam apud Cruq. 96 * *Quod ferat* Ba. B. 96 * *nectet* Ch. F. 97 * *Cedimus* Ba. B.
97 * *plagis totidem* Vp.A. 98 *limina* Ba.B., edit. Med. 1477. Ven. 1481. Iunta 1503. *lumina prona* mss. 2. Cruquii. *Lumina prima*, Porphyrio ms. Ch., *usque ad lucernam*, *id est ad vesperam*. Ennius apud Acronem: *Bellum æquis manibus nox intempesta diremit*. 100 * *sed plus deposcere* Vp. D. *plus attollere* ms. 1. Cruq. 101 *crescat* notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb. * *crescet* V.O.
102 *vates* Cun. coniicit in nota. 105 *Obtundem* Wakef.

Gaudent scribentes, et se venerantur; et ultro,
Si taceas, laudant quidquid scripsere, beati.
At, qui legitimum cupiet fecisse poema;
Cum tabulis animum censoris sumet honesti:
Audebit, quæcumque parum splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, et honore indigna ferentur,
Verba movere loco; quamvis invita recedant,
Et versentur adhuc intra penetralia Vestæ.
Obscurata diu populo bonus eruet; atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
Quæ priscis memorata Catonibus, atque Cethegis;
Nunc situs informis premit, et deserta vetustas:
Adsciscet nova, quæ genitor produxerit usus.
Hic vehemens,liquidus,puroque simillimus amni,
Fundet opes; Latiumque beabit divite lingua:
Luxuriantia compescet; nimis aspera sano
Levabit cultu; virtute carentia tollet:
Ludentis speciem dabit, et torquebitur; ut qui
Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur.

107 * *scriptores* Ch. E. *scriptores sese* V. O. Va. C. *scriptores sed* Coll. Sax. apud Gesn. 108 * *laudent* Ba. A. a 1. m. 108 *beati*. Catull. XXII. 15. seq.: *Nec idem umquam Æque est beatus, ac poema quum scribit: Tam gaudet in se, tamque se ipse miratur.* 110 * *sumet censoris* Vr. H. 112 * *feruntur* V. B. K. M. P. Z. Vr. B. H. a 1. m. Vp. A. C. Ch. A. E. An. A. Va. C. *terentur* Vr. I. 113 *inter* Vr. B. C. E. Vp. F. Ba. B. Va. C., ms. 1. Torr. 11. Val., edit. Venn. 1481. 1486. 1509. 1514. Iunta 1503. 113 * *recedunt* V. D. 114 * *versantur* V. P. Ch. F. Ba. B. 116 * *proferat* Vp. C., notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb. 118 * *situs inf. mis* Va. A. a 2. m. 119 * *produxerat* V. B. a 2. m. *perduxerit* edit. Ven. 1492. 120 * *Hic vehemens liquidus* Vr. E. a 2. m. Vp. F. *Et liquidus vehemens* Vr. F. Ba. B. An. C. *Ut vehemens liquidus* V. S. Al. *Vehemens, et liquidus.* 121 *Fundit* Vr. E. 122 *depascet* coniicit in nota Cun. 122 * *compescit* Vp. C. Va. A. 123 * *Leniret cultu* Vr. E. a 2. m. Vid. de Art. poet. 26. 123 *calentia* Vr. E. a 1. m. Vp. C. Va. A., mss. 2. Torr. 125 *imitatur* Zar. Med. 1477.

Prætulerim scriptor delirus, inersque videri;
Dum mea delectent mala me, vel denique fallant;
Quam sapere, et ringi. Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus sessor, plausorque theatro:
Cetera qui vitæ servaret munia recto
More; bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis;
Et signo læso non insanire lagenæ:
Posset qui rupem, et puteum vitare patentem.
Hic, ubi cognatorum opibus, curisque refectus,
Expulit helleboro morbum, bilemque meraco,
Et redit ad sese; pol! me occidistis amici;
Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas
Et demptus per vim mentis gratissimus error.
Nimirum sapere est, abiectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum:
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis;
Sed veræ numerosque, modosque ediscere vitæ.
Quocirca mecum loquor hæc, tacitusque recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ,

126 * *Pertulerim* Vr. B. *Protulerim* V. O. 127 * *Cum mea* Vp. C. 127 * *delectant* V. K. O. S. T, Vr. B. C. E. I. Vp. A. Ch. A. a 1. m. E. Va. C.; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb. 127 * *fallunt* V.K. Vr.I. 128 * *Quod sapere* Vp. D. 128 *Argus* mss. 2. Torr., et ita San. Mervill. Phil. 130 * *plaususque* An. C. *plosorque* ex mss. Cun. Vid. de Art. poet. 154. 131 * *munera* Vr. I. 133 * *Comes* Vr. E. a 1. m. Vp. C. *in uxores* Va. A. 137 * *bilem morbumque* V.E.Vp.D., notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb. 138 *rediit ad se*. *Pol* Bad.Ascens. Cuning. 139 * *servatis* Vp.E. 140 * *per mentis vim* Ba. A. *mentis per vim* An. A. *gratissimus horror* Vr. C. 143 * *modulata* V. D. a 1. m., notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1501. Bibl. Vat. 144 *Sed vere* V. A., ms. 1. Pulm. 144 *addiscere* ms. 1. Pulm. * *edicere* Vp. C. 145 * *Quod circa* Vp. C. *loquar* Va. C. *tacitus loquor hæc mecumque* Ba. B.

Narrares medicis: quod, quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi, monstrata radice, vel herba,
Non fieret levius; fugeres, radice, vel herba
Proficiente nihil, curarier? Audieras, cui
Rem Dî donarent, illi decedere pravam
Stultitiam; et quum sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es; tamen uteris monitoribus îsdem?
At si divitiæ prudentem reddere possent;
Si cupidum, timidumque minus te; nempe ruberes,
Viveret in terris te si quis avarior uno.
Si proprium est, quod quis libra mercatur, et ære;
Quædam, si credis consultis, mancipat usus.

147 * *quid?* V. A. a 1. m. *quid* Vr. B. a 2. m. C. Vp. C. F., ms. 1. Val. 148 * *cupis?* Vr. C. An. A. 148 *nulli te farier* Zar. * *fateris et audes* V. K. 150 * *Nil fieret* Vr. H. 152 *donarant* V. S. a 2. m. Vp. F. Ch. F. a 2. m., ms. 1. Talb. *donarint* Bentl. ex coniectura, quem sequuntur Baxt. Cuning. San. Merv. Phil. Gesn. Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Wetzel, Zeunius. *Donarent* vulgato, a præter mss., favet etiam Porphyrio ms. et editus; et sensus postulat tempus imperfectum. 153 * *Stultitiam?* Ch. A. Va. A. 154 *rationibus.* V. M. Ba. A. a 1. m., alii mss. apud Lamb. Pulm. Talb. Gesn. Val.; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1501. Bibl. Vat., et 1509. Bibl. Barb. 1519. Bibl. Ang. 155 * *Ac si* V. P., edit. Ven. 1481. * *possint* Ch. E. *possunt* V. E. a 1. m. S. 156 * *Ut cupidum* Ba. B. *tumidumque* Ba. A. a 1. m., ms. 1. Pulm.: male. Vid. I. epist. 2. 51. 156 *tu nempe* ms. 1. Pulm.; et ita Cun. * *tunc nempe* Va. B. *puderes* Vr. H. a 1. m.

158 * *Si proprium quidquid* Va. A. 158 *mercatus et are est* V. M. Vr. H. Vp. D. Ba. A. Va. C., alii mss. apud Lamb. Cruq. Pulm. Torr. Talb. Val.; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1501. Bibl. Vat.; ex suis adoptavit Lambinus; atque inde fere omnes, et præsertim recentiores: sed ceteri mss. nostri, et meliores, et aliorum alii cum priscis editionibus, *mercatur et are*, sensu optimo, et præsenti tempore. 159 *mancupat* Cuning. Plautino more. *Usus*, ut bene notavit Porphyrio, hic fictis est *usucapio*, de qua in Pandectis suo titulo; non *man-*

Qui te pascit ager, tuus est: et villicus Orbî,
Quum segetes occat, tibi mox frumenta daturus,
Te dominum sentit: das nummos; accipis uvam,
Pullos, ova, cadum temeti: nempe, modo isto
Paullatim mercaris agrum; fortasse trecentis,
Aut etiam supra, nummorum millibus emptum.
Quid refert, vivas numerato nuper, an olim?
Emptor Aricini quondam, Veientis et arvi,

cupium, seu *mancipium*; quod diversum. Vid. Bynkersh. de Reb. mancipi, et nec mancipi, Heinec. Antiquit. Rom. ad Instit. lib. 2. tit. 1. §. 17. 160 * *Orbis* Vr. C. a 2. m. *Urbi* V. E., ms. 1. Torr. *Orbius*, et *Orbia*; *Orbianus*, et *Orbiana*, passim in marmoribus apud Gruterum, et alios occurrunt. 161 * *Qui segetes* Ba. B. 161 *daturas* V. A. a 1. m. E. T. Ch. A. F. An. C., alii mss. apud Cruq. Torr. Bentl.; admisit in textum Cruquius; reproduxit Bentl., nec validis argumentis; sequuntur anonymus 1713. Cum. San. Merv. Phil. Gesn. Sandby, Val. Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. *daturus* V. B. D. G. I. K. M. O. P. Q. R. S. X. Z. Vr. B. C. a sec. m. D. F. H. Vp. A. C. D. F. Ch. E. An. A. B. Ba. A. B. Va. C. a 1. m., alii mss. apud Pulm. Cruq. Torr. Oberl. Combe, edit. Princ. et aliæ priscæ, quas vidi omnes usque ad Cruquium, aliæque post illum; tuetur Dacerius contra Bentl.; sensus evidenter exigit: est enim villicus, qui daturus est frumenta; idem uvam, pullos, ova, vinum: et hoc modo sentit te dominum; quia ipsi das nummos; quibus illum agrum, cuius est villicus, paullatim mercaris; et *usu* tuum facis. 162 * *des* Ch. E.

166 * *Quid referet* An. B. Ba. B. 167 *Aricini*. Legas ex ms. meo apud Propert. IV. el. 8. 19.: *Turpis Aricina* (pro *in arcana*) *sonuit quum rixa taberna*; quod etiam ex alio ms. monuit, addito *fortasse recte*, in nota Vulpius.

167 * *quando* Ch. F. *quoniam* V. P. Vr. B. a 1. m. C. E. An. A. a 1. m., alii mss. apud Cruq. Torr. Combe; adoptavit Cruquius, laudat in nota Torr., reiicit Talb. Bene: *quondam* melius respondet sententiæ Horatianæ in superiori versu, *nuper, an olim*: et sensus est: ille, qui iam a multis annis emit agrum Aricinum, et Veientem; vivit numerato, id est, emit olus, quo cenet; et ligna, quibus calefaciat hyeme ahenum; non dapibus inemptis,

Emptum cenat olus, quamvis aliter putat; emptis
Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum:
Sed vocat usque suum, qua populus, adsita certis
Limitibus, vicina refugit iurgia; tamquam
Sit proprium quidquam, puncto quod mobilis horæ,

ut ille epod. 2. 48.; et tamen dicit suum omne terræ spatium, quod ipse arboribus, sepibus, vel alio modo terminavit, secrevit ab aliis possessoribus. Ruinæ urbis Veiorum hoc anno MDCCCXI. ineunte certo certius effossæ sunt in colle ad orientem solem prope vicum *Isola Farnese*, cum statuis marmoreis Augusti, qui urbem instauravit, Tiberii, Germanici, aliisque; cum columnis, capitulis, et basibus, magnarum ædium, ac templorum indicibus; cum inscriptionibus, in quarum una MVNICIPES. MVNICIPI AVGVSTI. VEIENTIS INTRAMVRANI memorantur, aliisque publicis, et privatis; ut amplius dubitari nequeat de urbis loco, eiusque instauratione ab Augusto. Iam inscriptiones plures, ibidem antea repertas, collegeram in descriptione Villæ Albanæ, p. 195. seq. 169 *gelidum* Sanadonus ex ingenio, quamvis parum id interesse fateatur. 170 *Qua populus adsita*. Hic præterire nequeo, quæ scribit Agroetius de Orthogr. apud Putsch. c. 2274.: *Adsita arbor est, cui incolumi aliud, quod sustineat, adiungitur. Horatius*, quà populus adsita surgit: *quippe qua vitibus maritaretur*. Hoc quidem sensu loquitur Horatius epod. 2. 10.; sed hic *adsita*, est prope sita, ad vicini possessionem, ut limitem signet inter utrumque. *Usque ad eum locum, qua populus adsita*, ut Porphyrio ms. Ch. 171 *refigit* ex mss. Bentl. (quod tantum monuerant in nota Lamb. et Talbot); sed magis specie vocabuli. Arbor, quæ ad terminum agri signandum, plantata fuit in confinio, evitabat, seu evitare faciebat iurgia cum vicinis; ut in epistola præcedenti v. 75. *vendit poema*, pro vendere facit. Varro de Re rust. I. 15.: *Praterea sine septis fines pradii, sationis, notis arborum tutiores fiunt; ne familia rixentur cum vicinis; ac limites ex litibus indices quarant*. Quæ arbor, nisi iure ibi posita fuisset, iudicis officio evertenda erat ad tramites iuris; ut docet Paullus in l. 4. §. 3. ff. Fin. regund. Cum Bentleio retinent anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Phil. Sandby, Val. Dor. Wakef. 172 *cuiquam* Aldus 1501. 1509. 1519. edit. Ven. 1546. Gryph. 1566. Refutat Torrent.

Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc morte suprema,
Permutet dominos; et cedat in altera iura.
Si, quia perpetuus nulli datur usus; et heres
Heredem alterius, velut unda supervenit undam;
Quid vici prosunt, aut horrea? quidve Galabris

173 *sorte suprema* Aldus 1501. 1509. 1519.; inde Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. Dion ab Harsio Lugd. 1538. Pulm. Cruq. H. Steph. Chabot, aliique non pauci; et inter recentiores Baxterus, Gesn. Oberl. Combe, Wetz. Zeunius. Reiecerant Bentl. et Sanad. Ut *supremo fine* II. epist. I. 12. Morte naturali, omnium ultima; non civili, quæ postliminio, et restitutione in integrum evanescebat. 174 * *Permutat* An. A. a 2. m. 175 *Si quis* V. S. Vr. C. F. Ba. B. *Sed quia* V. S. a 2. m. Vp. C., ms. 1. Pulm. 1. Torr. 1. Oberl. 4. Combe. Adoptat, et male tuetur Sanad.; inde Merv. Phil. Al. *Sic quia*; et inter recentiores tenent Baxt. Bentl. Gesn. Sandby, Valart, Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Sed *si quia*, præter mss. et editiones, etiam habet, et exponit in commentario Porphyrio. 175 * *nullis* notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb. 176 *alternis* Bentl. meris nugis. In plurium heredum successione simplici, nihil ad rem *alternis*, quod vicem mutuam, reciprocationem significaret; ut II. epist. 1. 146., de Art. poet. 81.; et ut regnum Thebanum debebant alternis habere Eteocles, et Polynices; hic notante Gesnero. Tres gradus successionis numerantur a Poeta; ut tres undæ, quæ supervenientes, alia aliam trudit: *Tertius heres* Catullo carm. LXIII. 346. 177 *quid vites prosunt*. Ita contendit Gull. Canter. Nov. lect. l. 4. c. 12.; et post eum Marcilius, aliique, ex coniectura; et quod legant apud Porphyrionem *vineis*; unde *vites* reformant, et adoptant; exponentes *vini reditum*. At in mendo cubat lectio Porphyrionis in editis. In mss. Vat. et Chis. bene *vici*. Et quidem *vici* eleganter pro magnificentia, et divitiis immensis Romanorum. Cicero I. ad Attic. 3.: *Quod si assequor; Crassum divitiis supero; atque omnium vicos, et prata contemno*. Sen. epist. 89.: *Quousque fines possessionum propagabitis? Ager uni domino, qui populum cepit, angustus est. Quousque arationes vestras porrigetis, ne provinciarum quidem satione contenti circumscribere prædiorum mo-*

Saltibus adiecti Lucani; si metit Orcus
Grandia cum parvis, non exorabilis auro? 179
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
Argentum, vestes Gætulo murice tinctas,
Sunt, qui non habeant; est, qui non curat habere.
Cur alter fratrum cessare, et ludere, et ungi
Præferat Herodis palmetis pinguibus; alter
Dives, et importunus, ad umbram lucis ab ortu 185
Silvestrem flammis, et ferro mitiget agrum:
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturæ Deus humanæ, mortalis in unum-
Quodque caput, vultu mutabilis, albus, et ater.
Utar; et ex modico, quantum res poscet, acervo 190
Tollam; nec metuam, quid de me iudicet heres;
Quod non plura datis invenerit: et tamen idem
Scire volam, quantum simplex, hilarisque nepoti
Discrepet; et quantum discordet parcus avaro.
Distat enim, spargas tua prodigus; an neque sumptum
Invitus facias; neque plura parare labores; 196
Ac potius, puer ut festis quinquatribus olim,
Exiguo, gratoque fruaris tempore raptim.

dum? Plin. Paneg. c. 50.: *Non enim exturbatis prioribus dominis, omne stagnum, omnem lacum, omnem etiam saltum immensa possessione circumvenis: nec unius oculis flumina, fontes, maria deserviunt*. Catull. carm. CXIII. Vide quæ diximus ad epod. 2. 19. 178 * *si metat* V. I. 183 *curet* mss. 3. Val., et aliquæ editiones, quas ultra necessitatem insequitur Bentleius. 185 * *et umbram* V a.A. 186 * *mitigat* V.I. 186* *arvum* ms.I.Pulmanni. 190 *Utarque ex medico* edit. Med. 1476. Ven. 1486. 1490. 1492. *Utarque et modico* Ven. 1478. 1481. *Utar, et e modico* Cun. San. Merv. 190 *res poscit* V. S. Vp. D. Ch. E., ms. I. Oberl. a 1. m. 191 * *ne metuam* Vp. C. 192 * *Quid non* nota.um ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb. 193 *hilarusque* Cun. 194 * *discrepat* V. O. T. 195 * *ac neque* V. T. 196 * *facies* Vp. A. 196 * *neque plura* Ch. A. 196 * *laboras* Vp.A. a 1.m. 197 * *At potius* V. B. T. Vp. A. *An potius* V.D. 198 *raptim*. Vid.

Pauperies immunda domus procul absit: ego, utrum
Nave ferar magna, an parva; ferar unus, et idem.
Non agimur tumidis velis Aquilone secundo;
Non tamen adversis ætatem ducimus Austris.
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re;
Extremi primorum, extremis usque priores.
Non es avarus? abi. Quid? cetera iam simul isto
Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine, et ira?
Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos Lemures, portentaque Thessala rides?

epod. 13. 3. 4. 199 *procul procul* Vr. H. a 1. m., mss. 2. Val. 1. Pulm., ex quo Bentl. intulit in textum; et ex iteratis similibus apud alios scriptores; cui addi potest Apuleius Met. VII. princ.: *Quo velocius, frustratis insecutoribus, procul, ac procul abderet se se*. At hæc omnia exempla, ut cum Gesnero dicam, nimis hic tragicum, vel paratragicum sapiunt, extra casum, et longe ab his, quæ Poeta flagitat, tum præcedenti *exiguo*; tum I. epist. 18.106. seqq. Sequuntur Bentleium anonymus 1713. Cun. San. Merv. Phil. Sandby, Val. Dor. Wakef. Vulgatum *domus* hic est, ut I. epist. 2. 51.; et *mundus victus* epist. 4. 11., *salinum paternum in mensa tenui splendet* II. od. 16. 13. 14.; et quibus fruebatur Poeta I. sat. 6. 14. seqq. 199 *domo* Vp. F., ms. 1. Pulm. *domu* aliqui eruditi viri apud Lamb., et ita Baxt. Gesn. Oberl. Combe, Zeunius. *procul domus* edit. Venn. 1478. 1481. 1490. 1492. 199 * *adsit* V. D. 199 * *ego verum* Ba. B. 201 * *agimus* Ba B. 202 * *aversis* mss. 3. Torrent. 203 * *colore* V. E. Vr. B. a 1. m. D. 204 *extremique priorum* Coll. Sax. apud Gesn. 205 *num simul* Muret. *dum simul* Chabot. 206 *fugere* V. A. B. a 1. m. E. G. a 1. m. I. O. P. Vr. B. E. a 1. m. F. a 1. m. Ch. F. Ba. A. a 1. m., Aldus 1509. 1519. Britann. 1520. edit. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Ven. 1552. Lamb. Mur. H. Steph. Chab. Torr. D. Heins., aliique plurimi, et præsertim recentiores omnes. Alii mss., et priscæ editiones, *fuge rite*. Apud Propert. III. el. 21. (vel 22.) 30, etiam post Vulpii, et Burmanni editiones, lege ex ms.: *Nec tremis Ausonias, Phœbe, fugisve* (pro *fugate*) *dapes*.

Natales grate numeras ? ignoscis amicis ?
Lenior, et melior fis accedente senecta ?
Quid te exempta levat spinis de pluribus una ?
Vivere si recte nescis, decede peritis.
Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti:
Tempus abire tibi est; ne potum largius æquo
Rideat; et pulset lasciva decentius ætas.

211 *ac melior* Vr. I. Cuning. 211 *sis*. 212 * *Quod te* V.T. 212 *exempta*. In marmore apud Isidorum Bianchi Marmi Cremonesi, p.88.: QVOD. ABSENTE. SE. AMBAE. EADEM. HORA. SINT. HORIS. EXEMPTAE.

212 *levat* Ch. A. a 1. m., ms. 1. Oberlini; ex 3. suis revocavit in textum Cruquius, confirmavit Bentl., sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Dor. Wakef. Wetzel. *Levat* est verbum medicum, etiam ex nostro epod. 11. 17. ep. 17. 26. carm. sec. 63. II. sat. 3. 292. I. epist. 8. 8. Cicero ad Att. IX. 6.: *Longior vero epistola non me solum; sed meos omnes agritudine levavit.* Et alibi sæpe. Scribon. Largus 6.: *Comitiali morbo correptos, et caligine impeditos ex magna parte levat*; et 53. 55. 101. 121. 159. Plin. H. N. XXVIII. 4.: *Capillus puerorum, qui primus decisus est, podagra impeditos dicitur levare circumligatus*. Q. Ser. Samonic. VII. 87.: *Pruritus autem salsos levat humor aceti, Sive maris rapidi sudor*. Quod videtur negare Baxt. Al. *iuvat*. 212 * *de spinis* V. X. 213 *si nescis recte* V. A. Ch. F., ms. 1. Pulm. 213 * *discede* V. Q. T. Vr. B. a 1. m. I. Vp. F. 216 * *pulsat* Vr. I. *plaudat* ms. Cruquii a 2. manu, quæ notat, *alii legunt*, *plaudat*: quod aptius apparet Cruquio, pro *explodat*. 216 *licentius* V. A. Vr. I., codex Colbertinus apud Bentleium; et sic vetustissimus Barthii Adversar. XXXVIII. 18.; quam ipse lectionem amplectitur. Nic. Heinsius coniiciebat *frequentius*. Vulgatum omnium aliorum *decentius* tuetur Bentl. *Ætas decentius lasciva*, iuventus; quam magis *decet* lascivire, et ludere; quam senectutem sub vitæ occasu. Tibull. I. el. 1. 71.: *Iam subrepet iners ætas, nec amare decebit*; ubi in ms. æque male *licebit*.

Q. HORATII FLACCI
EPISTOLA AD PISONES,
SIVE
DE ARTE POETICA
LIBER.

Humano capiti cervicem pictor equinam
Iungere si velit, et varias inducere plumas,
Undique collatis membris; ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne:
Spectatum admissi risum teneatis amici?
Credite, Pisones, isti tabulæ fore librum
Persimilem; cuius, velut ægri somnia, vanæ

1 *Humano capiti*. Ab hoc versu incipere epistolam, testatur Symmachus I. epist. 4.: *Haud ita Flaccus tuus præcepit in illis poeticæ Artis edictis; quorum hoc memini esse principium, ne* humano capiti cervix equina *iungatur*. Vide et Quinctilianum infra ad v.3. 2 *pennas* ms. Sorb. apud Valart, Coll. Sax. apud Gesn. *formas* coniicit Bentl. in nota; et ita citant Smetius, Bisciola, Manbrun, teste Cun. 3 *collectis* mss. 2. Val. 3 *aut turpiter* mss. apud Val.; et ita admisit in textum Sanad. ex ingenio. Sic monstrum Poetæ dividit in duo, monstrosis, et ineptis rationibus. Unum est etiam apud Virgilium III. Æ. 426. seqq.; quem fortasse imitatur Horatius: *Prima, hominis facies, et pulchro pectore virgo Pube tenus; postrema immani corpore pistrix, Delphinum caudas utero commissa luporum*. De monstro unico loquitur Quinctil. Inst. orat. VIII. 3.: *Id enim tale est monstrum, quale Horatius in prima parte libri de Arte poetica fingit*: Humano capiti cervicem pictor equinam Iungere si velit; *et cetera ex diversis naturis subiiciat*. Monstri Horatiani similitudinem male Schelle in Sphinge apud Spanhemium invenit, quæ, cum aliis monstris, longe diversa est. Vide illum de Præst. et usu numism. diss. V. n. 2. tom. 1. p.240. seqq. 5 *risum teneatis?* Ut *amici* referatur ad *Pisones*, ita legunt Markl. Wakef. Regelsberg. Haberfeld. Schelle; omnes ridendi. 7 *ægris* ms. Achillis Statii; refutat Lamb.

Fingentur species; ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ. Pictoribus, atque poetis,
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
Scimus, et hanc veniam petimusque, damusque vicissim;
Sed non ut placidis coeant immitia; non ut
Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.
Inceptis gravibus plerumque, et magna professis,
Purpureus, late qui splendeat, unus, et alter
Adsuitur pannus; quum lucus, et ara Dianæ;
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros;
Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur arcus.
Sed nunc non erat his locus. Et fortasse cupressum
Scis simulare: quid hoc, si fractis enatat exspes

8 *finguntur* V. D. a 2. m. K. T. Vr. G. Vp. D. Ch. F. Ba. B., alii mss. apud Valart, et Combe, editiones fere omnes seculi XV. inde a Principe, Venn. 1509. 1514. Britann. 1520. *funguntur* V. I. An. C. Va. A., edit. Med. 1476. Ven. 1492. * *siguentur* Ba. B. a 2. m. 9 *Reddantur* V. I. Ch. F. An. C. a 2. m., Zar. * *Redduntur* Vr. L. *Reddentur* An. C. a 1. m. *Reddatur* singulari numero, stylo Horatii. Vid. IV. od. 11. 9. I. sat. 4. 15. sat. 6. 131. 16 *lucus, et ara Dianæ*. De Diana Nemorensi prope Ariciam intelligendum puto cum Iano Parrhasio, Cruquio, Marcilio, aliis; de cuius templo, ubi nunc *Nemi*, fuse diximus alibi. 17 * *Aut properantis* V.K. 18 *agros*. Hunc versum intelligit Marcilius de fonte Egeriæ, qui currat per agros Vallis Aricinæ. Utrumque falsum: nam de fonte illo Poeta loqui non potest, qui admodum exiguus est, ut etiam nunc videmus; neque *properat per amœnos ambitus agros*, in valle, quæ hodie appellatur, *la Caffarella*. Longe vero distat hic fons a Valle Aricina. Sen. IV. de Benef. 5.: *Flumina amœnissimis flexibus campos cingentia*. 18 *Rhenus* mss. 2. Val. *Reni* V. A. a 1. m. An. A. a 2. m., alii mss. apud Lamb. Pulm. Gesn. Valart, Combe. Facit cum ceteris mss. Acron, qui laudat etiam Sallustii locum: *Notandum flumen Rhenum genere neutro. Sallustius in Historiis nomenque Danubium habet*. Confer IV. od. 4. 38. 20 * *enatet* Vr. I.

20 *expers* V. D. a 2. m., Zar. *expes* mss. plures, priscæ editiones, Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503., aliique non pauci; adoptavit Bern. Martinus Var. lect. I.

Navibus, ære dato, qui pingitur? Amphora cœpit
Institui; currente rota, cur urceus exit?
Denique, sit quidvis simplex duntaxat, et unum.
Maxima pars vatum, pater, et iuvenes patre digni,
Decipimur specie recti: brevis esse laboro,
Obscurus fio: sectantem levia nervi

24.; et exposuit, ut sit νέπους, voce Græca nota percussa; id est, *enatantem*, *et in aquis*, *quam iam iam periturum*, *ore tantum tenus extantem*, *reliquo corpore undis absorpto*. 20-21* *fractis navibus expes Enatat* Ch.A. 21 *qui pingitur*. De hisce tabellis votivis passim loquuntur scriptores Ethnici. Cic. de Nat. Deor. III. c. 37. n. 89.: *Tu qui Deos putas humana negligere*, *nonne animadvertis ex tot tabellis pictis*, *quam multi votis vim tempestatis effugerint*, *in portumque salvi pervenerint*? Iuven. XIII. 219. seq.: *Fracta rate*, *naufragus assem Dum rogat*, *et picta se tempestate tuetur*. Pers. I. 88. seq.: *Men' moveat quippe*, *et cantet si naufragus*, *assem Protulerim*? *cantas*, *quum fracta te in trabe pictum Ex humero portes*. Vide Tomasin. de Donar. c. 7. 23 *quidvis* V.B.E. O.Vp. C. D. Va. A., ms. 1. Achill. Statil, 3. Bentl., edit. Venn. 1481. 1492. 1514., Correæ, Vascos.; revocavit in textum Bentleius, inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Sandby, Wakef. Wetz. Generice de omni argumento præcedenti, et de aliis omnibus dictum, ut opponatur *quidlibet* audentibus pictoribus; simplicitati naturæ cohærens. Cic. Acad. quæst. I. c. 8. n. 30.: *Mentem volebant rerum esse iudicem*; *solam censebant idoneam*, *cui crederetur*; *quia sola cerneret id*, *quod semper esset*, *simplex*, *et uniusmodi*, *et tale*, *quale esset*. Quinctil., sive alius, dial. de Orat. c. 32.: *Nec quisquam respondeat*: *sufficit*, *ut ad tempus simplex quiddam*, *et uniforme doceamur*. Al. *quodvis*.

26 * *spectantem* Ch. F. 26 *lenia* V.R., alii mss. apud Val. 1. Ach. Statil, ex quo Bentl., et argutiis; sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. Sanad. Merv. Phil. Sandby, Wakef. Schelle. Non hic *lenitas*, et *vis* opponuntur ab Horatio; sed nimia *levitas*, et *vis*. *Sectantem levia*; qui nimius est in expoliendis, levigandis carminibus, aut versibus; eos enervat, inanes facit. Amphora cœpit institui, currente rota urceus exit. Hoc sensu Cic. III. de Orat. c. 52. n. 199.: *Sed si habitum orationis etiam*, *et quasi colorem aliquem requiritis*, *est plena quadam*;

Deficiunt, animique; professus grandia turget;
Serpit humi tutus nimium, timidusque procellæ.
Qui variare cupit rem prodigialiter unam;
Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.
Æmilium circa Ludum faber, unus et ungues

sed tamen teres, et tenuis, non sine nervis, ac viribus; et ea, quæ particeps utriusque generis quadam mediocritate laudatur. Quinctil. Inst. orat. V. 12.: *Nos habitum ipsum orationis virilem, et illam vim stricte, robusteque dicendi, tenera quadam elocutionis cute operimus; et levia sint, ac nitida; quantum valeant, nihil interesse arbitramur*. Huius nimiæ diligentiæ videtur se accusare M. Varro apud eumdem Ciceronem Academ. quæst. I. princ.: *Sed habeo opus magnum in manibus, quod iam pridem ad hunc eum (ipsum me autem dicebat) quadam institui, quæ et sunt magna sane, et limantur a me politius. Et ego ista quidem, inquam, Varro, iamdiu exspectans, non audeo flagitare: audivi enim e Libone nostro, cuius nosti studium, (nihil enim eiusmodi celare possumus) non te ea intermittere; sed accuratius tractare; nec de manibus umquam deponere*. Plinius H. N. XXXIV. 8. de Callimacho statuario: *Ex omnibus autem maxime cognomine insignis est Callimachus, semper calumniator sui, nec finem habens diligentiæ; ob id cacizotechnos appellatus, memorabilis exemplo adhibendi curæ modum. Huius sunt saltantes Lacenæ, emendatum opus; sed in quo gratiam omnem diligentia abstulerit*. Modum statuit Quinctil., seu alius, dial. de Orator. c. 21.: *Oratio, sicut corpus hominis, ea demum pulchra est, in qua non eminent venæ, nec ossa numerantur: sed temperatus, ac bonus sanguis implet membra, et exsurgit toris; ipsos quoque nervos rubore tegit, et decore commendat*. Eadem varietas vocis est II. od. 19. 15.

27 *Deficiunt animique*. Apud Varr. de Re rust. III. 16. 34. legas: *Neque palam facere oportet, ne deficiant animo. Favorum* (pro *animum*. *Favi*) *qui eximuntur, si qua pars nihil habet, aut habet inquinatum, cultello præsecatur*.

30 *in silvis* Vr. I., ms. 1. Combe. 30 * *depingit* Vr. I. *appingat* V. D. a 2. m. 31 * *culpa ducit* V. O. 32 *unus* V. G. a 1. m. Z. Vr. G. I. Vp. C. a 1. m. D., alii mss. apud Marcil. Bentl. Val., Acron ms. Vo., Ioann. Sarisber. lib. 6, in prol.; revocavit in textum Bentl., sequun-

Exprimet, et molles imitabitur ære capillos;
Infelix operis summâ, quia ponere totum
Nesciet: hunc ego me, si quid componere curem,

tur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. Sanad. Merv. Batt. Sandby, Val. Wakef. Wetz. Schelle. Loca aliorum auctorum consona adduxit Bentleius, quibus alia innumera addi possent; ut Lucilii apud Non. Marc. 4. 64.: *Cum Placideiano hic componitur optimus longe Post homines natos gladiator qui fuit unus*. Augusti in Marm. Ancyrano apud Grut. p. 231., et post Aur. Vict. t. II. p.465.: VNVS . ET . SOLVS . OMNIVM . QVI . DEDVXERVNT . COLONIAS . MILITVM . Quinctil. Inst. orat. X. 1.: *Menander, qui vel unus, meo quidem iudicio, diligenter lectus, ad cuncta, quæ præcepimus, effingenda sufficiat*: et ipsius Horatii epod. 12. 4. I. sat. 10. 42. II. sat. 3. 24. Sed miror Grammaticos inde ab Acrone in re elementari hæsitasse; nec vidisse *circa*, et *imus* simul stare non posse. *Circa*, et *circum* locum indeterminatum significant; *imus* vero omnium certissimum in parte Ludi extrema. Cic. de L. Agrar. I. 20.: *Urbes circa Capuam*. Virg. III. G. 146.: *Est lucos Silari circa, illicibusque virentem Plurimus Alburnum volitans, cui nomen Asilo*. Quinctil. VI. 3. 39.: *Tabernæ erant circa Forum*. I. pr. 20.: *Circa ima subsistere*. *Imus* opponitur *summo*. Cic. pro Rosc. Com. 20.: *Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum ex fraude, fallaciis, mendaciis constare totus videtur*? Vell. Paterc. II. 2. 3.: *Summa imis miscuit*. Confer nostrum I. od. 34. 12. od. 35. 2. II. sat. 3. 308. I. epist. 18. 10. Vulgatum *imus*, hoc est, ut exponunt vulgo cum Lambino, faber quidam, cuius taberna est omnium infima, et postrema; aut cum Commentatore Cruquiano, *quod in ima parte Circi tabernam suam locasset*, inter recentiores male defendunt Baxt. Gesn. Combe, Zeun.; et Chishull Inscr. Sig. p. 47., qui contendit *fabrum imum* dici, secundarium, arte, atque ordine inferiorem: inscite, et plane contra mentem Poetæ, qui *summum* artificem laudat in parte operis statuarii, in reliqua deplorat *infelicem*. Inscite autem scribit Chishull, et cum eo Gesnerus, qui artium ignari, quanti veteres facerent illos artifices, qui difficillimas corporis partes extremas, capillos, et ungues, vel marmore, vel ære, vel pictura exprimebant, non noverunt. De celebrioribus Plin.

Non magis esse velim, quam naso vivere pravo;
Spectandum nigris oculis, nigroque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus; et versate diu, quid ferre recusent,

H. N. XXXIV. 8.: de Pythagora: *Pythagoras Leontinus primus nervos, et venas expressit, capillumque diligentius.* De Lysippo ibidem: *Statuariæ arti plurimum traditur contulisse, capillum exprimendo, capita minora faciendo, quam antiqui.* Contra vero in Mirone ibidem quoque notat idem Plinius, eum *capillum, et pubem non emendatius fecisse, quam rudis antiquitas fecisset.* XXXV. 10.: *Parrhasius Ephesi natus, et ipse plura constituit. Primus symmetriam picturæ dedit, primus argutias vultus, elegantiam capilli, venustatem oris, confessione artificum in lineis extremis palmam adeptus . . . Minor tamen videtur sibi comparatus in mediis corporibus exprimendis. Unus*, et *imus* sæpe confundi, ac permutari, notat pluribus Drakenb. ad Sil. Ital. XV. 590. 33 *Exprimit* Vr. L. Va. A. a 2. m. An. C., edit. Venn. 1492. 1514. 32-33 *Unguescapillos*. Ut extremitates corporis, hæ passim coniunguntur apud scriptores. Plaut. Epid. V. 1. 16. seq.: *Contempla, Epidice, usque ab unguiculo ad capillum summum est festivissima.* Petron. c. 102.: *Hoc ergo remedio mutemus colores a capillis usque ad ungues.* Sed hic coniunguntur a Poeta, ob difficultatem operis; in quo tamen excellere curabant artifices. Vid. Winkel. Storia delle arti del dis. lib. 5. cap. 5. §. 32. cap. 6. §. 1. seqq. 33 *molles capillos*. Tibull. I. el. 8. 9.: *Quid tibi nunc molles prodest coluisse capillos?* 35 *Nesciat* mss. 4. Val. 36 *pravo naso* V. I. K. S. Vr. G., edit. Princ., et inde lectio vulgata fere apud omnes. *naso pravo* V. A. B. C. D. E. G. O. R. T. a 2. m. X. Z. Vr. B.C.F. H. I. K. Vp. A. C. D. F. Ch. A. F. An. A. B. C. Va. A. Ba. B., alii mss. apud Bentl. Gesn. Val. Combe, Acron ms. Vo. et editus, Ioann. Sarisberiens. lib. 6. in prol.; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb., edit. Basill. 1527. 1531. Lamb.; restituit Bentl., qui asserit in omnibus aliis mss. suis, et aliorum ita haberi; sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Sandby, Wakef. Wetz. Schelle. 37 * *spectatum* An. C. 37 *capillo*. Vid. I. od. 32. 11. Iunium de Pict. vet. III. 9. p. 240. 38 *materiem* Cun. 38 * *recusant* Vr. A. a 1. m. Va. A.

Quid valeant humeri. Cui lecta potenter erit res;
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit, et Venus, haud ego fallor;
Ut iam nunc dicat; iam nunc debentia dici
Pleraque differat, et præsens in tempus omittat:
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
In verbis etiam tenuis, cautusque serendis;
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura novum. Si forte necesse est,

40 *Quid valeant humeri*. Sen. de Tranq. an. c. 5.: *Æstimanda sunt deinde ipsa, quæ aggredimur; et vires nostræ cum rebus, quas tentaturi sumus, comparandæ. Debet enim semper plus esse virium in latore, quam in onere: necesse est opprimant onera, quæ ferente maiora sunt*. Propert. III. el. 9. 5. 6.: *Turpe est, quod nequeas, capiti committere pondus; Et pressum inflexo mox dare terga genu*.

40 *prudenter* ms. apud Combe, Markland. ad Stat. Sylv. IV. 8. p. 232., more suo. *Potenter*, plane, pleneque, notat Marcilius; ut in illo Aurelii Cassiodori de Div. lection. c. 5.: *Secundus liber Salomonis, qui appellatur Ecclesiastes, a beato Hieronymo potenter expositus est*. 42 *haud ego fallor* V. A. a 2. m. B. C. E. G. I. K. M. P. S. X. a 2. m. Z. Vr. B. a 1. m. E. F. G. a 2. m. Vp. A. C. a 2. m. D. a 1. m. Vo. A. An. A. a 2. m. Ba. B. a 2. m. Va. A., alii mss. apud Gesn., edit. Princ. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. Flor. 1482. Al. *aut ego*. Solita variatio in mss., ut apud Propert. IV. el. 1. 77. seq., notante Burmanno; ubi tamen omnino legendum *haud* ex mss.: *Certa feram certis auctoribus: haud ego vates, Nescius ærata signa movere pila*. Ita in Miscell. filol. crit. t. I. p. 3. emendavi ex ms. locum Plinii H. N. XIII. 11. de papyro: *Haud usu eius alio, quam floris ad Deos coronandos*; ubi antea *aut*, nullo sensu. 43 *non dicat* V. A. a 1. m. *ut nunc iam* V. S. 45 * *Hoc amat* Va. A. *Auctor promissi carminis* est ipse Horatius, qui ita oblique de se loquitur. Vid. epod. 14. 7. Alii alia coniiciunt. 46 *ferendis* Vr. E. a 1. m., mss. 3. apud Val. Hunc versum Bentleius sequenti postponit; refutat Dacerius: sequuntur San. Merv. Phil. Val. Oberl. Gesn. Combe, Wakef. Wetz. Schelle: inscite. Novum præceptum de verbis novis, vel innovandis, spectat ad sequentia.

Indiciis monstrare recentibus abdita rerum ;
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget : dabiturque licentia sumpta pudenter :
Et nova, fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Græco fonte cadant, parce detorta. Quid autem
Cæcilio, Plautoque dabit Romanus, ademptum
Virgilio, Varioque? Ego cur, acquirere pauca
Si possum, invideor ; quum lingua Catonis, et Ennî
Sermonem patrium ditaverit ; et nova rerum
Nomina protulerit? Licuit, semperque licebit ;
Signatum præsente nota producere nomen.

49 *rerum, et*. 51 *pudenter*. Hoc est, quod ait Cic. de Orat. III. c. 41. n. 165.: *Verecunda debet esse translatio, ut deducta esse in alienum locum, non irruisse ; atque ut precario, non vi, venisse videatur*. Bene etiam Acron : *Pudenter, id est, cum verecundia, cum causa ; id est, non nimia fingendi licentia*. Fortasse etiam dixit contra Laberium, de quo A. Gell. XIX. 13. : *A Laberio ignobilia nimis, et sordentia in usum linguæ intromissa sunt . . . Nova non sine quodam periculo fingimus*. Vid. II. epist. 1. 264. 266. 52 *factaque* ex mss. G. Fabric. ; inde Bentl., et quod versu ab hinc altero præcedat *fingere*, quæ putida esset repetitio. Immo est elegans, et necessaria repetitio ; quia sequitur eiusdem præcepti amplificatio : nempe *eadem* verba *nova*, et *ficta*. De invisis adeo repetitionibus audiamus Cicer. de Orat. III. c. 44. n. 206.: *Nam et geminatio verborum habet interdum vim, leporem alias ; et paullum immutatum verbum, atque deflexum ; et eiusdem verbi crebra tum a primo repetitio, tum in extremum conversio ; et in eadem verba impetus, et concursio, et adiunctio, et progressio : et eiusdem verbi crebrius positi quadam distinctio, et revocatio verbi*. Sequuntur Bentleium Cun. San. Merv. Phil. Sandby, Wakef. Quinctil. Inst. orat. I. 5. : *Singula verba sunt, aut nostra, aut peregrina, aut simplicia, aut composita ; aut propria, aut translata, aut usitata, aut ficta*.

53 *cadent* V. A. I. K. R. T. Vr. D. G. H. K. Ch. A. F. An. A. C., alii mss. apud Pulm. Combe. * *cadunt* V. B.

54 * *dedit* mss. apud Lamb. 1. Canteri Var. lect. 1. 4. c. 12. 59 *procudere* ms. Achill. Statii, 1. apud Luisinum, alii apud Lambinum, qui laudat in nota, alii apud H. Steph. in ora editionis, 1. apud Val. ; ita maluit in

Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos,

textu ex aliis mss. Iason de Nores, Tan. Faber; inde Bentl., sequuntur Cun. San. Merv. Sed *nummus signatus*, idem est ac *procusus*. Quis hoc ignoret? Moneta, seu nummus, seu nomisma, pecunia, idem ac *as signatum* valent; ut notissimum. Liv. XXVI. c. 28. n. 36.: *Ceterum omne aurum, argentum, et as signatum, ad Triumviros mensarios extemplo deferamus*. Plin. Hist. nat. XVIII. 3.: *Servius rex, ovium, boumque effigie primus as signavit*. XXXIII. 3. sect. 13.: *Servius rex primus signavit as. Antea rudi usos Romæ Timæus tradit. Signatum est nota pecudum; unde et pecunia appellata*. Ulpianus In. l. *Sacrilegii* 6. §. 1. ff. ad Leg. Iul. pecul.: *Qui quum in moneta publica operarentur, extrinsecus sibi signant pecuniam forma publica, vel signatam furantur*. Tertull. Apolog. advers. Gentes, c. 10.: *Ab ipso* (Saturno) *primum tabula, et imagine signatus nummus; et inde ærario præsidet*. Aur. Victor de Orig. gentis Rom. III. 4.: *Istum etiam usum signandi æris, ac moneta in formam incutienda, ostendisse traditur, in qua ab una parte caput eius imprimeretur, altera navis*. Alia testimonia congerit ipse Bentleius. Hinc SIGNATORES MONETAE in marmore, nunc Musei Vaticani, apud Grut. p. 1070. 1.; et *nummaria nota* apud Aur. Victorem in Aurel. Nota autem erat vultus principis, et emblemata. Theodoricus rex apud Cassiod. Var. VI. 7.: *Ut figura vultus principis metallis usualibus imprimeretur, monetamque faceret*. Et quæ *nova moneta* vulgo dicebatur, ab Horatio vocatur nummus signatus *præsente nota*.

59 *nummum* ms. apud Luisinum; inde Bentl., et cum eo Sanad. Merv. Phil. Wakef. Male et *procudere nummum*; et *producere*. Quis enim dubitet, principem, et populum id posse; ut Horatius sententiose id affirmare debeat? Poeta ducit similitudinem ab usu publico, ac legitimo pecuniæ, quæ notis principis dominantis signata est: asserit, idem licere in verbis, quæ usus præsens iure suo sancivit, v. 71. seq.: argumento, et similitudine, quæ in deliciis fuisse videtur scriptoribus; et præsertim ad mentem Horatii Quinctil. Inst. orat. I. 9.: *Consuetudo certissima loquendi magistra: utendumque plane sermone, ut nummo, cui publica forma est*. Curius Fortunatianus Art. rhet. schol. lib. 3. inter Rhet. Lat. p. 70.: *Vir perfectissimus dixit: verbis utendum est, ut nummis publica moneta signatis*. Et p. 72.: *Aperta quemadmodum*

Prima cadunt; ita verborum vetus interit ætas;
Et iuvenum ritu florent modo nata, virentque.

est elocutio? Si utemur verbis propriis usitatis, sicut nummis, ut dixi, publica moneta signatis. Apul. Apolog. p.44. edit. Pric.: *Pauca etiam de Latinis scriptis meis, ad eamdem peritiam pertinentibus, legi iubebo: in quibus animadvertes, cum in eis cognitu rara, tum nomina etiam Romanis inusitata, et in hodiernum, quod sciam, infecta: ea tamen labore meo, et studio ita de Græcis provenire; ut tamen Latina moneta percussa sint.* Iuven. VII. 55. Symmach. I. epist. 4. Censorin. c. XVI.: *Temputque hodiernum, quo maxime flores, quam potero lucidissimis notis signabo.* Sen. de Benef. III. 35.: *Iam tempus est, quadam ex nostra, ut ita dicam, moneta proferri.* Atqui Bentleius ipse hic fatetur, idem significare *proferre*, ac *producere*.

60 *Ut folia in silvis* Diomedes l.1.Putsch. c.394., ms.1. Val., edit. Ven. 1514. Muret. Var. lect. lib.15.c.1. *Ut silvis folia privos* Bentl., inscite: reiiciunt omnes. Alio modo Virg. VI. Æ. 309. seq.: *Quam multa in silvis autumni frigore primo Lapsa cadunt folia.* 60 *pronos mudantur* ms. G. Fabric. *pronis mutantur in annis* Dorigh. audacter. *pronos mutantis in annos* Wakef. inscite, et barbare.

61 * *interit ordo* Vr. G. a 1. m. 62 * *virentque* Vr. 1. Anno vertente folia arborum decidunt: flores vere primi erumpunt, deinde novæ frondes; hinc plantæ *virent*: nam *vigent* (quæ est vulgata lectio) perpetuo dum vivunt. Cic. V. Tusc. c. 13. n. 38.: *Alia semper virent, alia hieme nudata, verno tempore tepefacta frondescunt; neque est ullum, quod non ita vigeat interiore quodam motu, et suis in quoque seminibus inclusis, ut aut flores, aut fruges fundat, aut baccas.* Lucret. V. 215.: *Quom iam per terras frondent, atque omnia florent.* Manil. III. 125.: *Varios audet flores emittere tellus... Voce nemus loquitur, frondemque virescit in omnem.* C. Pedo Albinov. in obitu Mæcen. el. 1. 113.: *Redditur arboribus florens revirentibus ætas.* L. Flor. l. 22.: *Hæc est secunda ætas Populi Romani, et quasi adolescentia, qua maxime viruit, et quodam flore virtutis exarsit.* Nemesian. Cyneg. 29. de Myrrha: *Ivit in arboreas frondes, animamque virentem*: ubi Titius proponit legendum *vigentem*: male. Calpurn. V. ecl. 21.: *Tunc florent silvæ, viridisque renascitur annus.* Tertull. sive alius, de Iud. Dom. c. 8. v. 226. seq.: *Nec vernus melius flo-*

Debemur morti nos, nostraque: sive receptus
Terra Neptunus, classes Aquilonibus arcet,
Regis opus; sterilisque diu palus, aptaque remis,

ret cum tempore ramus. Hic abietes celso florent in vertice nigra, Æternumque virent sola sine grandine silva: Nulla cadunt folia, et nullo flos tempore desit. Dracont. de Deo I. 183. seq.: *Illic floret humus semper sub vere perenni, Arboreis hinc inde comis vestitur amœne.* Verba *iuvenum ritu florent, virentque*, ut apud Catull.carm. XVII. 13.: *Viridissimo flore puella.* Silius Italic. I. 60.: *Ævi flore virens*: et 187.: *virides anni*: V. 413.: *virentes annos*. Eo sensu *florentes annos* dixit Stat. III. Silv. 5. 23.: *Iunctam florentibus annis Servet, et in senium.* Apul. Met. X. p.232.: *Puelli, puellaque virenti florentes ætatula.* Infra 115. Eadem varietas verbi *virere*, et *vigere* notatur a Burm. ad Claudian. in Prob. et Olybr. cons. v. 16.; et vide infra 117.

63 *Debemus* Achill. Statius ex Prisciani libris mss.

64 *Aquilonibus arcet*. Hypallage: inversum Claudian. in Prob. et Olybr. cons. 259.: *Ratibus sævas arcere procellas.* Et epigr. 35. 2. seq.: *Ducentia portum Cornua pacatas removent Aquilonibus undas.* 65 *sterilisve* ex 3. mss. prætulit Bentl., sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Phil. Val. Dorigh. Wakef. Wetz. Schelle. Ante Bentleium plures editiones ita dederant; sed sensus omnino *sterilisque* aliorum mss., et editionum præsertim priscarum, requirit; ut de utroque, portu, et palude copulative idem asserat Poeta. 65 *sterilisque diu palus, aptaque remis.* Quia *palus* apud Virg. I. E. 49. posteriorem syllabam producit, nostri Poetæ mendosam lectionem contendit, præ ceteris, Bentleius; et emendat ex ingenio, *sterilisve palus prius*. Attamen ipse fatetur, ita legisse veteres etiam Grammaticos, Servium ad Virg. II. Æ. 65. et III. 107.; et de ultimis syllabis, apud Putsch. c. 1813., Bedam de Metris c. 2360., Priscianum c. 718., qui inde eruebant regulam, de secunda syllaba huius vocis correpta optimo iure; ut in *tellus* a Martiano Capella, in *senectus* a Cornelio Gallo. His adde Quinctil. Inst. orat. I. 7. 3., qui non dubitat asserere, ut notum, quod *palus aliud priore syllaba longa, aliud sequenti significat; et cum eadem littera nominativo casu brevis, ablativo longa est, utrum sequamur, plerumque hac nota monendi sumus.* Et qui tantus horror huius licentiæ; quum omnes asserant Interpretes, verbum *invideor* primum hic ab Horatio

Vicinas urbes alit, et grave sentit aratrum;
Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis,

pronunciatum? quum notum sit, primam in *glomere* productam a Lucretio I. 361.; similique modo in *Italia* factum a Virgilio; ut observant Idem Quinctil. I. 5., et S. Augustinus de Doctr.Christ.II.83.; et sic passim in aliis vocibus ab omnibus poetis, qui pro lubito producunt, vel breviant syllabas? Nec videt Bentleius, aliique, dempto illo *diu* (quam Wakef. *vocem otiosam, et ineptam*, *a scriba intrusam* affirmat) omnem elegantiam amitti; et necessitatem, utilitatemque operis fere evanescere; contra mentem Poetæ, qui immo illud extollere intendit, ex toto contextu: quod nempe antiqua palus, tantum terræ spatium *diu* inutile, tandem nunc alat vicinas urbes; et cuius exsiccatio conferatur cum *regio* opere novi portus. Eodem horrore concussi alii aliter locum emendant. Marcllius, ex mss. et Prisciano, ut asserit, legit, *sterilisque palus*, *aptataque remis*. Cuning. coniicit, *sterilisve palus dudum, actaque remis*; vel *pulsataque remis*, vel *agitataque remis*; quam ultimam amplectitur Wakef.: Marklandus ad Euripidis Supplices, in addendis legit, *sterilisve palus*, *pulsataque remis*, quem sequitur Schelle. Apage tot ineptias; et laudemus potius, cum veteribus Grammaticis, licentiam sumptam pudenter, si licentia dicenda est. 65 * *actaque remis* V. D. *attaque* Au. C. *altaque* Vr. I. 66 * *Vicinas alit urbes* Vr.G. Apud Varronem de Re rust. I. 15. lege ex ms.: *Sustinet sepem*, *ac alit* (pro *ac colit*) *aliquot corbulas uvarum*. 67 *amnis*. Primi Acron, et Porphyrio, inde recentiores Interpretes non pauci, Grifolus, Sanadonus, alii, exponunt, quod quum per Velabrum Tiberis flueret, Augusti iussu ab Agrippa deductus sit, qua nunc fluit. Id falsum esse norunt, qui ex Tito Liv.I.c.16.n.38., Dionys.Ant. Rom. III. c.67. sciunt, Cloacam maximam per Velabrum productam a Tarquinio Prisco ad fluminis ripam, ubi etiamnum visitur; unacum ripa solidis lapidibus quadratis ex Albanis, et Tiburtinis munita, a ponte Senatorio ad Sublicium; seu inter duos pontes, de quibus II. sat. 2. 31.; ut ex hoc aggere omne Velabrum perpetuo exsiccatum fuerit; et templis, aliisque nobilibus ædificiis occupatum ante Augustum Cæsarem. Natum erat Velabrum, seu pars illa Urbis, olim navigabilis, ab aquis, quæ hinc inde ab In-

Doctus iter melius. Mortalia facta peribunt;
Nedum sermonum stet honos, et gratia vivax.
Multa renascentur, quæ iam cecidere; cadentque,
Quæ nunc sunt in honore, vocabula; si volet usus,
Quem penes arbitrium est, et ius, et norma loquendi.
Res gestæ regumque, ducumque, et tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus.

sula oblique confluentes in unum, directe in eam partem ripæ sinistræ, I. od. 2. 18., irruebant; hodieque etiam tanto impetu sæviunt, ut pilam pontis Senatorii, seculo XVI. bis renovati, bis paucis post annis everterint. Hæc diligenter inspexi præterito anno MDCCCX., cymba omnia lustrans. De Augusto hæc tantum Svet. 30.: *Ad coercendas inundationes alveum Tiberis laxavit, ac repurgavit completum olim ruderibus, et ædificiorum prolapsionibus coartatum.* Vide etiam Nardin. Roma ant. VIII. 2. Adde, quod si de Velabro dixisset Horatius; non amnem iniquum *frugibus*, agris frugiferis; sed *civibus* scripsisset.

68 *mortalia cuncta* Bentleius, vero ingenii abusu.

72 *Quem penes arbitrum est* Wakef.: plane desipit; ignorans apud Iurisconsultos, diversa esse *arbitrium*, et *ius*; uti *arbiter*, et *iudex*. Hæc simul expressit Horatius, ut plenam potestatem assereret usus, et consuetudinis in loquendo; ut arbitri, et iudicis in litibus definiendis. Criticus, qui *palus* omnino producendam, et productam in posteriore syllaba contendit; hic inauditum omnibus *arbitrum* obtrudit. *Norma* translate pertinet etiam ad res iudiciarias. Cic. de Orat. II. c. 42. n. 178.: *Præscripto, aut iuris norma aliqua, aut iudicii formula, aut legibus.* Idem de Leg. II. c. 24. n. 61.: *Norma legis.*

72 *et vis* V.E.Vr.I.L.Vp.A. C.F.Vo.A.An.B.Va.A., mss. 2. Pulm. 1. Bersm., edit. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. 1514. 1546. 1573. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Bad. Ascens. Britann. 1520. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Mur. 74 *possent scribi* V.Z., ms. 1. Bersm. * *possent scribi* An. C. *scribi possunt* V.D.Vp.A. D. 74 * *possunt metro* V. B. a 2. m. Vr. F. a 1. m. Va. A., ex glossemate Acronis, et aliorum Scholiastarum manuscriptorum. *Metrum Græce*, ait Censorinus c. XIII., *Latine numerus vocatur*. Catullus c. L. 3. seqq.: *Delicatos Scribens versi-*

Versibus impariter iunctis querimonia primum;
Post etiam inclusa est voti sententia compos:
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor;
Grammatici certant, et adhuc sub iudice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo:
Hunc socci cepere pedem, grandesque cothurni;
Alternis aptum sermonibus, et populares
Vincentem strepitus, et natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus Divos, puerosque Deorum;
Et pugilem victorem, et equum certamine primum,
Et iuvenum curas, et libera vina referre.
Descriptas servare vices, operumque colores,
Cur ego, si nequeo, ignoroque, poeta salutor?
Cur nescire, pudens prave, quam discere, malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur item privatis, ac prope socco,
Dignis carminibus narrari cena Thyestæ.
Singula quæque locum teneant sortita decenter:
Interdum tamen et vocem comœdia tollit;

culos uterque nostrum, *Ludebat numero modo hoc*, *modo illoc*. Ita alii poetæ; et noster I. od. 11. 2. 3. IV. od. 2. 11. 12. I. epist. 19. 24. II. epist. 1. 61., infra 211. 270.

76 *voti inclusa est* V. O., ms. 1. Oberl. * *etiam iuncta est* V.A. 77 * *elegos commiserit* Vr.A.a 2.m. 77 * *actor* V. G. 79 *Archilochon* Cuningam. Vid. I. epist. 19.25.

86 *operumque labores* Coll.Sax.apud Gesn. 88 * *pudens malo, quam discere prave* Vr.I. 92 *decentem* Vr.F.a 1.m., mss. 2. Cruq. 1. Val. 1. Bentleii, qui admisit in textum; quia et hoc pacto compositio ei dulcior videatur; et quia *sortita*, prout par est, active sumetur; quum si *decenter* legeris, vix est, ut non passive contra morem accipiatur. Hoc falsum esse quis non videt? Simplex constructio id probat. *Singula quæque teneant decenter locum*, *quem sortita sunt*. Optime *decenter*, id est, apte, et ut decet, quicumque sit locus, qui contigerit; quæcumque geratur persona: qua de re fuse Quinctil. Inst. orat. X. 1., ubi inter cetera: *Est autem*, *quod omnes et semper*, *et ubique suadere*, *ac dicere honeste*, *faceteque deceat*: *contraque neminem ullo umquam in loco turpiter*.

DD

Iratusque Chremes tumido delitigat ore;
Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri.
Telephus, et Peleus, quum pauper, et exsul uterque;
Proiicit ampullas, et sesquipedalia verba;
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poemata; dulcia sunto;
Et quocumque volent, animum auditoris agunto.
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adsint

94 * *desaviet ore* S.Hieron. epist. ad Furiam, n.2. oper. t.1.col.280.edit.Veron., lapsu memoriæ. 96 *Telephus, aut Peleus* Bentl. ex ingenio. *Telephos ac Peleus* Cun. more suo. 98 * *si curas* V. A. G. Vr. I. 98 * *spectantis cor* V.I. *cor spectantis curat* Vr. G. 100 * *Sed quocumque* V. O. *Ut quocumque* Vp. D. 100 * *velint* V. G. Vr. I. *volunt* V.E. Vr. B. D. L. Vp. D. An. A. a 1. m. C. Va. A., mss. 4. Pulm. 101 * *adsint* V.D.a 1.m.E.a 2.m.G.K.R.a 2.m.Vr. I.K.L.Vp.A.a 2.m.C.Ch.A. F. a 2.m. An.A. a 2.m. B. Ba. A. a 2. m. B. a 1. m., mss. 3. apud Bentl. 1. Oberl. 1. Combe, edit. 1470. Zar. Alii mss., et editiones vulgatæ, *adsunt*. Speciosi vero Piccartus, Tan. Faber, Marcilius, ex coniectura proposuerunt *adflent*; arripuit Dacerius, inde Bentl., sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cuning. Sanad. Merv. Phil.Batteux, Val.Wakef. Schelle, qui unice veram lectionem prædicat; quam vel oppositum *arrideat* confirmet, ut iam Bentleius; et cum eo locos affert Plauti in Pœn. V. 2. 129. Persa I. 3. 72., in quibus *adflent* occurrit: ipsisque, et aliis vulgo, *humani vultus* sunt *vultus hominum*. Longe a vero. Simplex est Horatii præceptum; ut quemadmodum facile, et naturaliter cum ridentibus *vultus arrident* adstantium; ita e converso cum flentibus, et afflictis, *vultus adsint humani*; id est, saltem humane, ut ad misericordiam, ad commiserationem nos, et vultum, qui est præcipuus animi index, componamus; si flere non possumus, aut non debemus. Quo sensu etiam *humanitas*, et *humanus* quis dicitur. Lact.Firm.III.17: *Miserationis affectus, qui plane vocatur humanitas, qua nosmet invicem tueremur*. Plancus, inter Cic. X. ad Fam. 24.: Cæsar *moderatissimi, atque humanissimi fuit sensus*, nempe ad misericordiam, et æquitatem. Ad rem proprie audias Apuleium Met. VIII. p. 156. edit. Pric.: *At ille, quamquam perfecto voto, pro-*

Humani vultus. Si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi; tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu: male si mandata loqueris;
Aut dormitabo, aut ridebo. Tristia mœstum
Vultum verba decent; iratum plena minarum:
Ludentem lasciva; severum seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum; iuvat, aut impellit ad iram;
Aut ad humum mœrore gravi deducit, et angit;
Post effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta;

strato inimico, latus ageret; vultu tamen gaudium tegit, et frontem asseverat, dolorem simulans: et cadaver, quod ipse fecerat, avide amplexatus, omnia quidem lugentium officia sollerter effingit; sed sola lacryma procedere noluerunt. Sic ad nostri similitudinem, qui vere lamentabamur, conformatus, culpam manus sua mentiens, bestia dabat. Stobæus ex Euripide in Inone, serm. 114., et apud Grot. Dicta poetar. p. 468. Paris. 1623.: *Dulce est amicis, posse lætari simul: At si, quod absit, ingruit sors durior; Solatium est, spectare vultus benevolos.* Facit quoque Stat. Silv. II. 1. 230.: *Tu pectora mulce, Tu prohibe manare genas; noctesque beatas Dulcibus alloquiis, et vivis vultibus imple.* 102 *Si vis me flere.* Cic. de Orat. II. c. 45.: *Neque fieri potest, ut doleat is, qui audit, ut oderit, ut invideat, ut pertimescat aliquid, ut ad fletum, misericordiamque deducatur; nisi omnes ii motus, quos orator adhibere volet iudici, in ipso oratore impressi esse, atque inusti videbuntur.* 103 * *tum tua* V. G. 103 * *lædunt* V. T. *lædant* Vr. H. a 1. m., alii mss. apud Lamb. 1. Pulm., et ita Regelsberger cum aliis: refutat Schelle præter necessitatem. 105 *Tristia mœstum.* Cic. l. c. III. c. 57. n. 216.: *Omnis enim motus animi suum quemdam a natura habet vultum, et sonum, et gestum: totumque corpus hominis, et omnis eius vultus, omnesque voces, ut nervi in fidibus, ita sonant, ut a motu animi quoque sunt pulsa.* 105 *plena minarum.* Cic. de Orat. II. c. 45. n. 90.: *Ut enim nulla materies tam facilis ad exardescendum est, quæ, nisi admoto igni, ignem concipere possit: sic nulla mens est tam ad comprehendendam vim oratoris parata, quæ possis incendi, nisi inflammatus ipse ad eam, et ardens accesseris.*

Romani tollent equites, peditesque cachinnum.
Intererit multum, Davusne loquatur, an Heros;
Maturusne senex, an adhuc florente iuventa
Fervidus; et matrona parens, an sedula nutrix;

113 * *pedites tollent equitesque* V.O.*equitesque*, *patresque* Benti.audacter, et Inscite.Confer vv.95.248. 114 *divusne* V. A. Vr. B.C. D. Va. B.,alii mss. apud Pulm.Cruq. Talb. Val. Combe, Aldus 1501. H.Steph. Iason de Nores, Talb. Benti. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Phil. Sandby, Schelle, *divesne* Erasmus Chil. 1. cent. 3. adag. 57. *Davusne* ceteri mss. nostri, et aliorum, priscæ editiones; et vulgatum. 114 *an birus* Erasmus l. c. *Erosne* Lamb. *herusne* Bad. Ascens. *an heros* iidem, qui legunt *Divusne*, ut opponant. *an Heros* mss. et editiones; et vulgatum, ut *Davusne*. Quomodo in re facillima, et evidenti cæcutiant tot interpretes, vix credendum. *Davus*, et *Heros* sunt nomina servorum, quæ passim occurrunt apud Comicos; In marmoribus scriptis apud Gruterum, Fabrettum, Muratorium, alios; et præsertim In Pandectis, ut videre est in Indice nominum propriorum ab Antonio Augustino redacto; quæ vulgatius proferebantur, ex. gr., ut *Titius*, *Sempronius*. Davus speciatim ut Comicus, Heros ut Tragicus accipi possunt, tamquam apud Menandrum, ut notat Acron; sed hic ab Horatio inducuntur, ut doceat, etiam de minimis personis curandum, quales sunt servi; atque etiam inter ipsos distinguendum, inquirendum de eorum conditione, origine, patria, animi dotibus, artibus, moribus bonis; vel vitiosis; Colchi, an Assyrii; Thebis nutriti, an Argis; quamque personam repræsentent. Inde gradatim progreditur Poeta ad aliarum personarum liberarum, aut etiam servarum, ut nutricis, quæ serva esse potest, qualitates. Quis credat, ex præmissis, et sequentibus præceptis, quæ meros, simplicesque homines respiciunt, Poetam intercinere *repente* de Divis, et heroibus; atque interesse multum asserere, quis eorum loquatur? Qui legunt *Davusne-an heros*, vel *herusne*, non vident, his non proprium *Davus*; sed genericum *servus* opponi debuisse. Confer I. sat. 6. 38. II. sat. 5. 91. 101. sat. 6. 44. Hæc omnia Horatii præcepta late exponit Quinctil. Inst. orat. XI. 3. 115 *Maturusve* Va. A., edit. Venn. 1478. 1481.1486.1490. 1492. 1495. 116. *et matrona* V. A. B.C. D. F.G. I. K. O. S. T. a 2. m. Vr.C.D.E.F.H. a 1.m. I. L.

Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli;

Vp. A. D. F. Ch. A. F. Ba. A. B., alii mss. apud Pulm. Achillem Stat. Bersm., Coll. Sax. apud Gesn. Oberl.; restituit Bentl., inde anonymus 1713. Cun. San. Merv. Sandby, Gesn. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Schelle. *aut matrona* Aldus 1501. Iunta 1503. Al. *an matrona*.

116 * *matrona parens* Vr.I. a 1.m. Vera, et evidens lectio, quæ etiam sine manuscriptis ex opposita restituenda erat. *Nutrici* enim opponenda erat *mater*; ut *matrona* opponitur *sedula*. Plaut.in Trucul. V.10.: *Puero opu'st cibum, opus est matri autem, quæ puerum lavit, Opus nutrici*.Cic. de Leg. I. c. 17.n.47.: *Sensus nostros non parens, non nutrix,non magister, non poeta, non scæna depravat*. Et c. 24. n. 62.: *Parens est, educatrixque sapientia*. Sen. epist. 60.: *Etiamnum optas, quod tibi optavit nutrix tua, aut pædagogus, aut mater*? Vid.infra 294.Latius,sed opportune,Quinctil.de Orat.c.28: *Quis ignorat et eloquentiam,et ceteras artes descivisse ab ista vetere gloria, non inopia hominum; sed desidia iuventutis, et negligentia parentum, et inscientia præcipientium, et oblivione moris antiqui? Quæ mala primum in Urbe nata, mox per Italiam fusa, iam in provincias manant: quamquam nostra nobis notiora sunt. Ego de Urbe, et his propriis, ac vernaculis vitiis loquar, quæ natos statim excipiunt, et per singulos ætatis gradus cumulantur, si prius de severitate, ac disciplina maiorum circa educandos, formandosque liberos pauca prædixero. Iam primum suus cuique filius ex casta parente natus, non in cella empta nutricis; sed gremio, ac sinu matris educabatur; cuius præcipua laus erat, tueri domum, et inservire liberis. Eligebatur autem aliqua maior natu propinqua, cuius probatis, spectatisque moribus, omnis cuiuspiam familiæ suboles committeretur; coram qua neque dicere fas erat quod turpe dictu; neque facere quod inhonestum factu videretur. Ac non studia solum, moresque; sed remissiones etiam, lususque puerorum, sanctitate quadam, ac verecundia temperabat. Sic Corneliam Gracchorum, sic Aureliam Cæsaris, sic Attiam Augusti matrem præfuisse educationibus, ac produxisse principes liberos accepimus. Quæ disciplina, ac severitas eo pertinebat, ut sincera, et integra, et nullis pravitatibus detorta uniuscuiusque natura toto statim pectore arriperet artes honestas: et sive ad rem militarem, sive ad iuris scientiam, sive ad eloquentiæ studium inclinasset, id solum ageret, id universum hauriret*.

Colchus, an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge.
Scriptor, honoratum si forte reponis Achillem:
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer;
Iura neget sibi nata, nihil non adroget armis.
Sit Medea ferox, invictaque; flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
Si quid inexpertum scænæ committis, & audes
Personam formare novam; servetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, et sibi constet.
Difficile est proprie communia dicere: tuque
Rectius Iliacum carmen diducis in actus;

At nunc natus infans delegatur Græculæ alicui ancillæ, cui adiungitur unus, aut alter ex omnibus servis plerumque vilissimus; nec cuiquam serio ministerio accommodatus: horum fabulis, et erroribus, teneri statim, et rudes animi imbuuntur. En quanti intersit, an parens vere matrona; an nutrix licet sedula suas partes agat in educatione liberorum, et in scæna. Quid cum illis matrona *potens* vulgatæ lectionis; quæ ab Interpretibus *arrogans*, *imperiosa* traducitur? Hoc prædicet de sua Iuven. I. 70.: *Occurrit matrona potens, quæ molle calenum Porrectum viro miscet sitiente rubetam*. 117 * *Mercatorque vagus* V. T. a 2. m. *Mercatorve* Zar., et ms. 1. Combe. Iulius Firm. VIII. 22.: *Negotiosos, numquam in uno loco consistentes*.

117 * *cultorve* Va.A., Zar. et ms. 1. Combe. 117 *vigentis* Vr.B.C.D.E. a 1. m. F. a 1.m. Vp.C. a 1. m. Vo.B., ms. 1. Cruq. 1. Combe. Vid. supra 62. 118 * *Colchicus an Sirius* Vr.I. 120 *Scriptor*. *Homereum* Bentl., meris argutiis; inde Sanad. Mervill. Valart; refutat Baxt., et appellat *monstrum nemini unquam visum, neque auditum ante Bentleium*. Achillem *honoratum* hic dici puto, non ut Homero, aliisque poetis laudatum; sed quia cum plausu antea scænæ commissum, *reponere*, iterum ponere, seu committere velle alius poeta supponitur ab Horatio; qui ideo monet illum, ut primi sequatur vestigia in describendis eiusdem moribus; quippe quæ iam laudata, ac probata virorum doctorum, ac populi suffragio. Huic præcepto opponitur in v. 125. *si quid inexpertum scænæ committis*. 120 * *qui forte* Ba. B. a 1. m.

122 * *arrogat* Vr.I. 126 * *servare* Vp.C. 129 * *pro-*

Quam si proferres ignota, indictaque primus.
Publica materies privati iuris erit, si

ducis in actus Va. A. *diducis in actus* V.A. Hanc veram lectionem, pro *deducis*, fugisse acumen Bentleii vix credibile, qui recte eamdem vocem restituit Manilio I. 10.: *Amnemque in tenues ausa est diducere rivos*, pro *deducere*. Veluti apud Quinctil. Inst. orat. V. 13.: *Si vel maxima flumina in rivos diducantur, qualibet transitum prabent*. Hoc est, corpus aliquod veluti in partes separare, ut infra 326. IV. od. 3. 10. Celsus I. præf.: *In tres partes medicina diducta est*. Claudius imperator in oratione ad Senatum, ære incisa, apud Lipsium Excurs. ad Tacit. Ann. XI. p. 200. edit. Paris. 1608.: *Deprecor, ne quasi novam istam rem introduci exhorrescatis; sed illa potius cogitatis, quam multa in hac civitate novata sint; et quidem statim ab origine Urbis nostra in quod formas, statusque respublica nostra diducta sit*. Sen. de Brev. vitæ, c. 10.: *Quod proposui, si in partes velim, et argumenta diducere*. c. 12.: *Qui vinctorum suorum greges in atatum, et colorum paria diducit*. Petron. c. 108.: *Totiusque navigii turbam diducit in partes*: c. 124. v. 263.: *Namque omnis regia cæli In partes diducta ruit*. Contra *deducere*, est corpus ipsum integrum, vel aliquomodo de loco in locum ducere; ut notum ex Lexicis; et ut exprimunt illa exempla, quæ affert Schelle. Ovid. IV. Met. 36.: *Levi deducens pollice filum*. I. Amor. 14. 7.: *Vel pede quod gracili deducit aranea filum*: et de poematibus, I. Met. 4.: *Ad mea perpetuum deducite tempora carmen*. Eamdem varietatem passim apud alios scriptores notavit Drakenb. ad Sil. Ital. XV. 187. Porro hic *diducere carmen Iliacum in actus*, ut optime observat, cum aliis, Iason de Nores, est proferre in scænam personas in Iliade contentas apud Homerum, a quo, quum varias actiones illud poema contineat, infinita sumi possunt Tragœdiarum argumenta; ut etiam videre licet ab antiquioribus factum: quum Euripides ab eo et Hecubam, et Andromacham, et Iphigeniam, et Helenam sibi desumpserit, ac proprias fecerit; postea Varius, Ovidius, Seneca, aliique alia argumenta. Idem fecisse cum poetis pictores, statuarios, sculptores, aliosque Græcos artifices, nove, et egregie ostendit in suis operibus, et præsertim Mon. ant. ined. in præf. p. XVIII., Winkelmann; qui inde novam artium, earumque repræsentationum theoriam, præcipue apud Græcos, consti-

Non circa vilem, patulumque moraberis orbem:
Nec verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres; nec desilies imitator in artum;

tuit. 129 * *in actum* V. K. X. 132 *Non circa* V. A. C. D. H. I. K. O. R. S. T. X. Vr. B. C. D. E. F. I. K. L. Vp. A. D. Vo. B. Ch. A. F. An. A. C. Ba. A. B. Va. A., mss. omnes Lambini, Pulm. Combe; ita Acron, Porphyrio, edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. 1514. Flor. 1482. Frib. 1536. Talbot, Bentl. Sandby, Schelle. *Nec circa* in editis est ab Aldo 1501., inde vulgata. Contra apud Catull. c. LXV. 73. ex ms. et contextu, pro *non si*, legas: *Namque ego non ullo vera timore tegam. Nec si me infestis discerpant sidera dictis, Condita quin vere pectoris evolvam*.

133 *verbum verbo* V. D. K. S. Z. Vr. E. L. An. C., Acron ms. et editus, Servius ad Virg. I. Æ. 227. XI. 1. S. Hieron. epist. 57. ad Pamm. n. 5. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Britann. 1520. Basill. 1527. 1531. 1580. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Venn. 1545. 1552. 1573. Lamb. Muret. Cruq. Pulm. Chab. Dan. Heins. Desprez, Bond, Talbot, Dacer. Baxt. Bentleius, qui probat, Phil. Gesn. Sandby, Batt. Val. Dor. Combe, Wakef. Weiz. Zeun. Schelle. Ante Horatium ita scripsisse Ciceronem de Opt. gen. orat. c. 5. n. 14., notat Lambinus: *Non verbum pro verbo necesse habui reddere; sed genus omnium verborum, vimque servavi*: quem locum integrum inseruit S. Hieronymus in citata epistola ad Pammachium n. 5. Ad hunc locum Horatii videtur intendisse Iulius Rufinianus de Schematis lexeos, inter ant. Rhet. I. p. 31. Paris. 1599.: *Antithesis est, cum verbum verbo pari potestate per contrarium redditur*. Boethius in Porphyrium l. p. 46.: *In quo quidem vereor, ne subierim fidi interpretis culpam, cum verbum verbo expressum, comparatumque reddiderim*. Al. *verbo verbum*. * *verbum curabis verbo* Ch. F. *verbum ex verbo* Vr. K., ms. 1. Pulm. 134 *ne desilies* Vr. H., ms. 1. Pulm. 135 *referre* ms. 1. apud Turneb. Advers. XXII. 11., 1. Pulm. 1. Achillis Statii, 3. Val.; ex 2. suis prætulit Lambinus, sequitur Cuning., inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Sanad. Merv. Phil. Val. *proferre* mss. omnes alii, et editiones; Acron ipse, qui exponit: *Noli aggredi locum difficilem, unde te explicare non poteris; nec te imitatione, sive amulatione obstringas*,

Unde pedem proferre pudor vetet, aut operis lex.
Nec sic incipies, ut scriptor Cyclius olim:
Fortunam Priami cantabo, et nobile bellum.
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:

ut procedere, vel progredi longius erubescas. 135 * *pudor proferre pedem* Vr. I. 135 * *vetat* Vp. C. Va. A. 136 * *incipiens* V. O. 136 *Cyclius* Ch. A.cod. Sorbon. apud Val., ex 2. suis restituit in textum Bentl.; probat Winkelm. Mon. ant. ined. in præf. p. XVII. ex Proclo in Chrestom. apud Photium Biblioth. col. 982. edit. Col. 1611., qui hæc refert: *Disserit* (Proclus) *de Epico, quem vocant, Cyclo, qui ex Cæli, et Terræ, quam poetæ fabulantur, commixtione, originem duxit. Terminatur Epicus Cyclus, ex variis poetis perfectus, ad exscensionem usque Ulyssis in Ithacam, in qua et a filio Telegono, ignaro quod pater esset, interficitur.* Hinc poetæ *Cyclii* illi, qui ab eo Cyclo, et præcipue ab Homeri Iliade, et Odyssea, operum suorum argumenta desumebant. Al. *Cyclicus*.

138 * *Quid tanto feret hic dignum professor hiatu* Vr. I. *tanto dignum* Vr. C. F. Ch. F. Va. A. *Quid feret hic dignum tanto* edit. Princ. 139 *Parturiunt* Vr. B. H., mss. 2. Pulm. 1. Val. 1. Bentleii, qui ex hoc, et quia S. Hieronymus contra Iovinian. lib. 1. princ. ita scribit, intulit in textum. Levissimum sane argumentum ab hoc S. Hieronymi loco petit emendator; non videns S. Doctorem sermonis sui contextui vocem aptasse præsenti tempore, quo loquebatur: *Non est contentus* (Iovinianus) *nostro, id est, humano more loqui; altius quiddam aggreditur:* Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. Credendum potius Acroni, Valerio Probo Cath. apud Putsch. c. 1468., et Servio ad Virg. VIII. Æ. 83., Grammaticis, qui consulto vocem referunt. Ita etiam exigere contextum quis non intelligit? *Quid feret hic?* inquit: eveniet, quod est in proverbio: *Parturient montes, nascetur ridiculus mus.* Omnia futuro tempore. In ipso proverbio Græco apud Erasm. Adag. pag. 270. edit. 1617. est: ὤδινεν ὄρος *parturiebat mons.* Sequuntur Bentleium pedibus anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. Baxt. San. Merv. Gesn. Sandby, Val. Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Schelle.

Dic mihi, Musa, virum, captæ post tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum vidit, et urbes.
Non fumum ex fulgore; sed ex fumo dare lucem
Cogitat; ut speciosa dehinc miracula promat;
Antiphaten, Scyllamque, et cum Cyclope Charybdin.
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri;
Nec gemino bellum Troianum orditur ab ovo.
Semper ad eventum festinat; et in medias res,
Non secus ac notas, auditorem rapit; et quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit:
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet;
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu, quid ego, et populus mecum desideret, audi.
Si plausoris eges aulæa manentis; et usque

141 *post mœnia* An. A. a 2. m. Va. A., ms. 1. Achillis Statii, 1. Valart, 1. Bentleii, qui intulit in textum; motus etiam auctoritate codicum Ausonii in Periocha 1. libri Odysseæ, in quibus legitur pariter *capta post mœnia Troia*; quod in editis est *tempora*, ut apud Horatium, quem exscribit. Omnia, ut puto, barbare: etenim Latine, *post mœnia*, esset *retro mœnia*. Sic Virgilius III. E. 20.: *Tu post carecta latebas*. Plaudunt Bentleio Cun. Wakef. Schelle. Bentleius, suæ opinionis adhuc incertus, coniiciebat, ut rectius, *funera*; et Cun. *Pergama*. 142 * *multorum novit* Va. A. a 2. m. 143 * *dare lumen* ms. 1. Valart. 146 * *Non reditum* V. C. 147 * *Nec bellum gemino* Vr. B. Ch. A. 150 * *relinquet* Vp. C. 152 * *medio nec* V. D. *nec medium*, *medio nec* Va. A. 154 *plosoris* Vr. B. C. D. E. a 1. m. H. Vo. B., mss. 4. Pulm. 1. Cruq. Coll. Sax. apud Gesn.: ita etiam legi, notat Acron; sed ipse præfert *plausoris*. Alterum amavit ex aure sua Cun. Bentleius argutiis dedit *fautoris*; quod est Acronis glossema. Confer I. od. 20. 4. I. sat. 1. 66. II. sat. 3. 185. I. epist. 6. 7. II. epist. 1. 88. epist. 2. 130. Quinctil. dial. de Orat. 39.: *Oratori clamore, plausuque opus est*. Errat vero Baxterus, qui idem valere *fautoris*, et *plausoris*, scribit. Longe diversa esse vel Lexica docent. Vid. II. epist. 1. 185. 205. 154 *aulæa manentis*. Pro forma, et constructione theatrorum apud veteres, aulæum picturis ornatum, vel intextum, vulgo hodie *sipario*, ut scæna aperiretur, non tollebatur in altum, ut nunc; sed sub

Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat:
Ætatis cuiusque notandi sunt tibi mores;
Mobilibusque decor, maturis dandus et annis.
Reddere qui voces iam scit puer, et pede certo
Signat humum; gestit paribus colludere, et iram
Colligit, ac ponit temere, et mutatur in horas.
Imberbis iuvenis, tandem custode remoto,

pulpitis demittebatur sensim involutum cylindro. Apul. Met. X. p. 233. edit. Pric.: *Aulao subducto, et complicitis sipariis, Paridis scana disponitur*. Finito actu, vel integro spectaculo, in altum tollebatur. Ovid. III. Met. 110. seqq.: *Crescitque seges clypeata virorum; Sic, ubi tolluntur festis aulaa theatris, Surgere signa solent; primumque ostendere vultum; Cetera paullatim; placidoque educta tenore, Tota patent; imoque pedes in margine ponunt*. Ergo *manere aulaa*, est, usque ad finem operis exspectare. Confer II. epist. 1. 189. Bianchi dei Vizj del mod. teatro p. 321. 155 *Nobilibusque* V. H., edit. Venn. 1481. 1483. 1486. Flor. 1482. 155 *maturis dandus et annis* V. G. a 1. m. Quod dederat ex coniectura Bentl., probatur nunc ex ms. optimæ notæ. Ita etiam legebat Acron, scribens: *Quid enim natura mobilius puero adolescente, et maturo sene; τὸ πρέπον, id est, decorum cuique proprium tribuendum est*. Et sic ab eo Comm. Cruquianus. Mobilis ætas est puerorum propria; ut quies, maturitas, senum: probat late Bentleius Virgilio III. G. 165. V. Æ. 73. Cic. de Senect. c. 10. et 20., pro Roscio c. 16. Ovid. VIII. Met. 617. XIV. 622. XV. 210. Tac. I. Ann. 4.: quibus adde Cornelium Gallum el. 1. 115.: *Exsultat levitate puer, gravitate senectus: Inter utrumque manens stat iuvenile decus*. Petron. c. 124. v. 285.: *Non puer, aut avo iam desolata senectus*. Vid. IV. od. 4. 55. carm. sec. 46., infra 176. seqq. Adoptarunt anonymus 1713. Baxt. Cun. San. Merv. Phil. Val. Schelle. Wakefield, qui ridicule dictum asserit a Bentleio *mobilibus iuniorum*, quod anni æque mobiles sint quoad iuvenes, et quoad senes; vere ridendus est. Al. *naturis*. 160 *Colligit et ponit* Va. A., edit. Venn. 1478. 1479. 1481. 1486. 1490. 1495. Britann. 1520. *Concipit ac ponit* edit. Zar. 1470. 161 *Imberbus* ex ms. Cruquius, inde Baxt. Bentl. anonymus 1713. Cun. San. Merv. Phil. Gesn. Sandby, Val. Oberl. Combe, Wakef. Zeun. Schelle. Ut *imbecillus*. Vid.

Gaudet equis, canibusque, et aprici gramine campi;
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Utilium tardus provisor, prodigus æris,
Sublimis, cupidusque, et amata relinquere pernix.
Conversis studiis, ætas, animusque virilis
Quærit opes, et amicitias, inservit honori;
Commisisse cavet, quod mox mutare laboret.
Multa senem circumveniunt incommoda; vel, quod
Quærit, et inventis miser abstinet, ac timet uti;
Vel, quod res omnes timide, gelideque ministrat;
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri;
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero; castigator, censorque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum;
Multa recedentes adimunt. Ne forte seniles
Mandentur iuveni partes, pueroque viriles;
Semper in adiunctis, ævoque morabimur aptis.
Aut agitur res in scænis, aut acta refertur.
Segnius irritant animos demissa per aurem;

II. sat. 7. 39. II. epist. 1. 85. 167 * *et servit* V. I. 168 *quod permutare* V. C. a 1. m. Vr. D. H. An. A.; ms. 1. Pulm. 1. Achill. Statii. 172 *spe lentus, iners, pavidusque* Bentl., longis argutiis. 173 * *temporis acti*. Post hunc versum, alter intrusus legitur in V. T.: *Laudat præteritos, præsentes despicit actus*. Senem laudatorem temporis acti pluribus versat anonymus in Miscellan. Lipsiens. num. 17. p. 240. seqq. 174 *censor castigatorque* mss. apud Valart, Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503.; inde vulgata fere apud omnes. Ceteri mss. omnes, Acron, et priscæ editiones alium ordinem tuentur, quem revocavit in textum Talbot, Bentl. Cun. Sandby, Val. Schelle. 175 * *commoda vita* Ba. A. a 1. m., notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1519. Bibl. Ang. Recte *commoda secum* etiam apud S. Hieron. prol. in 2. comm. Amos ad Pammach.: *Senectus multa secum et bona affert, et mala*. 176 *nec forte* edit. Ven. 1481. 178. *morabitur* V. D. a 1. m. Vr. C. a 1. m. D. E. Vp. D. Ch. A. a 1. m., ms. 1. Achill. Statii, Coll. Sax. apud Gesn. 179 * *aut apta* Vr. L. Vp. A. 180 *animum* ms. Achill. Statii. 180 *di-*

Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus, et quæ
Ipse sibi tradit spectator. Non tamen intus
Digna geri, promes in scænam; multaque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens:
Ne pueros coram populo Medea trucidet;
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus;
Aut in avem Progne vertatur, Cadmus in anguem.
Quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.
Neve minor, neu sit quinto productior actu
Fabula, quæ posci vult, et spectata reponi:
Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit; nec quarta loqui persona laboret.
Actoris partes chorus, officiumque virile
Defendat; neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat, et hæreat apte.

missa V. E. O. Vr. I. Vp. A. An. C. a 2. m., Britann. 1520.

180 *per aures* V. K. Ba. A., ms. 1. Combe. 181 *oculis subiecta fidelibus*. Nazarius Paneg. Constant. Aug. c. 32.: *Ad animum languidius accedunt, quæ aurium via manant, quam quæ oculis hauriuntur*. 185 *Ne pueros* V. A. a 2. m. C. D. K. R. S. T. Z. Vr. C. D. Vp. D. Ch. A. F. Ba. A. B. a 1. m. Va. A. C., mss. 3. Bersm. 1. Bentl. 1. Oberl. 5. Combe, edit. 1470. Zar. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. 1514. Britann. 1520.; restituit Bentl., inde anonymus 1713. Cun. San. Merv. Phil. Wakef. Wetz. Schelle. *Nec pueros* V. A. a 1. m. G. Ba. B. a 2. m., edit. Princ. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503.; inde vulgata. 185 * *trucidat* Vp. A. 187 *Cadmus vertatur* Vr. I. Ch. A., Cun. ex ingenio. 189 *minor quinto, neu sit* Vr. I., Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Glar. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. 190 *spectanda* V. B. D. Vr. C. E. L. Vp. C. a 1. m. D. Va. C., mss. 3. Pulm. 1. Achill. Statii, edit. Venn. 1490. 1495. 1514.

191 *Neu Deus* Schelle ex ingenio. *Nec* novum præceptum indicat a præcedentibus divisum. 193 *Auctoris* V. C. a 1. m. K. R. Vr. K. Vp. A. Ch. F. An. A. a 2. m. Va. A., mss. 2. Lamb. 2. Pulm., Aldus 1501. 1509. 1519. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Turn. Advers. XIX. 9. 193. *ne quid* Schelle: 194 *intercidat* V. D. Vr. H. a 1. m., Zar.

Ille bonis faveatque, et consilietur amice;
Et regat iratos, et amet peccare timentes:
Ille dapes laudet mensæ brevis; ille salubrem
Iustitiam, legesque, et apertis otia portis.
Ille tegat commissa; Deosque precetur, et oret;
Ut redeat miseris, abeat Fortuna superbis.
Tibia non, ut nunc, orichalco iuncta, tubæque

196 *concilietur* Aldus 1501. Britannicus 1520. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Ven. 1573. Basil. 1580. D. Heins. Desprez. Confer III. od. 3. 17. 195 *amicis* Muret., inde alii multi, D. Heins. Desprez, Bond, Dacer. Baxt. Gesn. Oberl. Combe, Wetz. Zeun. 197 *pacare* ms. 1. Cruq. alii Achill. Statii. *pacare tumentes* mss. 2. Pulm. Horum auctoritate, et quia *bonos* hic, et *peccare timentes* eosdem putat Bentleius, speciosam lectionem admittit in textu: errore turpi. *Boni* enim sunt fortes viri, strenui, ut IV. od. 4. 29., qui plausu, favore sunt prosequendi, et consiliis adiuvandi, firmandi, III. od. 5. 44. 45.: *peccare timentes*, probi, et honesti viri, amandi sunt: *Nihil est enim*, inquit Cic. IX. ad Famil. 14., *mihi crede, virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius*. Novitatem, contra mss. omnes alios, et Acronem, nimis leviter arripuerunt pariter anonymus Trai. ad Rhenum 1713. Cun. San. Merv. Phil. Sandby, Batt.; et nuper Schelle, quia eamdem tautologiam in iisdem verbis agnoscit; et novam lectionem confirmari ait alio ms. a Regelsbergero collato. Non codicum numerus; sed Latinæ Linguæ peritia maior exoptanda. 198 * *laudat* Vr. B. *mensa laudet* Cun. more suo. 201 *Arrideat* edit. Venn. 1495. 1514. 202 *vincta* Vr. C. E. F. Vp. A., Aldus 1501. 1509. 1519., aliique editores non pauci; et inter recentiores Talb. Dacer. Baxt. anonymus 1713. Cun. Gesn. Phil. Sandby, Val. Batt. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Schelle. *iuncta* ceteri mss. nostri, et aliorum, Acron, et Porphyrio (qui tamen *vincta* exposuisse videntur); Ioann. Sarisber. lib. 6. in prol.; revocavit in textum Lambinus, Bentl. San. Dor. Recte quidem vidit Bentleius; sed errat, quum ideo se præferre hanc lectionem ait; quia ex variis materiis composita tibia existimanda est; sive ferruminatione, sive alio modo apta, et compacta. Horatius tibiam tenuem, et simplicem comparat longæ, tubæ

Æmula ; sed tenuis , simplexque , foramine pauco ,
Adspirare , et adesse choris erat utilis ; atque
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu :
Quo sane populus numerabilis , utpote parvus ,

æmulæ . Initio facta fuit tibia vel ex arundine Plin. H.N. XVI. 36. sect. 66. , vel buxo cavato Ovid. VI. Fast. 697., vel ex cervorum , aut asinorum cruribus , ut ait Philostratus de Vita Apollon. lib. 5. c. 7. ; unde tibia dicta . Hac ex arundine , vel buxo etiamnum utuntur rustici, pastores , vicani , et milites ; vulgo *ciuffolo* , *zuffolo* . Progressu temporis amplior , et longior facta est , ut sonum graviorem redderet ; *quod tibiæ incremento longitudinis fiunt graviores* , ut inquit Censorinus c.X.Hæc, ut facilius portaretur , in partes secabatur ; quarum oræ internæ vel auro , vel orichalco circumdabantur , ut ad opus committi , et iungi possent ; et postea disiungi , et loculo servari . Hoc fieri hodieque videmus in tibiis longis , vulgo *flauti* , quæ tribus partibus constant ; et orichalco imitari videntur arundinum internodia ; et ita illis utuntur tibicines . *Iuncta* ergo , non *vincta* in hoc argumento poetico dicenda . Quid enim ad rem ornamenta exteriora vel ex auro , vel ex alio metallo ? Huiusmodi tibias ex ossibus , et ebore metallis iunctas ,repertas in ruinis Herculanensibus observat Winkelm.Relat. des Nouvell. decouvertes d'Hercul.p. 217.Paris 1784.De tibiis, earumque varia forma , et magnitudine , plura dabit Gaspar Bartholinus peculiari opere lib. 1. c. 4. seqq. *Iuncta* , et *vincta* passim in mss. confundi iam notavit Pamelius ad Tertull. de Pallio c. 3. Wasse ad Sallust. Cat. 58. De orichalco , sive aurichalco , vide Bochart Hieroz. par. 2. l.6. c.16. col. 881. 203 *pauco* V. B. C. H. R. a 1. m.S.T.a.1.m. X. Z. Vr. H. I. K. L. Vp. A. C. D. Vo. B. Ch. A. a 2. m. F. An. A. B. C. Ba. B. , alii mss. apud Lamb. Talb. Oberl. , Acron , priscæ editiones , et aliæ fere omnes , præsertim recentiores . *parvo* V. A. D. a 1. m. E. G. K. O. a 1. m. Vr. B. C. D. E. F. Ch. A. a 1. m. Ba. A. Va. A. C. , ms. 1. Pulm. 1. Helmst. apud Gesn. 12. Val., Iunta 1503. Ut testatur Varro apud Acronem , quatuor foraminum erant tibiæ apud antiquos . Tractu temporis maiore numero factæ , dictæ sunt multiforatiles , ut Apul. Met.X. p. 255. allatus ad II. epist. 2. 33. Bartholin. de Tib. I. 6. * *paucoque foramine simplex* Vr. G. 206 *parcus* conicit

Et frugi, castusque, verecundusque coibat.
Postquam cœpit agros extendere victor, et urbes
Latior amplecti murus, vinoque diurno
Placari Genius festis impune diebus;
Accessit numerisque, modisque licentia maior.
Indoctus quid enim saperet, liberque laborum,
Rusticus urbano confusus, turpis honesto?
Sic priscæ motumque, et luxuriem addidit arti
Tibicen; traxitque vagus per pulpita vestem.
Sic etiam fidibus voces crevere severis;
Et tulit eloquium insolitum facundia præceps:
Utiliumque sagax rerum, et divina futuri,
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum;

Faber, adoptat Valart in præfat. p. XV. 207 * *Ut frugi* Vr. D. 208 *urbes* mss. omnes nostri, et aliorum, priscæ editiones, et Britann. 1520. *urbem* Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503., et inde alii omnes, quos vidi; fortasse, quia de urbe Roma dictum putant, quod de Græcis primum credendum. Alio sensu Varro de Re rust. II. præfat. 3.: *Igitur quod nunc intra murum fere patres familia correpserunt, relictis falce, et aratro; et manus movere maluerunt in Theatro, ac Circo; quam in segetibus, ac vinetis: frumentum locamus, qui nobis advehat, qui saturi fiamus ex Africa, et Sardinia.* Quæ refert etiam Colum. de Re rust. I. præf. 15. 209 *Laxior* Bentl. ex ingenio; sequitur Schelle. 210 *Placari Genius.* Quinctil. dial. de Orat. cap. 9.: *Pulchrum id quidem, indulgentiam principis ingenio mereri; quanto tamen pulchrius, si ita res familiaris exigat, se ipsum colere, suum Genium propitiare, suam experiri liberalitatem?* Vid. III. od. 17. 14. 15. II. epist. 1. 143. 144. 212 * *malorum* Vr. I. 213 * *confisus* Vr. I. 214 *luxuriem* V. B. C. a 2. m. D. K. R. S. X. Vr. B. D. I. L. Vp. D. Ch. F. a 1. m. An. B. C. Ba. B. Va. A., mss. 4. Pulm. Commentator Cruq. Pign. Manzon. Iunck. Baxt. Bentl. anonymus 1713. Cun. San. Merv. Phil. Gesn. Sandby, Dorigh. Oberl. Combe, Wakef. Zeun. Al. *luxuriam.* 215 *vestes* mss. 6. Combe. 219 * *sortileges* Vr. I. *sortilogis* Ch. A. a 2. m. 220 *can-*

Mox etiam agrestes Satyros nudavit, et asper
Incolumi gravitate iocum tentavit; eo quod
Illecebris erat, et grata novitate morandus
Spectator, functusque sacris, et potûs, et exlex.
Verum ita risores, ita commendare dicaces
Conveniet Satyros; ita vertere seria ludo:
Ne quicumque Deus, quicumque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper, et ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas;
Aut, dum vitat humum, nubes, et inania captet.
Effutire leves indigna tragœdia versus,
Ut festis matrona moveri iussa diebus,
Intererit Satyris paullum pudibunda protervis.
Non ego inornata, et dominantia nomina solum,
Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo:
Nec sic enitar tragico differre colori;
Ut nihil intersit, Davusne loquatur, et audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum;
An custos, famulusque Dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis
Speret idem; sudet multum, frustraque laboret
Ausus idem: tantum series, iuncturaque pollet;
Tantum de medio sumptis accedit honoris.
Silvis deducti caveant, me iudice, Fauni,

savit Coll. Sax. apud Gesn. ms. 1. Combe. 220 *ob hircum*. Vide Infra 276. 226 *Conveniat* edit. Venn. 1492. 1514. 227 * *Nec quicumque* Vp. C. Va. C. 228 * *ostro nuper et auro* V. O. An. A. 230 * *vitet* V. T. a 2. m. 233 *parum pudibunda* Vr. I. 235 * *satirarum* V. A. a m. 236 * *Neu sic* V.A. a 1.m. *Non sic* Vr. B. 237 * *Davusve* Va. A. 237 *an audax* V. A. B. O. Vr. H. I. Ch. A. Va. A. C., alii mss. apud Oberl. Combe, edit. Venn. 1481. 1486. 1490. 1546. 1573. Aldus 1509. 1519. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. 242 * *series tantum* V.G. 243 * *accedet* V. I. K. O. a 1. m. Vr. F. Ba. B. 244 *educti* Vr. I. Va. C.; proposuit ex coniectura Markland. ad Euripid. Supplices, in append. p. 257.; adoptavit Schelle; ut ve-

Ne, velut innati triviis, ac pene forenses,
Aut nimium teneris iuvenentur versibus umquam;
Aut immunda crepent, ignominiosaque dicta.
Offenduntur enim, quibus est equus, et pater, et res:
Nec, si quid fricti ciceris probat, et nucis emptor,
Æquis accipiunt animis, donantve corona.
Syllaba longa, brevi subiecta, vocatur iambus;
Pes citus: unde etiam trimetris accrescere iussit

niat sensu *educati*; quod hic nititur confirmare aliorum exemplis, *educere* pro *educare*. Abs re. *Deducere* est de loco ad locum ducere, abstrahere; et hic quasi manu ducere e silvis in theatrum: sensu noto, et communi in Lexicis. Vide supra ad v. 129. Qui Satyros e silvis ducit, illos supponit ibi natos, et nutritos. Potius *educti* simpliciter pro *deducti* accipi poterat. 247 *verba* edit. Venn. 1479. 1483. 1486. Flor. 1482. 249 *fricti* V. E. a 1. m. Vr. B. a 2. m. C. D. E. Vp. C. An. A. a 1. m. Va. C., mss. 2. Lamb. 5. Pulm. omnes Cruquii, Aldus 1509. 1519. Iunta 1503., defendunt Parrhasius, Lamb. Iason de Nores, Turneb. Advers. XIX. 9. Mur. Cruq. Pulm. Chab. Bond, Despr. D. Heins. Nannius, Talb. Dac. Baxt. Bentl., aliique recentiores omnes. *fracti* V. A. a 1. m. B. C. D. G. H. I. K. O. S. T. X. Z. Vr. B. a 1. m. F. I. K. L. Vp. A. F. Ch. A. a 1. m. F. An. B. Ba. A. B. Va. A., alii mss. apud Pulm. Combe, Commentator Cruquianus, edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1495. 1514. 1546. 1552. Flor. 1482. Aldus 1501. Britann. 1520. Basill. 1527. 1531. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Merito hanc lectionem deseruerunt editores critici: qui enim vulgo nunc dicuntur *ceci infranti*, nihil ad rem. *Ciceris fricti* meminit Plaut. in Bach. IV. 5. 7.: *Tam frictum illum reddam, quam frictum est cicer.* Martial. lib. 1. epigr. 104. 10.: *Asse cicer tepidum constat, et asse Venus.* Meminit quoque Ioannes Cassianus cap. 1. collat. 8.: *Deinde adposuit salem, olivas ternas; quibus posthac superintulit canistrum habens cicer frictum, quod illi trogalia vocant; ex quibus quina tantum sumpsimus grana, mixaria bina, caricas singulas.* Non dubito, de eodem accipiendum Persium V. 177.: *Cicer ingere large Rixanti populo*: et cum Dousa etiam *cicer madidum* apud Mart. lib. 1. epigr. 42. 37.: *Otiosa Vendit qui madidum cicer corona.*

Nomen iambeis, quum senos redderet ictus;
Primus ad extremum similis sibi. Non ita pridem,
Tardior ut paullo, graviorque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in iura paterna recepit
Commodus, et patiens: non, ut de sede secunda
Cederet, aut quarta socialiter. Hic et in Accî
Nobilibus trimetris apparet rarus; et Ennî
In scænam missos cum magno pondere versus,

quamvis id neget Marcilius; quod madidum cicer elixum sit; frictum cicer aridum. Hoc erat probandum. Nam frictum oleo, vel adipe suillo semper aliquantulum madet; præcipue quum recens est, et adhuc tepidum: neque elixum distribuitur coronæ adstantium ut bellaria. In usu etiamnum habetur frictum cicer Neapoli, et Romæ præsertim apud Hebræos; et vulgare est scomma, *cecio fritto*. Apud Plautum in Pœn. I. 2. 112. occurrunt etiam *fricta nuces*. *Ag. Obsecro hercle, ut mulsa loquitur! Mi. Nihil nisi laterculos, Sesamum, papaveremque triticum, et frictas nuces*. Hinc Ianus Dousa ad Petron. lib. 1. c. 1. putat in versu Horatii, *frictum* istud non solum ad *cicer*, quod præcedit; sed etiam ad *nucem*, quæ sequitur, pertinere. 250 * *excipiunt* V. D. 250 * *donantque* Ch. F. *donentve* V. D. a 1. m. 252 * *accedere* V. A. Vr. G. a 1. m. Vp. D. Va. A. *accersere* edit. Flor. 1482. Ven. 1483.

253 *senos cum* Cun. ex aure sua. 257 * *ut non* V. X. Vp. D. 259 *Mobilibus* P. Victorius in Cicer. V. ad Fam. epist. 2.: refutant Lamb. Bentl. 260 * *In scena* V. O.

260 *missus*. Ita Piscator primus emendavit ex Ingenio, et in contextum induxit; Ita Minellius, Martignac, Rodelius, ut notat Cuningamius; ita Marcilius; adoptarunt Desprez, Bentleius, qui id magis probare nititur argutiis; inde anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Phil. Sandby, Dor. Val. Wakef. Wetz.: refutat Schelle. Facilis constructio sensum verum exponit; ut hic iambus in secunda, et quarta sede positus ab Ennio, premat eius versus, missos, fere proiectos, cum magno pondere in scænam; crimine turpi aut operæ celeris nimium, et carentis cura; aut artis ignoratæ. Sensum ad Ennii versus referendum, vidit etiam Acron. Confer I. sat. 10. 53. 54. 260 *cum magno pondere* V. E. G. S. X. Z. Vr. B. D. E. G. H. I. L. Vp. C. D. F. Vo. B. Ch. A. F. An. A. B. Va. A. C. Ba. B., mss. 6. apud Combe;

Aut operæ celeris nimium, curaque carentis;
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
Non quivis videt immodulata poemata iudex;
Et data Romanis venia est indigna poetis.
Idcircone vager, scribamque licenter? et omnes
Visuros peccata putem mea tutus, et intra
Spem veniæ cautus? Vitavi denique culpam,
Non laudem merui. Vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proavi Plautinos et numeros, et

ex omnibus suis, et Bersmanni, adscivit in textum Bentleius; quia videtur Poeta venerem quamdam in ipsa pronuntiatione studio quæsisse: *cum magno pondere*: quædum profers, ipsum illud pondus, et lente ambulantes spondeos voce, et spiritu persentiscis. Aliter æque bene apud scriptores. Cicero in Arato v. 379.: *Magno cum pondere nauta*. Tertull.Apolog.adv.Gentes, c.38.:*Iudicatur magno cum pondere,ut apud c rtos de Dei conspectu*. Confer I. sat. 10.49.I.epist.20.8.,infra 336. 261 *nimium celeris* V.I. T. Vr. I. Ch. A. Va. A. C., mss. 3. Pulm.; ita Cun. San. Merv. Phil. 263 * *Vt quivis* Vp. C. *Num quivis* Zar. 265 *ut omnes* V. A. a 1. m., ms.1. Achill. Statii, 1. Bentleii, qui adoptavit in textu; inde anonymus 1713. Cun.Baxt. Gesn. Dor. Oberl. Wetz. Zeun. Schelle: refutat Sanad. An, inquit Horatius, exemplo aliorum poetarum Romanorum, quibus data est venia, indigna, non debita, tutus putare possum, lectores, vel auditores visuros,vel audituros peccata mea eadem æquitate;et cautus ero adeo,ut sperem illos eamdem veniam mihi daturos? 266 *et extra* Lambinus ex Ingenio:reiiciunt omnes, et præsertim Muret.Var.lect.l.13.c.5. 267 * *captus* Vr. G.Vp.D. 268 * *nec laudem* Vr.G. 269 * *et versate diurna* V.T. 270 *At vestri* V.A.B.C. D. H. R. S. T. X. Vr. B. C. E. F. H. Vp. A. C. D. Vo. B. Ch. A. An. A. C. Ba. A. Va. A. C., mss. omnes Lambini, Cruquii, 6. Pulm., Acron, Commentator Cruquianus, notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl.Barb., edit.Princ. Venn.1478. 1479.1481. 1486. 1490. 1492. 1495. 1514. 1546.; probat P. Victor. lib. 15. c. 13., et alii innumeri, ut sit vulgata. *At nostri* V. G. I. Vr. G. I. K. L. Ch. F. Ba. B., ms. 1. Pulm.,

Laudavere sales ; nimium patienter utrumque ,
Ne dicam stulte , mirati ; si modo ego , et vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto ;
Legitimumque sonum digitis callemus , et aure .
Ignotum tragicæ genus invenisse Camenæ
Dicitur ; et plaustris vexisse poemata Thepis ,
Quæ canerent , agerentque peruncti fæcibus ora .
Post hunc personæ , pallæque repertor honestæ
Æschylus , et modicis instravit pulpita tignis ;
Et docuit magnumque loqui , nitique cothurno.

Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. H. Steph. Muret. Desprez, Bond , Talbot , Dac. Valart , Dorigh., et venia indignus , Schelle , qui multa effutit inepta contra Bentleium . Primam lectionem firmat contextus . Venia dicitur data Romanis poetis , præsertim Plauto , a proavis Pisonum , nempe a Romanis . Quomodo Horatius, qui Romanus non erat, etiamque libertinus , huc suos proavos appellare poterat ? * *et vestri* Vr. D. 271 *utrosque* Cun. more suo . 272 *Non dicam* Vp. D. , ms. 1. Achillis Statii ; et ita recepit Sanad. 273 * *dictum* Ch. F. , notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1519. Bibl. Ang. 277 *Qui canerent* . Contra mss. omnes , Acronem , Diomedem , et Donatum , ita emendat Bentleius multis argutiis ; ut intelligamus , non *poemata* , sed *actores* vectos a Thespi , qui canerent . Insulse : refutant Baxt. et Gesn. Plaustra enim, ut recte Gesnerus , Thespis non adhibuit , ut ab una urbe in alteram veheret actores ; ut tibicines illi vino sepulti apud Liv. IX. c. 23. n. 30. plaustris translati sunt ; sed paravit sibi in quavis urbe scænam extemporalem de plaustris aliquot conductis . His *vexit poemata* ; id est , in his docuit tragœdias , figura iucunda . Sidonius Apollin. carm. IX. 232. seqq.: *Pictum facibus Æschilon secutus , Aut plaustris solitum sonare Thespin ; Qui , post pulpita trita sub cothurno , Ducebant olida marem capella* . Thespis nempe etiam primus certavit ob hircum , ut supra 220. , et Diomedes lib. 3. apud Putsch. c. 484. ; ideoque primus dicitur ab Aristotele lib. 3. de Arte poetica , et Plutarco in vita Solonis , docuisse , et egisse tragœdiam . Amore novitatis Cun. etiam legit *vectasse* , pro *vexisse* . 279 * *immodicis* Vr. K. 280 *Edocuit* V. H. Vr.

Successit vetus his comœdia, non sine multa
Laude: sed in vitium libertas excidit, et vim
Dignam lege regi: lex est accepta, chorusque
Turpiter obticuit, sublato iure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poetæ;
Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
Ausi deserere, et celebrare domestica facta;
Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret, clarisve potentius armis,
Quam lingua, Latium, si non offenderet unum-
Quemque poetarum limæ labor, et mora. Vos, o
Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
Multa dies, et multa litura coercuit; atque
Perfectum decies non castigavit ad unguem.

D. Vo. B., edit. Venn. 1481. 1486. 1490. 1495. 1514. Britann. 1520. 283 *Lege regi dignam* Cuningam. ex aure sua. 284 * *Turpiter obmutuit* Vr. G. 289 * *clarisque* V. S. Vr. G. K. 292 *reprendite* Cun. ex ingenio.

294 *Præsectum*. Hanc lectionem dederunt Lamb. Dac. Baxt., et Bentl. auctoritate 2. mss. Cruquii, aliquot Achillis Statii, 1. Mureti, et 1. Vaticani apud Lambinum. Ipsa quoque constructio Bentleio videtur flagitare, ut hoc, quodcumque est, adiectivum, ad illud *unguem* referatur. Ideo autem *præsectum* unguem; ut ipse non scaber, non inæqualis; sed docta manu pene ad vivum resectus, aut fallentis iuncturæ levorem; aut minimam, si qua exstet, salebram lapsu, morave persentiat. Cum Acrone tractam fatetur similitudinem a marmorariis, qui iuncturas marmorum ungue pertentant. Absurde, et contradictorie. Rem nos calamo, non unguibus, expediamus. Ante dicam, me in nullo ms. ex Vaticanis *præsectum* reperisse: tantum habetur in Vr. B., et in Vo. B., *prefectum*; facili lapsu pro *perfectum*, et solita amanuensium aberratione in *per*, *præ*, *pro*. Ita etiam legitur in mss. apud Ach. Statium, ut notat Pulm. Deinde criticum desiderabo in tanto viro, Bentleio. Num Horatius hic unguem resectum (*decies*! *docta manu*! cur non potius *vivum rodebat* artifex I. sat. 10. 71.?) laudat, ut ita inveniat, si qua in iunctura salebra remaneat; an opus marmorarii perfecte politum, levigatumque adeo, ut

Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit, et excludit sanos Helicone poetas
Democritus; bona pars non ungues ponere curat,

ne commissura lapidum ungue quæsita percipi possit, ut *iunctura effundat ungues*? Marmorarius, qui unguem sibi ad vivum decies præsecuit, quomodo ungue explorare poterit marmorum commissuras? Nonne immo ungue opus est, eoque præacuto; sed certe non ita præciso? Rident nostri hæc audientes. Certissime unguem supponunt non recisum omnes illi ex antiquis scriptoribus, qui hac similitudine utuntur; eamque ad scripta transferunt æque expolita, atque multa litura coercita. Inter Scholiastas, præter Acronem, Servius ad illud Virgilii II. G. 277.: *Non secius omnis in unguem, Arboribus positis secto via limite quadret*: notat; *in unguem*: *ad perfectionem*: *et est translatio a marmorariis, qui iuncturas unguibus probant*. Persius I. 64.: *Ut per leve severos Effundat iunctura ungues*. Apuleius de Deo Socrat. princ.: *Quippe qui structum orationis huius egomet non de monte modo lapide e directo casum afferam, probe omnifariam complanatum, leniter ad extremas oras ad unguem coæquatum*. Symmach. I. epist. 12.: *Scalis suppactus est honor marmoris; superiora conclavia crustis teguntur, ea operis levitate, ut compago solidum mentiatur*. Sidon. Apollin. IX. epist. 7.: *Structura vero fortis, et firma, coniunctionumque perfacetarum nexa casuris insolubilibus: sed nec hinc minus lubrica, et levis, ac modis omnibus erotundata: qua lectoris linguam in offensam decenter expediat; ne salebrosas passa iuncturas, per cameram palati volutata balbutiat. Tota denique liquida prorsus, et ductilis, veluti cum crystallinas crustas, aut onychintinas non impacto digitus ungue perlabitur: quippe si nihil eum rimosis obicibus exceptum tenax fractura remoretur*. Terentianus Maurus de Syllab. apud Putsch. c. 2391.: *Artium parens, et altrix Græca diligentia est: Litterarum porro curam nulla gens attentius Repperit, polivit usque finem ad unguis extimum*. Omnis vero constructio, quam Bentleius deturbat, et ita refert ad unguem, hæc erit: Carmen, quod multa cura non castigavit decies, perfectum ad unguem: nempe, quod non castigavit adeo, ut expolitum, levigatum, perfectum dici possit usque ad experimentum unguis; ut in commissuris lapidum operantur marmorarii, qui ex duabus crustis simul compactis,

Non barbam: secreta petit loca, balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium, nomenque poetæ,
Si tribus Anticyris caput insanabile, numquam
Tonsori Licino commiserit. O ego lævus,
Qui purgor bilem sub verni temporis horam!
Non alius faceret meliora poemata; verum

crebris politionibus smirillo, tripolea, et plumbo, unum prope corpus efficiunt, ut iuncturæ ne vestigium quidem ungue reperiatur. Quod Vitruvius VII. 3. de tectoriis notabat, quæ, *quum sunt politionibus crebris subacta, non modo fiunt nitentia; sed etiam imagines expressas aspicientibus ex eo opere remittunt*. Similiter, *ad unguem factus homo* I.sat.5.32.33., erit homo expolitus, eadem metaphora, ut statua marmorea, in qua nulla scabrities, nulla salebra ungue reperiri possit. Utrumque nostri Poetæ locum, post alios criticos apud Turneb. Advers. XXIII. 3., aliter exponit Winkelm. Storia delle arti del disegno l. 7. c. 1. §. 2., de sculptoribus, et statuariis, qui ungue, et pollice typum, *modello*, ex argilla perficiunt. At hoc sensu tantum vere accipi potest Persius V.40.: *Artificemque tuo ducit sub pollice vultum*. Et Iuven. VII. 237. seq.: *Exigite, ut mores teneros ceu pollice ducat; Ut si quis cera vultum facit*. Confer II. epist. 2. 7. Bentleium sequuti sunt anonymus 1713. Cun. San. Merv. Phil. Val. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Schelle. 302 *purgor* V. A. a 2. m. B. C. D. E. G. I. K. O. R. S. T. X. Z. Vr. C. D. E. F. H. K. L. Vp. A. D. F. Vo. B. Ch. F. An. B.C. Va. A. C., mss. 5. Pulm. 3. Cruqnii, Acron, Porphyrio in edit. 1580., Commentator Cruquianus, Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503., edit. Venn. 1509. 1552. 1573. Basill. 1527. 1531. Glar. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. Luisin. H. Steph. Muret. Cruq. Chab. Marcil. Nannius, D. Heins. Talb. Dac. Baxt. Bentl. anonymus 1713. Cun. San. Merv. Phil. Gesn. Sandby, Val. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Schelle. *purgo* V. B. H. Vr. G. a 1. m. I. Vp. C. a 1. m. Ch. A. Ba. A., aliqui mss. Lambini, 2. Pulm., edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. 1514. Lamb. Gryph. 1566. Bond, Desprez, Batteux, Dorigh. 302 *verni sub temporis* Cun. San. 302 *hora* V.D.H.O.Z.Vr.G.I. a 1.m.Vp.F. Va.A., edit. Princ. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1492. 1495. 1514. Flor. 1482. *oram* edit. Ven. 1552. in margine.

Nil tanti est. Ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi:
Munus, et officium, nil scribens ipse, docebo:
Unde parentur opes; quid alat, formetque poetam;
Quid deceat, quid non; quo virtus, quo ferat error.
Scribendi recte, sapere est et principium, et fons:
Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ;
Verbaque provisam rem non invita sequentur.
Qui didicit, patriæ quid debeat, et quid amicis;
Quo sit amore parens, quo frater amandus, et hospes;
Quod sit conscripti, quod iudicis officium, quæ
Partes in bellum missi ducis: ille profecto
Reddere personæ scit convenientia cuique.
Respicere exemplar vitæ, morumque iubebo
Doctum imitatorem; et vivas hinc ducere voces.
Interdum speciosa locis, morataque recte

304 *ego sed fungar* V.A.E.G.Vr.B.a 1.m.C., mss.3.Val., Britann. 1520. 308 * *ferat horror* Vr. 1. 311 *pravisam* ms. 1. Pulm., Chabot. 311 *sequuntur* Coll. Sax. apud Gesn. ms. 1. Oberl. 312 *quod debeat et quod* An. A., Coll.Sax. apud Gesnerum. 312 * *aut quid amicis* V. R.

313 * *frater et hospes amandus* Va. C. 318 *veras* mss. apud Lamb. Talb.Valart, Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Dion. ab. Harsio Lugd. 1538. Lamb. Gryph. 1566. Mur.Chab.Desprez, Bond, Dac. Baxt. Gesn.Batt.Combe, Wetz. Zeun. *vivas* ceteri mss. nostri, et aliorum, et editiones priscæ, aliæque recentiores: defendit Bentleius. * *vivas inducere* V.R. *Vivas*, nempe, ut si ipsum exemplar loqueretur. 319 *locis* V.D. a 1. m. Vr. E. H. Vo. B. Ch. A. An. B. a 1. m. Va. C., mss. omnes Lamb.3. Pulm. 4. Cruq., plerique Achillis Statii; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb., et 1519. Bibl. Ang. Acron, Porphyrio, edit. Princ. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1492. 1514. 1546. Lamb. Chabot, Desprez, Bond, Talb. Dac. Baxt. Bentl. Cun. San. Merv. Gesn. Phil. Batt. Sandby, Val. Dor. Oberl. Combe, Wetzel, Zeun. Schelle. *Locos* fuse Lambinus pro sententiis e philosophia petitis, et locis communibus, exponit. Hos, seu *loca*, commemorat Apuleius Florid. lib. 3. princ.: *Reperias apud ipsum* (Philemonem comicum) *multos*

Fabula, nullius veneris, sine pondere, et arte,
Valdius oblectat populum, meliusque moratur;
Quam versus inopes rerum, nugæque canoræ.
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudem nullius avaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere: dicat,
Filius Albini: si de quincunce remota est
Uncia, quid superat? Poteras dixisse, triens. Eu!

sales, argumenta lepide inflexa, agnatos lucide explicatos, personas rebus competentes, sententias vitæ congruentes, loca non infra soccum, seria non usque ad cothurnum, rara apud illum corruptela, et uti errores concessi amores; nec eo minus et leno periurus, et amator fervidus, et servulus callidus, et amica illudens, et uxor inhibens, mater indulgens, et patruus obiurgator, et sodalis opitulator, et miles præliator. Al. *iocis*. Quam facile *locus*, et *iocus* permutentur in mss., notat Burm. ad Quinctil. Inst.orat.VI. 3. p.528. Vide ad Ovid.IV. Fast.868.Phædr. VI. prol. Val. Maxim. VII. 8. n. 9. 324 * *laudes* Va.C. 326 *deducere* V. D. O. R. Z. Vr. G. I. Vp.D. An.A. C. Ba. B., edit. Venn. 1495. 1514. Vide supra 129. 326 *dicas* Bentl. et Schelle. 327 *Albani* V. A. a I. m. C. G. Vp. D. Ch. A., edit. Ven. 1509. 328 *superet*? edit. Iunkeri, et Bentleius ex ms., et ex ingenio; sequuntur anonymus 1713. Cun. San. Merv. Phil. Val. Wakef. Wetz. *superest*? V. I. Vr. F. G. Vp. D. Ba. A., alii mss. apud Val. *superat*? ceteri mss. nostri, et aliorum, et editiones. 328 *poterat* V. B. D. I. O. R. S. Z. Vr. B.C. Vp.C. Ch. A. Ba. A.B. Va. G., mss. 4. Bersm.5. Bentl. I. Val.; ita Bentl. Cun. San. Merv. Wakef. *poteras* V. C. G. K. Vr. D.I.K. Vp. D., editiones primæ, Aldus 1501.1509.1519. Iunta 1503., Britann. 1520. Dion. ab Harsio 1538. Lamb. Mur. H. Steph. Cruq.; et est vulgata fere apud omnes etiam recentiores. 328 *triens eu* Vr. B. F. Vp. F. Ch. F. An. B. C., alii mss. apud Pulm. Cruq.Talb., notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb., Acron, Commentator Cruquianus; restituit Lambinus, et inde vulgata fere apud omnes. *triens: heus*! Dor. Alii *triens, heu; triens, en; triens, heu; triens, oe*. * *trientem* V.A. a 1. m. *triens est* V. A. a 2. m. G. Vr. C. D. F. I. Ba. A.

Rem poteris servare tuam. Redit uncia, quid fit?
Semis. At, hæc animos ærugo, et cura peculî,
Quum semel imbuerit; speramus carmina fingi
Posse, linenda cedro, et levi servanda cupresso?
Aut prodesse volunt, aut delectare poetæ;
Aut simul et iucunda, et idonea dicere vitæ.
Quidquid præcipies, esto brevis; ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles:
Omne supervacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis caussa, sint proxima veris:
Nec, quodcumque volet, poscat sibi fabula credi;

329 *Rem poterit servare tuam* Cun. absurde: cuius enim? 330 *at hac* V.K., mss. 2. Cruq. a 2.m. cod. Sorb. apud Val.; ita Lamb. Dac. Wakef. Ut epod. 9,17. *An hac* Bentl. ex 3. mss. Blandiniis, et ex coniectura Achillis Statii; sequuntur Baxt. anonymus 1713. Sanad. Merv. Sandby, Phil. Dorigh. *Et, hac* Cun. ex ingenio. Al. *Ad hac*. 331 *speramus* V. C. a 1. m. G. H. K. R. S. T. Vr. G. Vp. C. Ch. A. An. C., alii mss. apud Bentl. Val.; edit. Princ., aliæ priscæ; Aldus, Iuntæ; inde vulgata aliorum fere omnium. *speremus* V. G. a 2. m. D. I. O. X. Vr. C. E. F. H. Vp. F. Ch. F. An. A. B., mss. 3. Pulm. 6. Bentl. a Val.; prætulit Cuning., inde San. Merv. Phil. Val. 332 *cupresso* V. B. Vr. G. Ch. F. a 2. m. Va. A., mss. 2. Pulm.; tenent Cun. San. Merv. Phil. 335 * *et cito* Vp. D. Ba. B.
336 *Præcipiant* edit. Princ. 336 *animo* ms. 1. Cruq. * *dociles animi* Vr. F. 337 *de corpore* Vr. K., ms. 1. apud Bentleium, qui totum versum, ut suspectum, uncis includit; et monacho potius, quam Flacco attribuit. Simile quid refutavimus ad IV. od. 8. 17. Cum Bentleio sentiunt Guyetus, Mervill. 338 * *ficta voluntatis* Vr. I.
339 *Nec quodcumque volet* V. G. I. Vr. C. a 1. m. K. L., ms. 1. Pulm., Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503. Basill. 1527. 1531. 1580. Glar. Frib. 1536. Dion. ab Harsio Lugd. 1538. edit. Venn. 1546. 1552. Lamb. Gryph. 1566. Cruq. Mur., et fortasse aliorum omnium usque ad Bentleium; sed retinuit Baxterus cum suis asseclis Gesnero, Batt. Val. Oberl. Combe, Wakef. Zeunio. Est præceptum diversum ab antecedenti. *Ne quodcumque volet* Vr. C. a 1. m. D. E. Vp. F. Ba. A., edit. Ven. 1479.,

Neu pransæ lamiæ vivum puerum extrahat alvo.
Centuriæ seniorum agitant expertia frugis;
Celsi prætereunt austera poemata Rhamnes;
Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci;
Lectorem delectando, pariterque monendo.
Hic meret æra liber Sosiis; hic et mare transit;
Et longum noto scriptori prorogat ævum.
Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus:
Nam neque chorda sonum reddit, quem vult manus, et mens
Poscentique gravem persæpe remittit acutum;
Nec semper feriet, quodcumque minabitur, arcus.
Verum, ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. Quid ergo est?
Ut, scriptor si peccat idem librarius usque,
Quamvis est monitus, venia caret; et citharœdus

Bentleius, inde anonymus 1713. Cun. San. Merv. Phil. Sandby, Dor. Wetz. Schelle. Al. *Ne*, vel *Nec*, *quodcumque velit*. *Nec quacumque velit* mss. 2. Pulm. 340. * *Ne pransa* Vr. G. 340 * *puerum vivum* An. C. 340 *exciat alvo* Cun. ex ingenio audaci. Apud Propert. IV. el. 5. 57. lege *albus* pro *annus*: *Dum vernat sanguis, dum rugis integer alvus*; ubi tot ineptias congerunt Vulpius, et Burmannus. 344 * *movendo* V. H. Vr. I. Vo. B. 345 *Sosis* mss. 4. Cruquii. 346 * *vota scriptori* Vr. I. 348 * *aut mens* Vr. G. 349 *remutit acutum* mss. 3. Cruquii, qui admisit in textum. *remugit* ms. 1. Pulm. 350 * *Non* Vp. C. 350 *quocumque* V. E. G. K. X. Z. Vr. F. L. Vp. C. Ch. A. a 1. m., mss. 3. Bersm. *quacumque* ms. Ach. Statii. *cuicunque* coniicit Bonfinis. 352 * *offendor* Vr. C. 353 *ergo est?* V. A. B. C. D. E. G. H. K. O. R. S. X. Z. Vr. B. C. D. E. F. G. H. I. K. Vp. D. Vo. B. Ch. F. An. B. Ba. A. B. Va. A. C., mss. omnes Cruquii, 9. Pulm., Acron; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb., edit. Venn. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. Flor. 1482. Britann. 1520. Bad. Ascens. Basill. 1527. 1531. Vascos. Baxt. Bentl. anonymus 1713. Cun. San. Mervill. Phil. Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Al. *ergo?* 354 * *peccet* Va. A. a 2. m. 355 * *est quamvis* Vr. G.

Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem:
Sic mihi, qui multum cessat, fit Chœrilus ille,
Quem bis, terve bonum, cum risu miror; et idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus:
Verum operi longo fas est obrepere somnum.
Ut pictura, poesis: erit, quæ, si propius stes,

355 *ut citharœdus* V.A., alii mss. apud Lamb. 3. Bentleii, qui adoptavit in textu; quoniam suaviorem ei, et vividiorem reddit orationem; et quia ita noster I. epist. I. 20. epist. 13. 12.: sequuntur anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Cun. San. Merv. Sandby, Wakef. Wetz. Schelle. Nihil innovandum in æque bona, et hic planiore lectione. 356 *oberrat eadem* Vr. F. Vp. C. *aberrat in una* Va. A. 357 * *cessat multum* Vr. C. An. C. 357 *Chœrilus*. Vid. II. epist. I. 233. 358 *bis terve* Cevallerius, et ex ms. Bentl.; sequuntur Cun. San. Merv. Phil. Sandby, Dor. Wakef. Wetz. Ita indubie legebat Acron. Horatius deridet Chœrilum, quod in toto suo poemate malus; bis, vel ter sit bonus; aliquid laudabile promat. Contra indignatur Homero, semper optimo, si ipse aliquando peccat; non constat sibi. Vide II. epist. I. 233. seqq. 360 *operi longo* V. A. B. C. E. G. Vr. C. D. G. H. I. Vo. B. Ch. A. An. C. Ba. A., ms. 7. Lamb. 5. Pulm. alii Talbot, 2. Bentleii, 16. Valart, Acron Vo., edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1485. 1490. 1492. 1495. 1514. Flor. 1482.; ita dedit Nic. Heins. ad Ovid. VII. Met. 155.; revocavit in textum Bentleius; sequuntur Baxt. anonymus 1713. Cun. San. Merv. Phil. Sandby, Gesn. Val. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Schelle. Al. *opere in longo*. Bentleius lectionis testem affert S. Hieronymum in epist. ad Pammachium, et Oceanum; et ita habere omnes doctissimi Patris editiones asserit. Id verum est in editionibus Erasmi anni 1530. t. 2. p. 195. 1553. t. 2. p. 192., Romanæ anni 1575. t. 2. p. 139., PP. Maurinorum 1706. t. 4. p. 2. col. 346.; sed in editione Vallarsii 1735. t. 1. col. 525. epist. 84. n. 8. legitur *opere in longo*, nulla data ratione; sed male, ut puto; et obiter moneo. 360 *fas est obrepere somnum*. Sen. epist. 36.: *Solet obrepere interim somnus in aliquod adminiculum reclinatis*. 361 *Ut pictura, poesis*. Cic. Tuscul. V. c. 39. n. 114.: *Traditum est etiam, Homerum cæcum*

Te capiat magis; et quædam, si longius adstes:
Hæc amat obscurum; volet hæc sub luce videri,
Iudicis argutum quæ non formidat acumen;
Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit.
O maior iuvenum! quamvis et voce paterna
Fingeris ad rectum, et per te sapis; hoc tibi dictum
Tolle memor: certis medium, et tolerabile rebus
Recte concedi. Consultus iuris, et actor
Caussarum mediocris, abest virtute diserti
Messalæ; nec scit, quantum Cascellius Aulus:

se: at eius picturam, non poesim videmus. Quæ regio? quæ ora? qui locus Græciæ? quæ species formæ? quæ pugnæ? quæ acies? quod remigium? qui motus hominum, qui ferarum non ita expictus est; ut, quæ ipse non viderit, nobis ut videremus, effeceris? 362 *Te capiet.* 362 *si longius astes* Vp. D. a 1. m., et ita edit. Ven. 1750.; pro *adstes*, ut bene dedit Desprez. Alii mss., et editiones, *abstes*. *Adstat* qui, etiamsi longe a pictura collocatus, stat tamen conversus ad illam, ut consideret. Plaut. in Cistell. II. 3. 53.: *Adolescens adsta, atque audi*. Terent. in Phorm. V. 6. 27.: *Ad fores Suspensa gradu placide ire perrexi: accessi, adstiti, Animam compressi, aurem admovi*. Cic. pro Arch. c. 10.: *Quum Alexander in Sigeo ad Achillis tumulum adstitisset*. Statius IX. Theb. 606.: *Tum limine Diva adstitit, et tali nequidquam voce precatur*. Sil. Ital. XVII. 478.: *Præsens adstare viritim Creditur intento perculsis Iupiter igne*. Idem, quod *adversum spectare* I. epist. 1. 75. Oppositum in *abstes*, quamquam non omnino absit. Confer I. epist. 18. 58. Ad mentem Poetæ Cic. Acad. quæst. II. c. 7. n. 19.: *Meo iudicio ita est maxima in sensibus veritas, si et sani sunt, et valentes, et omnia removentur, quæ obstant, et impediunt. Itaque et lumen mutari sæpe volumus; et situs earum rerum, quas intuemur; et intervalla aut contrahimus, aut diducimus; multaque facimus, usque eo dum adspectus ipse fidem faciat sui iudicii.*

364 * *non quæ* Vp. A. 368 * *veris medium* V. T. *certis medium est* Vr. K. 369 * *et auctor* V. D. a 1. m. E. a 1. m. S. T. X. Z. Vr. G. a 2. m. H. a 1. m. I. K. L. Vp. A. C. a 1. m. Ch. E. 370-371 *diserti Messalæ*. Sen. de Morte Claud. Cæs.: *Confugiendum est itaque a me ad Messalæ Corvini, disertissimi viri, illam sententiam*.

Sed tamen in pretio est. Mediocribus esse poetis,
Non homines, non Dî, non concessere columnæ.

371 *nescit*. 371. *Casccllius Aulus* V. C. Vr. C. a 1.m. D. E. Vp. F. Ch. A. An. A., mss. 3. Pulm., Commentator Cruquianus; notatum ex mss. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb. *Cascellius* etiam in Pandectis Florentinis, et vulgatis in l. 100. §.1. de Legat. et fid. 3. l. 6. §. 1. de Dote præl. l. 26. de Instr. vel instr. leg., et alibi sæpe; ut videre est apud Ant. Augustinum de Nomin. propr. Pand. cap. 1. n. 18. AVLVS CASCELLIVS apud Grut. p. 240. AVLVS CASCELLIVS IVCVNDVS. p. 1131. 5., et alii Cascellii p. 39. 5. 228. 8. 241.; apud Murat. p. 1319. 6. 1498. 11.; Vulp. Vet. Lat. tom. 2. p. 190.: AVLVS CASCELLIVS AVLI FILIVS; ex quo lapide Pirrhus Ligorius Horatii locum restituendum proposuerat. Ita bene Lamb. Mur. D. Heins. Nannius, Desprez, Baxt. Bentl. anonymus 1713. Cun. San. Merv. Phil. Gesn. Val. Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Schelle. Al. *Cassellius*, *Casellius*. Hic erat iurisconsultus clarissimus. Eius meminit Quinctil. Inst. orat. VI. 3., ubi pariter legendum *Cascellius* pro *Casselius*; ut legitur bene apud Macrob. Sat. II. 6., qui concinit Quinctil. 372 *mediocribus esse poetis*. Cic. de Orat. III. c. 51. n. 188.: *Verum, ut in versu vulgus, si est peccatum, videt; sic, si quid in nostra oratione claudicat, sentit: sed poeta non ignoscit; nobis concedit*. Vid. I. epist. 16. 61. 373 *Non dî, non homines* V. K. Vr. K., mss. apud Lamb., qui adoptavit, 2. Valart; et notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Biblioth. Barber.

373 * *consensere* V. D. 373 *columna*. Significationem verbi exponunt Acron, et Commentator Cruq.; quod poetæ ponebant in columnis *πιττάκια*; indicantes, quo die recitaturi essent. Gesnerus ait, *columnas* fuisse, ad quas libri venales pendebant; certe illorum tituli, ex I. sat. 4. 71. Neque tamen absurdum esse, hic intelligere porticus, vel atria columnata, in quibus recitabant; quod Alciatus Parerg. iur. lib. 4. c. 27., et Lambinus notaverant; potuisse forte utrumque genus obversatum esse, cum ista scriberet, Flacco. Indubium est, veteres, ut etiam nunc fit, pilis, et columnis fixisse, aut suspendisse monita, edicta, atque etiam carmina; ut de plano ab omnibus, et præcipue a populo, legi possent. Notum de legibus Romanis, et præ-

Ut, gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum unguentum, et Sardo cum melle papaver,
Offendunt; poterat duci quia cena sine istis: 376
Sic, animis natum, inventumque poema iuvandis,
Si paullum summo decessit, vergit ad imum.

sertim de edictis Prætoriis in albo. Propert. III. el. 23. 23.: *I puer; atque aliqua citus hac suspende columna; Et dominum Exquiliis scribe habitare tuum*. Ausonius Paneg. Gratiano, c. 21.: *Has ego litteras tuas, si in omnibus pilis, atque porticibus, unde de plano legi possint, instar edicti, pendere mandavero; nonne tot statuis honorabor, quot fuerint paginæ libellorum*? Sed postquam Horatius non *Deos*, non *homines*, nempe doctos, concessuros dixit; addit, neque *columnas*; nempe vulgum, qui chartas columnis fixas, aut appensas legere solet avidius. Id apertius declarat in citata sat. 4. 77.: *Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos, Quîs manus insudet vulgi, Hermogenisque Tigelli*. 375 *Ut crassum* V.A. Vr.I. Coll. Sax. apud Gesn. * *unguentum Sardo* V.A. 376 * *sine illis* V.T. 378 *decessit* V. A. B. a 1. m. C. D. E. G. I. K. O. S. X. Vr. B. C. D. E. F. a 2 m. L. Vp.C.D. F. Vo. B. Ch.F. An. A. B. Ba.B. Va. C., mss. 2. Lamb. 3. Pulm. 4. Cruq. alii Talb. 10. Val., Acron; notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1569. Bibl. Barb., edit. Princ. Venn. 1478. 1479. 1481. 1483. 1486. 1490. 1492. 1495. 1509. 1514. Flor. 1482. Iunta 1503. Britann. 1520. Frib. 1536.; restituit Talb., inde Baxt. Bentl. Cun. San. Merv. Phil. Gesn. Dor. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Schelle. Al. *discessit*. *a summo discessit* Lamb. Cruq. Baxt. anonymus 1713. Gesn. Batt. Val. Oberl. Wakef. Wetz. Zeun. Nulla particula opus est, quam omnes mss. nostri, et aliorum, et Commentator Cruquianus, non agnoscunt eleganter. Cic. pro Ligar. princ.: *Ut decedens Considius provinciæ satisfacere hominibus non posset, si quemquam alium provinciæ præfecisset*. Liv. XXXVII. c. 37. n. 54.: *Esset deliberatio anceps, ne aut regium amicum inhonoratum dimitteretis; aut decederetis instituto vestro*. XXVII. c. 12. n. 10.: *Eas quoque colonias, quæ officio decesserint*. Tacit. XIV. Ann. 49.: *Non ideo aut consules mutavere relationem, aut Thrasea decessit sententia*. Stat. II. Theb. 61.: *Limite decedit*. Svet. in Cæs. 31.: *Luminibus extinctis decessit via. diu errabundus*. Min. Felix in Octav. p. 118.

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis;
Indoctusque pilæ, discive, trochive, quiescit;
Ne spissæ risum tollant impune coronæ:
Qui nescit, versus tamen audet fingere? Quidni?
Liber, et ingenuus? præsertim census equestrem
Summam nummorum, vitioque remotus ab omni?
Tu nihil invita dices, faciesve Minerva;
Id tibi iudicium esto, ea mens: si quid tamen olim
Scripseris, in Metii descendat iudicis aures,
Et patris, et nostras; nonumque prematur in annum,
Membranis intus positis. Delere licebit,
Quod non edideris; nescit vox missa reverti.
Silvestres homines sacer, interpresque Deorum,
Cædibus, et victu fœdo deterruit Orpheus:
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosque leones:
Dictus et Amphion, Thebanæ conditor urbis,

edit. 1672.: *Decedis officio iudicis religiosi*. 378. * *ad unum* An. A. 382 * *versum* V.S. *audes scribere* ms. apud Combe, ex glossemate. 385 *facies dicesque* V. I. Vo.B. Va. A. *facies dicesve* Cun. Al. *dices*, *faciesque*. 386 * *esto*. Al. *est*. 387 *Meci* Lamb. et Cruq. *Maci* Bentl. ex ms., post Pithopœum. *Metii* agnoscunt et mss., et Acron, cum Commentatore Cruquiano; qui tamen errat, quum scribit, legendum esse *Metî* pro *Metii*. Prima enim syllaba brevis est etiam apud Virg. VIII. Æ. 642.; quidquid ibi dicat Pierius Valecianus de variis lectionibus. Ios. Castalio Observ. dec. V. 4. observat, Lambinum, et Cruquium vocem per diphthongum scribere debuisse *Maci*; quod postea notavit quoque Bentleius. *Metii*, ut et *Mettii* frequentes in marmoribus scriptis; et secundi etiam in nummis. Commentator Cruquianus ait, nostrum criticum fuisse Spurium Metium Tarpam, de quo I. sat. 10. 38. *Matii* ms. Achillis Statii. 389 *discedat* Vp. D. Vo. B., edit. Princ. Venn. 1481. 1483. 1486. 1490. 1495. Flor. 1482. Confer I. epist. 20. 5. 390 * *vox dicta* V.I. 392 *Orpheus*. Vide ad I. epist. 4. 3. 393 *in hoc* ms. Ach. Statii. * *ab hoc* V.D. a 1. m., et notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Bacb. Eadem varietas I. sat. 4. 26. 393 *rapidosque*. 394 *urbis* V. A. C. a 1. m. D. E.

Saxa movere sono testudinis; et prece blanda
Ducere, quo vellet. Fuit hæc sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profanis;
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis;
Oppida moliri, leges incidere ligno:
Sic honor, et nomen divinis vatibus, atque
Carminibus venit. Post hos insignis Homerus;
Tyrtæusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit: dictæ per carmina sortes;
Et vitæ monstrata via est; et gratia regum
Pieriis tentata modis; ludusque repertus,

G. K. O. R. S. T. X. Vr. B. C. D. F. a 2. m. G. I. H. L. Vp. A. Vo. B. Ch. A. a 1. m. An. C. Ba. A. B., mss. 4. Pulm. omnes Cruq. 12. Val. 2. Oberl., Acron, edit. Princ. Med. 1476. Venn. 1481. 1483. 1486. 1490. 1495. 1514. Flor. 1482. Britann. 1520. Hæc lectio præferenda est aliæ *arcis*: Cadmus enim, ut notat Acron, Thebas constituit; eas *muro* cinxit Amphion. A muris, et turribus deinde, incipiunt urbes; ut late Vitruvius I. 2. 3. Est *oppida moliri*. Progressu temporis alicubi *arx* in summo constituebatur. Cat. LXIII. 8.: *In summis urbibus arces*. Dicta *arx* ab arcendo, quod is sit locus urbis munitissimus. Asconius in Cic. Divin. in Verr. 5.: *Arx, editus in civitate, et munitus ad salutem omnium locus*. Ita Servius ad Virg. III. Æ. 134., S. Isidor. Orig. XV. 2.: *Arces sunt partes urbis excelsæ, atque munitæ*. Confer I. od. 7. 5. IV. od. 14. 11. 12. epod. 7. 6. II. epist. 1. 252. 253. IV. od. 6. 23. 24. I. epist. 2. 16., supra 208. 209. 400 * *honos* V. C. a 1. m. Vr. B. H. Ch. A., Comment. Cruquianus; et notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl. Barb. Vide carm. sec. 57., ubi *honos*, tamquam mollius in lyricis. 402 *Tyrtæusque* V. K. Vr. C. D. Vp. D. Va. C., Acron, et Porphyrio, edit. Ven. 1492. Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503., deinde omnes. Male in aliis mss., et priscis editionibus, *Dircæus*, quem Pindarum exponebant, ut IV. od. 2. 25. Veræ lectionis testis est etiam Quinctil. Inst. orat. X. 1., inquiens: *Horatius frustra Tyrtæum Homero subiungit*. Huius poetæ, quæ exstant fragmenta, peculiari opere illustravit Klotzius. 404 * *Ut vitæ* Vt. H. a 1. m. 404 * *gratia rerum* V. D. Ch. A a 1. m.

Et longorum operum finis: ne forte pudori
Sit tibi Musa lyræ sollers, et cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est: ego, nec studium sine divite vena;
Nec, rude quid possit, video, ingenium: alterius sic
Altera poscit opem res, et coniurat amice.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit, fecitque puer; sudavit, et alsit;
Abstinuit venere, et vino: qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.
Nunc satis est, dixisse: Ego mira poemata pango:
Occupet extremum scabies; mihi turpe relinqui est;

309 *ego non* mss. quidam Achillis Statii. 416 *possit* Vp. C. a 1. m., alii mss. apud Lamb. G.Fabric. Luisin.; ita Ioann. Sarisber. Metal. I. 8.; probat Bentl., sequuntur anonymus 1713. Cun. Baxt. San. Merv. Phil.Sandby, Gesn. Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Schelle. Al. *prosit*. 414 *et baccho* mss. nonnulli Lambini, qui laudat in nota, alii mss. Achillis Statii, edit. Princ. Zar. 1470. Venn. 1481. 1486. 1490. 1495. Britann. 1520., notat H. Steph. in margine editionis suæ; iterum reproduxit Sanad. Sandby, Merv. 415 *Nec satis* Bentl. ex 2. mss., et levibus argumentis; contra mentem auctoris, qui vere sui temporis abusum reprobat; poetam aliquem etiam deridendo, eius versibus insertis. Obiicit iactantiæ, et vaniloquentiæ poetarum, qui artem ingenio non coniungunt, exemplum athletarum, et tibicinum, qui, ut in suis artibus excellant, nec laboribus, nec abstinentiis parcunt. Vide P.Victor. Var. lect. lib.6.c.20., et confer I. epist. 2.27. seqq. II. epist. 2.90. seqq. Horatium respexisse videtur Petron. c. 1.: *Nunc et rerum tumore, et sententiarum vanissimo strepitu, hoc tantum proficiunt, ut quum in Forum venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos*. c. 3.: *Nunc pueri in scholis ludunt; iuvenes ridentur in Foro: et quod utroque turpius est, quod quisque perperam discit, in senectute confiteri non vult*. Sequuntur Bentleium Cun.Baxt. San. Merv.Phil.Gesn.Sandby, Oberl. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. Peius adhuc e mss. quibusdam suis Regelsbergerus, Inde Haberfeld. et Schelle, dedit: *Num satis est ... pango?* 417* *Occupat* Vp.C. 417* *relinqui* sine est Va.A.

Et, quod non didici, sane nescire, fateri.
Ut præco, ad merces turbam qui cogit emendas;
Adsentatores, iubet, ad lucrum ire, poeta,
Dives agris, dives positis in fœnore nummis.
Si vero est, unctum qui recte ponere possit;
Et spondere levi pro paupere, et eripere atris
Litibus implicitum; mirabor, si sciet inter-
Noscere mendacem, verumque, beatus, amicum.
Tu, seu donâris, seu quid donare voles cui;
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ; clamabit enim: pulchre! bene! recte!
Pallescet super his; etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem; saliet, tundet pede terram.
Ut, quæ conductæ plorant in funere, dicunt,

420 * *poetas* Va.A. 422 *recte qui* ms.1.Cruq.,Cun.San.Merv. 422 *eripere artis* Vr.B.a 2.m.,ms.1.Val.;ita Bentl. ex ingenio. *Atra lites*, ut *atra cura* IV.od. II.35. seq. Significantius est, et horridius, illud *atris* honesto, et quieto homini. Tanto horrore lites aliqui olim prosequebantur, ut, in ipsis sepulcralibus inscriptionibus suos animi sensus exprimerent. Sic in marmore, apud Grut. p. 662. 5. et Fabrett. p. 149., nunc in Villa Albana, quod dedit Marin. Iscriz. Alb. p. 63., et nos in descriptione repetita eiusdem Villæ, p. 86. emendatius: HVIVS . MONV. DOLVS . MAL. ABESTO . ET IVRIS . CONSVLT. In alio apud eumdem Grut. pag. 903. 12.: LIS ABEAT. In alio nunc Musei Vaticani, apud Marin. ibid. p. 64.: AB IIS OMNIBVS DOLVS MALVS ABESTO ET IVS CIVILE. Vide etiam Ever. Ottonem Dissert. de Dolo malo, p. 533. in Miscell. fil. crit. tom. 1. p. 23. Statio V. Theb. 30. restitui ex mss., *et atris Arma inserta toris*, pro *arctis*.

424 *si sciat* ms.1.Achill.Statii. 426 *velis* Vr.H., mss. quidam Lamb.1.Pulm. 427 *tibi fictos* mss.quidam Lamb. *factos tibi* Cun.San.Merv. ex aure sua. 428 * *recte bene pulchre* V.B.a 1.m. 431 *qua conducta* Kirchmann.de Funer. Rom.II.6., Markland.in addend. ad Eurip. Supplices, quem laudat, et sequitur Schelle. Invitis licet mss. et editionibus ita legendum docent, et imperant testimonia de Præficis, quæ adducit laudatus Kirchm.; et quæ partim etiam in Lexicis reperiuntur. Mulieres ita appellatæ, pa-

Et faciunt prope plura dolentibus ex animo; sic
Derisor vero plus laudatore movetur.
Reges dicuntur, multis urgere culullis;
Et torquere mero, quem prospexisse laborant,
An sit amicitia dignus: si carmina condes,
Numquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quinctilio si quid recitares; corrige, sodes,
Hoc, aiebat, et hoc: melius te posse, negares?
Bis, terque expertum frustra, delere iubebat;
Et male tornatos incudi reddere versus.

cta mercede conducebantur. Hinc Lucilius Sat. lib. XXII., quem Horatius imitatur, ut notat etiam Bowyerus: *Mercede quæ Conductæ flent alieno in funere Præficæ; Multo, et capillos scindunt, et clamant magis*. Quem locum adducens Nonius Marc. v. Præficæ I. 340., scribit: *Præficæ dicebantur apud veteres, quæ adhiberi solebant funeri mercede conductæ, ut et flerent, et fortia facta laudarent*. Festus: *Præficæ dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductæ, quæ dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum præfectæ*. Acron: *Antiqui Præficas dicebant mulieres, quæ mortuos alienos conductæ plorabant; quod fit in quibusdam provinciis*. Quibus in locis notanda sunt eadem Horatii verba. Al. *qui conducti*. Imaginem Præficæ Flaviæ Quartillæ ex eius sepulcro dat Baruffaldus in dissertatione de Præficis. 431 * *plorent* Ba.A. 435 * *prospexisse* V.A. a 1. m. E.G.I.K.R.X.Z. Vr.C.D.F.I.L. Vp.D. An.B.C. Ba.A.B. Va.A., edit. Ven. 1479., Pigna: *prespexisse* Flor. 1482. Venn. 1483. 1486. Lectionem tot mss. optimæ notæ præfero, quia menti Poetæ aptior; ut exprimat quamdam regum animo, et oculis intentionem in eum, quem præsentem explorare optant. Terent. in Phorm. V.1.8.: *Certo edepol (nisi me animus fallit, aut parum oculi prospiciunt) meæ nutricem gnatæ video*. Inscriptio apud Murat. I. in præf. col. 10., Maffeium, aliosque; sed emendatior in Diario anni 1743. Romæ apud Palearinos, pag. 109.: PLEROSQVE BONOS VIROS PROSPEXI INTER QVOS SOLI EMNEM ISTVM SACERDOT. Al. *perspexisse*. De rege vide I. epist. 17.43.

435 *laborent* Vp.F., Aldus 1501. 1509. 1519. 437 *fallent* V. S. Vr. C. a 1. m. D. E. a 1. m. I. Vp. C. D. Ch.A. a 1. m. Va. C., edit. Princ. 438 * *recitaris* Vr. C. G. a 2. m. I. 439 * *negares?* Vr. G. 441 * *Et male ter natos*.

Si defendere delictum, quam vertere, malles;

Hanc lectionem Bentleius, in suis notis ad Callimachum fragm. XL. p. 429., substituit ex ingenio impotenti aliæ vulgatæ omnium mss. et editorum, usque ad ipsum indubiæ. Male ab eruditis exceptam, iterum, et enixius eam proposuit in notis ad hunc locum, et defendere conatus est digressione infinita. Novos oppugnatores excitavit, quos recenset Burmannus ad Propert. II. el. 25. 43.; et hic refutant leviter in notis Dac. Baxt. Gesn. Wetzel. Iterum eam reproduxit, et defendit Schelle, viribus licet imparibus. Sed rem nemo penitus attigit. Pressus primorum argumentis Bentleius, hanc litem adduxit; *tornum*, et *incudem* esse res diversas, quæ coniungi non possint. Neque vero vel unus apud veteres Scriptores locus exstat, inquit ipse, quo Τόρνος; vel *Tornus* metallis elaborandis adhibeatur; sed lignis tantum, atque lapidibus, ebori, vitro etc.; idque sola *rotundatione*, vel circulari sculptura. Huic assertioni Oudinus in Miscell. observ. crit. novis ad annum 1744. tom. 5. pag. 417. seqq. Amstel. 1744., Gesnerus, et Wetzel respondent; etsi non constet, veteres torno metalla elaborasse; id tamen omnino credendum, argumento ab aliis materiis ducto. Recte id quidem: at nos addimus, certo id Romæ constare passim ex antiquis monumentis, quæ e terra identidem profert in apricum ætas, sive in auro, sive in argento, sive in ære, orichalco, aut ferro, torno expolitis. Præter cetera instrumenta, quæ videmus passim, præcipue ex argento, et ære; anno præterito MDCCCX. præ manibus habui parvum craterem argenteum huiusmodi, forte ævi Horatiani, affabre elaboratum, ac pene recentem e manu artificis; cum inscriptione inferne punctis eminentibus expressa: M. NOVI. P. IIS∴S. Effossus fuerat mense Augusto in ruinis antiquæ Falaris, prope Viterbium, cum alia ex eodem metallo, partim deaurato, immensa supellectile, adeo perfecte, exquisiteque elaborata; ut nihil tale umquam visum sit. Ex scriptoribus, illum torni usum testatur Vitruv. X. 12.: *Emboli masculi, ex ære, torno politi*; et, qui eo metaphorice utitur in fingendis carminibus, Symmachus I. epist. 4.: *Studium quidem Menippei Varronis imitaris; sed vincis ingenium. Nam qua in nostrates viros nunc nuper condis epigrammata; puto hebdomadon elogiis praenitere; quod hac aque sobria, nec*

Nullum ultra verbum, aut operam insumebat inanem;

tamen casta sunt. Illa bono metallo cusa, torno exigi nescierunt: et duriorem materiem, nisi fallor, adniteris. Carmina illa patris sui, quia bono metallo cusa erant, nimirum perfecta a prima auctoris manu, ulteriorem torni operam non exigebant. Atque ipsum scriptorem ad locum Horatii respexisse credere possumus; quia paullo post addit: *Me quoque iubes versibus tuis nonnulla subnectere. Haud ita Flaccus tuus praecepit in illis poetica Artis edictis; quorum hoc memini esse principium, ne humano capiti cervix equina iungatur.* Quod addit Bentleius, ut verbis utar laudati Oudini, non verum est magis. *Numquam*, ait ille, *usu venire potest, ut ferrum tornatum ad incudem revocandum sit: quippe tornus instrumentum omnium certissimum, quod semper paret artifici, nulli errori obnoxium.* Profecto tornum hic homo numquam vidit. Quid enim? si fulcra titubent, si libramenta non respondeant, si claviculae, uncive nutent; si manus vacillet, scalprumque vel non in loco applicet, vel altius defigat quam par est, si materies ipsa non aequalis fusa, vel malleata applicetur torno, an succedat opera? Annon ad ignem opifex, et incudem revertetur? Hac incudis metaphora nihil frequentius apud Scriptores veteres. At distinguendum, quo sensu. Metalla quoquo modo sub incude formata, postea vel lima, vel torno poliebantur. Horatius hic de torno intellexit; ut II. sat. 7. 86. *teres, atque rotundus*: id etenim instrumento illo perfecte obtinetur. Cic. de Univ. 15. c. 6.: *Idque ita tornavit, ut nihil effici possit rotundius.* In Arato 551.seqq.: *Ut nemo, cui sancta manu doctissima Pallas Sollertem ipsa dedit fabricae rationibus artem, Tam tornare cate contortos possiet orbes; Quam sunt in caelo divino lumine flexi, Terram cingentes, ornantes lumine mundum, Culmine transverso retinentes sidera fulta.* De lima loquuntur passim tum ipse Cicero, ut notat Bentleius, tum Horatius supra 291. I. sat. 10. 65.; tum Ovid. I. de Ponto 5. 19. II. 4. 17. IV. 6. 37. Martial. V. 81. 13. VI. 64. 16. X. 2. 3. Pers. I. 85. A. Gell. XIX. 9.; tum Sidon. Apollin. IV. epist. 1.: *Tua culpa primus ignosce, qui spacii plus praestitisti angustario, quam poeta; cum proculdubio non te lateret, intra officinam litteratorum carminis, si quid incus metrica produxerit, non forti, et asperata lima pa-*

Quin sine rivali teque, et tua solus amares.

liri. In incude autem formari dicuntur versus; quia ut in incude repetitis quaquaversum malleorum ictibus, tunsione plurima, scoria expulsa, ferrum purius quamdam formam accipit; Ita et versus ad examen sedulo, bis, terque, et decies revocati, expurgantur, poliunturque. Idem de studiis omnibus generice dicas. Hoc sensu accipiendi sunt Ovid. I. Trist. 7.29.: *Ablatum mediis opus est incudibus illud; Defuit et scriptis ultima lima meis*. Quinct. Inst. orat. XII. 6.: *Rursus formandum, ac veluti recoquendum dedit*. Et Dial. de Orat. c. 20.: *Iam vero iuvenes et in ipsa studiorum incude positi*. Sid. Apollin. carm. XXIII. 130.: *Hic cum semipede stilum polibat, Smyrnea incude doctus officina*. IV. epist. 1.: *Ideoque te bonum non minus, quam peritum pronunciari; et vere intra Eusebianos lares talium te quadam moneta susceperat disciplinarum, cuius philosophica incude formatus, nunc varias nobis rerum, sermonumque rationes, ipso etiam, qui docuerat, probante, pandebas*. Idem sentias de Acrone: *Ferramentum male ductum redditur incudi, et bene ibi formatur*. Porphyrione: *Incudi reddere, hoc est, dénuo scribere, quomodo ferramentum male formatum incudi redditur, ut ibi reformetur*. Omnes generice comparatione utuntur ferramenti, et incudis ad opus formandum, vel reformandum. Hæc litem expediunt. At in rem ipsam Latine paullo attentius inquirendum est. Quid enim sunt versus *ter male nati*? Natus dici non potest versus, nisi ille, qui ab auctore suo, ut ut *incultus*, emissus est in publicum, ut nesciat vox missa reverti; supra 390. Hoc sensu *male nati* dici poterant ab Horatio versus Chœrili II. epist. 1. 233.; quo loco abutitur Bentl.: at neque emissi, neque nati, vel bene, vel male, dici umquam poterunt versus, qui nullo modo versus sunt, concepti tantum, informes; rudis, indigestaque moles; vel ter, vel decies inutiliter castigati: et qui ideo, tamquam metallum ignis vi ductile, ad incudem ingenii revocandi sunt, et renovandi. Bentleium sequuntur anonymus 1713., et Wakefield. Guyetus, Menagius, Coste, pro *tornatos* legerunt *formatos*. Id ipsum tandem proponit Bentleius, tot suarum eruditionum pertæsus. Cuningamius, postquam Bentleium leviter refutavit, et ipse Horatium deturpat hac voce; eumque sequitur San., inde Merv. Phil.; nec displicet lectio Gesnero, ac Wetz.:

Vir bonus, et prudens versus reprehendet inertes;
Culpabit duros; incomptis adlinet atrum
Traverso calamo signum; ambitiosa recidet
Ornamenta; parum claris lucem dare coget;
Arguet ambigue dictum; mutanda notabit;
Fiet Aristarchus: nec dicet, cur ego amicum

eoque abrepti sunt præcipue ex Sidonio Apollin. male intellecto, IX. epist. 13., ubi sunt versus *Asclepiadei Horatiana incude formati*. Ergone statim reformandus est ab hac incude Horatius ipse? Anne vident hi Critici, non de incude fabrili loqui Sidonium; sed de Horatii metro, stilo Asclepiadeo, quem incudem vocat; eoque versus se *formaturum* promittit? En eius verba: *Poseis, ut Horatiana incude formatos Asclepiadeos tibi quospiam, quibus, inter bibendum pronuntiandis exercearе, transmittam... Tu per Calabri tramitis aggerem, Vis, ut nostra dehinc cursitet orbita, Qua Flaccus lyricos Pindaricum ad melos Franis flexit equos plectripotentibus*. Quid hinc ad nostrum hunc versum reformandum erui possit, non video; etsi poeta Sidonius versus suos ad incudem Horatii extuderit. Abeant ergo novitates; et nihil aptius, nihil elegantius hac torni metaphora reputemus, si mentem simul ad hujus instrumenti subsecivam operam transferamus; et istam cum cura, et methodo versus castigandi conferamus. De aliis operibus ad tornum factis plura dabit Iannon de S.Laurent, dissert. de Lapid. pret. in Actis Acad.Cortonens. t.6. p.41. seqq.

442 * *cedere malles* Vr. C. I. 443 *insumebat* V. A. C. D. R. T. Vr. B. C. D. F. H. Vp. A. a 1. m. C. a 2. m. F. Vo. B. Ch.F. An.B. Va.A. C., mss. aliqui Lamb. 6. Pulm. 10. Val. Helmst. apud Gesn., notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1509. Bibl.Barb., H.Steph. in margine editionis suæ; restituit Lamb. Desprez, Talb. Bentl. anonymus Trai. ad Rhen. 1713. Gesn. Dor. Wakef. Zeun. Schelle. Al. *sumebat*. *Nil ultra verbi, aut opera insumebat inanis* Cun. ex ingenio audaci; sequuntur San. Merv. 444 * *semper amares* Vr. G. 445 * *reprehendit* V.E.K.O.S. Vr. B. a 1.m. D.E.K. Vp.C.D. Vo.B. Va. A. *ac prudens versus reprendet* Cun. 447 * *signum calamo* Va. A. 449 * *ambiguo* Vr. C. I. 450 *non dicet* V. O. Vr. B. a 1. m. I., mss. 5. Pulm. 11. Val.; ita Bentl. ineptiis, anonymus 1713.

Offendam in nugis ? hæ nugæ seria ducent
In mala derisum semel, exceptumque sinistre.
Ut, mala quem scabies, aut morbus regius urget,
Aut fanaticus error, et iracunda Diana;
Vesanum tetigisse timent, fugiuntque poetam,
Qui sapiunt; agitant pueri, incautique sequuntur.
Hic, dum sublimis versus ructatur, et errat;
Si, veluti, merulis intentus, decidit, auceps,
In puteum, foveamve; licet, succurrite, longum

Cun. Sanad. Merv. Sandby, Gesn. Dor. Oberl. Combe, Wakef. Zeun. Schelle. 351 * *offendam nugis* V. D. a 2. m. K. T. a 2. m. S. Va. A. 451 *ducunt* Coll. Sax. apud Gesn. 454 * *fanaticus horror* V.I. 455 * *fugiuntve* V.E.

456 *sequuntur*. Cic.IV. in Verr.c.66.: *Homo ridicule insanus . . . ut eum pueri sectentur*. 457 *sublimis* V. A. B. C. D. E. G. O. S. a 1. m. Vr. B. C. D. E. a 1. m. F. H. I. K. Vp. A. a 1. m. F. Ch. A. F. An. B. Ba. A. Va. A. C. a 1. m., mss. 3. Pulm. omnes Cruq., Acron, Porphyrio, Commentator Cruquianus, edit. Princ. Mediol. 1476. Venn. 1478.1479.1481.1483.1486. 1490.1492.1509. 1514. Flor.1482., defendit Guil. Canter. Nov. lect. l. 4. c. 12., Gifanius Collect. in Lucret. v. Strata, col. 215. edit. Haverc. 1725.; restituit Pithopoeus, Baxt. Bentleius, inde anonymus 1713. Gesn. Val. Combe, Wakef. Wetz. Zeun. *sublimes* V. I. K. R. T. Z. Vr. L. An.C. Ba. B., mss. 4. Pulm., Aldus.1501. 1509. 1519. Iunta 1503., inde vulgata fere apud omnes. At recte *sublimis*, qui ore erecto sidera tantum spectat, inferiora despicit; ut patet ex sequentibus. Columella de Re rust. II. 2. 22.: *Igitur in opere boves arte iunctos habere convenit, quo speciosius ingrediantur sublimes, et elatis capitibus*. Vid. I. od. 15. 31., supra 230. Alio sensu Iuven. VII. 27. seqq., quem huc adducit Sanadonus: *Frange miser calamos, vigilataque prœlia dele, Qui facis in parva sublimia carmina cella; Ut dignus venias hederis, et imagine macra*. Hic poeta non vagatur, et errat ut auceps, quum versus facit; sed scribit domi, sedens in cella.

457 * *eructat* An.B. a 2. m. 458 *sic veluti*. 458 *decidat* V. A. E. G. I., mss. quidam Lamb. 4.Val. 459 *foveamque*. 459 *longum*. Præter exempla, quæ habentur in Lexicis, etiam est in marmore apud Bonad. I.

Clamet, Io cives! non sit qui tollere curet.
Si curet quis opem ferre, et demittere funem;
Quî scis, an prudens huc se proiecerit; atque
Servari nolit? dicam: Siculique poetæ
Narrabo interitum. Deus immortalis haberi,
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Ætnam
Insiluit. Sit ius, liceatque perire poetis:
Invitum qui servat, idem facit occidenti.
Nec semel hoc fecit; nec, si retractus erit, iam
Fiet homo; et ponet famosæ mortis amorem.
Nec satis apparet, cur versus factitet: utrum

p. 428.: LONGVM ME CARITVRE VALE. 460 *ne sit* Schelle ex ingenio., et non Latine: sensus enim non est vetantis; sed *non sit*, pro *non erit*. Confer I. epist. 17. 62. 461 *si quis curet* Va. A., Aldus 1501. 1509. 1519. Iunta 1503., inde alii multi. 461 *dimittere*. 462 * *Qui scit* V.O. Vr.B.C. a 1.m. I. a 1.m. Ba.B. *Quid* V.D.Vr.E. a 2.m., ms. Ach.Statii. *Quis scis* V.R., edit.Ven.1514. *Quî sciat* Cun. ex ingenio. Vid.IV.od.7.17. 462 *proiecerit* V. A.C.E.G.O.T. Vr.B.C.D.H.I. Ch.A. Ba. A.B. Va. A., mss. quidam Lamb.5. Pulm.16. Val.1. Oberl.1.Combe, Aldus 1501.1509.1519. Iunta 1503. Gifanius loco supra citato; restituit ex suis mss. Bentl., inde Burmannus, seu anonymus 1513. Cun. Sanad. Merv. Phil. Sandby, Schelle. Al. *deiecerit*. *deiecerat* edit. Med. 1476. 464 * *Tractabo* An. B. a 1. m. 465 *Empedocles*. Tertull. de Anim. c. 32.: *Sed enim Empedocles, quia se Deum delirarat... arsum* (ita legas pro *assum*) *se maluit in Ætnam præcipitando*. Valerius in tractatu ad Ruffin. *Ne ducat uxorem*, inter opera S.Hieron. edit. Paris.1706. t. 5. c.337.: *Qui per suam philosophiam* (*ne dicam melancholiam, id est atram bilem*) *victus, Ætnam sibi mausoleum elegit*. Vide et Diogen.Laert.VIII.69. ibique Menag. 466 * *sit vis* V. C. I. Vp. D. Confer supra 72. 466 * *poetas* V.D.

468 *nec si retentus* ms. Helmst. apud Gesn. *neque si* Cun. more suo. 469 * *ponit* V. D. 469 *formosa* mss. Achill.Statii. 469 * *honorem* V.I. a 1.m. 470 * *versus cum* Vr. I. *cum versus* edit. Flor. 1482. Venn. 1483.1486. Iunta 1503. Britann. 1520. *versus cur* Cun. more suo.

470 *dictitet* V. Z. Va. A., mss. Achill. Statii, Helmst. apud Gesn. 3. Val., et ita Cuning. amore novitatis; inde

Minxerit in patrios cineres; an triste bidental
Moverit incestus. Certe furit; ac, velut ursus
Obiectos caveæ valuit si frangere clathros,
Indoctum, doctumque fugat recitator acerbus:
Quem vero arripuit, tenet, occiditque legendo;
Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.

Sanad. Merv. Phil. Val. Ceteri mss., et Acron, *factitet*.
471 *Minxerit*. Mortui quicumque transeuntes deprecabantur, ut non in eorum cineres mingerent. Vetus inscriptio apud Grut. p. 792. 1. et Bonad. II. p. 536.: HOSPES. AD. HVNC. TVMVLVM. NE. MEIAS. OSSA. PRECANTVR. TECTA. HOMINIS. Alia apud Fabrett. p. 604. n. 43.: DIS MANIB NE QVIS HIC VRINA FACIAT. Et alia apud Troiz de Mem. prop. c. 8. p. 569.: QVI HIC MINXERIT CACAVERITQVE DEOS DEASQVE IRATOS HABEAT. Vid. I. sat. 8. 38. Gravis ergo erat irreverentia, immo scelus, et impietas, per contemptum mingere contra patris sepulcrum, eiusque memoriam inhonorare; ut Deos, Deasque iratos sentire mereretur iure sepulcri impie violati. 471 * *ac triste* Vr.G. *aut triste* Vr.C., ms. Achillis Statii. 471 *bidental*. Bidental, ut bene exponit Acron, erat locus, in quo fulmen conditum erat cum magna reverentia a sacerdotibus: nempe id, quod fulmine percussum erat, et quod expiari non poterat; ut addit Porphyrio. De eo opus peculiare videas in Actis Academ. Cortonens. tom. 5. pag. 141. seqq. 473 * *clavos* V. A. a 2. m. Va. A. *claustros* Vr. G. 475 * *arripiet* V. G. *semel arripuit* notatum ex ms. in ora edit. Aldi 1519. Bibl. Ang.

FINIS.

ERRATA	CORRIGE
Tom. I. 1.od. 7. v. 2.	
Mitylenen	Mytilenen
epod. 17. v. 33.	
Te, donec cinis	Tu, donec cinis
Tom. II. 1. sat. 2. v. 133.	
Ne nummi pareant	Ne nummi pereant
sat. 3. v. 31.	
uti pullis	uti pulvis
Ibid. v. 81.	
Vix cum quibus	Vixi cum quibus
sat. 6. v. 18.	
remotos	remotos?
sat. 10. v. 42.	
unus virorum	unus vivorum
sat. 11. v. 13.	
Seu te dicus agit	Seu te discus agit
2. sat. 3. v. 180.	
fleritve	fueritve
Ibid. v. 201.	
Insanus quid enim	Insanus quid enim Aiax
sat. 7. v. 28.	
Romæ rus optat	Romæ rus optas
1. epist. 11. v. 17.	
Mitylene	Mytilene

NOTIZIE SUL RESTAURO EFFETTUATO
NELL'ANNO 2005
LABORATORIO RESTAURO SAN GIORGIO DI
ADRIANO PANDIMIGLIO

SEGNATURA: 6.14.C. 4
Bibliotecario conservatore Dott.ssa M. Giovanna Rak
Restauratore progettista: R. Centioni

SINTESI DELLE OPERAZIONI EFFETTUATE CON SPECIFICAZIONE DELLE SOSTANZE, DEI MATERIALI E DELLE TECNICHE IMPIEGATE

Misurazione del pH su pag. 261 pH 5.5 . Restauro con smontaggio totale. Prove di solubilità su inchiostri e colori risultati non solubili in acqua. Accurata pulizia a secco con pennello morbido a setole stondate e sgommatura dei bordi con spugna di gomma whisab. Controllo della numerazione e scucitura del volume. Trattamenti ad umido dei fascicoli b,c,i,t,v,x,y. Lavaggio in acqua deionizzata a temperatura non superiore a 30° per immersione delle carte tra fogli di Reemay. Deacidificazione per immersione della durata di 20 min. circa in soluzione semisatura di idrossido di calcio. Ricollatura a pennello con Tylose al 2%. Restauro delle carte, suture tagli e rammendo alla piega sul 30% dei fogli con velina giapponese vang. 25504 posta sul verso con tylose mh 300p al 3%e risarcimento lacune con carta giapponese 25527 di adeguato tono.Nuove carte di guardia in carta tipo a mano Ingres 20230 . Ricucitura dei fascicoli ripiegati su tracce originali intrecciando il filo di puro cotone di adeguato spessore; Nuova indorsatura con carta giapponese. Nuova legatura in cartoncino Canson da 400 gr. rivestimento con carta decorata a mano . Cartella in cartone Klugg per la coperta originale.

